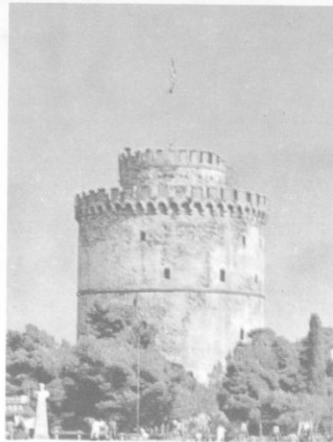

ΑΡΙΣΤΟΤ. ΧΡ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ, ΒΙΚΤΩΡ. ΚΩΤΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Γ' - Δ' ΤΑΞΕΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ — ΑΘΗΝΑ 1977
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

19957

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Μέ απόφαση τῆς Ἑλληνικῆς
Κυβερνήσεως τὰ διδακτικά βι-
βλία τοῦ Δημοτικοῦ, Γυμνασίου
καί Λυκείου τυπώνονται ἀπό
τόν Ὅργανισμό Ἐκδόσεως Δι-
δακτικῶν Βιβλίων καί μοιρά-
ζονται ΔΩΡΕΑΝ.

ΑΚΡΟΠΟΛΗ - ΝΑΟΣ ΑΠΤΕΡΟΥ ΝΙΚΗΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΧΡΥΣ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΒΙΚΤΩΡΙΑΣ ΚΩΤΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Γ' - Δ' ΤΑΞΕΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ 1977

ΝΑΥΠΗΓΕΙΑ

ΒΙΚΤ. ΚΩΤΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Γ' ΤΑΞΕΩΣ

ΥΔΡΑ

Ἀγαπητά μου παιδιά,

Στήν Α' καί στή Β' τάξη μάθατε ἀρκετά πράγματα γιά τήν ἰδιαίτερη πατρίδα σας, πού εἶναι τὸ χωριό ἢ ἡ πόλη στήν ὁποία ζεῖτε.

Μάθατε πολλά γιά τὸ σπίτι καί τήν οἰκογένειά σας, γιά τὸ σχολεῖο καί τήν ἐκκλησία σας, γιά τή γειτονιά σας καί γιά ὅλο τὸ χωριό ἢ τήν πόλη σας.

Συζητήσατε γιά τίς Ἀρχές πού ὑπάρχουν στό χωριό ἢ στήν πόλη καί μάθατε νά ἱχνογραφεῖτε στά τετράδια τῆς ἱχνογραφίας σας τὸ σπίτι, τὸ σχολεῖο, τήν ἐκκλησία, τή γειτονιά καί τὸ χωριό ἢ τήν πόλη σας. Ἔτσι διδαχτήκατε μέ ποιοὺς τρόπους ἓνα σχολεῖο, μιὰ ἐκκλησία, ἡ γειτονιά, τὸ χωριό ἢ ἡ πόλη χωροῦν σ' ἓνα φύλλο τετραδίου.

Μάθατε ἀκόμη γιά τὸν οὐρανὸ μέ τ' ἀστέρια, γιά τίς ἐποχές τοῦ ἔτους, γιά τὰ χωράφια, τὰ περιβόλια, τίς πεδιάδες, τὰ βουνά, τὰ δάση, τοὺς ποταμούς, τίς λίμνες, τίς θάλασσες καί γιά τόσα ἄλλα πράγματα!

Ἐφέτος στήν πατριδογνωσία θά μάθετε περισσότερα. Θά γνωρίσετε τήν περιοχὴ καί τὸν κόσμον πού βρίσκονται πιο πέρα ἀπὸ τὸ χωριό ἢ τήν πόλη ὅπου ζεῖτε. Θά μάθετε γιά τὰ γειτονικά χωριά ἢ τίς πόλεις, γιά τήν Ἐπαρχία σας, γιά τὸ Νομὸ σας καί γιά τὸ γεωγραφικὸ διαμέρισμα στό ὁποῖο ἀνήκετε.

Πρὶν ὅμως μάθετε γιά ὅλα αὐτά, καλὸ εἶναι νά ξαναθυμηθεῖτε τίς πιο σπουδαῖες γνώσεις πού ἀποκτήσατε στήν Α' καί Β' τάξη. Αὐτὸ θά σᾶς βοηθήσει νά καταλάβετε καλύτερα αὐτά πού θά διδαχτεῖτε στήν Γ' τάξη καί θά σᾶς κάμει ἱκανοὺς νά παίρνετε μέρος στὶς συζητήσεις πού θά γίνονται μέ τὸ δάσκαλό σας στήν τάξη αὐτή.

Ἡ συγγραφέας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ

Ὁ οὐρανός

Πολλές φορές ὡς τώρα ἔχετε κοιτάξει τόν οὐρανό. Ἄλλοτε τόν εἶδατε καταγάλανο, ἄλλοτε γεμάτο σύννεφα καί ἄλλες φορές μέ λίγα σύννεφα, πού πότε ἔκρυβαν τόν ἥλιο καί πότε τόν ἄφηναν νά στέλνει τίς λαμπρές ἀκτίνες του στή Γῆ.

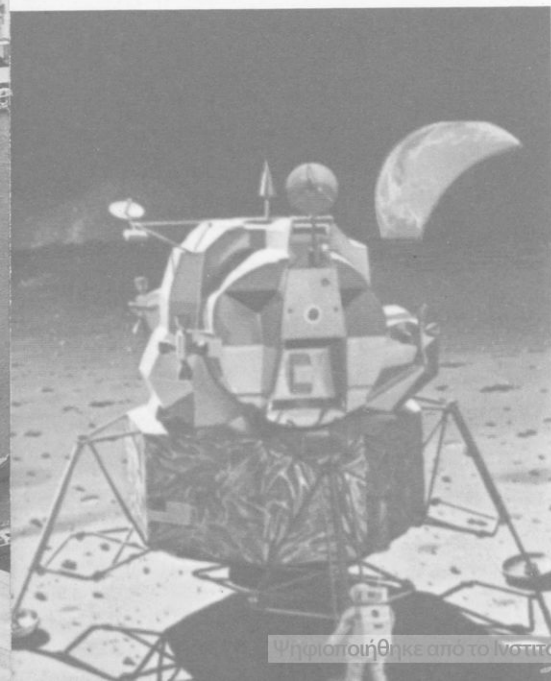
Εἶδατε ὅμως τόν οὐρανό καί τή νύχτα πότε συννεφιασμένο καί σκοτεινό καί πότε ἀσυννεφιαστό, γεμάτο ἀστέρια λαμπερά.

Πολλές νύχτες εἶδατε καί τό **Φεγγάρι** (τή **Σελήνη**) νά προχωρεῖ στόν οὐρανό καί θυμηθήκατε τό γνωστό σέ ὅλους τραγούδι τοῦ «Κρυφοῦ Σχολειοῦ».

*«Φεγγαράκι μου λαμπρό,
φέγγε μου νά περπατῶ,
νά πηγαίνω στό σχολεῖο,
νά μαθαίνω γράμματα...».*

Πολλές νύχτες Φεγγάρι δέν ὑπῆρχε ἢ ἔβγαινε ἀργά. Ἄλλοτε πάλι ἦταν ὁλόκληρο, ἄλλοτε μισό καί πολλές φορές σιγά σιγά χανόταν ἐντελῶς.

Ὅλα αὐτά τά φαινόμενα θά σᾶς γέννησαν ἀσφαλῶς πολλές ἀπορίες καί χωρίς ἀμφιβολία θά θέλατε νά μάθετε πῶς συμβαίνουν αὐτά τά παράξενα πράγματα.

Ἡ Γῆ

Ξέρετε ὅτι ἡ Γῆ εἶναι ἓνα οὐράνιο σῶμα ὅπως κι ἄλλα ἀστέρια τ' οὐρανοῦ; Ξέρετε ὅτι ἡ Γῆ εἶναι σάν μιὰ σφαῖρα, σάν μιὰ μπάλα στρογγυλή, καί ὅτι κινεῖται στόν οὐρανό; Ξέρετε ὅτι ἡ Γῆ δέν ἀκουμπᾷ πουθενά, ὅπως δέν ἀκουμποῦν σέ κανένα μέρος ὁ ἥλιος, τό Φεγγάρι καί τ' ἀστέρια; Πῶς γίνεται αὐτό;

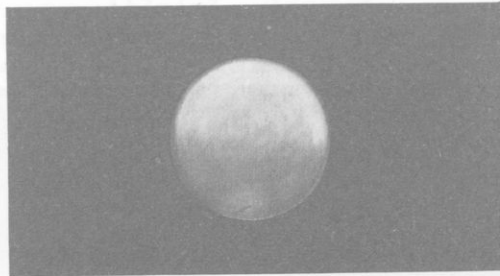
Ἀκούσατε ἀσφαλῶς γιά τούς Ἀμερικανούς ἀστροναῦτες πού πῆγαν στό Φεγγάρι. Πολλοί θά τούς εἶδατε καί στήν τηλεόραση. Αὐτοί εἶδαν τή Γῆ ἀπό ἐκεῖ μακριά ἔτσι περίπου, ὅπως βλέπομε ἐμεῖς τό Φεγγάρι ἀπό τή Γῆ μας!

Εἶπαμε ὅτι ἡ Γῆ κινεῖται. Νομίζουμε ὅμως ὅτι εἶναι ἀκίνητη καί ὅτι κινοῦνται ὁ ἥλιος καί τ' ἀστέρια.

Ποῖός κινεῖται, ὅταν εἴμαστε μέσα σέ αὐτοκίνητο πού τρέχει; Ἐμεῖς ἢ τά δέντρα; Ἐμεῖς βέβαια. Καί ὅμως κοιτάζοντας ἔξω τά δέντρα νομίζουμε ὅτι κινοῦνται αὐτά. Κινοῦνται ὅμως τά δέντρα ἀπό τή θέση τους; Ἀσφαλῶς ὄχι.

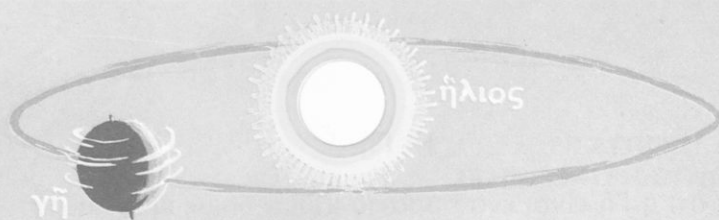
Φανταστεῖτε τώρα τή Γῆ νά εἶναι ἓνα μεγάλο αὐτοκίνητο πού τρέχει στή λεωφόρο τ' οὐρανοῦ καί τόν ἥλιο νά εἶναι ἓνα δέντρο. Κοιτάζοντας πρὸς τόν ἥλιο, πού εἶναι ἀκίνητος, ἔχομε τήν ἐντύπωση ὅτι φεύγει ἐκεῖνος, ἐνῶ φεύγομε ἐμεῖς.

Σκεφτεῖτε καλά καί θά τό καταλάβετε.

Ἡ Γῆ ὅπως φαίνεται ἀπό τή Σελήνη

Ἡμέρα καί νύχτα

Ἐλπίζω πῶς τώρα καταλάβατε ὅτι ἡ Γῆ κινεῖται.

Καί ὄχι μόνο κινεῖται ἡ Γῆ, ἀλλά κάνει καί δύο εἰδῶν κινήσεις. Μιά γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της σάν σβούρα καί μία γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο, πού μένει ἀκίνητος!

Γιὰ νὰ κάμει μιὰ ὁλόκληρη στροφή γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της χρειάζεται 24 ὥρες, μιὰ μέρα καί μιὰ νύχτα δηλαδή. Γιὰ νὰ κάμει ἕναν κύκλο γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο, χρειάζεται 365 μέρες καί νύχτες, ἕνα χρόνο δηλαδή!

Γιά νά καταλάβετε καλύτερα τίς δύο αὐτές κινήσεις τῆς Γῆς, νά κάμετε τό ἐξῆς:

Νά βάλετε στή μέση τοῦ δωματίου σας ἓνα τραπέζι κι ἐπάνω μιά λάμπα. Αὐτή θά εἶναι ὁ ἀκίνητος "Ἥλιος. Μετά ἓνα παιδί, πού θά παριστάνει τή Γῆ, θ' ἀρχίσει νά γυρίζει γύρω στόν ἑαυτό του, ὅπως γυρίζει ἡ σβούρα, καί συγχρόνως γύρω ἀπό τό τραπέζι. (Τό κάματε;) Φανταστεῖτε ὅμως ὅτι γιά μιά στροφή γύρω στόν ἑαυτό σας χρειάζεστε 24 ὥρες (μιά μέρα καί μιά νύχτα!) καί γιά μιά στροφή γύρω ἀπό τό τραπέζι χρειάζεστε 365 μέρες καί νύχτες (ἓνα χρόνο!), ἂν θέλετε νά παραστήσετε, καθώς πρέπει, τίς κινήσεις τῆς Γῆς.

Καθώς ὅμως γυρίζετε γύρω στόν ἑαυτό σας, ἡ λάμπα φωτίζει κάθε φορά τό μισό σῶμα σας. Τό ἴδιο γίνεται καί μέ τή Γῆ. Καθώς γυρίζει γύρω στόν ἑαυτό της, φωτίζεται ἡ μισή μόνο ἀπό τόν "Ἥλιο. Ἡ ἄλλη μισή εἶναι σκοτεινή. Ἔτσι τό μισό μέρος, πού φωτίζεται, ἔχει **μέρα** καί τό ἄλλο μισό, πού δέ φωτίζεται, ἔχει **νύχτα**. Νά λοιπόν γιατί ἔχομε μέρα καί νύχτα.

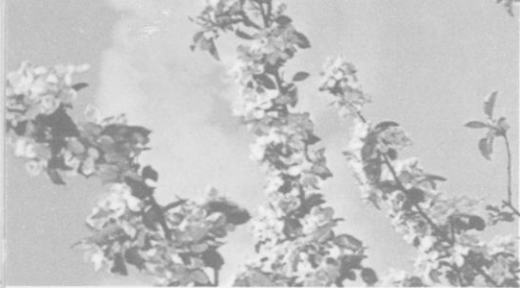
Ἡ μέρα καί ἡ νύχτα ἀποτελοῦν τό **ἡμερονύκτιο**. Ἐνα ἡμερονύκτιο διαρκεῖ, ὅπως εἴπαμε, 24 ὥρες, ἓνα **εἰκοσιτετράωρο**.

Χρόνος (ἔτος) - Ἐποχές

Εἴπαμε πῶς, γιά νά κάμει ἡ Γῆ ἓναν κύκλο γύρω ἀπό τόν "Ἥλιο, χρειάζεται 365 μέρες. Τό χρονικό αὐτό διάστημα λέγεται **χρόνος (ἔτος)**.

Ἀπό τήν ἡμέρα πού γιορτάσατε τά γενέθλιά σας ὥς τ' ἄλλα (τά ἐπόμενα) γενέθλιά σας εἶναι ἓνας χρόνος (365 μέρες). Ἀπό τότε πού ἀνοίγουν τά σχολεῖα ὥς τήν ἄλλη χρονιά πού ξανα-νοίγουν περνᾷ ἓνας χρόνος.

- Ἑρωτήσεις.
1. Πόσα χρόνια πέρασαν ἀπό τότε πού γεννηθήκατε;
 2. Πόσα χρόνια πέρασαν ἀπό τότε πού γεννήθηκε ὁ Χριστός;
 3. Ζωγράφισε ἀπό τήν εἰκόνα τήν κίνηση τῆς Γῆς γύρω ἀπό τόν ἥλιο.

"Όπως όμως θά παρατηρήσα-
τε, όλο τό έτος ό καιρός δέν
είναι ό ίδιος. "Άλλοτε έχομε
λουλούδια και δροσιές, άλλοτε
χιόνια, άλλοτε ζέστες και άλλο-
τε βροχές.

Τέσσερες μεγάλες αλλαγές γί-
νονται στον καιρό όλο τό χρό-
νο. Γι' αυτό χώρισαν τό χρόνο
σε τέσσερεις περιόδους, δηλα-
δή **έποχές**.

Οι 4 αυτές έποχές είναι: ή
**άνοιξη, τό καλοκαίρι, τό φθι-
νόπωρο και ό χειμώνας.**

Έρώτηση. Τί συμβαίνει στους
άνθρώπους, στα
ζώα και στα φυτά
σε κάθε έποχή;

Μήνας - Έβδομάδα

Τό χρόνο τόν χώρισαν και
σε 12 μήνες, πού είναι οι έξης:
**Ίανουάριος, Φεβρουάριος,
Μάρτιος, Απρίλιος, Μάιος,
Ίούνιος, Ίούλιος, Αύγου-
στος, Σεπτέμβριος, Ώκτώ-
βριος, Νοέμβριος και
Δεκέμβριος.**

"Άλλοι από τούς μήνες έχουν
30 μέρες και άλλοι 31. Ο Φε-
βρουάριος έχει πότε 28 και πό-
τε 29, γι' αυτό λέγεται και Κου-
τσοφλέβαρας. "Όταν ό Φεβρου-
άριος έχει 29 μέρες, ό χρόνος
λέγεται **δίσεκτος**.

Άσκηση. Γράψτε παροιμίες
γιά τούς μήνες.

Κάθε εποχή έχει από 3 μήνες. Ἡ άνοιξη έχει τούς μήνες Μάρτιο, Ἀπρίλιο καί Μάιο. Τό καλοκαίρι έχει τούς μήνες Ἰούνιο, Ἰούλιο καί Αὔγουστο. Τό φθινόπωρο τούς μήνες Σεπτέμβριο, Ὀκτώβριο καί Νοέμβριο καί ὁ χειμώνας τούς μήνες Δεκέμβριο, Ἰανουάριο καί Φεβρουάριο.

Κάθε μήνας έχει 4 **έβδομάδες**. Κάθε εβδομάδα έχει 7 μέρες. (Ποιές εἶναι;)

Τό ἡμερονύκτιο

Εἴπαμε πώς μία μέρα καί μία νύχτα κάνουν ἓνα **ἡμερονύκτιο**, δηλαδή 24 ὥρες, ὅσο χρειάζεται ἡ Γῆ γιά μία ὁλόκληρη στροφή γύρω στόν ἑαυτό της.

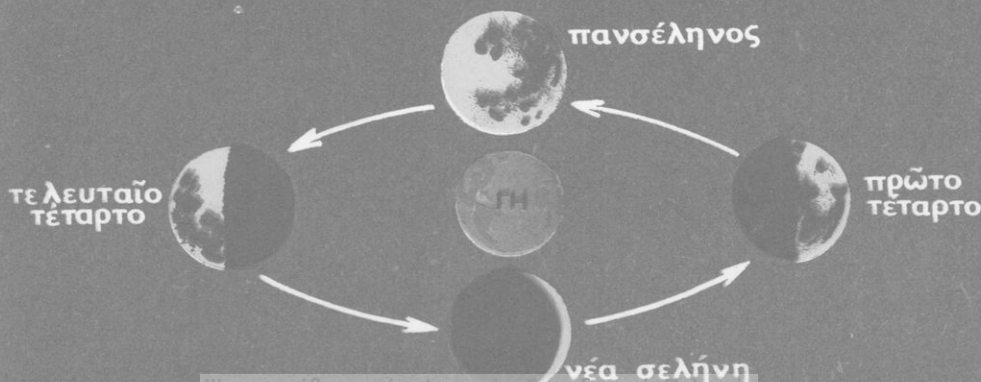
Γιά νά μετροῦμε τό ἡμερονύκτιο, ἔχομε τό **ρολόι**.

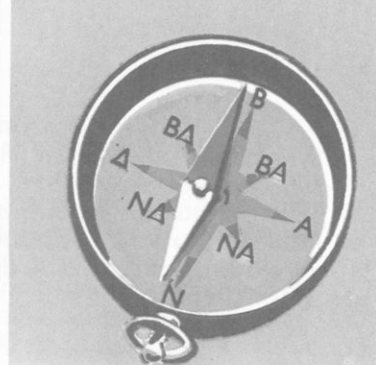
Ὄταν ὁ ἥλιος εἶναι ἀκριβῶς ἐπάνω μας, ἡ μέρα εἶναι στή μέση. Τότε λέμε ὅτι εἶναι **μεσημέρι** καί ἡ ὥρα εἶναι 12. Ὄταν περάσουν 12 ὥρες ἀπό τό μεσημέρι, εἴμαστε στή μέση τῆς νύχτας καί τότε λέμε ὅτι εἶναι **μεσάνυχτα**.

Μία ὥρα έχει ἐξήντα **πρῶτα λεπτά**. Ἐνα πρῶτο λεπτό έχει ἐξήντα **δευτερόλεπτα**.

Τό Φεγγάρι (Σελήνη)

Τό Φεγγάρι εἶναι ἓνα στερεό σῶμα ὅπως καί ἡ Γῆ. Κινεῖται γύρω ἀπό αὐτή σέ 28 μέρες καί μᾶς δείχνει πάντοτε τήν ἴδια

Πυξίδα. Ἡ βελόνα της δείχνει πάντοτε τὸ Βορρά

ὄψη, τὴν ἴδια πλευρά του. Στὴν ἀρχὴ χάνεται ἐντελῶς καὶ μετὰ ἀρχίζει νὰ φαίνεται σιγὰ σιγὰ καὶ τότε λέμε ὅτι ἔχομε **νέα Σελήνη**. Σέ 7 μέρες φαίνεται τὸ μισό Φεγγάρι. Σέ ἄλλες 7 φαίνεται ὁλόκληρο καὶ τότε λέμε ὅτι ἔχομε **πανσέληνο**. Μετὰ ἀπὸ 7 μέρες χάνεται τὸ μισό Φεγγάρι καὶ σιγὰ σιγὰ χάνεται ἐντελῶς, γιὰ νὰ φανεῖ πάλι ἡ νέα Σελήνη, καὶ αὐτὸ γίνεται συνεχῶς.

Οἱ Ἀμερικανοὶ ἀστροναῦτες πού πῆγαν στὸ Φεγγάρι ἔφεραν μικρές πέτρες ἀπὸ τὸ ἔδαφός του. Στὸ Φεγγάρι δέν ὑπάρχει οὔτε νερό οὔτε ἀέρας (ἀτμόσφαιρα) καὶ γι' αὐτὸ δέν ὑπάρχει ζωή.

Ἄλλοι ἀστερισμοί

Ἄν κοιτάξουμε μιά ξάστερη νύχτα πρὸς τὸ Βορρά, θά δοῦμε δύο λαμπεροὺς ἀστερισμούς. Εἶναι ἡ **Μεγάλη ἄρκτος** καὶ ἡ **Μικρή ἄρκτος**.

Τὸ τελευταῖο ἀστέρι τῆς οὐρᾶς τῆς Μικρῆς ἄρκτου εἶναι πολὺ λαμπερὸ καὶ λέγεται **πολικὸς ἀστήρ**. Τὸ ἀστέρι αὐτὸ μᾶς δείχνει πάντα τὸ Βορρά. Μ' αὐτὸ τὸ ἀστέρι μπορούμε νὰ προσανατολιστοῦμε, γιατί ὅταν ξέρουμε ποῦ εἶναι ὁ Βορράς, εὐκόλα βρίσκομε καὶ τ' ἄλλα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα.

Τὰ 4 σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα καὶ ὁ προσανατολισμός

Ἄν ἀνεβοῦμε σ' ἓνα ψηλὸ μέρος καὶ κοιτάξουμε γύρω μας, θά δοῦμε νὰ σχηματίζεται ἓνας κύκλος πέρα μακριά, σάν ν' ἀκουμπᾷ ὁ οὐρανός στὴ Γῆ. Ὁ φανταστικὸς αὐτὸς κύκλος λέγεται **ὀρίζοντας**. Ὅσο πιο ψηλά ἀνεβαίνομε, τόσο ὁ ὀρίζοντας μεγαλώνει καὶ βλέπομε περισσότερα μέρη.

Τό μέρος τοῦ ὁρίζοντα ἀπ' ὅπου ἀνατέλλει ὁ "Ἡλιος λέγεται **Ἀνατολή**. Τό μέρος τοῦ ὁρίζοντα στό ὁποῖο βασιλεύει (δύει) ὁ "Ἡλιος λέγεται **Δύση**. Ὅταν κοιτάζουμε πρός τήν Ἀνατολή, στό ἄριστερό μας χέρι εἶναι ὁ **Βορράς** ἢ **Βοριάς** καί στό δεξιό μας ὁ **Νότος**.

Ἡ Ἀνατολή, ἡ Δύση, ὁ Βορράς καί ὁ Νότος εἶναι τά **4 σημεία τοῦ ὁρίζοντα**. Τό μέρος τοῦ ὁρίζοντα πού εἶναι ἀνάμεσα στήν Ἀνατολή καί στό Νότο λέγεται **Νοτιανατολικό (ΝΑ)**. Αὐτό πού εἶναι ἀνάμεσα στό Νότο καί στή Δύση λέγεται **Νοτιοδυτικό (ΝΔ)**. Τό μέρος πού εἶναι ἀνάμεσα στό Βορρά καί στή Δύση λέγεται **Βορειοδυτικό (ΒΔ)** καί τό μέρος τοῦ ὁρίζοντα πού εἶναι ἀνάμεσα στό Βορρά καί στήν Ἀνατολή λέγεται **Βορειοανατολικό (ΒΑ)**.

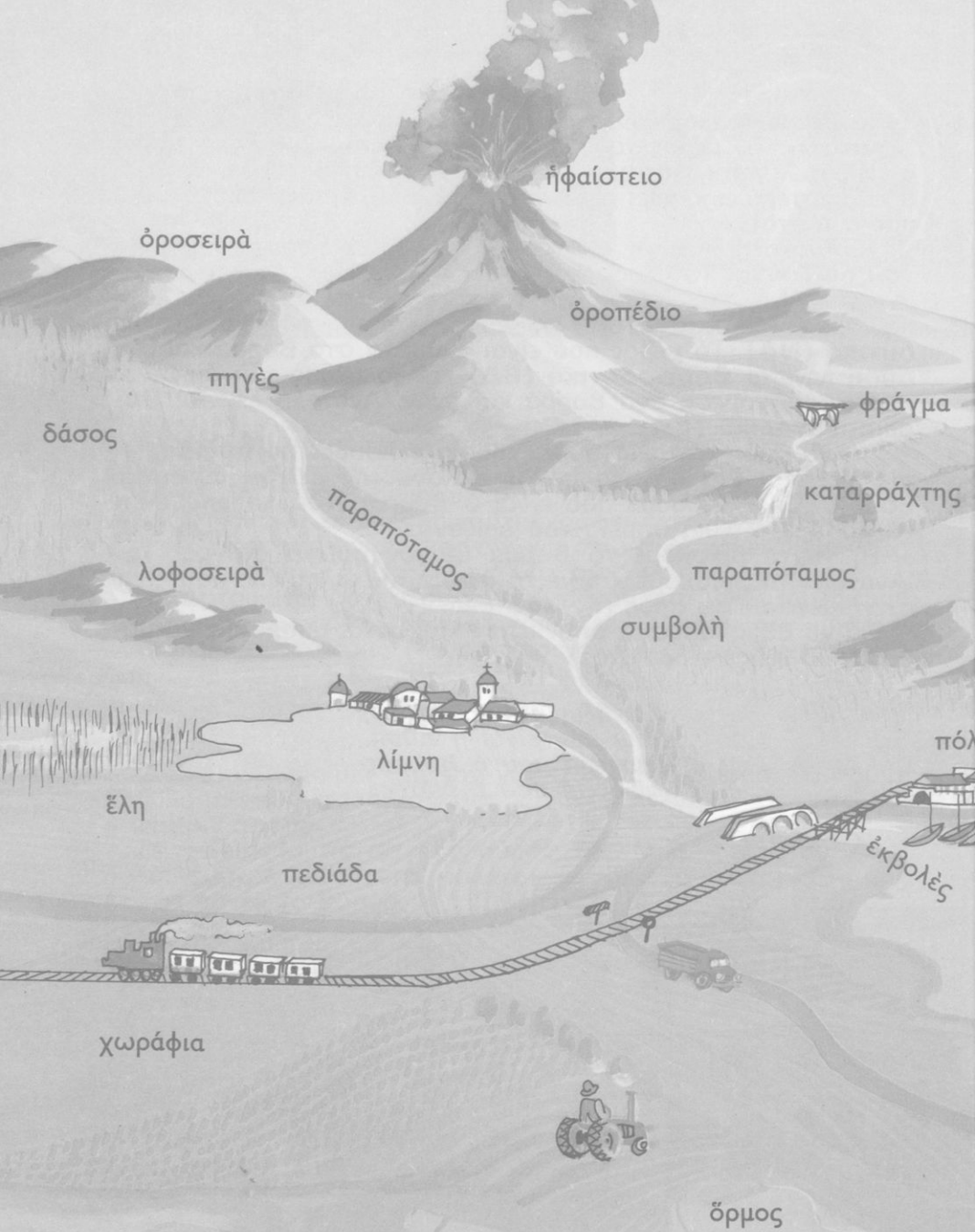
Γιά νά προσανατολιστοῦμε, χρησιμοποιοῦμε τήν **πυξίδα**. Ἡ πυξίδα εἶναι ἓνα ὄργανο πού ἡ βελόνα της δείχνει πάντα τό Βορρά. Ὅταν ξέρουμε ποῦ εἶναι ὁ Βορράς, εὐκόλα μπορούμε νά βροῦμε τ' ἄλλα σημεία τοῦ ὁρίζοντα.

Τή νύχτα βρίσκομε τό Βορρά μέ τόν πολικό ἀστέρα. Τήν Ἀνατολή τή βρίσκομε καί μέ τό ἱερό τῶν ἐκκλησιῶν, πού εἶναι στραμμένο πάντα πρός τήν Ἀνατολή.

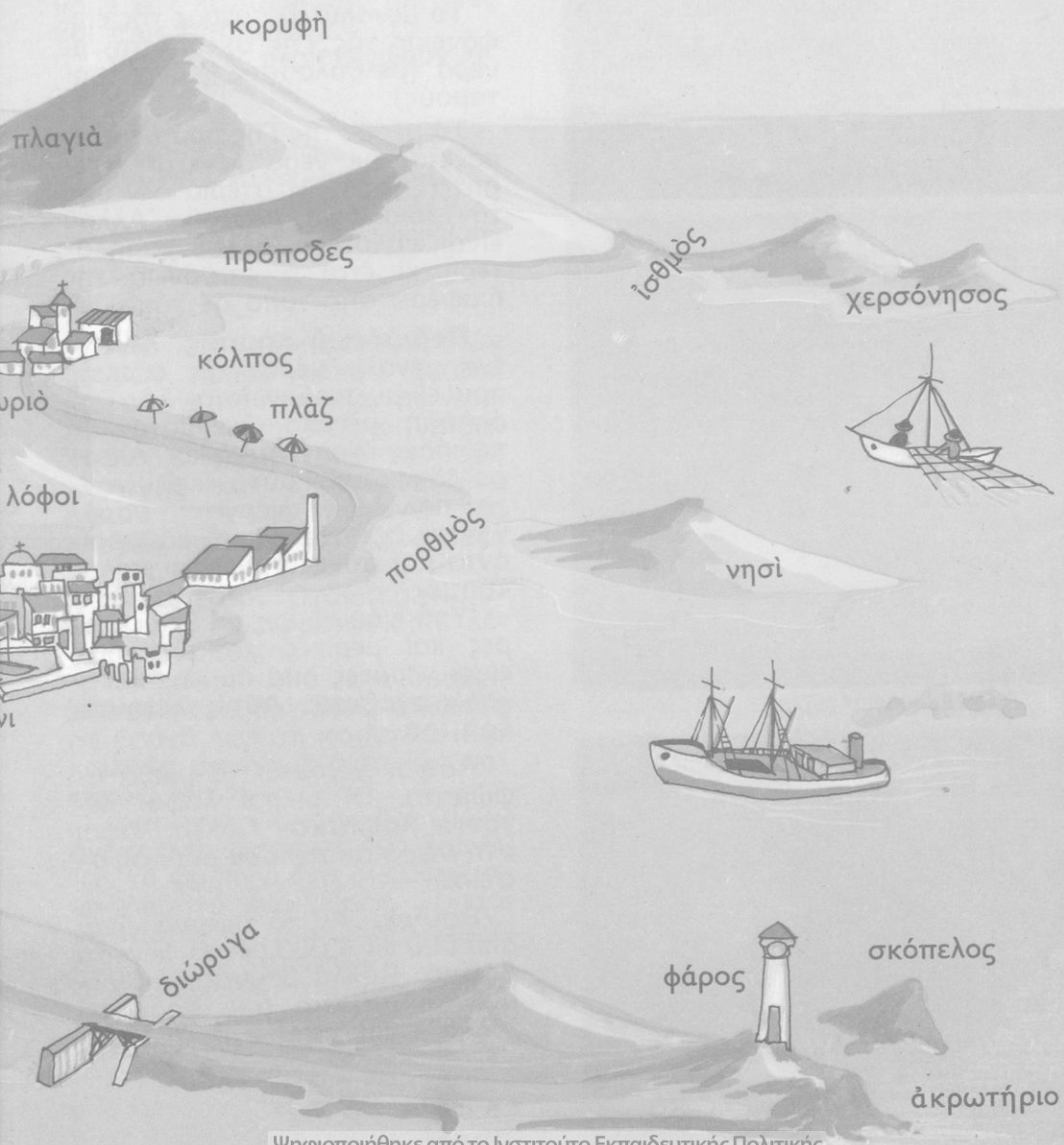
Γιά νά θυμόμαστε τά σημεία τοῦ ὁρίζοντα, μπορούμε νά μάθουμε τό ἑξῆς τετράστιχο:

*«Κοιτάζω στήν Ἀνατολή,
πίσω μου εἶναι ἡ Δύση,
ἄριστερά μου ὁ Βορράς
καί δεξιά μου ὁ Νότος».*

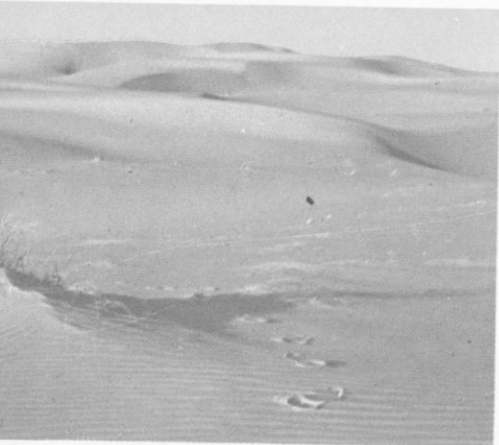

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΟΡΩΝ

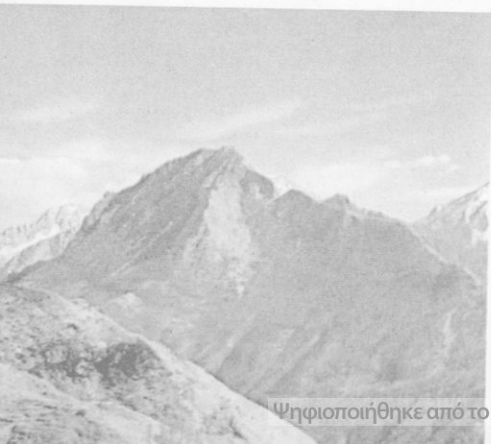

Πεδιάδα

Έρημος

Τί βλέπομε στη στεριά

Τό έξω μέρος τῆς Γῆς, τό ὁποῖο φαίνεται, λέγεται **ἐπιφάνεια**.

Τό μεγαλύτερο μέρος τῆς ἐπιφάνειας τῆς Γῆς σκεπάζεται μέ νερά (μέ θάλασσεσ, λίμνεσ, ποταμούς).

Τό μέρος τῆς Γῆς πού δέ σκεπάζεται μέ νερά λέγεται **στεριά (ξηρά)**. Ἡ στεριά δέν ἔχει τήν ἴδια ὥση παντοῦ. Ἄλλοῦ εἶναι ψηλότερη, ἄλλοῦ χαμηλότερη κι ἔτσι ἡ ἐπιφάνειά της διαφέρει ἀπό τόπο σέ τόπο.

Πεδιάδα ἢ κάμπος λέγεται ἓνα μεγάλο μέρος τῆς στεριάς πού εἶναι σχεδόν ἴσιο, δέν ἔχει δηλαδή μεγάλα ὑψώματα. Οἱ πεδιάδεσ ἔχουν συνήθωσ εὐφορο ἔδαφος. Γι' αὐτό ἐκεῖ γίνονται πολλές καλλιέργειεσ, παράγονται ἄφθονα γεωργικά προϊόντα καί συγκεντρώνεται πολὺς κόσμος.

Ὑπάρχουν ὅμωσ σέ ξένεσ χῶρεσ καί μερικέσ πεδιάδεσ πού εἶναι γεμάτεσ ἀπό ἄμμο καί δέν καλλιεργοῦνται. Αὐτέσ λέγονται **ἐρημοί**.

Λόφοι λέγονται τά μικρά ὑψώματα. Οἱ μικροί λόφοι λέγονται **λοφίσκοι**. Πολλοί λόφοι στή σειρά ἀποτελοῦν μιά **λοφοσειρά**.

Βουνό. Ἄν τό ὕψωμα εἶναι ἀπό 500 ὠσ 1.000 μέτρα, λέγεται **βουνό**. Πολλά βουνά εἶναι γυμνά καί γεμάτα ἀπό βράχουσ. Ἄλλα εἶναι γεμάτα ἀπό δάση.

Βουνό

Όρος. Άν τό ὕψωμα ξε-
περνᾷ τᾷ 1.000 μέτρα, λέγεται
ὄρος. Πολλά ὄρη στή σειρά
ἀποτελοῦν μιᾷ **ὄροσειρά.**

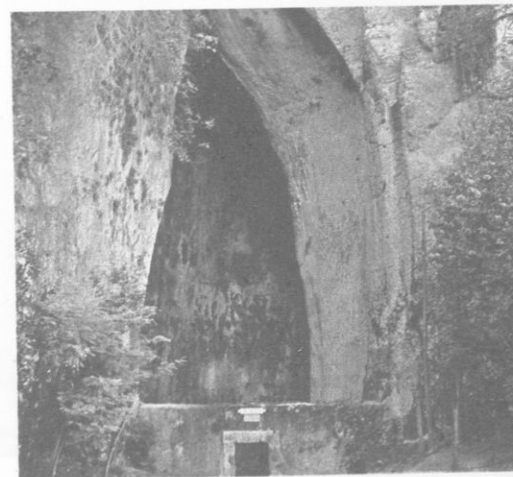
Σ' ἓνα βουνό ἡ ὄρος διακρί-
νομε τήν **κορυφή**, τίς **πλαγιές**
καί τοὺς **πρόποδες.**

Στίς ὄρεινές περιοχές ζοῦν λι-
γότεροι ἄνθρωποι.

Έργασία. Ζωγράφισε ἓνα βου-
νό καί δίπλα ἓνα λό-
φο. Βάλε πάνω σ'
αὐτά τίς λέξεις: πρό-
ποδες, πλαγιές, κο-
ρυφή.

Ἡφαίστειο

Εἰσόδος σπηλαίου

Άπό τίς κορυφές μερικῶν
βουνῶν κάπου κάπου βγαίνει
μιᾷ οὐσίᾳ πού μοιάζει μέ λιω-
μένο σίδερο καί λέγεται **λάβα.**
Ἡ λάβα ἔρχεται ἀπό τᾷ βάθῃ
τῆς γῆς καί δημιουργεῖ ἓνα
ἡφαίστειο. Καθώς τρέχει στίς
πλαγιές καίει ὅ,τι βρεῖ στό δρό-
μο τῆς.

Όροπέδιο. Όταν μιᾷ πεδιά-
δα βρίσκεται πάνω σέ ὄρη, λέ-
γεται **ὄροπέδιο.**

Κοιλάδα. Μιά στενόμακρη
πεδιάδα πού βρίσκεται ἀνάμεσα
σέ βουνά λέγεται **κοιλάδα.** Τήν
κοιλάδα συνήθως διασχίζει πο-
ταμός.

Φαράγγι λέγεται ἓνα βαθύ
ἄνοιγμα ἀνάμεσα σέ δυό βουνά.
Άν τό φαράγγι ἔχει διέξοδο μό-
νο ἀπό τό ἓνα μέρος, λέγεται
χαράδρα. Ἡ δασωμένη χαρά-
δρα λέγεται **λαγκαδιά.**

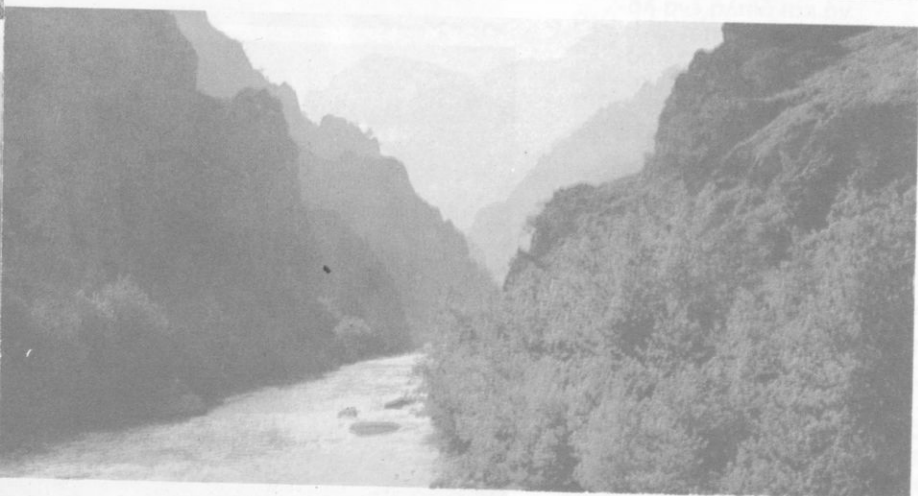
Σπήλαιο ἡ **σπηλιά** λέγεται
ἓνα βαθύ ἄνοιγμα (κοίλωμα) σ'
ἓνα βουνό.

Έσωτερικό σπηλαίου

Ψηφιοποιήθηκε ἀπό τό Ἰνστιτούτο Ἑκπαίδευτικῆς Ἑλπίσης

Στό βάθος
όροσειρά

Χαράδρα

Κοιλάδα

Τά νερά στή στεριά

“Όταν βρέχει, ή γή άπορροφά άρκετά νερά. Άπό τά νερά αύτά, πού άποθηκεύονται μέσα στή γή, γίνονται οί **πηγές**, πού μās δίνουν τό τρεχούμενο νερό. Σέ μέρη πού δέν υπάρχουν πηγές, οί άνθρωποι σκάβουν βαθιά στή γή, γιά νά βρούν νερό, πού τό άνεβάζουν στήν επιφάνεια μέ άντλία ή μέ κουβά ή μέ μαγγάνι. Τό άνοιγμα αυτό τής γής λέγεται **πηγάδι**.

“Η γή όμως δέν άπορροφά όλο τό νερό τής βροχής. Άπό τά νερά πού περισσεύουν σχηματίζονται τά **ρυάκια**, πού στόν δρόμο τους συναντούν καί άλλα ρυάκια καί γίνονται μεγαλύτερα. Καμιά φορά ή βροχή είναι δυνατή. Τότε τά ρυάκια γίνονται **χείμαρροι**, πού τρέχουν μέ μεγάλη όρμή καί πολλές φορές κάνουν ζημιές στά γύρω χωράφια.

“Άπό τά ρυάκια πού σχηματίζονται άπό τίς πηγές τών βουνών γίνονται καί τά **ποταμάκια**, πού, όσο προχωρούν, συναντούν καί άλλα ποταμάκια καί γίνονται μεγάλα **ποτάμια**, πού κυλοούν πρós τή θάλασσα.

Τό μέρος άπό τό όποίο πηγάζει ένα ποτάμι λέγεται **πηγή**.

Τό αύλάκι στό όποίο κυλά τό ποτάμι τά νερά του λέγεται **κοίτη** καί οί δυό άκρες τής κοίτης λέγονται **όχθες**. Κοιτάζοντας τό μέρος πρós τό όποίο κυλάει ό ποταμός, έχομε στό άριστερό

Καταρράχτες

Λίμνη

μας χέρι τήν ἀριστερή ὄχθη καί στό δεξιό μας χέρι τή δεξιὰ ὄχθη.

Τά ποτάμια πού ἐνώνονται μ' ἓνα μεγαλύτερο ποτάμι λέγονται **παραπόταμοι**.

Τό μέρος στό ὁποῖο σμίγουν δυό ποταμοί λέγεται **συμβολή**.

Τό μέρος τῆς θάλασσας στό ὁποῖο τό ποτάμι χύνει τά νερά του λέγεται **ἐκβολή**.

Τά νερά τῶν ποταμῶν πέφτουν σέ μερικά μέρη ἀπό ἀπότομα βράχια καί τότε σχηματίζουν **καταρράχτη**.

Λίμνη. "Όταν στή στεριά τυχαίνει νά ὑπάρχουν μεγάλα βαθουλώματα, τά νερά συγκεντρώνονται ἐκεῖ καί σχηματίζονται **λίμνες**.

Ἑλη. Σέ μικρά βαθουλώματα τῆς στεριᾶς συγκεντρώνονται λίγα νερά καί σχηματίζουν τά **ἔλη**. Τά ἔλη εἶναι ἐπικίνδυνα, γιατί ἐκεῖ συγκεντρώνονται κουνούπια, πού μεταδίδουν τήν ἐλονοσία.

Σήμερα μέ μηχανήματα τά ἔλη ἀποξηραίνονται καί τά μέρη αὐτά γίνονται εὐφορα χωράφια.

Τί βλέπομε στή θάλασσα καί στήν παραλία

Οἱ πió πολλοί ἔχετε δεῖ **θάλασσα**, διότι ἡ πατρίδα μας βρέχεται γύρω γύρω ἀπό θάλασσα. "Όσοι δέν ἔχετε δεῖ, τή φαντάζεστε βέβαια σάν μιά μεγάλη γαλάζια ἔκταση γεμάτη ἀπό ἀλμυρό νερό.

Τή θάλασσα τή διασχίζουν μεγάλα καί μικρά πλοῖα. "Όταν φυσοῦν δυνατοί ἄνεμοι, στή θάλασσα σηκώνονται κύματα. Πολλά ἀπό αὐτά εἶναι ψηλά ἴσαμε ἓνα σπίτι! Τότε τά πλοῖα κινδυνεύουν.

"Όταν ἡ θάλασσα εἶναι πάρα πολύ μεγάλη, λέγεται **ὠκεανός**. "Όταν εἶναι μικρότερη καί βρίσκεται ἀνάμεσα σέ κοντινές στεριές, λέγεται **πέλαγος**. (Αἰγαῖο πέλαγος, Ἰόνιο πέλαγος).

Νησί. "Όταν μιά στεριά βρέχεται γύρω γύρω ἀπό θάλασσα, λέγεται **νησί**. Νησιά ὑπάρχουν πολλά στήν Ἑλλάδα μας.

Σκόπελος. "Όταν τό νησάκι εἶναι τόσο μικρό, ὥστε νά ἐξέχει σάν ἓνας βράχος πάνω ἀπό τή θάλασσα, λέγεται **σκόπελος**.

Υφαλος. "Αν ἓνας βράχος δέν ἐξέχει πάνω ἀπό τή θάλασσα, ἀλλά εἶναι λίγο κάτω ἀπό τήν ἐπιφάνειά της, ὥστε νά μή φαίνεται, λέγεται **ὑφαλος**. Οἱ ὑφαλοι εἶναι πολύ ἐπικίνδυνοι γιά τά πλοῖα, γι' αὐτό εἶναι σημειωμένοι στούς χάρτες τῶν ναυτικῶν, ὥστε ὁ καπετάνιος νά τούς ἀποφεύγει.

Τό νερό στη ζωή μας
*«Στή στεριά δέ ζεί τό ψάρι
ούτε άνθρώς στήν άμμουδιά...».*

Μας λείει τό δημοτικό τραγούδι. Καί ξέρετε γιατί; Γιατί θέλουν νερό.

Καί μήπως τό ψάρι μόνο καί τό λουλούδι χρειάζονται τό νερό γιά νά ζήσουν; Τίποτε, ούτε άνθρωποι ούτε ζώα ούτε φυτά μπορούν νά ζήσουν χωρίς τό νερό. Χωρίς αυτό ή γή μας θά ήταν ένας κατάξερος καί έρημος πλανήτης, δίχως ζωή, όπως τό φεγγάρι.

Τό νερό δίνει τή ζωή.

Ο άνθρωπος όμως, σάν τό σοφότερο πλάσμα του Δημιουργού, χρησιμοποιεί τό νερό όχι μόνο γιά νά ζεί, αλλά καί γιά νά κάμει τή ζωή του πιό ευχάριστη.

Μέ πολλούς τρόπους χρησιμοποιεί ο άνθρωπος τό νερό:

Πρώτο γιά νά φτιάχνει τήν τροφή του (φαγητό, ψωμί κ.ά.) καί νά καθαρίζει τό σώμα του, τά ρούχα του.

Έπειτα γιά νά βοηθήσει τή γή νά βγάξει περισσότερο καί καλύτερο καρπό μέ τό πότισμα. Γιά τό σκοπό αυτό κατασκευάζει μεγάλα έργα (άρδευτικά), μέ τά όποια μεταφέρει τό νερό από τούς ποταμούς καί τίς λίμνες καί ποτίζει (άρδεύει) μέ αυτό τά χωράφια καί τούς κήπους του. Κάνει ακόμη καί τεχνητή βροχή.

Παλιότερα χρησιμοποιούσε ο άνθρωπος τή δύναμη του νερού, γιά νά κινεί τούς μύλους, πού άλεθαν σιτηρά (νερόμυλους).

Τό νερό αποκτά μεγάλη δύναμη, όταν κυλάει σέ κατηφορικό μέρος ή πέφτει από ψηλά καί σχηματίζει καταρράχτες. Σ' αυτά τά μέρη οί άνθρωποι κατασκευάζουν σήμερα εργοστάσια βιομηχανικών προϊόντων ή παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος (υδροηλεκτρικά). Καί όλοι ξέρομε πόσο μας εξυπηρετεί σήμερα ο ηλεκτρισμός. Άλλού κατασκευάζουν ειδικά φράγματα καί τεχνητές λίμνες γιά τό σκοπό αυτό.

Πολλοί μεγάλοι ποταμοί είναι πλωτοί κι εύκολύνουν τή συγκοινωνία. Μέσα σ' αυτούς ταξιδεύουν τά ποταμόπλοια καί μετακινούνται άνθρωποι καί έμπορεύματα.

Τέλος, τό νερό γιατρεύει καί άρρώστιες. Σέ πολλά μέρη βγαίνουν από τή γή θερμά νερά, πού περιέχουν διαλυμένες θεραπευτικές ουσίες (σίδηρο, θειάφι, ράδιο κ.ά.). Είναι οί **ιαματικές πηγές**.

Έρωτήσεις - Έργασίες. Νά επισκεφτείτε, άν μπορείτε κι άν υπάρχουν στήν περιοχή σας, άρδευτικά έργα, ιαματικές πηγές, ύδροκίνητα εργοστάσια κ.ά. Πού άλλου υπάρχουν τέτοια έργα; Γιατί τό νερό λέγεται καί **λευκός άνθρακας**;

Χερσόνησος. "Όταν ένα κομμάτι στεριᾶς βρέχεται από τή θάλασσα μόνο από τρία μέρη, λέγεται **χερσόνησος**. Ἡ χερσόνησος καταλήγει σέ **ἀκρωτήριο**. "Αν τό ἀκρωτήριο βρίσκεται σέ μέρη από τά ὁποῖα περνοῦν συχνά πλοῖα, ἔχει στήν ἄκρη του **φάρο**.

Πορθμός. Σέ μερικά μέρη μιά στενή λουρίδα θάλασσας ἐνώνει δυό μεγάλες θάλασσες καί χωρίζει δυό στεριές. Ἡ στενή αὐτή θάλασσα λέγεται **πορθμός**.

Ἴσθμός. Σέ ἄλλα μέρη συμβαίνει τό ἀντίθετο. Μιά στενή λουρίδα στεριᾶς ἐνώνει δυό στεριές καί χωρίζει δυό θάλασσες. Ἡ στενή αὐτή λουρίδα στεριᾶς λέγεται **ἰσθμός**.

"Ἐχετε ἀκούσει γιά τόν Ἴσθμό τῆς Κορίνθου; (Βρεῖτε τον στό χάρτη τῆς Ἑλλάδας). Από τότε πού ἀνοῖξαν τό κανάλι, δέν εἶναι πιά ἰσθμός. Ἐξακολουθεῖ ὅμως νά λέγεται ἔτσι ἀπό συνήθεια.

Διώρυγα εἶναι ἕνας τεχνητός πορθμός. Σέ πολλά μέρη οἱ ἄνθρωποι ἔσκαψαν μέ μηχανήματα καί ἀνοῖξαν μεγάλα κανάλια, γιά νά ἐνώσουν δυό θάλασσες, ὥστε νά περνοῦν τά πλοῖα (διώρυγα τῆς Κορίνθου).

Παραλία λέγεται τό μέρος τῆς στεριᾶς πού βρίσκεται κοντά στή θάλασσα.

Ἀκτή λέγεται ἡ παραλία πού εἶναι ἀπότομη καί γεμάτη ἀπό βράχια. Στήν ἀκτή σπάζουν τά κύματα μέ δύναμη καί σχηματίζεται ἀφρός.

Ἀκρογιαλιά λέγεται κάθε ὁμαλή παραλία. "Αν ἔχει καί ἄμμο, λέγεται **ἄμμουδιά**. Τέτοια μέρη εἶναι κατάλληλα γιά **πλάζ**, γιά τόπους δηλαδή ὅπου κάνομε τά θαλασσινά μας μπάνια.

Κόλπος λέγεται μιά στενή θάλασσα πού προχωρεῖ μέσα στή στεριά. Ὁ μικρός κόλπος λέγεται **ὄρμος**.

Λιμάνι εἶναι τό μέρος πού εἶναι προφυλαγμένο ἀπό τοὺς ἀνέμους καί τά κύματα καί στό ὁποῖο ἀγκυροβολοῦν μέ ἀσφάλεια τά πλοῖα. Ὑπάρχουν **φυσικά** καί **τεχνητά λιμάνια**. Τά φυσικά λιμάνια εἶναι κόλποι ἢ ὄρμοι κατάλληλοι γιά τό ἄραγμα τῶν πλοίων. Τά τεχνητά λιμάνια τά φτιάχνουν οἱ ἄνθρωποι.

Ἀλυκές. Σέ μερικά μέρη ἡ θάλασσα εἶναι ρηχή. Οἱ ἄνθρωποι, γιά νά πάρουν τό ἀλάτι πού ὑπάρχει μέσα σ' αὐτή, κλείνουν μέ φράγμα ἕνα μέρος τῆς θάλασσας αὐτῆς. Τότε, μέ τή ζέστη τοῦ ἡλίου, τό νερό ἐξατμίζεται καί μένει κάτω μόνο τό ἀλάτι. Σέ ἄλλα μέρη ἀνοίγουν στήν παραλία δεξαμενές ρηχές, τίς ὁποῖες γεμίζουν μέ θαλασσινό νερό, γιά νά γίνει ἀλάτι. Οἱ δεξαμενές αὐτές λέγονται **ἀλυκές**.

"Ασκησι. Στό χάρτη τῆς Ἑλλάδας νά βρεῖτε ὅλα τά γεωγραφικά στοιχεῖα, γιά τά ὁποῖα μιλήσαμε.

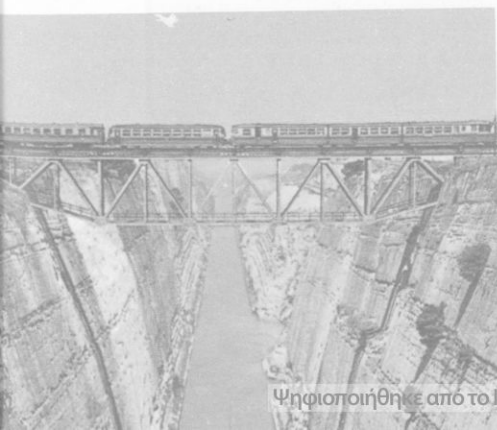

Άκτή

Σκόπελος

Διώρυγα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Άκρωτήριο - Φάρος

Άμμουδιά

Πλάζ

Ἀτμόσφαιρα καί μεταβολές τοῦ καιροῦ

Γύρω γύρω ἡ Γῆ τυλίγεται μέ ἀέρα. Τό στρώμα αὐτό τοῦ ἀέρα λέγεται **ἀτμόσφαιρα**. Ὁ ἀέρας πού κινεῖται λέγεται **ἄνεμος**.

Μέ τή ζέστη καί μέ τόν ἀέρα τό νερό ἀπό τή θάλασσα, τίς λίμνες, τά ποτάμια γίνεται **ἀτμός** καί ανεβαίνει στόν οὐρανό. Οἱ ἀτμοί αὐτοί σχηματίζουν τά **σύννεφα**. Οἱ ἀτμοί εἶναι πολύ μικρές σταγόνες νεροῦ, πού, ὅταν κρυώσουν, μαζεύονται πολλές μαζί, βαραίνουν καί πέφτουν στή γῆ. Ἔτσι ἔχομε τή βροχή. Τό χειμώνα μέ τό πολύ κρύο οἱ σταγόνες γίνονται **χιόνι**. Τό καλοκαίρι, ἂν κάμει ἀπότομο κρύο, γίνονται **χαλάζι**.

Τά σύννεφα πού βρίσκονται χαμηλά κοντά στό ἔδαφος σχηματίζουν τήν **ὀμίχλη**.

Ὅλο τό χρόνο δέν ἔχομε τήν ἴδια **θερμοκρασία**, τόν ἴδιο **καιρό**. Τό καλοκαίρι ἔχομε ζέστη. Τό χειμώνα κρύο. Ἡ θερμοκρασία πού ἔχει ἕνας τόπος, οἱ ἄνεμοι πού φυσοῦν, οἱ βροχές πού πέφτουν, ἀποτελοῦν τό **κλίμα** τοῦ τόπου.

Ὅλοι οἱ τόποι δέν ἔχουν τό ἴδιο κλίμα. Σέ ἄλλους τόπους ἔχουν πολύ κρύο χειμώνα καί πολύ ζεστό καλοκαίρι (**ἡπειρωτικό κλίμα**) καί σέ ἄλλους ὁ χειμώνας εἶναι ἥπιος καί τό καλοκαίρι δροσερό (**μεσογειακό κλίμα**).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ

Ὁ Νίκος κατάγεται ἀπὸ χωριό. Ἐχει τελειώσει τὴν τρίτη τάξη τοῦ Δημοτικοῦ κι ἐφέτος θὰ πάει στὴν τετάρτη.

Πέρυσι παρακολουθοῦσε μέ προσοχή τὸ μάθημα τῆς πατριδογνωσίας. Τοῦ ἄρεσε πολὺ τὸ μάθημα αὐτό.

Μέ τὴ βοήθεια τοῦ δασκάλου ἔμαθε μαζί μέ τοὺς ἄλλους συμμαθητές του ὅλα ὅσα ἔπρεπε νὰ μάθει στὴν Γ' τάξη γιὰ τὸ χωριό του, γιὰ τὰ γειτονικά χωριά καὶ τίς πόλεις, γιὰ τὴν Ἐπαρχία καὶ γιὰ τὸ Νομὸ στὸν ὁποῖο ἀνήκει τὸ χωριό του.

Εἶχε μάλιστα μιὰ καλὴ ιδέα: Νὰ γράψει κατὰ τὴ διάρκεια τῆς σχολικῆς χρονιᾶς ἡμερολόγια γιὰ ὅλα ὅσα συζητήσαν στὴν τάξη στὸ μάθημα τῆς πατριδογνωσίας.

Σκέφτηκα λοιπὸν νὰ τὰ διορθώσω κάπως καὶ νὰ τὰ παρουσιάσω στὸ βιβλίο αὐτό.

Ἐλπίζω πῶς θ' ἀρέσουν σ' ὅλα τὰ παιδιά τῆς Γ' τάξεως.

Μέ τὸ δάσκαλό σας θὰ κάμετε κι ἐσεῖς τέτοιες συζητήσεις, πού ἔκαμαν στὴν τάξη τοῦ Νίκου.

Ἄν ζεῖτε σέ χωριό, οἱ συζητήσεις σας θὰ μοιάζουν πολὺ μέ τίς συζητήσεις πού ἔγιναν στὴν τάξη τοῦ Νίκου. Θὰ ὑπάρχουν καὶ μερικές διαφορές. Ἄν ζεῖτε σέ πόλη, οἱ συζητήσεις σας στὸ μάθημα τῆς πατριδογνωσίας θὰ διαφέρουν σέ πολλὰ σημεῖα ἀπὸ τίς συζητήσεις πού ἔγιναν στὴν τάξη τοῦ Νίκου. Θὰ ὑπάρχουν ὅμως καὶ ὁμοιότητες.

Καὶ στίς δύο περιπτώσεις θὰ ὠφεληθεῖτε πολὺ, ἂν ξεκινήσετε ἀπὸ τὰ ἡμερολόγια τοῦ Νίκου.

Δέ θὰ σταθεῖτε ὅμως σ' αὐτά. Θὰ συζητήσετε μέ τὸ δάσκαλό σας γιὰ τίς ὁμοιότητες καὶ διαφορές πού ὑπάρχουν στὴ δική σας περιοχὴ καὶ τέλος θὰ ἐτοιμάσετε κι ἐσεῖς τὰ δικά σας ἡμερολόγια.

Καλὴ ἐπιτυχία.

Ἡ συγγραφέας

Χωριό

Τό χωριό

*Έκεϊ στ' απόσκια τοῦ βουνοῦ, στά δροσερά χορτάρια,
πού μουρμουρίζουν τά νερά καί χύνονται καθάρια,*

*Έκεϊ στ' απόσκια τοῦ βουνοῦ, πού φлуαρεῖ τ' ἀγέρι
καί χαιρετᾷ τά λούλουδα καί παίξει μέ τή φτέρη,*

*Άπλώνετ' ὁμορφο χωριό μέ λεῦκες στολισμένο
καί μέσ στον ἥλιο λούζεται παιδρό κι εὐτυχισμένο.*

Ί. Πολέμης

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΑΣ

Ήμερολόγιο 1ο

(Μετά τη συζήτηση στην τάξη)

Τό χωριό μου είναι χτισμένο πάνω στα βουνά, σ' ένα μικρό όροπέδιο.

Βρίσκεται 800 μέτρα πιο ψηλά από τη θάλασσα· έχει δηλαδή **ύψόμετρο** 800 μέτρα, όπως μάς είπε ο δάσκαλος.

"Αν καί είναι τόσο ψηλά, δεν έχει όριζοντα μεγάλο, γιατί περιτριγυρίζεται από βουνά. Μόνο προς τό ανατολικό μέρος ανοίγεται ο όριζοντας. "Ετσι, κοιτάζοντας ανατολικά, βλέπεις ν' απλώνεται ο κάμπος κάτω μακριά καί στό βάθος ή θάλασσα.

"Εδω πάνω τό έδαφος δεν είναι όμαλό· δεν έχει πεδιάδες. Γύρω γύρω υπάρχουν μικροί λόφοι καί βουναλάκια. Δυτικά ύψώνονται μεγάλα, πολύ ψηλά βουνά. "Ανάμεσα στα βουνά σχηματίζονται μερικά μικρά όροπέδια καί κοιλάδες, αλλά πολύ μικρά. "Ετσι τό έδαφος τής περιοχής μας είναι όρεινό καί ανώμαλο.

"Ενα μικρό ποταμάκι περνά δίπλα από τό χωριό, ένώνεται μ' ένα άλλο πιο κάτω καί συνεχίζουν τό δρόμο προς τη θάλασσα. "Επειδή τό έδαφος είναι όρεινό, ή βροχή πού πέφτει δέ σταματά, γιά ν' απορροφηθεί από τη γη· τρέχει στίς κατηφοριές καί σχηματίζει ρυάκια, πού πιο κάτω γίνονται όρμητικοί χείμαρροι. "Η κοίτη του ποταμού γεμίζει τότε θολά νερά, πού πολλές φορές προξενούν μεγάλες ζημιές στα χωράφια.

Στήν περιοχή μας πέφτουν αρκετές βροχές όλη τη χρονιά καί τό χειμώνα κάνει πολύ κρύο. Τό καλοκαίρι όμως κάνει αρκετή ζέστη. "Εχομε, δηλαδή, όπως μάθαμε κλίμα ήπειρωτικό.

Έργασίες. Νά συζητήσετε κι έσείς σ' ένα, δυό ή περισσότερα μαθήματα γιά τη θέση του δικού σας χωριού ή τής πόλεως, γιά τη μορφή πού έχει τό έδαφος, γιά τίς βροχές πού πέφτουν καί γενικά γιά τόν καιρό (κλίμα). "Επειτα νά γράψετε κι έσείς τό δικό σας ήμερολόγιο.

Ἡμερολόγιο 2ο

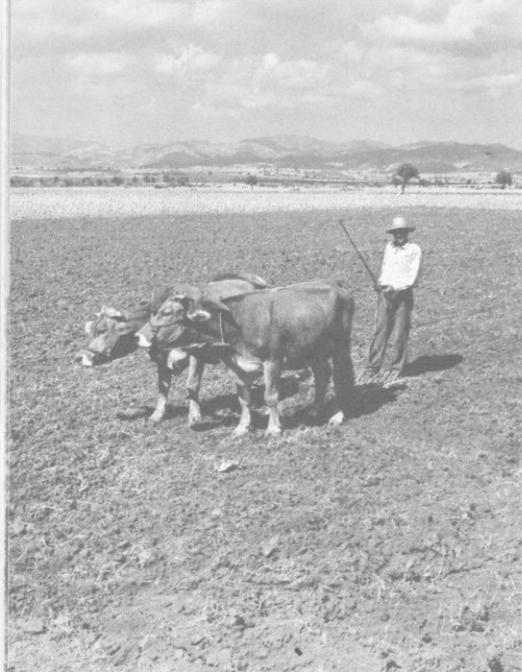
(Ἐπαγγέλματα καὶ ἀσχολίες τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ μας)

Σήμερα εἶχαμε συζήτηση γιὰ τίς **ἀσכולίες τῶν κατοίκων** τοῦ χωριοῦ μου. Βρήκαμε μέ τή βοήθεια τοῦ δασκάλου πῶς οἱ κάτοικοι ἐδῶ ἀσכולοῦνται μέ τή **γεωργία**, τήν **κτηνοτροφία**, τήν **ὑλοτομία** καί τή **βιοτεχνία**. Μερικοὶ ἀσכולοῦνται καί μέ τό **ἐμπόριο**.

Οἱ **γεωργοί** μας καλλιεργοῦν τά χωράφια τους μέ ζῶα. Αὐτά σέρνουν τό ἀλέτρι. Τό ἔδαφος ἐδῶ εἶναι ἀνώμαλο καί γι' αὐτό δέν ἔχουν βενζινάρωτρα (τρακτέρ), ὅπως ἔχουν στοὺς κάμπους.

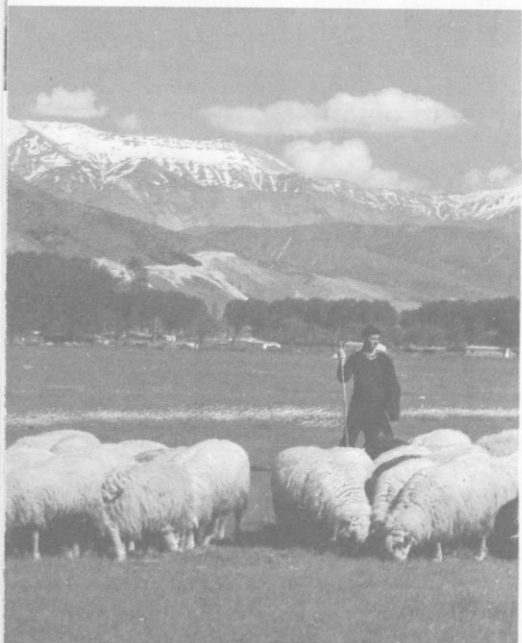
Οἱ **κτηνοτρόφοι** μας ἔχουν κοπάδια ἀπό γίδια καί πρόβατα. Μερικοὶ ἔχουν πολλές ἀγελάδες. Κάθε βοσκός φυλάει τό κοπάδι του, τ' ὁδηγεῖ στή βοσκή καί τό φροντίζει. Κάπου κάπου παίζει καί τή φλογέρα του. Τόν παραστέκει ὁ σκύλος, πιστός φύλακας τοῦ κοπαδιοῦ.

Οἱ **ὑλοτόμοι** πηγαίνουν στά δάση καί κόβουν ἐκεῖνα τά δέντρα, πού τοὺς ὀρίζει ὁ δασικός τοῦ χωριοῦ. Ἡ ὑλοτομία εἶναι δύσκολη δουλειά. Πρέπει νά κοποῦν μέ προσοχή τά δέντρα καί νά τεμαχιστοῦν, γιὰ νά παραδοθοῦν στοὺς ξυλέμπορους.

Γεωργός

Βοσκός

Ἡ **βιοτεχνία** μας εἶναι περιορισμένη. Ὑπάρχουν μερικοὶ ξυλουργοί, δυὸ τρεῖς ὑποδηματοποιοὶ καὶ μερικές ὑφάντρες, πού ὑφαίνουν στὸν ἀργαλειὸ τοὺς φλοκάτες, χαλιά καὶ ἄλλα στρωσίδια. "Ὅλοι οἱ παραγωγοὶ εἶναι ὀργανωμένοι στὸ **γεωργικὸ συνεταιρισμὸ** τοῦ χωριοῦ. "Ἐτσι μποροῦν καὶ διαθέτουν καλὺτερα τὰ προϊόντα τοὺς.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τίς ἀσχολίες τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεώς σας. Μοιάζουν ἢ διαφέρουν ἀπὸ τίς ἀσχολίες τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ τοῦ Νίκου;

Γιὰ νά σᾶς διευκολύνουμε, σᾶς δίνουμε μερικές πληροφορίες γιὰ τὰ **ἐπαγγέλματα καὶ τίς ἀσχολίες** τῶν ἀνθρώπων.

1. Γεωργία. Γεωργοὶ εἶναι οἱ ἄνθρωποι πού καλλιεργοῦν τὴ γῆ. **Γεωργία** εἶναι ὅλες οἱ δουλειές πού κάνουν οἱ γεωργοί, γιὰ νά μᾶς δώσει ἡ γῆ τοὺς καρπούς της.

Τὰ προϊόντα πού μᾶς δίνει ἡ γῆ λέγονται **γεωργικὰ προϊόντα**. Γεωργικὰ προϊόντα εἶναι οἱ **δημητριακοὶ καρποὶ** (σιτάρι, κριθάρι, καλαμπόκι, βρώμη), τὸ βαμπάκι, τὸ ρύζι, ὁ καπνός, τὰ λαχανικά, τὰ φρούτα καὶ πολλὰ ἄλλα.

Γιὰ νά μᾶς δώσει ἡ γῆ ὅλα αὐτά, οἱ γεωργοὶ ἐργάζονται σκληρά. Οἱ περισσότεροὶ χωρικοὶ μας εἶναι γεωργοί.

2. Κτηνοτροφία. Κτηνοτρόφοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι πού τρέφουν ζῶα, γιὰ νά ὠφελοῦνται ἀπὸ αὐτά. Ἡ δουλειὰ πού κάνουν λέγεται **κτηνοτροφία**. Τὰ ζῶα πού περιποιοῦνται εἶναι τὰ πρόβατα, οἱ γίδες, οἱ ἀγελάδες, τὰ βόδια, οἱ χοῖροι κλπ. Προϊόντα πού μᾶς δίνει ἡ κτηνοτροφία εἶναι τὸ κρέας, τὸ γάλα, τὸ τυρί, τὸ βούτυρο, τὸ μαλλί, τὰ δέρματα κ.ἄ. Συνήθως οἱ γεωργοὶ μας τρέφουν καὶ ζῶα, εἶναι δηλ. γεωργοκτηνοτρόφοι.

Παρόμοια ἀσχολία μέ τὴν κτηνοτροφία εἶναι καὶ ἡ **πηνοτροφία**. Οἱ **πηνοτρόφοι** περιποιοῦνται τὰ πουλερικά, τὰ ὁποῖα μᾶς δίνουν κρέας καὶ αὐγά.

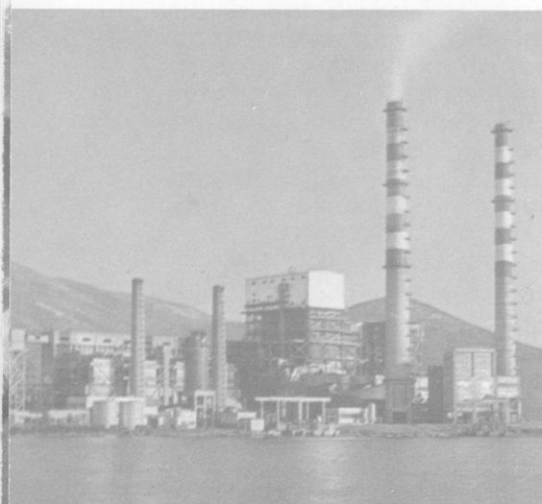
3. Βιοτεχνία. Βιοτέχνες εἶναι οἱ ἄνθρωποι πού ἔχουν μικρὰ ἐργαστήρια ἢ μικρὰ ἐργοστάσια. Ἐκεῖ κατεργάζονται διάφορα ὑλικά, πού παίρνουν ἀπὸ τὴ γῆ, ἀπὸ τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτά, καὶ φτιάχνουν πολλὰ χρήσιμα πράγματα. Ἡ δουλειὰ αὐτὴ λέγεται **βιοτεχνία** καὶ τὰ προϊόντα λέγονται **βιοτεχνικὰ προϊόντα**.

Δάσος

Βιοτεχνία

4. Βιομηχανία. Ἡ κατεργασία πολλῶν προϊόντων σέ μεγάλα ἐργαστήρια κι ἐργοστάσια μέ τή βοήθεια μηχανῶν λέγεται **βιομηχανία**. Ἐκεῖ παράγονται **βιομηχανικά προϊόντα**, ὅπως ὑφάσματα, μηχανήματα, κονσέρβες κ.ἄ.

5. Ἀλιεία. Ἀλιεία λέγεται τό ψάρεμα καί **ἀλιεῖς** οἱ ψαράδες. Οἱ ψαράδες ψαρεύουν πολλά ψάρια (**ἰχθύς**) στίς θάλασσες καί λιγότερα στίς λίμνες καί στά ποτάμια. Ἐμεῖς τ' ἀγοράζουμε ἀπό τὰ **ἰχθυοπωλεῖα**.

6. Μεταλλεῖα. Μεταλλεῖα λέγονται τὰ μέρη τῆς γῆς, ἀπ' ὅπου εἰδικοί ἐργάτες βγάζουν μέταλλα, ὅπως σίδηρο, χαλκό, ἀλουμίνιο κ.ἄ. Βγάζουν ἐπίσης κάρβουνο καί ἄλλα **ὀρυκτά**. Οἱ ἐργασίες στά μεταλλεῖα λέγονται **μεταλλευτικές ἐργασίες**.

7. Τό ἐμπόριο. Ὅλα τὰ προϊόντα, γιά τὰ ὁποῖα μιλήσαμε πῶς πάνω, καί πολλά ἄλλα πράγματα χρειάζονται στούς ἀνθρώπους, γιά νά ζήσουν. Ὁ καθένας ὅμως δέν παράγει ὅ,τι τοῦ χρειάζεται γιά τή ζωή καί πολλά πράγματα ἀναγκάζεται νά τά προμηθεύεται ἀπό ἄλλους.

Στά πολύ παλιά χρόνια οἱ ἀνθρώποι ἀλλάζαν μεταξὺ τους τὰ προϊόντα τους. Ἐνας ἔδινε ἕνα βόδι σέ κάποιον κι ἔπαιρνε σιτάρι, πρόβατα, γάλα, τυρί. Ἄλλος

Ἐργοστάσιο

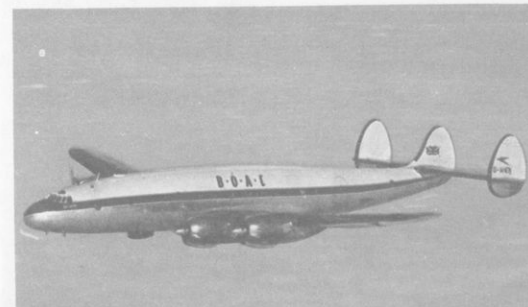
έδινε ένα πρόβατο κι έπαιρνε πράγματα, πού δέν είχε ό ίδιος.

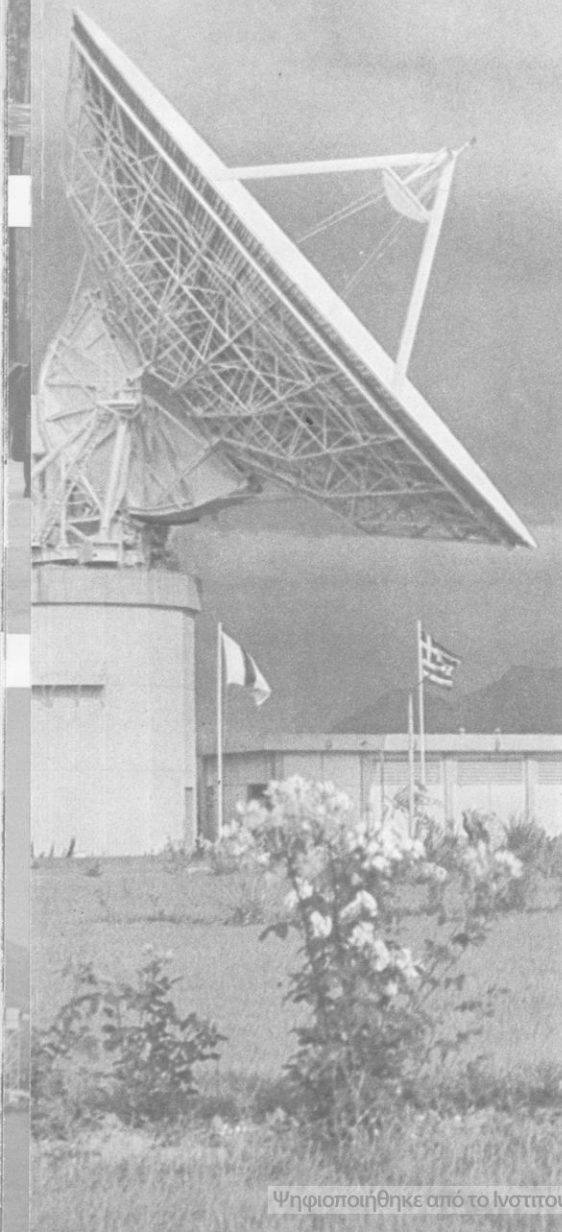
Αυτή όμως ή ανταλλαγή ήταν δύσκολη. Γι' αυτό οί άνθρωποι σκέφτηκαν νά κάμουν τά χρήματα, γιά νά διευκολύνονται καλύτερα. Έτσι ένα ζευγάρι παπούτσια πού κοστίζει, άς πούμε, 500 δραχμές, τό παίρνεις, δίνοντας τά χρήματα αυτά σ' έκείνον πού πουλάει παπούτσια. Ένα κιλό ψωμί τό παίρνεις, άφοϋ δώσεις 10 δραχμές στό φούρναρη. Ένα κιλό λάδι τό παίρνεις, άφοϋ δώσεις 70 δραχμές στόν παντοπώλη κλπ. Η ανταλλαγή αυτή λέγεται **έμποριο**.

Αυτοί πού φροντίζουν νά έχουν έτοιμα στά καταστήματά τους διάφορα πράγματα, γιά νά μās τά πουλήσουν καί νά κερδίσουν κάτι, λέγονται **έμποροι**. Τά πράγματα πού μās πουλούν οί έμποροι λέγονται **έμπορεύματα**. Οί έμποροι είναι οί **πωλητές**. Έμείς πού αγοράζομε είμαστε **αγοραστές**.

8. Όλα τά έμπορεύματα πρέπει νά φτάσουν καί στό τελευταίο χωριό. Μερικά έμπορεύματα πρέπει νά μεταφερθούν από τά χωριά στίς πόλεις. Άκόμη κάνομε ανταλλαγές προϊόντων μέ ξένες χώρες.

Γιά νά γίνει αυτή ή μεταφορά τών έμπορευμάτων, χρειάζονται τά **μεταφορικά μέσα**, χρειάζεται **συγκοινωνία**.

Τά παλιά χρόνια ἡ μεταφορά τῶν ἐμπορευμάτων γινόταν κυρίως μέ ζῶα. Σήμερα ὑπάρχουν τελειότερα μέσα, ὅπως τά αὐτοκίνητα, τά ὁποῖα φτάνουν τώρα καί στά πῖο μακρινά χωριά, οἱ σιδηρόδρομοι, τά πλοῖα, τ' ἀεροπλάνα. Ὅλα αὐτά τά μέσα λέγονται μέσα **συγκοινωνίας**.

9. Μέσα ἐπικοινωνίας λέγονται αὐτά μέ τά ὁποῖα ἐπικοινωνοῦμε μέ ἀνθρώπους πού βρίσκονται μακριά μας καί μαθαίνομε νέα τους ἢ τοὺς πληροφοροῦμε γιά ὅ,τι θέλομε.

Μέ τό **Ταχυδρομεῖο** στέλνομε τά γράμματά μας. Τά γράμματα, πού στέλνουν συγγενεῖς ἢ γνωστοί μας ἀπό μακρινά μέρη, μᾶς τά φέρνει στό σπίτι ὁ **ταχυδρόμος**. Στό γράμμα εἶναι γραμμένη ἡ διεύθυνση τοῦ σπιτιοῦ μας, γιά νά μᾶς βρίσκει εὐκολα ὁ ταχυδρόμος.

Ὅταν θέλομε νά ἐπικοινωνήσουμε ἀμέσως μέ κάποιον, χρησιμοποιοῦμε τό **τηλέφωνο**. Τά τηλεφωνικά καλόδια μεταφέρουν τή φωνή μας μακριά καί μποροῦμε νά μιλήσουμε μέ κάποιον πού βρίσκεται πολύ μακριά μας.

Μέ τόν **τηλέγραφο** στέλνομε **τηλεγραφήματα**. Σ' αὐτά γράφομε συνήθως λίγες λέξεις. Ἀλλά πῖο σύγχρονα μέσα ἐπικοινωνίας εἶναι τό **ραδιόφωνο** καί ἡ **τηλεόραση**.

Στά παλιά χρόνια οι άνθρωποι επικοινωνούσαν πολύ δύσκολα.

Ερωτήσεις - Εργασίες. Πώς θα ταχυδρομήσεις ένα γράμμα; Ζωγράφισε ένα μέσο συγκοινωνίας. Γράψε τīs καινούργιες λέξεις πού μάθατε από τή σελ. 31 ως έδω.

Ημερολόγιο 3ο

(Απογραφή κατοικιών - πληθυσμού)

Μιά μέρα, πηγαίνοντας στό σχολείο, είδαμε δυό κυρίους νά γράφουν αριθμούς στίς πόρτες τών σπιτιών. Ούτε έγώ ούτε οί συμμαθητές μου μπορούσαμε νά καταλάβουμε τί συμβαίνει. Γι' αυτό ρωτήσαμε τό δάσκαλό μας κι εκείνος πρόθυμα μās εξήγησε.

Όπως θά προσέξατε, μās είπε, κάθε χρόνο στό χωριό μας χτίζονται μερικά σπίτια. Άλλα, πού έχουν παλιώσει, γκρεμίζονται. Τό ίδιο γίνεται καί στ' άλλα χωριά καί πρό παντός στίς πόλεις. Τό Κράτος όμως πρέπει νά ξέρει πόσα σπίτια υπάρχουν. Έτσι, όταν περάσουν λίγα χρόνια, γίνεται **απογραφή**. Γράφουν αριθμούς στά σπίτια κι έτσι ξέρομε πόσα σπίτια υπάρχουν σέ όλη τήν Ελλάδα.

Υπάρχει όμως καί άλλος λόγος. Πρέπει κάθε σπίτι νά έχει τόν αριθμό του καί κάθε δρόμος (όδός) τ' όνομά του, γιά νά ξέρουμε σέ ποιά **διεύθυνση** μένει ό καθένας. Αυτό πίο πολύ χρειάζεται στίς πόλεις. Εκεί οί μονοί αριθμοί τοποθετούνται στά σπίτια πού βρίσκονται στήν άριστερή πλευρά του δρόμου καί οί ζυγοί σ' εκείνα πού βρίσκονται στή δεξιά. Έτσι ό ταχυδρόμος βρίσκει πίο εύκολα τά σπίτια, γιά νά μοιράζει τά γράμματα.

Κάθε δέκα χρόνια, μās εξήγησε ό δάσκαλος, γίνεται καί **απογραφή του πληθυσμού**. Έτσι μαθαίνουμε πόσους κατοίκους έχει κάθε χωριό ή πόλη καί πόσους έχει όλη ή Ελλάδα. Τό χωριό μας έχει τώρα 600 κατοίκους περίπου.

Κάπου κάπου γίνεται καί απογραφή ζώων καί προϊόντων, συνέχισε ό δάσκαλος. Γιατί; μās ρώτησε. Καί ή συζήτηση συνεχίστηκε.

Ερωτήσεις - Εργασίες. Τί αριθμό έχει τό σπίτι σας; Γράψτε τή διεύθυνση του σπιτιού σας. Πόσους κατοίκους έχει τό χωριό ή ή πόλη σας; Τί θά πεί απογραφή καί γιατί γίνεται;

Ἡμερολόγιο 4ο

(Πῶς διοικεῖται τό χωριό μας)

Σήμερα συζητήσαμε γιά τή **διοίκηση τοῦ χωριοῦ** μας. Στό χωριό μας ὑπάρχουν διάφορες **Ἀρχές**.

Εἶναι πρώτα πρώτα ὁ **Πρόεδρος τῆς Κοινότητος** πού μαζί μέ τούς **κοινοτικούς συμβούλους** φροντίζει γιά ὅλα τά ζητήματα τοῦ χωριοῦ. Αὐτούς τούς ἐκλέγουν κάθε 4 χρόνια οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ πού ἔχουν δικαίωμα νά ψηφίσουν.

Τήν ἐκκλησία τή φροντίζει ἡ **Ἐκκλησιαστική Ἐπιτροπή** μέ πρόεδρο τόν παπά μας.

Τήν περιουσία τοῦ σχολείου μας τή φροντίζει ὁ **Διευθυντής** του καί ἡ **Σχολική Ἐφορεία**.

Ὑπάρχει καί ὁ **Σταθμός Χωροφυλακῆς**. Ὁ σταθμάρχης μέ τούς χωροφύλακες φροντίζουν νά ἔχουμε ἡσυχία καί ἀσφάλεια στόν τόπο μας.

Ὁ **κοινοτικός** **γιατρός** καί ἡ **νοσοκόμα** φροντίζουν γιά τήν υἰεΐα τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ.

Ἐπειδή στό χωριό μας ἔχομε πολλά δάση, ὑπάρχει κι ἓνας **δασικός ὑπάλληλος**, πού μαζί μέ τούς **δασοφύλακες** φυλάει τά δάση.

Οἱ **ἀγροφύλακες** φυλάνε τά χωράφια, τούς ἀγρούς.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε γιά τίς Ἀρχές τοῦ τόπου σας. Νά κάμετε ἓναν κατάλογο αὐτῶν τῶν ἀρχῶν.

Ἡμερολόγιο 5ο

(Τό Ἡρῶο τοῦ χωριοῦ)

Στήν πλατεία τοῦ χωριοῦ ἔχομε τό **Ἡρῶο**. Σέ μιά μαρμάρινη πλάκα εἶναι γραμμένα τά ὀνόματα τῶν χωριανῶν μας πού σκοτώθηκαν γιά τήν πατρίδα.

Σέ κάθε ἐθνική γιορτή καταθέτομε στεφάνια στό Ἡρῶο. Στεφανώνομε τούς ἥρωες, γιά νά τούς τιμήσουμε, πού πρόσφεραν τή ζωή τους, πολεμώντας τούς ἐχθρούς, γιά νά ζοῦμε ἐμεῖς ἐλεύθεροι.

Ἡρῶο

Κάστρο

Γονατίζομε εὐλαβικά μπροστά στο Ἡρῶο καί ψάλλομε τόν ἔθνικό ὕμνο καί ἄλλα πατριωτικά τραγούδια, ὅπως αὐτό:

*«ὦ πατρίδα ἀγαπημένη,
ἔλα ἐδῶ μέ περηφάνεια,
κόψε ρόδα, κόψε κρίνα,
κόψε δάφνινα κλαδιά.
Μέ τά μητρικά σου χέρια
πλέξε ἀμάραντα στεφάνια
καί στεφάνωσε μ' ἐκεῖνα
τά νεκρά σου τά παιδιά...».*

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες. Μέ ποιόν τρόπο τιμᾶτε τούς ἥρωες στόν τόπο σας; Στήν Ἀθήνα ὑπάρχει ἓνα μνημεῖο, ἀφιερωμένο στόν Ἀγνωστο Στρατιώτη. Γιατί ἄραγε;

Ἡμερολόγιο 6ο (Ἱστορικά μνημεῖα)

Πιο πάνω ἀπό τό χωριό, σ' ἓνα βουναλάκι, βρίσκονται τά εἑρείπια τοῦ **κάστρου**. Δέν ξέρεי κανεῖς πότε χτίστηκε. Ἦταν ὅμως χτισμένο σέ τέτοιο μέρος, πού προφύλαγε τούς κατοίκους τῆς περιοχῆς ἀπό διάφορους ἐχθρούς. Μερικές πολεμίστρες φαίνονται ἀκόμη.

Ἀπέναντι στο ἄλλο βουνό, χωμένο σέ μιά χαράδρα, εἶναι τό βυζαντινό **μοναστήρι** τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Οἱ τοιχογραφίες του ἔχουν μεγάλη ἀξία, ὅπως μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος.

Ἕνας φιδωτός δρόμος πάνω ἀπό τό μοναστήρι ὁδηγεῖ σ' ἓναν καταρράχτη. Δίπλα του ὑπάρχει ἓνα **σπήλαιο**, πού κανένας δέν τό ἔχει ἐρευνήσει ἀκόμη.

— “Όλα τὰ τοπία ἐδῶ εἶναι γραφικά κι ἔχουν ἄγρια ὁμορφιά, μᾶς ἔλεγε ὁ δάσκαλος σέ μιά ἐκδρομή. Καί, κοιτάζοντας πρός τίς τρεῖς κορυφές τοῦ βουνοῦ ἀπέναντι, μᾶς εἶπε ἕνα ἀπό τὰ πολλά ὁμορφα τραγούδια τῆς περιοχῆς πού φανερώνει τή συμ-
πόνια τῶν χωρικῶν:

*«Πάνω σέ τρίκορφο βουνό, μάνα· καί θυγατέρα οἱ δυό
μαζεῦαν τόν ἀμάραντο καί τό μελισσοβότανο.*

Κι ἐκεῖ πού τόν μαζεύανε βρίσκουνε λαβωμένονε.

— Μάνα μου, νά τόν πάρουμε τόν ξένο νά τόν γιάνουμε...

— Ἐμεῖς ψωμί δέν ἔχομε...

— Μάνα μου, τό μοιράδι μου τό τρώγω μέ τόν ἄρρωστο...».

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες. Ὑπάρχουν μνημεῖα καί ἀρχαιολογικοὶ χώ-
ροι στήν περιοχή σας; Νά συζητήσετε γι' αὐτά.

Ἡμερολόγιο 7ο

(Ἡ ἱστορία τοῦ χωριοῦ μου)

Τό χωριό μας ἔγινε ἀπό τρία παλαιά χωριά τῆς περιοχῆς πρὶν ἀπὸ πολλά χρόνια. Ἔχει 400 περίπου χρόνια ζωῆς καί οἱ κά-
τοικοι εἶχαν συγκεντρωθεῖ ἐδῶ, γιὰ νά φυλάγονται καλύτερα
ἀπὸ τοὺς διάφορους ἐχθροὺς.

Στά 1912 ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Οἱ παπποῦδες
μας θυμοῦνται ἀκόμη τοὺς Τούρκους.

Οἱ Βούλγαροι ἔκαμαν πολλές ἐπιδρομές στήν περιοχή μας
καί οἱ Γερμανοὶ ἔκαψαν τό χωριό τό 1942.

Τώρα τό χωριό μας ἔγινε πιό ὁμορφο ἀπὸ πρὶν. Ἔγινε ὁ
αὐτοκινητόδρομος καί φέραμε νερό καί ἠλεκτρικὸ φῶς στὰ
σπίτια μας.

Τὰ τελευταῖα χρόνια ὅμως ἔφυγαν πολλοὶ χωριανοί. Ἄλλοι
πῆγαν στήν Ἀμερική, ἄλλοι στήν Αὐστραλία, πολλοὶ στή Γερ-
μανία καί ἄρκετοί σέ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδας. Ὅλοι ὡστόσο
ἀγαποῦν τό χωριό καί πολλοὶ ξαναγυρίζουν. Ἡ ἀπλή καί ἡσυχὴ
ζωή, τό πατρικὸ σπίτι, οἱ συγγενεῖς καί φίλοι, τὰ ὁμορφα ἔθιμα
καί τὰ τραγούδια τοῦ χωριοῦ μας τοὺς τραβοῦν πίσω σ' αὐτό,
ὅπως ἡ Ἰθάκη τραβοῦσε τόν Ὀδυσσεά.

Πιό ὁμορφο γίνεται τό χωριό μας τήν ἄνοιξη, ὅταν φουντώνουν κι ἀνθίζουν τά κλαριά, ὅπως λέει καί τό τραγούδι:

*«Τώρα φουντώνουν τά κλαριά, τώρα ὁμορφαίνει ὁ τόπος.
Τώρα κι ὁ ξένος βούλεται νά πάει στά δικά του...
Νύχτα σελώνει τ' ἄλογο, νύχτα τό καλιγώνει.
Βάνει τά πέταλα χρυσά καί τά καρφιά ἀσημένια...».*

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες. Νά συζητήσετε γιά τήν ἱστορία τῆς περιοχῆς σας. Νά ζητήσετε πληροφορίες καί ἀπό τοὺς γεροντότερους χωριανούς σας, πού ξέρουν πολλά γιά τήν ἱστορία τοῦ τόπου σας. Ποιά ἔθιμα ἔχετε στό χωριό σας; Ποιά τραγούδια τραγουδάτε; Γράψτε μερικά, ὅπως ἔκαμε ὁ Νίκος. Ὑπάρχουν βιβλία, λευκώματα, περιοδικά, πού γράφουν γιά τό χωριό ἢ τήν πόλη σας; Νά τά διαβάσετε στήν τάξη.

Ἡμερολόγιο 8ο

(Τά προβλήματα τοῦ χωριοῦ μας)

Σήμερα μιλήσαμε μέ τό δάσκαλό μας γιά τά **προβλήματα τοῦ χωριοῦ μας.**

Σπουδαῖο πρόβλημα γιά μᾶς εἶναι ἡ συγκοινωνία. Ὑπάρχει βέβαια αὐτοκινητόδρομος, ἀλλά δέν εἶναι καλά στρωμένος. Γι' αὐτό ἡ συγκοινωνία γίνεται δύσκολα, ἰδιαίτερα ὅταν ὁ καιρός εἶναι βροχερός. Ἑλπίζομε πῶς σιγά σιγά καί ἡ συγκοινωνία θά γίνει καλύτερη.

Ἄλλη δυσκολία εἶναι πῶς τά χωράφια εἶναι λίγα καί ἄγονα καί τά ἔσοδα τῶν κατοίκων ἀπό τή γεωργία λιγοστά. Βέβαια καί ἡ κτηνοτροφία καί ἡ ὑλοτομία δίνουν ἄρκετά κέρδη, ἀλλά ὄχι τόσα, ὅσα χρειάζονται, γιά νά ζήσουν ἄνετα 600 ἄνθρωποι. Γι' αὐτό καί πολλοί ἀναγκάζονται νά ξενιτευτοῦν.

Ὅταν ὁμως ὀργανώσουμε καλύτερα τίς δουλειές μας, ὅπως εἶπε ὁ δάσκαλος, θά μπορέσουμε νά ζήσουμε καλύτερα. Ἡ καλή συγκοινωνία θά βοηθήσει σ' αὐτό, διότι καί τήν ὑλοτομία θά κάνουμε πιό συστηματικά καί ἀπό τήν κτηνοτροφία θά ἔχουμε περισσότερα κέρδη.

Ἐμεῖς τά παιδιά μποροῦμε νά βοηθήσουμε τό χωριό μας καί τώρα, ἀλλά πολύ περισσότερο ἀργότερα, ὅταν μεγαλώσουμε.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες. Τί ἐλλείψεις καί προβλήματα ἔχει τό χωριό σας ἢ ἡ πόλη σας; Τί λένε οἱ μεγάλοι γι' αὐτά; Γίνονται ἔργα στήν περιοχή σας; Ποιός τά κάνει; Σέ τί θά ὠφελήσουν τόν τόπο;

Ἡμερολόγιο 9ο

(Ὁ τουρισμός)

Πολλές φορές ἀκούγαμε στό ραδιόφωνο τή λέξη «**Τουρισμός**», ἀλλά δέν καταλαβαίναμε τή σημασία της. Σήμερα ὁ δάσκαλος μᾶς ἐξήγησε:

Τουρισμός εἶναι τά ταξίδια πού κάνουν οἱ ἄνθρωποι ἀπό τόπο σέ τόπο, γιά νά ἐπισκεφτοῦν διάφορα μέρη, νά ψυχαγωγηθοῦν, νά δοῦν ἀρχαῖα μνημεῖα, ὁμορφα τοπία κλπ.

Τά τελευταῖα χρόνια, συνέχισε ὁ δάσκαλος, ὑπάρχει μεγάλη **τουριστική κίνηση** στήν πατρίδα μας. Ἔρχονται πολλοί ξένοι νά δοῦν τούς ἀρχαιολογικούς μας χώρους καί νά περάσουν εὐχάριστα τίς διακοπές τους στά ὁμορφα ἀκρογιάλια μας.

Κι ἐδῶ στό χωριό μας, εἶπαν μερικοί συμμαθητές μου, ἔρχονται λίγοι ξένοι τό καλοκαίρι. Ναί πρόσθεσε ὁ δάσκαλος. Καί θά μπορούσαμε νά προσελκύσουμε πολλούς ξένους, ἀλλά καί Ἕλληνες, ἂν φροντίζαμε γιά μερικά πράγματα.

Ἔτσι συζητήσαμε ἀρκετά καί βρήκαμε ὅτι πρέπει:

Πρῶτα πρῶτα ὅλοι μας νά φροντίσουμε νά εἶναι τό χωριό μας καθαρό. Οἱ δρόμοι, οἱ πλατεῖες, οἱ αὐλές καί τά σπίτια ν' ἀστράφτουν.

Ἡ καθαριότητα, ἡ εὐγένεια καί ἡ φιλοξενία θά δημιουργήσουν στούς ἐπισκέπτες συμπάθεια καί ἀγάπη γιά τόν τόπο μας. Τότε αὐτοί θά φέρουν κι ἄλλους καί θά ὠφεληθεῖ τό χωριό μας.

Ἄς μὴν ξεχνᾶμε πῶς ὁ τουρισμός βοηθάει πολύ τήν οἰκονομική ἀνάπτυξη ἐνός τόπου.

Έρωτήσεις - Έργασίες. Υπάρχουν αξιοθέατα στον τόπο σας; Τά επισκέπτονται τουρίστες; (Έλληνες, ξένοι). Γιατί; Έσείς τά παιδιά πώς μπορείτε νά βοηθήσετε τόν τουρισμό; Νά πλουτίσετε τό λεύκωμα τής τάξεως μέ σχετικές φωτογραφίες, κάρτ-ποστάλ κ.ά.

Ήμερολόγιο 10ο

(Χωριά - Κωμοπόλεις - Πόλεις)

Ό Κώστας άρχισε σήμερα τή συζήτηση μέ μιά έρώτηση πού έμοιαζε μέ αίνιγμα. Γιατί τό χωριό λέγεται χωριό; μάς ρώτησε.

Στήν αρχή όλοι γελάσαμε. "Υστερα όμως είδαμε ότι ή έρώτηση ήταν άρκετά έξυπνη. Ό Σπύρος όμως νόμισε πώς τό πράγμα ήταν πολύ άπλό καί είπε:

— Τό χωριό μας λέγεται χωριό, γιατί είναι χωριό!

— Ναί, είπε ό Κώστας, αλλά γιατί δέν λέγεται πόλη;

— Γιά νά λέγεται πόλη, πρόσθεσα εγώ, πρέπει νά έχει πολλούς κατοίκους.

Ό Κώστας έδειξε πώς ικανοποιήθηκε από τήν άπάντηση.

— Ναί, είπε ό δάσκαλος, είναι καθορισμένο πόσοι κάτοικοι πρέπει νά υπάρχουν, γιά νά λέγεται ένα μέρος πού κατοικείται χωριό, κωμόπολη ή πόλη. Καί συνέχισε:

Χωριό λέγεται τό μέρος στό όποίο κατοικούν μέχρι 3.000 άνθρωποι περίπου.

Κωμόπολη λέγεται τό μέρος πού έχει 3.000 ως 5.000 περίπου κατοίκους.

Όταν οί κάτοικοι ενός μέρους είναι περισσότεροι από 5.000, τότε αυτό λέγεται **πόλη**.

Όλοι ικανοποιηθήκαμε καί αφιερώσαμε τήν υπόλοιπη ώρα ψάχνοντας νά βρούμε χωριά, κωμοπόλεις καί πόλεις.

Έρωτήσεις - Έργασίες. Τό μέρος πού ζείτε είναι χωριό, κωμόπολη ή πόλη; Γιατί; Νά ονομάσετε χωριά καί πόλεις τής περιοχής σας καί νά τίς δείξετε στό χάρτη.

Ἡμερολόγιο 11ο

(Ἀναπαράσταση τοῦ χωριοῦ μας)

“Ὀλον αὐτό τόν καιρό εἶπαμε πολλά ἄλλα πράγματα γιά τό χωριό μας, πού δέν μπορῶ νά τά γράψω ὅλα στό ἡμερολόγιό μου.

Μιά μέρα ὁ δάσκαλος μᾶς εἶπε:

— Τώρα, ἀφοῦ συζητήσαμε τόσο πολύ γιά τό χωριό μας, ἄς προσπαθήσουμε νά τό **ἀναπαραστήσουμε**.

Συμφωνήσαμε ὅλοι καί ἀρχίσαμε τή δουλειά.

Πρῶτα ἐργαστήκαμε στήν ἀμμοδόχο. Τακτοποιήσαμε ἔτσι τήν ἄμμο, ὥστε νά μοιάζει μέ τή μορφή πού ἔχει τό ἔδαφος τοῦ χωριοῦ μας καί ἡ γύρω περιοχή.

Οἱ λόφοι καί τά βουνά ὑψώθηκαν στήν ἀμμοδόχο. Χαράξαμε τήν κοίτη τοῦ ποταμοῦ πολύ ἐλαφρά. Φτιάξαμε μέ χαρτόνι τό σχολεῖο, τήν ἐκκλησία, τό κοινοτικό κατάστημα, τό ἱατρεῖο καί τόν παιδικό σταθμό. Μέ πλαστιλίνη φτιάξαμε τά σπίτια καί τά τοποθετήσαμε σέ ἀνάλογες θέσεις.

Ἐπειτα ρίξαμε πάνω στήν ἄμμο σκόνη μέ διάφορα χρώματα. Στά βουνά ρίξαμε καφέ σκόνη. Στά ἰσιώματα, πού μοιάζουν μέ πεδιάδες, ρίξαμε πράσινη σκόνη. Στήν κοίτη τοῦ ποταμοῦ ρίξα-

με γαλάζια. Στούς λόφους κίτρινη. "Ετσι τό χωριό μας πήρε τή μορφή του.

Τό καμαρώσαμε πολύ.

— Φαίνεται σάν από αεροπλάνο, είπε ό Γιῶργος.

Μετά αναπαραστήσαμε τό χωριό μας στή χαρτογραφία μας όπως τό βλέπετε στή διπλανή εικόνα.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες. Προσπαθεῖστε ν' αναπαραστήσετε τό χωριό ἢ τήν πόλη σας στήν ἀμμοδόχο σας πρῶτα καί μετά στή χαρτογραφία. Τί χρώμα θά βάλετε στό κάθε μέρος; Γιατί;

ΤΑ ΓΕΙΤΟΝΙΚΑ ΧΩΡΙΑ

Ἡμερολόγιο 12ο

"Όταν πιά τελειώσαμε τή συζήτηση γιά τό χωριό μας, ἀνεβήκαμε μέ τό δάσκαλο στήν κορυφή τοῦ λόφου, πού βρίσκεται δίπλα ἀπό τό χωριό μας. Ἦταν καιρός νά μιλήσουμε γιά τά **γειτονικά χωριά**.

"Όλοι πήραμε μέρος στή συζήτηση. "Άλλοι ἤξεραν καλύτερα τό ἓνα χωριό, ἄλλοι τό ἄλλο.

Τέσσερα χωριά βρίσκονται ὅλα ὅλα στή γειτονική μας περιοχή καί ὅλα εἶναι μικρότερα ἀπό τό δικό μας.

— Γιατί σέ τόσο ἔκταση νά βρίσκονται μόνο 4 χωριά; ρώτησε ὁ δάσκαλος. Δέν ἀργήσαμε νά βροῦμε πῶς αἰτία εἶναι τό ὄρεινό ἔδαφος. Δέν μποροῦν νά ζήσουν πολλοί ἄνθρωποι ἐδῶ, γιατί τό ἔδαφος δέν εἶναι εὐφορο.

Καί τά 4 γειτονικά χωριά εἶναι ἀρκετά μακριά ἀπό τό δικό μας. "Αν τά ἐπισκεφτεῖ κανεῖς μέ τά πόδια, χρειάζεται νά βαδίσει μιά ὥρα γιά τό πιό κοντινό καί τρεῖς γιά τό πιό μακρινό.

Τό πρῶτο βρίσκεται σέ μιά πλαγιά, τό δεύτερο σ' ἓνα μικρό ὄροπέδιο, τό τρίτο σέ μιά κοιλάδα καί τό τέταρτο εἶναι ἀνάμεσα σέ βουνά καί δέ φαίνεται ἀπό τό λόφο.

Στά τρία πρῶτα χωριά πηγαίνομε καί μέ αὐτοκίνητο. Στό τέταρτο πηγαίνομε μόνο μέ τά πόδια ἢ μέ τό ζῶο.

Ἑργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιά τά γειτονικά σας χωριά ἢ τίς πόλεις. Πόσα χιλιόμετρα ἀπέχει τό καθένα ἀπό τό χωριό ἢ τήν πόλη σας; Πῶς ἐπικοινωνεῖτε; Νά κάμετε ἓναν κατάλογο μέ τά χωριά, τίς κωμοπόλεις καί τίς πόλεις τῆς περιοχῆς σας.

Ἡμερολόγιο 13ο

(Οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικῶν χωριῶν)

Τίς ἄλλες ἡμέρες συνεχίσαμε τή συζήτηση γιά τά **γειτονικά χωριά**. Βρήκαμε πῶς στούς τρόπους μας, στήν ὁμιλία, στά ἔθιμα, στίς συνήθειες, στά τραγούδια δέ διαφέρομε. Μόνο οἱ κάτοικοι τοῦ πιο μακρινοῦ χωριοῦ, πού εἶναι πίσω ἀπό τά βουνά, εἶναι κάπως διαφορετικοί, γιατί δέν τοὺς εἶναι εὐκολο νά ἐπικοινωνοῦν μέ τοὺς ἄλλους. Εἶναι ὅμως οἱ πιο δυνατοί ἄνθρωποι καί οἱ πιο καλοί κυνηγοί στήν περιοχή μας.

Οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικῶν χωριῶν ἀσχολοῦνται καί αὐτοί μέ τή γεωργία, τήν κτηνοτροφία καί τήν ὑλοτομία.

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ πού βρίσκεται στ' ὄροπέδιο ἔχουν πολλά κοπάδια ἀπό πρόβατα καί καλλιεργοῦν πολλές πατάτες καί φασόλια, πού εἶναι πολύ νόστιμα.

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ πού βρίσκεται στήν πλαγιά εἶναι κι αὐτοί κτηνοτρόφοι. Στό χωριό τους ἔχουν δάση μέ καστανιές.

Μερικές οἰκογένειες τοῦ τρίτου χωριοῦ ἀσχολοῦνται μέ τή **σηροτροφία**· τρέφουν μεταξοσκώληκες καί βγάζουν μετάξι.

Πολλοί από τούς κατοίκους τοῦ πιό μακρινοῦ χωριοῦ εἶναι ὑλοτόμοι καί κυνηγοί. Μαζεύουν ἐπίσης καί τσάι τοῦ βουνοῦ. Μέ δυό λόγια, τά σπουδαιότερα προϊόντα τῆς περιοχῆς μας εἶναι γεωργικά, κτηνοτροφικά καί δασικά.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες. Νά συζητήσετε γιά τά γειτονικά σας χωριά ἢ πόλεις (προϊόντα, κάτοικοι, ἀσχολίες κ.ἄ.). Νά βρεῖτε τίς ὁμοιότητες καί τίς διαφορές μέ τό δικό σας.

Ἡμερολόγιο 14ο

(Οἱ σχέσεις μας μέ τά γειτονικά χωριά)

Οἱ **σχέσεις μας μέ τ' ἄλλα χωριά** εἶναι καλές. Γίνονται συχνές ἐπισκέψεις ἀπό χωριό σέ χωριό, γιά νά συναντηθοῦν οἱ συγγενεῖς καί γνωστοί νά διασκεδάσουν στά πανηγύρια, ἀλλά καί γιά ν' ἀνταλλάξουν τά προϊόντα.

Στό δικό μας χωριό γίνονται οἱ πιό πολλές συναντήσεις. Ἐπειδὴ εἶναι κεντρικό, ὅπως εἶπαμε, ἐδῶ συγκεντρώνονται ὅσα προϊόντα περισσεύουν ἀπό τά γύρω χωριά, γιά νά σταλοῦν στίς γειτονικές ἀγορές.

Πολλές γνωριμίες μας μέ παιδιά τῶν γειτονικῶν χωριῶν ἔγιναν στίς ἐκδρομές πού κάναμε μέ τά γειτονικά σχολεῖα. Αὐτές τίς γνωριμίες θά τίς κρατήσουμε καί ὅταν μεγαλώσουμε.

Οἱ γονεῖς μας διηγοῦνται πῶς πολλές γνωριμίες μέ κατοίκους τῶν γειτονικῶν χωριῶν τίς ὀφείλουν σ' αὐτές τίς συναντήσεις τῶν παιδικῶν τους χρόνων.

Ἑργασίες. Νά συζητήσετε γιά τίς σχέσεις σας μέ τούς κατοίκους τῶν γειτονικῶν χωριῶν ἢ πόλεων, γιά τίς κοινές ἐκδηλώσεις πού κάνετε (πανηγύρια, ἐμποροπανηγύρεις καί ἄλλες συναντήσεις).

Ἡμερολόγιο 15ο

(Ἡ ἱστορία τῶν γειτονικῶν χωριῶν)

Μιλήσαμε γιά τό ἥρωο τοῦ χωριοῦ μας. Καί τά γειτονικά χωριά ἔχουν ἥρωο. Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς, ὅπως καί ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ἔχουν χρέος νά τιμοῦν τούς νεκρούς, αὐτοὺς πού ἔδωσαν τή ζωή τους γιά τήν πατρίδα.

Καθένα από τὰ χωριά ἔχει ἐπίσης τίς ὁμορφιές του, τίς ἄγριες φυσικές ὁμορφιές, πού σπάνια βρίσκεις ἄλλου, ὅπως λένε οἱ μεγάλοι. Αὐτές οἱ ὁμορφιές θά μπορούσαν νά κάμουν τόν τόπο μας μιά ἀξιόλογη τουριστική περιοχή.

Ὅλος ὁ τόπος τριγύρω, καθὼς εἶναι ψηλά στά βουνά, ἀποτελεῖ ἓνα φυσικό φρούριο, πού πολλές φορές φύλαξε τοὺς κατοίκους ἀπὸ τίς ἐπιδρομές τῶν ἐχθρῶν.

Λένε οἱ μεγάλοι πῶς οἱ Τοῦρκοι ποτέ δέν πάτησαν τό πόδι τους ἐδῶ, γιατί σ' αὐτό τό μέρος ἦταν τὰ λημέρια τῶν κλεφτῶν.

Ὅταν κάποτε οἱ Βούλγαροι ἔκαμαν μιά ἐπιδρομή, γιὰ νά καταστρέψουν τὰ χωριά μας, δόθηκε σκληρή μάχη στή θέση πού λέγεται «ΝΙΚΗ» κι ἔπαθαν τέτοια καταστροφή, πού δέν ξαναφάνηκαν πιά στά μέρη μας. Στή θέση πού ἔγινε ἡ μάχη εἶναι τώρα χτισμένο ἓνα ζωκλήσι καί μιά μαρμάρινη πλάκα θυμίζει τὴν ἀνδρεία τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὰ μνημεῖα, τὰ ὁμορφα τοπία, τοὺς ἱστορικοὺς καί τουριστικοὺς τόπους τῆς περιοχῆς σας καί νά τοὺς ἐπισκεφτεῖτε στὶς ἐκδρομές σας. Νά διαβάσεις, ἂν ὑπάρχουν, διηγήσεις, ἱστορίες κ.ἄ. γιὰ τὴν περιοχή σου.

Ἡμερολόγιο 16ο

(Χαρτογράφηση τῶν γειτονικῶν χωριῶν)

Ἡ συζήτηση γιὰ τὰ γειτονικά χωριά κράτησε ἀρκετές ἡμέρες, γιατί ἐπιθυμούσαμε νά γνωρίσουμε τὴ ζωὴ τους. Ὑστερα προσπαθήσαμε ν' ἀναπαραστήσουμε τό χωριό μας μαζί μέ τὰ γύρω χωριά.

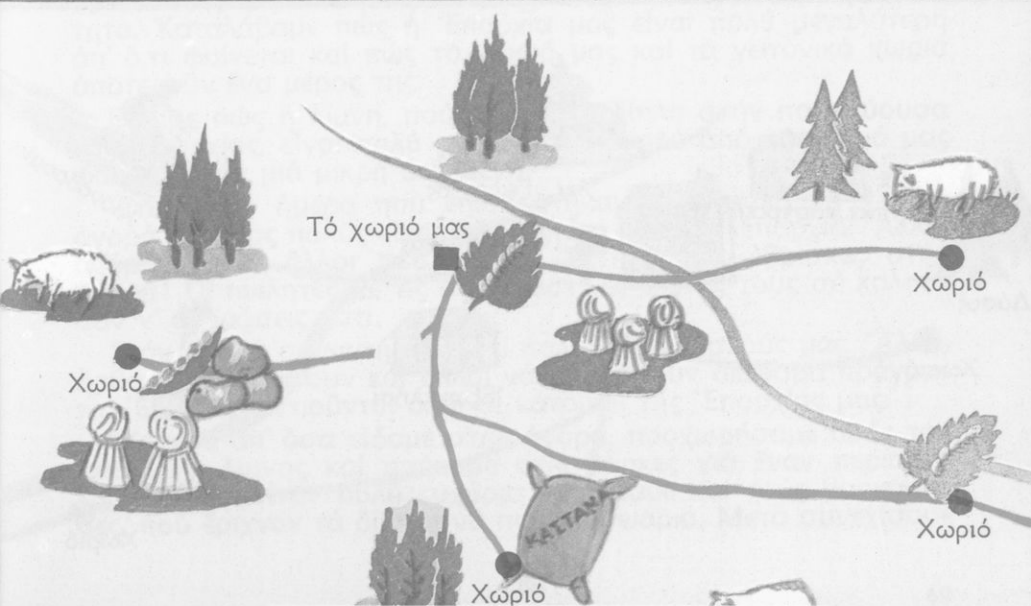
Πρῶτα ἐργαστήκαμε στὴν ἀμμοδόχο. Μετὰ ἐργαστήκαμε σέ χαρτόνια καί παρουσιάσαμε: α) ἓνα **γεωφυσικό χάρτη** τῆς περιοχῆς μας, β) ἓναν **πολιτικό χάρτη** τῆς ἴδιας περιοχῆς, γ) ἓναν **παραγωγικό**, δ) ἓναν **ἱστορικό** καί ε) ἓναν **τουριστικό**. Τέλος ἐτοιμάσαμε ἓναν **ἀνάγλυφο** χάρτη τῆς περιοχῆς καί τόν κρεμάσαμε στὴν τάξη μας.

Ἔργασίες. Νά κάμετε κι ἐσεῖς τίς ἐργασίες πού ἔγιναν στὴν τάξη τοῦ Νίκου. Νά ἰχνογραφήσετε κι ἐσεῖς παρόμοιους χάρτες μέ τοὺς χάρτες τοῦ Νίκου, πού βλέπετε παρακάτω.

ΤΑ ΓΥΡΩ ΧΩΡΙΑ — ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

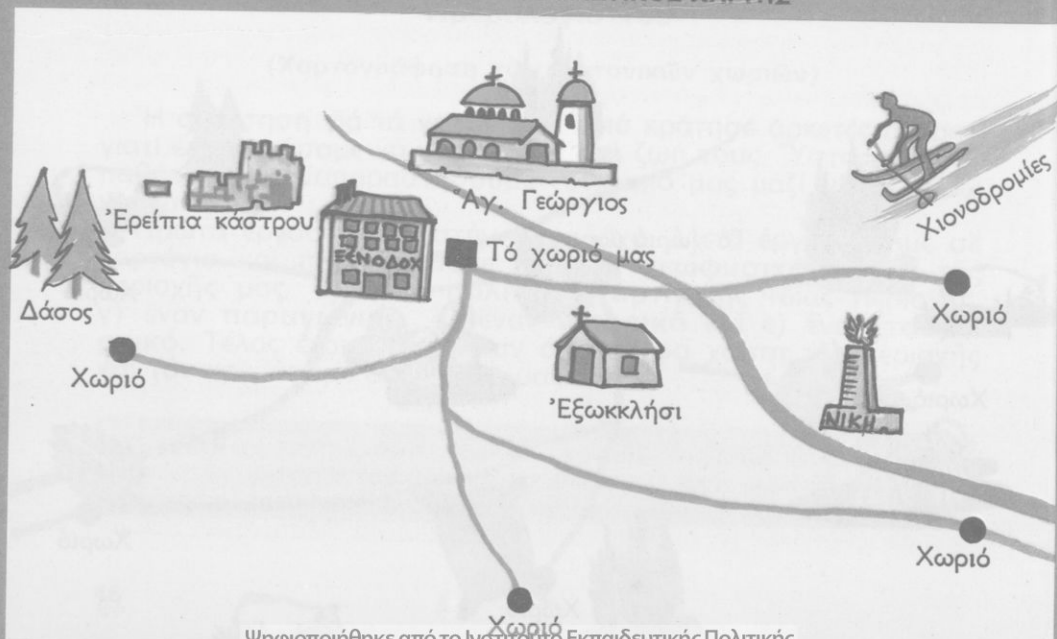
ΤΑ ΓΥΡΩ ΧΩΡΙΑ — ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

ΤΑ ΓΥΡΩ ΧΩΡΙΑ — ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

ΤΑ ΓΥΡΩ ΧΩΡΙΑ — ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

Η ΕΠΑΡΧΙΑ ΜΑΣ

Ἡμερολόγιο 17ο

(Μιά ἐκδρομή στὴν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας μας)

Ὅταν πιά τελειώσαμε τίς συζητήσεις γιὰ τὰ γειτονικά χωριά, ὁ δάσκαλος μᾶς ἔκαμε μιὰ εὐχάριστη ἐκπληξη.

Τὴν ἐρχόμενη ἐβδομάδα, παιδιά, μᾶς εἶπε, θὰ κάνουμε μιὰ ἐκδρομή, γιὰ νὰ γνωρίσουμε τὴν Ἐπαρχία μας. Ὅλοι χαρήκαμε πολύ.

Πολλοὶ ἀπὸ μᾶς εἶχαν πάει στὴν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας μας, ὅπου κάθε Σάββατο γίνεται ἡ ἀγορά (τό παζάρι). Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐδῶ ψηλά, ὅπου βρισκόμαστε, φαίνεται κάτω στὸν κάμπο ἀρκετὸ μέρος τῆς Ἐπαρχίας μας. Ὅμως ἄλλο εἶναι νὰ βλέπεις ἀπὸ μακριὰ τὰ χωριά καὶ τίς πόλεις καὶ ἄλλο νὰ τὰ ἐπισκεφτεῖς.

Ὅταν ἔφτασε ὁρισμένη μέρα, ξεκινήσαμε γιὰ τὴν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας μας.

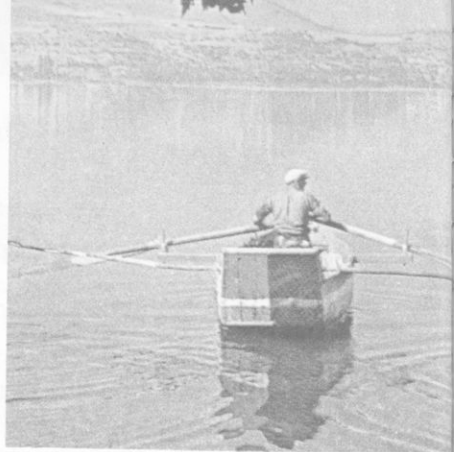
Στὸ δρόμο σταματούσαμε καὶ ὁ δάσκαλος μᾶς ἐξηγοῦσε διάφορες ἀπορίες πού εἶχαμε. Καταλάβαμε ἔτσι πῶς ἀλλιῶς φαίνονται τὰ μέρη ἀπὸ μακριὰ καὶ ἀλλιῶς εἶναι στὴν πραγματικότητα. Καταλάβαμε πῶς ἡ Ἐπαρχία μας εἶναι πολύ μεγαλύτερη ἀπ' ὅ,τι φαίνεται καὶ πῶς τὸ χωριό μας καὶ τὰ γειτονικά χωριά ἀποτελοῦν ἓνα μέρος τῆς.

Εἶδαμε πῶς ἡ λίμνη, πού βρίσκεται δίπλα στὴν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας, εἶναι πολύ μεγάλη, ἐνῶ ψηλά ἀπὸ τὸ χωριό μας φαίνεται σάν μιὰ μικρὴ δεξαμενὴ.

Ἐτυχε τὴν ἡμέρα πού ἐπισκεφτήκαμε τὴν πόλη νὰ γίνεται ἀγορά. Κόσμος πολὺς εἶχε μαζευτεῖ ἀπ' ὅλη τὴν Ἐπαρχία. Ἄλλοι ἀγόραζαν καὶ ἄλλοι πουλοῦσαν. Ὅ,τι ἤθελες ἔβρισκες στὴν ἀγορά! Οἱ πωλητὲς μέ τίς διαπεραστικές φωνές τους σέ καλοῦσαν ν' ἀγοράσεις κάτι.

Στὴν ἀγορά συναντήσαμε καὶ πολλοὺς χωριανούς μας. Ἄλλοι ἦρθαν ν' ἀγοράσουν καὶ ἄλλοι νὰ πουλήσουν διάφορα πράγματα. Ἐδῶ συναντιοῦνται ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας.

Ὑστερα ἀπ' ὅσα εἶδαμε στὴν ἀγορά, προχωρήσαμε πρὸς τὴν ἄκρῃ τῆς λίμνης καὶ μπήκαμε στὶς βάρκες γιὰ ἓναν περίπατο (βαρκάδα). Ἦταν πολὺ εὐχάριστα! Εἶδαμε καὶ τοὺς βαρκάρηδες, πού ἔριχναν τὰ δίχτυα νὰ πιάσουν ψάρια. Μετὰ συνεχίσαμε

τόν περίπατό μας, στην πόλη, για νά δοῦμε ὅλα τ' ἀξιοθέατά της.

Ἑρωτήσεις • Ἑργασίες. Ἡ πρωτεύουσα τῆς δικῆς σας Ἐπαρχίας εἶναι κωμόπολη ἢ πόλη; Νά συζητήσετε γιά τίς σχέσεις τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεως σας μέ τήν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας καί γιά τά γενικά χαρακτηριστικά της.

Ἡμερολόγιο 18ο

(Καταστήματα - Δημόσιες Ἀρχές τῆς Ἐπαρχίας)

Ἐκτός ἀπό τή **λαϊκή ἀγορά** εἶδαμε στήν πόλη καί πολλά ἄλλα **καταστήματα** καί καμαρώσαμε τίς βιτρίνες τους. Εἶδαμε δυό τρία βιβλιοπωλεῖα μέ λογῆς λογῆς βιβλία, ἐμπορικά καταστήματα, ἐστιατόρια, ζαχαροπλαστεῖα, καφενεῖα, ξενοδοχεῖα καί πολλά ἄλλα.

Στήν εἴσοδο ἑνός ξενοδοχείου ἔγραφε: «ΞΕΝΙΟΣ ΖΕΥΣ». Θά σᾶς ἐξηγήσω ἄλλη φορά, μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος, τί σημαίνει αὐτό.

Καθὼς διασχίζαμε τήν πόλη, εἶδαμε μερικά **Δημοτικά Σχολεῖα** καί δύο **Γυμνάσια**. Τό ἓνα εἶναι Γυμνάσιο ἀρρένων, δηλαδή γιά τ' ἀγόρια, καί τό ἄλλο Γυμνάσιο θηλέων, γιά τά κορίτσια. Ὑπάρχουν ἐπίσης καί δύο **Οἰκοτροφεία**, στά ὁποῖα μένουν τά παιδιά πού κατάγονται ἀπό τά χωριά τῆς Ἐπαρχίας.

Ἐπειτα ἐπισκεφτήκαμε τό κεντρικό μέρος τῆς πόλεως, ὅπου ὑπῆρχαν πολλά μεγάλα κτίρια. Σ' αὐτά στεγάζονται οἱ **Δημόσιες Ἀρχές**, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος.

Στό ένα κτίριο πού ἔγραφε «ΔΗΜΑΡΧΕΙΟΝ» ἐργάζεται ὁ **Δήμαρχος** μέ τό **Δημοτικό Συμβούλιο**. Αὐτοί φροντίζουν γιά ὅλα τά ζητήματα τῆς πόλεως.

Σ' ἕνα ἄλλο κτίριο, κάπως ἀπόμερο, ἔγραφε: «ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟ-ΠΟΛΙΣ». Ἐδῶ μένει ὁ **Μητροπολίτης (Δεσπότης)**, πού φροντίζει γιά τίς ἐκκλησίες καί τοὺς χριστιανούς ὅλης τῆς Ἐπαρχίας μας. Ἐκεῖ κοντά ἦταν καί τό γραφεῖο τοῦ **Ἐπιθεωρητῆ τῶν Δημοτικῶν Σχολείων**. Τόν ἐπισκεφτήκαμε καί μᾶς καλωσόρισε ἐκφράζοντας τή χαρά του.

Σέ ἄλλο κτίριο ἔγραφε: «ΕΙΡΗΝΟΔΙΚΕΙΟΝ». Ἐδῶ, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος, ὁ **εἰρηνοδίκης** προσπαθεῖ νά συμφιλιώνει τοὺς κατοίκους τῆς Ἐπαρχίας, πού ἔχουν διαφορές μεταξύ τους καί μαλώνουν, καί πολλές φορές τιμωρεῖ αὐτοὺς πού φταῖνε.

Πιό πέρα ἔγραφε: «ΥΠΟΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΗΣ». Ἐδῶ μένουν **ἀξιωματικοί** τῆς Χωροφυλακῆς καί πολλοί **χωροφύλακες**, πού φροντίζουν νά ὑπάρχει ἡσυχία καί τάξη σ' ὁλόκληρη τήν Ἐπαρχία.

Στό διπλανό κτίριο ἔγραφε: «ΑΓΡΟΝΟΜΕΙΟΝ». Ἐδῶ μένει ὁ **ἀγρονόμος**, ὁ ὁποῖος μέ τοὺς ἀγροφύλακες τῶν χωριῶν φυλάει τ' ἀγροκτήματά μας καί τιμωρεῖ ὅσους κάνουν ζημιές σ' αὐτά.

Σ' ἕνα ἄλλο κτίριο ἔγραφε: «ΔΑΣΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ». Οἱ ὑπάλληλοι τῆς ὑπηρεσίας αὐτῆς φροντίζουν γιά τά δάση τῆς Ἐπαρχίας μας.

Ἐκεῖ κοντά ἦταν ἐπίσης ἡ **ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ** καί ἡ **ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ**, ἡ ὁποία ἐξυπηρετεῖ πιό πολύ τοὺς ἀγρότες.

Δίπλα ἀπό τίς Τράπεζες ἦταν τό **ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ** καί πιό πέρα τό **ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ**, ὅπου καταθέτομε ὅσα χρήματα μᾶς περισσεύουν καί παίρνομε τόκο. Ἄν καταθέσουμε στό Ταμιευτήριο 100 δραχμές, μετὰ ἀπό ἕνα χρόνο θά πάρουμε 110 δραχμές!

Εἶδαμε ἐπίσης τό **ΔΗΜΟΣΙΟ ΤΑΜΕΙΟ**, τήν **ΕΦΟΡΕΙΑ** καί ἄλλες Δημόσιες Ἀρχές.

Στήν ἄκρη τῆς πόλεως εἶδαμε τοὺς **στρατῶνες**, ὅπου μένουν οἱ στρατιῶτες, οἱ ἄγρυπνοι φρουροί τῆς πατρίδας μας. Στό **Διοικητήριο** τοῦ στρατοπέδου ἐργάζονται ὁ **Διοικητής** καί πολλοί ἀξιωματικοί.

Κοντά στοὺς στρατῶνες ὑπάρχει κι ἕνα μικρό στρατιωτικό **ἀεροδρόμιο**, στό ὁποῖο προσγειώνονται μικρά ἀεροπλάνα.

Ἐφοῦ εἶδαμε τόσα πράγματα στήν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας μας, γυρίσαμε στό χωριό μας ἀπό ἄλλο δρόμο, γιά νά δοῦμε καί ἄλλα χωριά, πού βρίσκονται στόν κάμπο.

Ἡ ἐκδρομή μας αὐτή ἦταν πολύ εὐχάριστη καί ὠφέλιμη.

Ἔργασίες. Ἄν ζεῖτε ἔξω ἀπό τήν πρωτεύουσα νά κάμετε μιά ἐκδρομή σ' αὐτή καί νά συζητήσετε γιά ὅσα εἶδατε. Νά σχεδιάσει ὁ καθένας τή διαδρομή πού κάματε.

Ἡμερολόγιο 19ο

(Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας μας)

Υπάρχουν τρεῖς ἄλλες **κωμοπόλεις** στήν Ἐπαρχία μας. Οἱ δύο βρίσκονται πρὸς τό νότιο μέρος καί ἡ τρίτη πρὸς τό βόρειο.

Στίς δύο πρῶτες υπάρχουν πολλά ποτιστικά χωράφια, στά ὁποῖα καλλιεργοῦνται βαμπάκι, ζαχαρότευτλα καί λαχανικά.

Στήν τρίτη οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως μέ τή δένδρο-καλλιέργεια. Στήν περιοχή της υπάρχουν πολλοί ὀπωρῶνες μέ μηλιές, ροδακινιές, ἀχλαδιές καί ἄλλα ὀπωροφόρα δέντρα.

Καί στίς κωμοπόλεις αὐτές υπάρχουν Ἀρχές, ἀλλά ὄχι τόσες, ὅσες στήν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας.

Ἐπειδὴ τά μέρη αὐτά εἶναι πολύ εὐφορα, πολλοί κάτοικοι ἀπό τήν περιοχή μας κατεβαίνουν κι ἐργάζονται στίς κωμοπόλεις καί στά χωριά τοῦ κάμπου τήν ἀνοιξη καί τό καλοκαίρι. Ἔτσι οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ μου ἔχουν σχέσεις καί μέ τούς κατοίκους τῶν κωμοπόλεων αὐτῶν καί μέ τούς κατοίκους ὅλης σχεδόν τῆς Ἐπαρχίας.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε γιά τίς σχέσεις τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεως σας μέ τίς πόλεις ἢ κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας σας.

Ἡμερολόγιο 206

(ἽΑλλα στοιχεῖα γιὰ τὴν Ἑπαρχία
μας)

Ἐάν ἐξαιρέσουμε τὴν περιοχὴ τῶν χωριῶν μας, τὸ ὑπόλοιπο μέρος τῆς Ἑπαρχίας μας εἶναι πεδινὸ μὲ μικροὺς λόφους μόνο ἐδῶ κι ἐκεῖ.

Στὴν περιοχή μας μὲ τ' ἄρεινὸ ἔδαφος ὑπάρχουν ἀρκετὰ δάση ἀπὸ πεύκα κι ἔλατα κυρίως, πού ἀποτελοῦν πλοῦτο γιὰ τὸν τόπο μας.

Ἐφθονὰ νερά συγκεντρῶνται στὰ μέρη μας, τὰ ὁποῖα σχηματίζουν ἓνα μεγάλο ποτάμι, πού διασχίζει τὸν κάμπο, ποτίζει τὰ χωράφια του καὶ χύνεται στὴ θάλασσα.

Λένε πῶς ἐκεῖ στὴ βαθιὰ χαράδρα, πού βρίσκεται στὸ μέρος ὅπου τὸ ποτάμι χύνεται πρὸς τὸν κάμπο, θὰ χτίσουν ἓνα ψηλὸ **φράγμα**. Ἐτσι τὰ νερά θὰ συγκεντρωθοῦν στὴ χαράδρα καὶ θὰ σχηματιστεῖ μιὰ μεγάλη **τεχνητὴ λίμνη**. Μὲ τὰ νερά τῆς λίμνης αὐτῆς, καθὼς θὰ πέφτουν μὲ ὀρμὴ ψηλὰ ἀπὸ τὸ φράγμα, θὰ κινεῖται ἓνα μεγάλο ὑδροηλεκτρικὸ ἐργοστάσιο, πού θὰ παράγει ἄφθονο ἠλεκτρικὸ ρεῦμα.

Λένε ἀκόμη πῶς θὰ σκάψουν σὲ πολλὰ μέρη τῆς Ἑπαρχίας μας, γιὰτὶ ὑποθέτουν ὅτι ὑπάρχουν λιγνίτης καὶ ἄλλα ὀρυκτὰ μέσα στὴ γῆ.

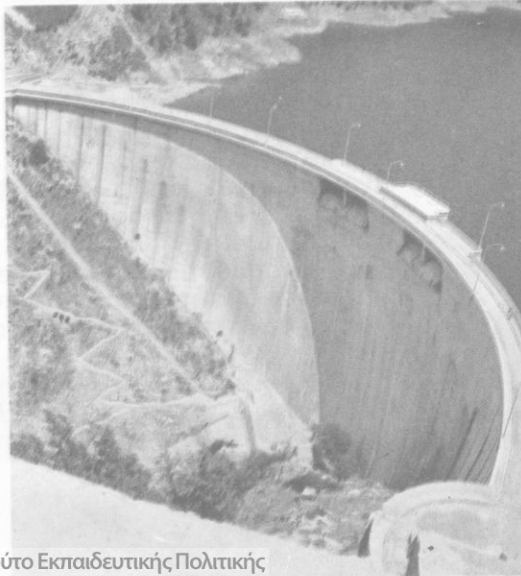
Φράγμα

Ἀρδευτικὸ αὐλάκι

Θεριστικὴ μηχανή

Τό **κλίμα** στήν περιοχή μας είναι **ήπειρωτικό**, τό χειμώνα ἔχομε πολλά κρύα καί τό καλοκαίρι πολλή ζέστη. Ἀλλά καί σέ ὅλη τήν Ἐπαρχία εἶναι **ήπειρωτικό**. Κάτω στόν κάμπο ὅμως εἶναι κάπως πιό ἥπιο, πιό μαλακό.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε γιά τή μορφή τοῦ ἐδάφους τῆς Ἐπαρχίας σας. Νά ζωγραφίσετε ἢ νά παραστήσετε στήν ἀμμοδόχο σας ἕνα τεχνικό ἔργο.

Ἡμερολόγιο 21ο

(Ἔδαφος - Προϊόντα - Συγκοινωνία τῆς Ἐπαρχίας)

Ὅταν ἐπιστρέψαμε στό χωριό μας ἀπό τήν ἐκδρομή, διασχίσαμε τό βόρειο μέρος τῆς Ἐπαρχίας μας.

Σ' αὐτήν ἐδῶ τήν περιοχή, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος, πρὶν ἀπό χρόνια ὑπῆρχαν **ἔλη** (βαλτόνερα). Ὁ τόπος ἦταν γεμάτος ἀπό βλαβερὰ κουνούπια καί οἱ ἄνθρωποι τοῦ κάμπου ὑπόφεραν πολύ ἀπό τήν **ἐλονοσία**, ἀπό μιά ἀρρώστια πού τή μετέδιναν στοὺς ἀνθρώπους τά κουνούπια.

Στά τελευταῖα χρόνια μηχανικοί κι ἐργάτες μέ διάφορα μηχανήματα ἔσκαψαν ἐδῶ μεγάλα αὐλάκια (κανάλια), μέ τά ὁποῖα τά νερά τραβήχτηκαν, διοχετεύτηκαν πρὸς τή θάλασσα. Ἔτσι μεγάλες ἐκτάσεις πού σκεπάζονταν ἀπὸ νερά ἔγιναν χωράφια, πού ἄρχισαν νά τά καλλιεργοῦν, καί οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς γλῶτωσαν πιά ἀπὸ τήν ἐλονοσία.

Τώρα τό μέρος αὐτό εἶναι τό πιό εὐφορο κομμάτι τοῦ κάμπου. Στή μεγάλη αὐτή ἔκταση καλλιεργοῦνται δημητριακά, βαμπάκι, τριφύλλι, καπνός κλπ.

Ὅλα τά πεδινὰ μέρη τῆς Ἐπαρχίας μας εἶναι ποτιστικά, γιατί στά τελευταῖα χρόνια ἔχουν κατασκευαστεῖ ἐδῶ πολλά **ἀρδευτικά ἔργα**. Μέ μεγάλα καί μικρά κανάλια διοχετεύονται τά νερά τοῦ ποταμοῦ πρὸς ὅλες τίς κατευθύνσεις. Γι' αὐτό τά μέρη αὐτά εἶναι πλούσια καί τά χωράφια δίνουν στοὺς γεωργούς πολλά προϊόντα. Ἐδῶ τ' ὄργωμα τῶν χωραφιῶν γίνεται μέ βενζινάρωτρα (τρακτέρ).

Σέ προηγούμενες συζητήσεις γιά τά δικά μας χωριά εἶδαμε πῶς τά πιό σπουδαῖα προϊόντα τους εἶναι τά κτηνοτροφικά, ἡ ξυλεία, τά κάστανα, οἱ πατάτες, τά φασόλια, τά δημητριακά, τό μετάξι.

Τώρα καταλαβαίνομε ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας ἔχουν πολλά καί διάφορα **ἐπαγγέλματα**. Καί τά προϊόντα τῆς εἶναι πολλά καί διάφορα.

Ἡ **συγκοινωνία** στήν Ἐπαρχία μας εἶναι γενικά καλή. Κάπως δύσκολη εἶναι στά δικά μας χωριά, ἐπειδή τό ἔδαφος εἶναι ὄρεινό. Ἐδῶ ἔρχονται μόνο φορτηγά αὐτοκίνητα. Κάτω ὅμως στόν κάμπο ὑπάρχουν ὠραῖοι ἀσφαλτοστρωμένοι δρόμοι καί κυκλοφοροῦν κάθε εἴδους αὐτοκίνητα.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε γιά τά προϊόντα, τίς ἀσχολίες τῶν κατοίκων καί τή συγκοινωνία τῆς Ἐπαρχίας σας. Χωρίστε τά μέσα συγκοινωνίας σέ κατηγορίες: ξηρᾶς, θάλασσας, ἀέρα. Ποιά σᾶς ἐξυπηρετοῦν καλύτερα;

Ἡμερολόγιο 22ο

(Ἱστορικοί τόποι τῆς Ἐπαρχίας μας)

Κάτω στόν κάμπο, σέ μιά λοφώδη περιοχή τοῦ βορεινοῦ μέρους τῆς Ἐπαρχίας μας, εἶδαμε καί τά **ἐρείπια** μιᾶς ἀρχαίας ἐλληνικῆς πόλεως.

Ὅπως λένε οἱ **ἀρχαιολόγοι**, ἡ πόλη αὐτή χτίστηκε στά χρόνια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, δηλαδή τριακόσια καί περισσότερα χρόνια πρὶν γεννηθεῖ ὁ Χριστός. Φαίνεται καθαρά ἡ ἀγορά τῆς πόλεως καί τό ἀρχαῖο θέατρο μέ κυκλικές σειρές ἀπὸ πέτρινα καθίσματα.

Μέσα στό **Μουσεῖο**, φυλάγονται πολλά πράγματα ἀπὸ τὴν ἀρχαία πόλη. Ὑπάρχουν μαρμάρινα ἀγάλματα καί πολλά ἀγγεῖα. Ἀκόμη καί νομίσματα ἀρχαῖα βρῆκαν οἱ ἀρχαιολόγοι στίς ἀνασκαφές πού ἔκαναν στήν περιοχή.

Ὅλα αὐτά τά θαυμάζουμε κι ἐμεῖς οἱ σημερινοί "Ἕλληνες καί οἱ ξένοι, πού ἔρχονται ἐπίτηδες νά τά δοῦν.

Γιά μᾶς ἔχουν καί μιά ἄλλη σημασία, εἶπε ὁ δάσκαλος. Δείχνουν ὅτι τά μέρη αὐτά ἀπὸ τά παλιά ἐκεῖνα χρόνια ἦταν ἐλληνικά! Ὅπως λέει καί ὁ ποιητής:

*«Ἐδῶ στό ἐλληνικό τό χῶμα,
τό τιμημένο κι ἱερό,
πού τό ἴδιο χῶμα μένει ἀκόμα
ἀπ' τόν ἀρχαῖο τόν καιρό...».*

Γιά τό λόγο αὐτό, συνέχισε ὁ δάσκαλος, τούς τόπους αὐτούς πρέπει νά τούς βλέπουμε σάν ἱερούς καί νά τούς προστατεύουμε.

Ἑρωτήσεις - Ἔργασίες. Ὑπάρχουν στήν Ἐπαρχία σας ἀρχαῖοι τόποι καί μνημεῖα; Νά φέρεις πληροφορίες ἀπὸ βιβλία, περιοδικά κ.ἄ. καί φωτογραφίες γιά τό λεύκωμα.

Ἡμερολόγιο 23ο

„(Ὁ τουρισμός στην Ἐπαρχία μας)

“Όταν μιλούσαμε γιά τόν **τουρισμό**, εἶπαμε πώς καί στό χωριό μας ἔρχονται μερικοί τουρίστες, πού θέλουν νά θαυμάσουν τήν ἄγρια ὀμορφιά τῶν βουνῶν μας. Πιό πολλοί ὅμως τουρίστες, κυρίως ξένοι, πηγαίνουν κάτω στήν πεδιάδα.

“Όλοι σχεδόν περνοῦν ἀπό τήν ἀρχαία πόλη, γιά νά θαυμάσουν τήν ἀρχαία τέχνη καί γενικά τόν πολιτισμό τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Κάθε χρόνο χιλιάδες τουρίστες ἐπισκέπτονται πολλά μέρη τῆς Ἑλλάδας. Παντοῦ οἱ Ἕλληνες τοὺς ὑποδέχονται μέ καλοσύνη κι εὐγένεια, γιατί ἀπό τά πολύ παλιά χρόνια ὁ λαός μας εἶναι πολύ φιλόξενος.

“Όλοι οἱ Ἕλληνες θεωροῦμε τοὺς ξένους, τοὺς ἐπισκέπτες δηλαδή, φίλους μας καί προσπαθοῦμε νά τοὺς περιποιηθοῦμε, ὅσο καλύτερα μποροῦμε.

Οἱ ἀρχαῖοι, μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος, εἶχαν καί θεό προστάτη τῆς φιλοξενίας! Ἦταν ὁ θεός Ζεὺς (Δίας), ὁ ὁποῖος γι' αὐτό λεγόταν καί «Ξένιος Ζεὺς».

Τώρα καταλάβαμε γιατί ἓνα μεγάλο ξενοδοχεῖο στήν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας λέγεται «ΞΕΝΙΟΣ ΖΕΥΣ». Τό ἔχτισε ὁ **Ἐθνικός Ὄργανισμός Τουρισμοῦ**, εἶπε ὁ δάσκαλος, γιά νά φιλοξενοῦνται ἐκεῖ οἱ ξένοι τουρίστες.

— Συμφέρει ὁ τουρισμός στὴν πατρίδα μας; ρώτησε ὁ δάσκαλος.

Συζητήσαμε καὶ βρήκαμε ὅτι συμφέρει πολύ. Πρῶτα πρῶτα, εἴπαμε, θὰ ὠφεληθεῖ τὸ Κράτος μας, διότι:

Οἱ ξένοι πού μᾶς ἐπισκέπτονται θὰ γνωρίσουν καλύτερα τὸν ἀρχαῖο πολιτισμὸ τῆς πατρίδας μας καὶ θὰ γίνουν θαυμαστές τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πνεύματος.

Θὰ ἔρθουν σ' ἐπικοινωνία μέ τὴ σύγχρονη Ἑλλάδα, θὰ γνωρίσουν τίς ἀρετές καὶ τὸ φιλόξενο πνεῦμα τοῦ λαοῦ μας καὶ θὰ καταλάβουν ὅτι οἱ Ἕλληνες σήμερα συνεχίζουν τὴν ἐνδοξη ἱστορία τῶν προγόνων τους.

Μιά μεγάλη ὠφέλεια γιὰ τὸν τόπο μας εἶναι ὅτι οἱ ξένοι πού ἔρχονται ἐδῶ ἀφήνουν πολλά χρήματα κι ἔτσι αὐξάνονται τὰ ἔσοδά μας.

Γι' αὐτὸ πρέπει νά φροντίζουμε νά διατηροῦμε καθαρά τὰ μέρη τὰ ὁποῖα ἐπισκέπτονται ξένοι, νά τοὺς δεχόμαστε μέ καλοσύνη κι εὐγένεια, νά τοὺς βοηθοῦμε σέ ὅ,τι μπορούμε, ν' ἀξιοποιοῦμε τοὺς τόπους πού παρουσιάζουν τουριστικὸ ἐνδιαφέρον.

Ὁ καθένας στὸν τόπο του πρέπει νά προσφέρει ὅ,τι μπορεῖ γιὰ τὸν τουρισμὸ. Ἔτσι οἱ ξένοι θὰ φεύγουν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴ χώρα μας καί, ὅταν γυρίζουν στὸν τόπο τους, θὰ στέλ-

νουν καί ἄλλους συμπατριῶτες τους νά ἐπισκεφτοῦν τήν ὁμορφίαν τῆς Ἑλλάδας.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιά τόν τουρισμό στήν Ἐπαρχία σας. Σέ τί μᾶς ὠφελεῖ; Πῶς θά βοηθήσουμε τήν ἀνάπτυξή του;

Ἡμερολόγιο 24ο

(Προβλήματα καί ἀνάγκες τῆς Ἐπαρχίας μας)

Τά περισσότερα **προβλήματα καί οἱ μεγαλύτερες ἀνάγκες τῆς Ἐπαρχίας μας** παρουσιάζονται στά δικά μας χωριά, πού εἶναι ὀρεινά.

Εἶναι πρῶτα πρῶτα τό πρόβλημα τῆς συγκοινωνίας. Οἱ δρόμοι πού ὁδηγοῦν στήν περιοχή μας δέν εἶναι καλοί. Εἶναι στρωμένοι μέ ἄμμοχάλικο καί τό χειμῶνα δύσκολα περνοῦν αὐτοκίνητα.

Συχνά πέφτουν πολλά χιόνια καί ἀποκλειόμαστε ἀπό τά γύρω μέρη γιά πολλές μέρες.

Ἕνα ἄλλο πρόβλημα εἶναι ὅτι στήν περιοχή μας δέν ὑπάρχει πολύ νερό. Ἰδιαίτερα τό καλοκαίρι πού λιγοστεύει ὑποφέρουν οἱ ἄνθρωποι καί τά ζῶα. Τό κράτος ἔδωσε δάνειο, γιά νά γίνουν **ἔργα ὑδρούσεως**. Θά φέρουν τό νερό μέ σωλῆνες ἀπό μακριά στά περισσότερα χωριά τῆς περιοχῆς.

Ἡ ὑπόλοιπη περιοχή τῆς Ἐπαρχίας μας, πού εἶναι πεδινή, ἀντιμετωπίζει διαφορετικά προβλήματα. Ἐκεῖνο πού λείπει ἀπό αὐτήν εἶναι ὀρισμένα ἐργαστάσια, γιά νά κονσερβοποιοῦνται τά φρούτα καί τά λαχανικά πού περισσεύουν καί πού πολλές φορές πηγαίνουν χαμένα.

Τό κράτος ἐνδιαφέρεται γιά τά προβλήματα αὐτά καί εἶναι βέβαιο πῶς καί ἡ δική μας Ἐπαρχία θά γίνει καλύτερη.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες. Ποιές εἶναι οἱ ἀνάγκες καί τά προβλήματα τῆς Ἐπαρχίας σας; Νά τά συζητήσετε.

Ἡμερολόγιο 25ο

(Οἱ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας)

Ἡ Ἐπαρχία μας βρίσκεται στό δυτικό μέρος τοῦ Νομοῦ μας. Δέ βρέχεται ἀπό θάλασσα, ἀλλά εἶναι κοντά σ' αὐτή.

Πρός τό νότιο μέρος, πρὸς τό ἀνατολικό καί πρὸς τό βόρειο συνορεύει μέ τίς ἄλλες τρεῖς **Ἐπαρχίες τοῦ Νομοῦ μας**. Πρὸς τό δυτικό μέρος ἡ Ἐπαρχία μας συνορεύει μέ ἄλλο **Νομό**. Μιά ὁροσειρά τή χωρίζει ἀπό αὐτόν.

Ἡ Ἐπαρχία μας εἶναι ἀρκετά μεγάλη σέ ἔκταση. Γιά νά τή διασχίσει κανεῖς ἀπό τήν Ἀνατολή πρὸς τή Δύση μέ αὐτοκίνητο χρειάζεται 1 ὥρα περίπου. Ἄλλη μισή ὥρα χρειάζεται, γιά νά τή διασχίσει ἀπό τό Βορρά πρὸς τό Νότο.

Στά χωριά καί στίς πόλεις τῆς Ἐπαρχίας μας ζοῦν πενήντα χιλιάδες (50.000) περίπου ἄνθρωποι. Τόσος εἶναι ὁ πληθυσμός της. Πιό πυκνοκατοικημένα εἶναι τά πεδινά μέρη. Ἡ δική μας περιοχή, πού εἶναι ὄρεινή, εἶναι ἀραιοκατοικημένη. Μέ τή συζήτηση πού κάναμε στήν τάξη εὐκόλα βρήκαμε γιατί συμβαίνει αὐτό.

Ἔργασίες. Νά βρεῖτε τή θέση, τά σύνορα (ὅρια), τήν ἔκταση καί τόν πληθυσμό τῆς Ἐπαρχίας σας. Νά τή δείξετε στό χάρτη.

Ἡμερολόγιο 26ο

(Ἡ ἱστορία τῆς Ἐπαρχίας μας)

Ἡ Ἐπαρχία μας ἔχει παλιά **ἱστορία**. Ἀπό τά πολύ παλιά χρόνια μέχρι σήμερα σ' αὐτὴν κατοικοῦν Ἕλληνες.

Οἱ κάτοικοί της ἔλαβαν μέρος σ' ὅλους τοὺς πολέμους τῆς πατρίδας μας καί πολλές μάχες ἔγιναν ἐδῶ. Μιλήσαμε γιά μιὰ τέτοια μάχη, πού δόθηκε στήν περιοχή μας στήν ἐποχή τῶν Βαλκανικῶν Πολέμων.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας εἶναι καί καλοὶ Χριστιανοί. Εἶναι ἐργατικοί καί πολλές φορές ξενιτεύονται, γιά νά βοηθήσουν καλύτερα τίς οἰκογένειές τους.

Πρὶν ἀπὸ χρόνια πολλοὶ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας ἀρρώστειαν ἀπὸ ἐλονοσία. Τώρα, πού δέν ὑπάρχουν πιά βαλτόνερα

(ἐλη), οἱ κάτοικοι εἶναι γεροί καί καλλιεργοῦν τά μέρη πού ἔχουν ἀποξηρανθεῖ.

Τά ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως μιλοῦν γιά τόν ἀρχαῖο πολιτισμό τῆς Ἐπαρχίας μας. Νιώθουμε περήφανοι γι' αὐτό! Ἀλλά καί οἱ σημερινοί κάτοικοί της ἀγαποῦν τήν πρόοδο καί τόν πολιτισμό.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε γιά τήν ἱστορία καί τόν πολιτισμό τῆς Ἐπαρχίας ἢ τῆς περιοχῆς σας. Νά φέρετε στήν τάξη βιβλία, λευκώματα κ.ἄ. πού γράφουν γι' αὐτή. Νά ζωγραφίσετε ἓνα ἱστορικό μνημεῖο τῆς Ἐπαρχίας σας.

Ἡμερολόγιο 27ο

(Τά σπουδαιότερα προϊόντα τῆς Ἐπαρχίας μας)

Εἴχαμε τελειώσει πιά τίς συζητήσεις γιά τήν Ἐπαρχία μας, ὅταν ἔφτασαν ἀρκετά γράμματα καί μικρά δέματα ἀπό διάφορα σχολεῖα.

Εἴχαμε φροντίσει ἀπό καιρό νά στείλουμε γράμματα σέ σχολεῖα τῆς Ἐπαρχίας μας μέ τήν παράκληση νά μᾶς στείλουν δείγματα ἀπό τά σπουδαιότερα προϊόντα τῆς πόλεως ἢ τοῦ χωριοῦ τους. Τούς στείλαμε κι ἐμεῖς δικά μας προϊόντα καί κυρίως τσάι τοῦ βουνοῦ.

Πολύ χαρήκαμε μέ τήν ἀνταλλαγή αὐτή τῶν προϊόντων, μᾶς ἔγραφαν.

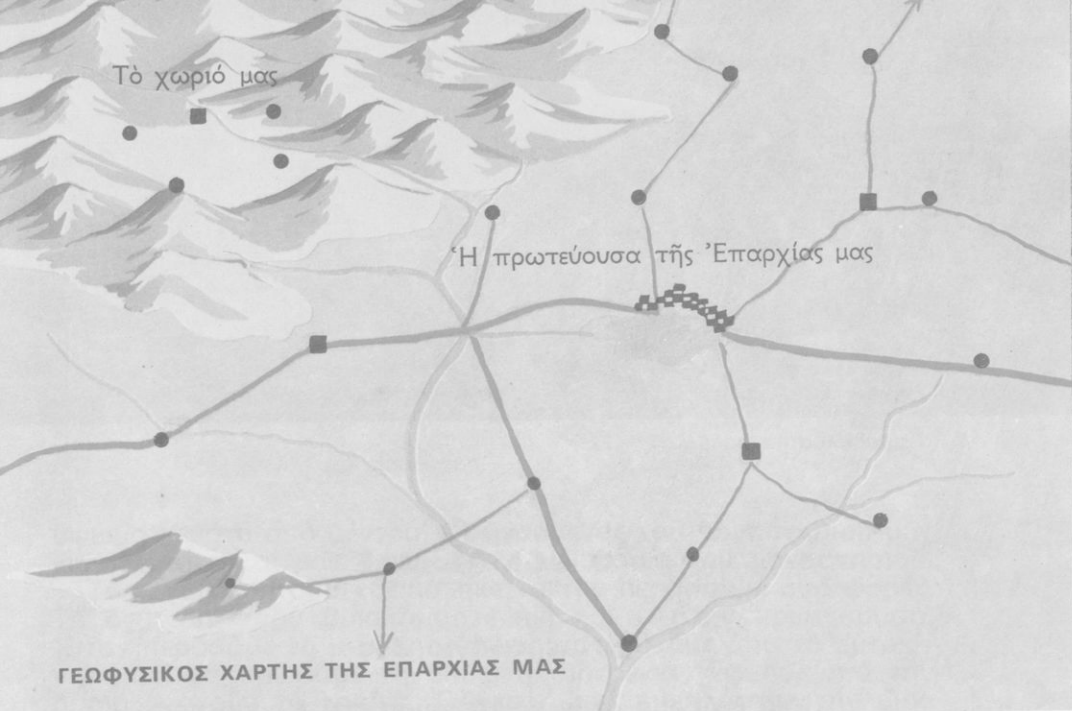
Ἔτσι συγκεντρώθηκαν στό σχολεῖο μας δείγματα ἀπ' ὅλα σχεδόν τά προϊόντα τῆς Ἐπαρχίας μας.

Μ' αὐτά ἀποφασίσαμε νά κάνουμε **πίνακες** καί **λευκώματα**, πού νά περιέχουν ὅλα τά προϊόντα τῆς Ἐπαρχίας μας καί νά δίνουν μιά ζωντανή εἰκόνα τῆς παραγωγῆς καί τοῦ πλούτου της.

Δέν πέρασαν πολλές ἡμέρες καί ὅλοι αὐτοί οἱ πίνακες καί τά λευκώματα ἦταν ἔτοιμα.

Δέ χορταίναμε νά τά βλέπουμε! Δεχόμαστε μάλιστα κι ἐπισκέψεις ἀπό παιδιά τῶν ἄλλων τάξεων. Ἀκόμη καί ὁ κ. Ἐπιθεωρητής μᾶς ἔδωσε συγχαρητήρια, ὅταν ἦρθε νά δεῖ τό σχολεῖο μας.

Ἔργασίες. Νά κάμετε στήν τάξη σας ὅ,τι ἔκαμαν στήν τάξη τοῦ Νίκου. Μπορεῖτε ἀκόμα νά κάμετε καί συλλογές προϊόντων τῆς Ἐπαρχίας.

Ἡμερολόγιο 28ο

(Ὁ χάρτης τῆς Ἐπαρχίας)

Τελευταῖα ἐτοιμάσαμε τὸ **χάρτη τῆς Ἐπαρχίας** μας.

Στὴν ἀρχὴ ἐργαστήκαμε στὴν ἀμμοδόχο. Μετὰ σέ χαρτόνια. Προσπαθήσαμε νὰ παραστήσουμε τὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα τοῦ τόπου μας, ὅπως εἶναι στοὺς χάρτες.

Ἔτσι οἱ πεδιάδες ἔγιναν πράσινες, οἱ λόφοι καὶ τὰ ὄροπέδια κίτρινα, τὰ βουνά καφέ, ἡ λίμνη καὶ τὸ ποτάμι γαλάζια. Τοποθετήσαμε ἐπίσης τίς πόλεις καὶ τίς κωμοπόλεις, τοὺς ἱστορικοὺς τόπους κλπ. Ἐπειτα ἐτοιμάσαμε ἓναν ἀνάγλυφο χάρτη τῆς Ἐπαρχίας μας, τὸν ὁποῖο κρεμάσαμε στὸν τοῖχο.

Σ' ἓναν ἰδιαίτερο πίνακα καταγράψαμε προσεχτικὰ τὰ κυριότερα γεωγραφικὰ στοιχεῖα τῆς Ἐπαρχίας.

Ἔτσι τελειώσαμε τὴν ἐξέτασή της.

Ἔργασίες. Νὰ ἐτοιμάσετε κι ἐσεῖς τὸν χάρτη τῆς Ἐπαρχίας σας. Νὰ μάθετε ὅλοι νὰ διαβάζετε τὰ σύμβολα πού ὑπάρχουν στοὺς χάρτες. Νὰ κάμετε ἓναν πίνακα μέ τὰ σπουδαιότερα γεωγραφικὰ στοιχεῖα τῆς περιοχῆς σας.

Παραθαλάσσια πόλη

Ο ΝΟΜΟΣ ΜΑΣ

Ἡμερολόγιο 29ο

(Μιά έκδρομή στην πρωτεύουσα του Νομού μας)

"Όταν ετοιμάζαμε τούς χάρτες τῆς Ἐπαρχίας μας, ὁ δάσκαλός μας μᾶς ἔκαμε μιά νέα ἐκπληξη. Τὴν ἐρχόμενη ἐβδομάδα, μᾶς εἶπε, θά κάνουμε μιά διήμερη ἐκδρομὴ στὴν **πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ** μας.

Ἡ χαρά μας ἦταν ἀπερίγραπτη!

Πολλές φορές τὴ νύχτα βλέπαμε ἀπὸ ἓνα λόφο τοῦ χωριοῦ μας πέρα μακριὰ πρὸς τὴν Ἀνατολὴ τὰ φῶτα τῆς πρωτεύουσας, ἀλλὰ πολὺ λίγοι ἀπὸ τὴν τάξη μας τὴν εἶχαν ἐπισκεφτεῖ.

Πρὶν ξεκινήσουμε, εἶχαμε καταλάβει καλὰ πὺς τὸ Νομὸ μας τὸν ἀποτελοῦσαν τέσσερες Ἐπαρχίες, δηλαδή ἡ δική μας καὶ ἄλλες τρεῖς. Ψηλά ἀπὸ τὰ μέρη μας βλέπαμε βέβαια ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ Νομοῦ μας, ἀλλὰ ἀλλιῶς βλέπομε τὰ πράγματα ἀπὸ μακριὰ καὶ ἀλλιῶς εἶναι στὴν πραγματικότητα.

Τὴν ὀρισμένη μέρα ξεκινήσαμε γιὰ τὴν πρωτεύουσα. Στὸ δρόμο ὁ δάσκαλος μᾶς ἐξηγοῦσε τίς ἀπορίες πού εἶχαμε. "Όταν διασχίζαμε τὴν πεδιάδα, μᾶς ἐξηγοῦσε γιὰ τ' ἀρδευτικά ἔργα πού βλέπαμε, καθὼς καὶ γιὰ τίς διάφορες καλλιέργειες πού γίνονται στὸν κάμπο.

Ἐπισκεφτήκαμε κι ἓνα μοναστήρι, πού εἶναι χτισμένο σ' ἓνα

Μοναστήρι

Καλλιέργεια βαμβακιού

ὕψωμα γεμάτο ἀπὸ δέντρα. Ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηριοῦ μᾶς καλοδέχτηκε καὶ μᾶς διηγήθηκε τὴν ἱστορία τοῦ μοναστηριοῦ.

Τὸ μεγάλο ποταμὸ χρειάστηκε νὰ τὸν περάσουμε δυὸ φορές. Τὴ δεύτερη φορὰ βρισκόμαστε πιά κοντὰ στὴν πρωτεύουσα. "Ὅταν περάσαμε τὴ μεγάλη γέφυρα, κατεβήκαμε ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητο καὶ καμαρώσαμε τὴ διπλανὴ σιδερένια γέφυρα, ἀπὸ τὴν ὁποία περνοῦν τὰ τραῖνα. Γιά καλὴ μας τύχη ἐκείνη τὴν ὥρα περνοῦσε ἓνα τραῖνο μὲ πολλὰ βαγόνια. "Ετρίζε ἡ γέφυρα, ὅταν περνοῦσε, κι ἐμεῖς φοβηθήκαμε λίγο, ὅταν σφύριξε δυνατά.

Μπροστά ἦταν ἡ μηχανή. Ἀπὸ τὸ φουγάρο τῆς ἔβγαине μαῦρος καπνός. Μετρήσαμε τὰ βαγόνια: ἓνα, δυὸ, τρία... δέκα! Οἱ ἐπιβάτες ἔβγαζαν τὰ χέρια τους ἀπὸ τὰ παράθυρα καὶ μᾶς χαιρετοῦσαν. Τoὺς χαιρετίσαμε κι ἐμεῖς καὶ συνεχίσαμε τὸ ταξίδι μας.

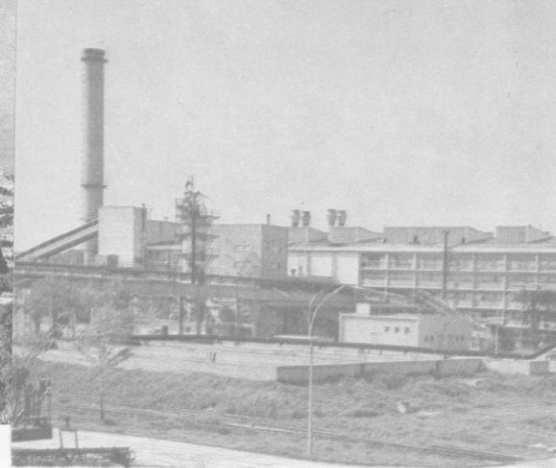
"Εξω ἀπὸ τὴν πόλη ἐπισκεφτήκαμε τὸ ἐργοστάσιο ζάχαρης. Κάποιος μηχανικός τοῦ ἐργοστασίου μᾶς ἐξήγησε μὲ λίγα λόγια πῶς λειτουργεῖ.

Γέφυρα γιὰ αὐτοκίνητα

Γέφυρα γιὰ τραῖνα

Έργοστάσιο

Σύγχρονη πόλη

Οι αγρότες τῆς περιοχῆς μᾶς φέρνουν τὰ ζαχαρότευτλα, μᾶς εἶπε. Τὰ ρίχνουμε στή μιά ἄκρη τοῦ ἐργοστασίου σέ διάφορα μηχανήματα καί ἀπό τήν ἄλλη ἄκρη βγαίνει ἡ ζάχαρη! Μᾶς ἔδωσε καί ἀπό λίγη ζάχαρη καί φάγαμε.

Ἐκεῖ κοντά, ἔξω ἀπό τήν πόλη, ἦταν καί ἄλλα ἐργοστάσια. Δέν τὰ ἐπισκεφτήκαμε ὅμως, γιατί ἔπρεπε νά πᾶμε μέσα στήν πόλη νά ξεκουραστοῦμε καί μετά νά συνεχίσουμε τίς ἐπισκέψεις.

— Παιδιά, μέσα στήν πόλη πρέπει νά εἴμαστε προσεχτικοί, εἶπε ὁ δάσκαλος. Κανείς δέν θά φεύγει ἀπό κοντά μου, συνέχισε, γιατί ὑπάρχει κίνδυνος νά χαθεῖτε ἢ νά σᾶς πατήσκει κανένα αὐτοκίνητο.

Ἔτσι μπήκαμε στό αὐτοκίνητο καί σέ λίγο διασχίσαμε τήν πόλη...

Ποπό, τί μεγάλη κίνηση! εἶπαμε ὅλοι. "Ἄλλα αὐτοκίνητα ἔτρεχαν πρὸς τό ἓνα μέρος καί ἄλλα πρὸς τό ἀντίθετο. Κόσμος πολὺς πήγαινε κι ἐρχόταν.

Φτάσαμε στό 12ο Δημοτικό Σχολεῖο, ὅπου θά μέναμε τό βράδυ. Ἐκεῖ ξεκουραστήκαμε καί φάγαμε.

Ἔργασίες. "Ἀν δέ ζεῖτε στήν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ, νά κάμετε κι ἐσεῖς ἓνα ταξίδι σ' αὐτήν, γιά νά τή γνωρίσετε. "Ἀν ζεῖτε στήν πρωτεύουσα, νά κάμετε ταξίδια στήν ὑπαιθρο, γιά νά γνωρίσετε τό Νομό σας.

Ἡμερολόγιο 30ο

(Τί εἶδαμε στήν πρωτεύουσα)

Ἐδῶ στήν **πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ** δέ θά βροῦμε πολλούς χωριανούς, εἶπε ὁ δάσκαλος, ὅπως ἔγινε στήν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας μας. Ἐρχονται, μόνο ὅταν θέλουν νά ταξιδέψουν σέ διάφορα μέρη μέ ἀεροπλάνο, μέ τραῖνο ἤ μέ πλοῖο, γιατί καί τά τρία αὐτά μέσα τά βρίσκουν ἐδῶ. Ἐρχονται ἀκόμη, ὅταν ἔχουν διάφορες ὑποθέσεις μέ τή **Νομαρχία**. Πιο τακτικά κατεβαίνουν στήν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ ὁ Πρόεδρος καί ὁ Γραμματέας τοῦ χωριοῦ μας γιά διάφορα ζητήματα πού ἀπασχολοῦν τήν Κοινότητά μας.

Μερικοί χωριανοί μας ἔρχονται κι ἐργάζονται στήν πρωτεύουσα, εἶπε πάλι ὁ δάσκαλος.

Ὁ ξάδερφός μου, εἶπε ὁ Ἀντρέας, ἦρθε ἐδῶ κι ἔγινε κουρέας. Ὁ θεῖός μου, εἶπε ὁ Γρηγόρης, ἦρθε κι ἔγινε **θυρωρός** πολυκατοικίας.

— Τί θά πῇ αὐτό; ρώτησε ὁ Γιάννης. Ὁ δάσκαλος ἐξήγησε: Ὅπως προσέξατε, ἐδῶ ὑπάρχουν μεγάλα σπίτια μέ πολλά πατώματα καί πολλά **διαμερίσματα**. Τά μεγάλα αὐτά σπίτια λέγονται **πολυκατοικίες**, διότι σέ καθένα ἀπό αὐτά κατοικοῦν πολλές οἰκογένειες. Ὁ θυρωρός κάθεται στήν εἴσοδο τῆς πολυκατοικίας (κοντά στή θύρα), παρακολουθεῖ τούς ἀνθρώπους, πού μπαινοβγαίνουν, φροντίζει γιά τήν καθαριότητα καί δίνει διάφορες πληροφορίες.

Τό πάρκο τῆς πόλεως

Μερικοί χωριανοί μας ἔρχονται στήν πρωτεύουσα γιά ψυχαγωγία, γιά νά διασκεδάσουν.

Έργασίες. Νά μιλήσετε γιά τίς σχέσεις τοῦ χωριοῦ σας μέ τήν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ. Ἄν ζεῖτε στήν πρωτεύουσα, νά μιλήσετε γιά τίς σχέσεις σας μέ τήν ὑπαιθρο.

Ἡμερολόγιο 31ο

(Τί ἄλλο εἶδαμε στήν πρωτεύουσα)

Τό 12ο Δημοτικό Σχολεῖο βρίσκεται στό κέντρο τῆς πόλεως σέ ὕψωμα καί ἀπό τή στέγη του μποροῦμε νά δοῦμε μιά χαρά ὅλη σχεδόν τήν πόλη.

Εἴμαστε τυχεροί, εἶπε ὁ δάσκαλος. Θά δοῦμε καλά τήν πόλη ἀπό ἐδῶ πάνω κι ἔπειτα θά κατεβούμε νά τή γυρίσουμε μέ τό αὐτοκίνητο.

Κάτω ἀπό μᾶς ἀκριβῶς ἦταν ἡ κεντρική πλατεία. Στή μέση της βρίσκεται τό **δημόσιο πάρκο** μέ πολλή πρασινάδα, πολύχρωμα λουλούδια καί πολλά καθίσματα (παγκάκια), γιά νά ξεκουράζονται ὅσοι θέλουν. Σέ ὀρισμένα σημεία ὑπάρχουν μερικά ἀγάλματα καί στό κέντρο ἀκριβῶς ἕνα μεγάλο ρολόι, πού χτυπάει τίς ὥρες σάν καμπάνα.

Στίς 4 γωνίες τῆς πλατείας, ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει μεγάλη κίνηση, εἶναι τοποθετημένοι μικροὶ στύλοι μέ χρωματιστά φῶτα πού ἀναβοσβήνουν μόνα τους. Παρακολουθήσαμε καί εἶδαμε πῶς, ὅταν ἀναψε τό πράσινο φῶς (ὁ **Γρηγόρης**, ὅπως τόν λένε οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἀστειευόμενοι), σταμάτησαν τ' αὐτοκίνητα καί οἱ ἄνθρωποι περνοῦσαν βιαστικά ἀπό τό ἓνα πεζοδρόμιο στό ἄλλο, ἀνάμεσα ἀπό τίς διαβάσεις. Ὅταν γιά λίγο ἀναβε τό κίτρινο φῶς, ὅσοι βρίσκονταν στό δρόμο ἔτρεχαν νά περάσουν γρήγορα, γιατί σέ λίγο ἀναβε τό κόκκινο φῶς (ὁ **Σταμάτης**) καί θά ξεκινοῦσαν τ' αὐτοκίνητα. Αὐτό μᾶς φάνηκε πολύ διασκεδαστικό, ἀπαραίτητο ὅμως γιά τήν **κυκλοφορία**.

Στή μέση τοῦ δρόμου ἦταν καί ὁ **τροχονόμος**, ἓνας χωροφύλακας πού κουνοῦσε τά χέρια του καί σφύριζε, γιά νά ρυθμίζει τήν κυκλοφορία.

Ἡ πόλη αὐτή, ὅπως βλέπετε, ἔχει καλή **ρυμοτομία**, συνέχισε ὁ δάσκαλος.

— Τί θά πεῖ αὐτό, κύριε; ρωτήσαμε ὅλοι.

— Θά πεῖ ὅτι ὅλοι οἱ δρόμοι εἶναι ἴσιοι, χωρίς στροφές, καί στή σειρά ὁ ἓνας μετά τόν ἄλλο.

Παρατηρήσαμε ἔπειτα πῶς σ' ὅλη τήν πόλη ὑπῆρχαν ἀρκετές ἐκκλησίες. Δίπλα σέ κάθε ἐκκλησία ὑπῆρχε συνήθως καί πάρκο. Πολλά πάρκα (κῆποι) ὑπάρχουν καί σέ ἄλλα μέρη τῆς πόλεως. Οἱ Ἀρχές φρόντισαν νά ὑπάρχει πολύ πράσινο σ' αὐτή.

Στούς κεντρικούς δρόμους βρίσκονται πολλά **ἐμπορικά καταστήματα**. Πολλοὶ ἄνθρωποι μπαينوβαγίνουν σ' αὐτά καί, ὅταν

Ὁ τροχονόμος ἐξηγεῖ στά παιδάκια πῶς θα περάσουν στό ἀπέναντι πεζοδρόμιο.

Λιμάνι

Άποβάθρα

βγαίνουν, κρατούν όλοι σχεδόν κάτι στά χέρια τους. Έκεί κοντά είναι και η **άγροά τροφίμων** με πολλά παντοπωλεία, κρεοπωλεία, ιχθυοπωλεία, όπωροπωλεία κλπ.

Κοντά στην αγορά υπάρχει ένα μεγάλο πάρκο με **παιδική χαρά**. Είναι γεμάτη παιχνίδια (κούνιες, τραμπάλες κλπ.). Πολλά παιδιά παίζουν εκεί όλη την ημέρα.

Στό ανατολικό μέρος της πόλεως βρίσκεται τό **λιμάνι**. Άποφασίσαμε νά τό δούμε από κοντά, καθώς και τό νησί, πού φαίνεται πέρα από τό λιμάνι καταπράσινο μέ κατάλευκα σπίτια στήν ακρογιαλιά.

Θαυμάσαμε επίσης τίς ψηλές πολυκατοικίες της πόλεως. Έχουν ώραϊα μάρμαρα στήν είσοδο, και είναι έφοδιασμένες μέ όλα τά σύγχρονα μέσα: **άσανσέρ (άνελκυστήρες)**, γιά ν' ανεβαίνουν γρήγορα και ξεκούραστα οί άνθρωποι ως τό τελευταίο πάτωμα, **κεντρική θέρμανση**, τηλέφωνα, τηλεόραση κλπ.

Κοντά στήν κεντρική πλατεία βρίσκεται και τό **Μουσείο** μέ πολλά αρχαιολογικά εύρήματα, πού θά τά δούμε από κοντά.

Γενικά ή πρωτεύουσα μέ τήν πρώτη ματιά πού της ρίξαμε μάς έκαμε έξαιρετική έντύπωση.

Έρωτήσεις - Έργασίες. Πώς χτίζεται μιά πολυκατοικία; Πώς θά κυκλοφορήσεις μέ ασφάλεια μέσα σέ μιά μεγάλη πόλη; Νά γράψεις τίς καινούργιες λέξεις πού μάθατε γιά τήν πρωτεύουσα.

Ἡμερολόγιο 32ο

(Τό λιμάνι - Τό γειτονικό νησί)

Ἄφοῦ εἶδαμε ἀπό ψηλά τὴν πόλη, μπήκαμε στό αὐτοκίνητο καί τραβήξαμε γιὰ τὸ **λιμάνι**.

Ὅλα ἐδῶ εἶναι ὁμορφα. Ἡ παραλιακή λεωφόρος, πού ἔχει μῆκος ἓνα περίπου χιλιόμετρο καί πλάτος εἴκοσι μέτρα, ἔχει μεγάλη κίνηση. Πολλοὶ ἄνθρωποι κάνουν περίπατο. Ἄλλοι κάθονται καί κοιτάζουν τίς βάρκες καί τὰ πλοῖα πού πηγαινοέρχονται.

Πέρα στό βάθος εἶναι τὰ φορτηγά πλοῖα, πού φορτώνουν ἢ ξεφορτώνουν ἐμπορεύματα. Φαίνονται οἱ **γερανοί**, πού χωρὶς καμιά δυσκολία σηκώνουν μεγάλα βάρη.

Στό ἄλλο μέρος τοῦ λιμανιοῦ εἶναι τὰ ἐπιβατικά πλοῖα. Ἐνα εἶναι γεμάτο μέ κόσμο, πού ἔχει ἀνεβεῖ στό κατάστρωμα. Σέ λίγο θά σηκώσει ἄγκυρα γιὰ μακρινὰ μέρη.

Μπροστά στὴν παραλιακή λεωφόρο ὑπάρχουν μόνο μικρά πλοία καί βάρκες. Μερικοὶ μπαίνουν στίς βάρκες καί πηγαίνουν βαρκάδα. Ἄλλοι σέ πλοία καί πηγαίνουν πιο μακριά. Πολλοὶ πηγαίνουν στό ἀπέναντι νησί, πού ἔχει πολλές ὁμορφιές καί ἀρχαιότητες.

Ἀποψη νησιοῦ

Παραθαλάσσια πόλη

Πήραμε τήν απόφαση νά πᾶμε κι ἐμεῖς κι ἐπιβιβαστήκαμε (ἀνεβήκαμε) σ' ἓνα ἀπό τά πλοιάρια πού πηγαινοέρχονται στό νησί.

Τό πλοῖο ἦταν ἀνοιχτό καί τό θαλασσινό ἀεράκι μᾶς δρόσιζε. Ἡ θάλασσα ἦταν ἤσυχη, χωρίς κύματα, καί ὁ ἥλιος καθρεφτιζόταν στά νερά της. Τό πλοῖο, καθῶς ἔσχιζε τά νερά, ἄφηνε πίσω του ἀφρούς. Τότε θυμηθήκαμε ἓνα θαλασσινό τραγούδι, πού μάθαμε στό σχολεῖο, καί ἀρχίσαμε νά τό τραγουδοῦμε ὅλοι μαζί:

*«Γλυκά φυσᾷ ὁ μπάτης
κι ἡ θάλασσα δροσίζεται.
Στά γαλανά νερά της
ὁ ἥλιος καθρεφτίζεται...».*

Φτάσαμε στό νησί καί ἀποβιβαστήκαμε (βγήκαμε) ἀπό τό πλοῖο στήν προκυμαία του.

Θαυμάσαμε τά πεντακάθαρα κάτασπρα σπίτια καί τίς γραφικές **ἀμμουδιές** του. Εἶδαμε τίς ψαρόбарκες καί τούς ψαράδες. Ἐπισκεφτήκαμε τούς ἀρχαιολογικούς χώρους καί τό Μουσεῖο.

Πόσα ὥραϊα πράγματα εἶδαμε ἐκεῖ! Ἕνας **ξεναγός** μᾶς ἐξήγησε πολλά πράγματα καί ὅλοι νιώσαμε περηφάνεια γιά τούς ἀρχαίους προγόνους μας.

Πολλοί ξένοι τουρίστες κοίταζαν μέ προσοχή τούς ἀρχαιολογικούς χώρους κι ἔπαιρναν φωτογραφίες.

Εἶδαμε καί ἄλλα ὁμορφα μέρη τοῦ νησιοῦ. Δέν εἶχαμε ὅμως ὥρα νά δοῦμε ὅλα τ' ἀξιοθέατα. Τό πλοῖο μᾶς καλοῦσε νά ἐπιστρέψουμε στήν πόλη.

Στήν ἐπιστροφή ἀπολαύσαμε τό ὥραϊο ἡλιοβασίλεμα ἀπό τό πλοῖο.

Όταν φτάσαμε στήν πόλη, εἶχε νυχτώσει πιά. Τά φῶτα εἶχαν ἀνάψει καί ἔκαναν τήν πόλη φαντασμαγορική. Τή χαρήκαμε, καθῶς γυρίζαμε στό σχολεῖο γιά ὕπνο.

Ἔργασίες. Ἄν στήν πρωτεύουσα τοῦ δικοῦ σας Νομοῦ εἶναι λιμάνι, νά συζητήσετε γι' αὐτό. Νά ζωγραφίσεις μιά εἰκόνα ἀπό τό λιμάνι. Νά γράψεις τίς καινούργιες λέξεις πού μάθατε.

Ἡ πόλη τῆ νύχτα

Ἡλιοβασίλεμα

Ἡμερολόγιο 33ο

(Οἱ Ἀρχές τοῦ Νομοῦ)

Τὴν ἄλλη μέρα ἦταν Κυριακή. Ἐτοιμαστήκαμε καὶ πήγαμε στὴ **Μητρόπολη** γιὰ ἐκκλησιασμό. Ἐκεῖ εἶδαμε τὸ Δεσπότη. Ὁ Ἀστυναυτοῦς ἦταν μέσα στὴ χρυσοποίκιλτη στολή του.

Μετά τὸν ἐκκλησιασμό γυρίσαμε στοῦ σχολεῖο καὶ ὁ δάσκαλος μᾶς μίλησε γιὰ τίς **Ἀρχές** ποὺ ὑπάρχουν στὴν πρωτεύουσα.

Ὑπάρχουν πρῶτα πρῶτα, μᾶς εἶπε, οἱ **Ἐκκλησιαστικές Ἀρχές**. Ἀνώτερος σ' αὐτές εἶναι ὁ **Μητροπολίτης** (Δεσπότης).

Εἶναι ἐπίσης οἱ **Πολιτικές Ἀρχές**. Ἀνώτερος σ' ὅλες τίς Πολιτικές Ἀρχές τοῦ Νομοῦ εἶναι ὁ **Νομάρχης**.

Διοικητήριο

Ὁ Νομάρχης πού διοικεῖ τό Νομό ἐργάζεται στή **Νομαρχία**, σ' ἓνα μεγάλο κτίριο στό κέντρο τῆς πόλεως. Στό ἔργο του τόν βοηθοῦν καί πολλοί ἄλλοι **ὑπάλληλοι**.

Ἐκτός ἀπό τό Νομάρχη ὑπάρχει καί ὁ **Δήμαρχος**, ὁ ὁποῖος μέ τό **Δημοτικό Συμβούλιο** φροντίζει γιά ὅλα τά ζητήματα τῆς πόλεως.

Ἐδῶ ἔχει τήν ἔδρα του ὁ **Γενικός Ἐπιθεωρητής τῶν Δημοτικῶν Σχολείων** καί ὁ **Γενικός Ἐπιθεωρητής τῶν Γυμνασίων**.

Υπάρχει ἐπίσης ἡ **Ἐφορεία**, πού κανονίζει τοὺς φόρους πού θά πληρώσουν οἱ πολῖτες στό Κράτος, καί τό **Δημόσιο Ταμεῖο**, πού τοὺς εἰσπράττει, πληρώνει τοὺς μισθοὺς στοὺς ὑπαλλήλους καί δίνει χρήματα, γιά νά ἐκτελοῦνται διάφορα ἔργα στό Νομό.

Ἄλλες Ἀρχές εἶναι οἱ **Δικαστικές**. Εἶναι οἱ δικαστές, πού δικάζουν τίς διαφορές τῶν ἀνθρώπων καί τιμωροῦν τοὺς παραβάτες τῶν νόμων.

Οἱ **Ἀγρονόμοι** βοηθοῦν τό ἔργο τῶν δικαστῶν καί δικάζουν ὅσους κάνουν ζημιές στοὺς ἀγρούς. Ὁ **Δασάρχης** μέ τοὺς δασικούς ὑπαλλήλους φροντίζει γιά τὰ δάση τοῦ Νομοῦ.

Ὁ **Νομομηχανικός** μέ πολλοὺς ἄλλους μηχανικοὺς φροντίζει νά γίνονται στό Νομό δρόμοι, γέφυρες, σχολεῖα καί πολλὰ ἄλλα δημόσια ἔργα.

Ὁ **Νομιάτρος** φροντίζει γιά τήν ὑγεία τῶν κατοίκων τοῦ Νομοῦ.

Υπάρχουν ἐπίσης οἱ **Στρατιωτικές Ἀρχές**. Εἶναι ὁ **Στρατηγός**, πού διοικεῖ τή Μεραρχία τοῦ Νομοῦ μας, καί πολλοί ἀξιωματικοί.

Ὁ **Διοικητής τῆς Χωροφυλακῆς** μέ πολλοὺς ἀξιωματικούς καί χωροφύλακες τηρεῖ τήν τάξη σ' ὅλο τό Νομό.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιά τίς Ἀρχές τοῦ Νομοῦ σας.
Νά γράψετε τίς καινούργιες λέξεις πού μάθατε.

Ἡμερολόγιο 34ο

(Φιλανθρωπικά καί ἄλλα ἱδρύματα τῆς πόλεως)

Στήν πρωτεύουσα ὑπάρχουν ἐπίσης πολλὰ **ἱδρύματα**. Στά **νοσοκομεῖα**, πηγαίνουν ἄρρωστοι ἀπ' ὅλα τά μέρη τοῦ Νομοῦ,

γιά νά θεραπευτοῦν. Σ' αὐτά ἐργάζονται πολλοί γιατροί καί νοσοκόμες.

Στά **μαιευτήρια** πηγαίνουν οἱ μητέρες, ὅταν εἶναι ἡ ὥρα νά γεννήσουν.

Υπάρχουν ἐπίσης **γηροκομεῖα**, ὅπου πολλοί γέροι περνοῦν ἡσυχά τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς τους.

Στά **Ὁρφανοτροφεῖα** μένουν παιδιά πού ἔχασαν τοὺς γονεῖς τους καί μαθαίνουν γράμματα καί τέχνες.

Υπάρχουν καί **Οἰκοτροφεῖα**, στά ὁποῖα μένουν παιδιά ἀπ' ὅλο τό Νομό πού ἔρχονται στήν πόλη, γιά νά σπουδάσουν.

Στόν **Οἶκο Τυφλῶν** μένουν τυφλοί, πού τοὺς φροντίζουν καλοὶ ἄνθρωποι καί μαθαίνουν γράμματα καί τέχνες.

Ἰδρύματα πού μᾶς ἐξυπηρετοῦν εἶναι ἐπίσης οἱ **Τράπεζες**, τὰ **Ταχυδρομεῖα** καί τό **Ταμιευτήριο**.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιά τὰ φιλανθρωπικά καί τ' ἄλλα ἰδρύματα τοῦ Νομοῦ σας. Νά ἐπισκεφτεῖτε, ἂν μπορεῖτε, ἕνα ἀπ' αὐτά. Νά κάμετε ἕναν κατάλογο μέ τὰ ἰδρύματα.

Ἡμερολόγιο 35ο

(Ἐκπαιδευτικά ἰδρύματα)

Στήν πρωτεύουσα υπάρχουν καί πολλά **ἐκπαιδευτικά ἰδρύματα**.

Πολλά **Νηπιαγωγεῖα** καί **Παιδικοί Σταθμοί** προετοιμάζουν τὰ μικρά γιά τό Δημοτικό Σχολεῖο ἢ κρατοῦν τὰ παιδιά, τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς ἐργάζονται.

Υπάρχουν πολλά **Δημοτικά Σχολεῖα** καί ἀρκετά **Γυμνάσια**. Εἶναι καί μερικά **Νυκτερινά Γυμνάσια**, στά ὁποῖα φοιτοῦν παιδιά πού ἐργάζονται τήν ἡμέρα. Ἀκόμη ἕνα **Ἐμπορικό Γυμνάσιο** γιά τὰ παιδιά πού θ' ἀσχοληθοῦν μέ ἐμπορικές δουλειές κι ἕνα **Ναυτικό Γυμνάσιο** γι' αὐτά πού θά γίνουν ναυτικοί.

Υπάρχουν ἐπίσης **Τεχνικές Σχολές**, ὅπου οἱ μαθητές μαθαίνουν διάφορες τέχνες.

Στήν **Ἐκκλησιαστική Σχολή** σπουδάζουν ὅσοι θά γίνουν ἱερεῖς καί στήν **Παιδαγωγική Ἀκαδημία** ὅσοι θά γίνουν δάσκαλοι.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε γιά τὰ ἐκπαιδευτικά ἰδρύματα τοῦ Νομοῦ σας. Τί δουλειές κάνουν ὅσοι πηγαίνουν σ' αὐτά;

Ζωολογικός κήπος

Ἡμερολόγιο 36ο

(Ὁ ζωολογικός κήπος - Τρόποι ψυχαγωγίας)

Τό μεσημέρι ἐπίσκεψτήκαμε τό **ζωολογικό κήπο** τῆς πόλεως. Ἐκεῖ εἶδαμε πολλά εἶδη ζώων. Διασκεδάσαμε πολύ.

Ἐδῶ στήν πόλη ἔχουν πολλούς τρόπους γιά ψυχαγωγία, γιά νά διασκεδάσουν, μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος. Γιά τά παιδιά ὑπάρχουν οἱ **παιδικές χαρές**, τό **κουκλοθέατρο**, τά **πάρκα** καί τόσα ἄλλα.

Γιά τοὺς μεγάλους ὑπάρχουν τά **θέατρα**, οἱ **κινηματογράφοι**, τὰ **γῆπεδα**, οἱ **λέσxes** κλπ.

Τό καλοκαίρι μικροί καί μεγάλοι πηγαίνουν στίς **πλάζ** καί κάνουν μπάνια. Ὑπάρχουν ἀκόμη τά **ἐξοχικά κέντρα** καί πολλοί ἄλλοι τόποι ψυχαγωγίας.

Ἀλλά οἱ ὥρες περνοῦσαν κι ἔπρεπε νά ἐπιστρέψουμε στό χωριό μας.

Ἔργασίες. Πῶς ψυχαγωγεῖσθε στὸν τόπο σας; Μπορεῖ ἡ τάξη σας νά παρακολουθήσει μιὰ παιδική παράσταση;

Πλάζ

Ἀεροδρόμιο

Ἡμερολόγιο 37ο

(Ὁ σιδηροδρομικὸς σταθμὸς - Τὸ ἀεροδρόμιο)

Στὸ χωριὸ θά συνεχίσουμε τὴ συζήτηση γιὰ τὴν πρωτεύουσα, εἶπε ὁ δάσκαλος. Ἐτοιμαστήκαμε καὶ τὸ ἀπόγευμα φύγαμε.

Περάσαμε πρῶτα ἀπὸ τὸ **σιδηροδρομικὸ σταθμὸ**. Ἐκεῖνη τὴν ὥρα ἓνα τραῖνο μὲ πολλὰ βαγόνια ξεκινοῦσε γιὰ τὴν Ἀθήνα.

Συνεχίσαμε τὸ ταξίδι καὶ σέ λίγη ὥρα βρεθήκαμε δίπλα στὸ **ἀεροδρόμιο**. Σταματήσαμε καὶ παρακολουθήσαμε ἓνα ἀεροπλάνο πού κατέβαινε. Ἦταν τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἀεροπορίας. Ὃταν προσγειώθηκε, ἓνα ἄλλο ἀεροπλάνο, πού ἦταν ἑτοιμο, ξεκίνησε σιγὰ σιγὰ σάν αὐτοκίνητο, μπῆκε στὸ διάδρομο καὶ σέ λίγο μὲ δαιμονισμένο θόρυβο ἀπογειώθηκε καὶ πέταξε πρὸς τὸ Νότο.

Ἐμεῖς ξεκινήσαμε γιὰ τὸ δυτικὸ μέρος, διασχίσαμε τὸν κάμπο καὶ σέ λίγο ἀνηφορίζαμε γιὰ τὸ χωριὸ μας.

Ἔργασίες. Νά κατασκευάσετε μὲ χαρτιά (ἀπὸ σπέρτα ἢ ἄλλα) ἓνα σιδηρόδρομο.

Σιδηροδρομικὸς σταθμὸς

Ἡμερολόγιο 38ο

(Ἀσχολίες τῶν κατοίκων τοῦ Νομοῦ μας)

Ἀρκετό καιρό συνεχίσαμε τή συζήτηση γιά τήν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ μας. Ἐπαναλάβαμε ὅσα εἶπαμε ὡς τώρα καί μιλήσαμε καί γιά πολλά ἄλλα.

Εἶπαμε γιά τό **ἐμπόριο** πῶς εἶναι πολύ ἀναπτυγμένο στήν πόλη. Βρήκαμε πῶς αὐτό γίνεται, διότι ἐκεῖ ζοῦν πολλοί ἄνθρωποι, καί πῶς μέ τά πολλά μέσα συγκοινωνίας, πού ὑπάρχουν, συγκεντρώνονται ἐκεῖ ὅλα τά προϊόντα τοῦ Νομοῦ. Ἐκεῖ ὑπάρχουν οἱ **μεγαλέμποροι**, πού ἐμπορεύονται μεγάλες ποσότητες διαφόρων προϊόντων, καί οἱ **μικρέμποροι**, πού κάνουν περιορισμένο ἐμπόριο, ὅπως εἶναι οἱ παντοπώλες κ.ἄ.

Πολλοί ἐπίσης στήν πρωτεύουσα ἀσχολοῦνται μέ τή **βιοτεχνία**: Οἱ ξυλουργοί, οἱ ἐπιπλοποιοί, οἱ ὑποδηματοποιοί, οἱ ράφτες, οἱ σιδηρουργοί, οἱ ὑφαντουργοί καί πολλοί ἄλλοι, πού ἔχουν διάφορα ἄλλα ἐπαγγέλματα. Εἶναι τόσο διαφορετικές καί τόσες πολλές οἱ δουλειές πού κάνουν οἱ ἄνθρωποι στήν πόλη!

Πολλοί ἐργάζονται στά **ἐργοστάσια**. Βασική βιομηχανία στήν πρωτεύουσα εἶναι ἡ **καπνοβιομηχανία**. Χιλιάδες ἐργάτες ἐργάζονται στά καπνεργοστάσια. Ὑπάρχουν ἐπίσης τά ἐκκοκκιστήρια βαμπακιοῦ, ὅπου ξεχωρίζουν τό βαμπάκι ἀπό τοὺς σπόρους (κόκκους), τό ἐργοστάσιο ζάχαρης κ.ἄ.

Μετά μιλήσαμε γιά τήν ἱστορία τῆς πόλεως. Εἶπαμε πῶς εἶναι μιά ἀπό τίς ἀρχαιότερες ἐλληνικές πόλεις. Οἱ κάτοικοί της ἔλαβαν μέρος σ' ὅλους τοὺς πολέμους τῆς πατρίδας μας.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιά τό ἐμπόριο, τή βιοτεχνία, τή βιομηχανία, τίς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, καθὼς καί γιά τήν ἱστορία τῆς πρωτεύουσας τοῦ Νομοῦ σας. Νά ἐπισκεφτεῖτε, ἂν μπορεῖτε, ἓνα ἐργοστάσιο. Νά κάμετε ἓναν κατάλογο μέ τά ἐπαγγέλματα τῶν κατοίκων τοῦ Νομοῦ μας.

Ἡμερολόγιο 39ο

(Ἡ ἔκταση, τό ἔδαφος, τό κλίμα τοῦ Νομοῦ μας)

Ὁ **Νομός μας** βρίσκεται σέ τέτοια θέση, ὥστε νά συνδυάζει βουνό, πεδιάδα καί θάλασσα.

Συνορεύει μέ τρεῖς ἄλλους Νομούς καί νοτιοανατολικά βρέχεται ἀπὸ τή θάλασσα.

Ἡ **ἔκταση** τοῦ Νομοῦ μας εἶναι τέσσερες φορές περίπου μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ἔκταση τῆς Ἐπαρχίας μας, γιὰ τὴν ὁποία μιλήσαμε σέ προηγούμενο ἡμερολόγιο. Ἀπὸ τὴ βορειότερη ὡς τὴ νοτιότερη ἄκρη του εἶναι περίπου 60 χιλιόμετρα. Γιά νὰ διατρέξει κανεὶς τὴν ἀπόσταση αὐτὴ μέ αὐτοκίνητο, χρειάζεται μιά ὥρα περίπου. Ἀπὸ τὴν ἀνατολική ὡς τὴ δυτικὴ πλευρά του εἶναι γύρω στὰ 80 χιλιόμετρα.

Τὸ **ἔδαφος** τοῦ Νομοῦ μας εἶναι ὀρεινὸ στὴ δική μας περιοχὴ κι ἐκεῖ ὅπου σὺννορεύει μέ τοὺς ἄλλους Νομούς καὶ πεδινὸ στὴν ὑπόλοιπη ἔκταση. Βρέχει συχνά καὶ μέ τ' ἀρδευτικὰ ἔργα πού ἔγιναν ποτίζεται ὅλος σχεδὸν ὁ κάμπος.

Τὸ **κλίμα** εἶναι ἡπειρωτικὸ στὴν περιοχὴ μας καὶ κάπως ἡπιότερο, πιὸ γλυκό, στὴν πεδιάδα καὶ στὴν παραλία τοῦ Νομοῦ.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὴ θέση, τὰ σύνορα (ὅρια), τὴν ἔκταση, τὴ μορφὴ τοῦ ἐδάφους, τὸ κλίμα τοῦ Νομοῦ σας.

Ἡμερολόγιο 40ο

(Τὰ σπουδαιότερα προϊόντα - Ἡ συγκοινωνία τοῦ Νομοῦ μας)

Τὰ κυριότερα **προϊόντα τοῦ Νομοῦ μας** εἶναι ὁ καπνός, τὰ δημητριακά, τὸ βαμπάκι, τὰ ζαχαρότευτλα, τὰ ὀπωρικά καὶ τὰ λαχανικά. Παράγονται ἐπίσης κτηνοτροφικὰ προϊόντα καὶ δασικά.

Γενικά ὁ Νομός μας παράγει ἀρκετὰ προϊόντα καὶ οἱ κάτοικοι του βρίσκονται σέ καλὴ **οἰκονομικὴ κατάσταση**.

Ἐχει ἐπίσης καλὴ **συγκοινωνία**, ἀν ἐξαιρέσουμε τὴ δική μας ὀρεινὴν περιοχὴ. Ὅλοι οἱ δρόμοι στὸν κάμπο εἶναι ἀσφαλτοστρωμένοι. Μιά σιδηροδρομικὴ γραμμὴ διασχίζει τὸ Νομό μας ἀπὸ τὰ δυτικὰ πρὸς τ' ἀνατολικά.

Ἡ πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι **κόμβος συγκοινωνιακός**. Ἐχει σιδηροδρομικὴ, ἀεροπορικὴ καὶ ἀτμοπλοϊκὴ συγκοινωνία. Πολλοὶ αὐτοκινητόδρομοι ξεκινοῦν ἀπὸ αὐτὴν καὶ φτάνουν σέ ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ Νομοῦ. Ἔτσι τὰ προϊόντα μεταφέρονται εὐκόλα καὶ οἱ ἄνθρωποι μετακινοῦνται ἀνετα ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος στὸ ἄλλο.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὴν οἰκονομικὴ κατάσταση καὶ τὴ συγκοινωνία τοῦ Νομοῦ σας.

Ἡμερολόγιο 41ο

(Οἱ ἄλλες Ἐπαρχίες τοῦ Νομοῦ μας)

Ὁ Νομός μας ἀποτελεῖται ἀπὸ 4 Ἐπαρχίες. Κάθε μία ἀπὸ αὐτές ἔχει μιά κεντρικὴ πόλη, κωμοπόλεις καὶ χωριά.

Ὁ πληθυσμός ὅλου τοῦ Νομοῦ εἶναι τριακόσιες πενήντα χιλιάδες περίπου. Γύρω στὶς ὀγδόντα χιλιάδες ἄνθρωποι μένουν στὴν πρωτεύουσα.

Ἡ περιοχή μας εἶναι ἑλληνικὴ ἀπὸ τότε πού ὑπάρχει Ἑλλάδα.

Ὁ Νομός μας εἶχε τὶς ἴδιες πολεμικὲς περιπέτειες, πού εἶχε ὅλη ἡ Ἑλλάδα ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια μέχρι σήμερα.

Ἔπαθε κι αὐτὸς μεγάλες καταστροφές ἀπὸ τὴν ὑποδούλωση στοὺς Τούρκους καὶ ἀπὸ τὶς διάφορες ἄλλες ἐχθρικές ἐπιδρομές.

Τώρα ὅλοι ἀσχολοῦνται εἰρηνικά γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ τόπου μας.

Οἱ ἱστορικοὶ τόποι καὶ οἱ ἀρχαιότητες πού ὑπάρχουν στὸ γειτονικὸ νησί καὶ στὴν Ἐπαρχία μας, δημιουργοῦν τουριστικὴ κίνηση στὸ Νομό μας. Ὁ Νομάρχης καὶ οἱ ἄλλοι ἀρμόδιοι φροντίζουν νὰ τονώσουν περισσότερο τὴν κίνηση αὐτή. Τὴν προσπάθειά τους αὐτὴ θὰ τὴν ἐνισχύσουμε ὅλοι μας, ἂν διατηροῦμε καθαροὺς τοὺς χώρους πού ἐπισκέπτονται οἱ τουρίστες καὶ ἂν τοὺς δείχνουμε καλοσύνη κι εὐγένεια.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὴ διοικητικὴ διαίρεση, τὸν πληθυσμό, τὴν ἱστορία, τοὺς ἱστορικοὺς καὶ τουριστικούς τόπους τοῦ Νομοῦ σας. Νά συμπληρώσετε τὸ λεύκωμα τῆς τάξεως μέ φωτογραφίες κ.ἄ.

Ἡμερολόγιο 42ο

(Προβλήματα τοῦ Νομοῦ μας)

Γενικά ὁ Νομός μας ἔχει ἀκόμη ἀρκετά προβλήματα. Τὰ περισσότερα ὑπάρχουν στὴ δική μας ὀρεινὴ περιοχή. Ἐλπίζουμε ὅμως πὼς πολὺ σύντομα θὰ καλυτερέψουν οἱ συνθῆκες τῆς ζωῆς ὕστερα ἀπὸ τὴ μεγάλη προσπάθεια πού καταβάλλει τὸ Κράτος μας γιὰ τὴν ὑπαιθρο (ἔργα γιὰ καλύτερη συγκοινωνία, ὕδρευση, φωτισμό κ.ἄ.).

Εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνουν στὸ Νομό μας μερικά μικρά ἐργαστάσια γιὰ τὴν κονσερβοποίηση τῶν φρούτων καὶ τῶν λαχανικῶν

τοῦ κάμπου. Ἔτσι θά βροῦν δουλειά πολλοί κάτοικοι καί δέ θά ἀναγκάζονται νά ξενιτεύονται ἢ νά συγκεντρώνονται στίς μεγάλες πόλεις.

Εἶναι ἐπίσης ἀνάγκη νά ἀναπτυχτεῖ ὁ τουρισμός καί νά γίνει προσπάθεια γιά τήν προστασία τοῦ περιβάλλοντος καί τήν καλύτερη μόρφωση τῶν κατοίκων.

Ἔργασίες. Νά συζητήσετε γιά τίς ἀνάγκες τοῦ Νομοῦ σας.

Ἡμερολόγιο 43ο

(Ἔκθεση - Λευκώματα γιά τό Νομό μας)

Στήν πρωτεύουσα, ὅπου πήγαμε ἐκδρομή, καί σέ πολλά χωριά, ὅπου περάσαμε, εἶχαμε καί ἄλλη μιά φροντίδα: νά συγκεντρώσουμε δείγματα ἀπό τά προϊόντα τοῦ Νομοῦ μας. Ἡ ἐπιτυχία μας ἦταν μεγάλη.

Πολλές πληροφορίες γιά τά προϊόντα ζητήσαμε μ' ἐπιστολές ἀπό ἄλλα σχολεῖα τοῦ Νομοῦ μας, ὅπως εἶχαμε κάμει καί γιά τήν Ἐπαρχία μας.

Ἔτσι μέ ὅλο τό ὑλικό πού συγκεντρώσαμε ἐτοιμάσαμε **λευκώματα** καί μιά μικρή **ἐκθεση προϊόντων** τοῦ Νομοῦ μας.

Μέ μεγάλη περηφάνεια δείχναμε τήν ἐργασία μας αὐτή στούς μαθητές τῶν ἄλλων τάξεων καί στούς ἐπισκέπτες τοῦ σχολείου μας.

Ἔργασίες. Μέ τόν ἴδιο τρόπο νά ἐτοιμάσετε κι ἐσεῖς λευκώματα κι ἐκθεση προϊόντων τοῦ Νομοῦ σας.

Ἡμερολόγιο 44ο

(Χαρτογράφηση τοῦ Νομοῦ μας)

Ὅταν πιά τελειώσαμε τή συζήτηση γιά τό Νομό μας, προσπαθήσαμε νά ἐτοιμάσουμε τό χάρτη του.

Ἔργαστήκαμε, ὅπως ἀκριβῶς καί γιά τό χάρτη τῆς Ἐπαρχίας μας.

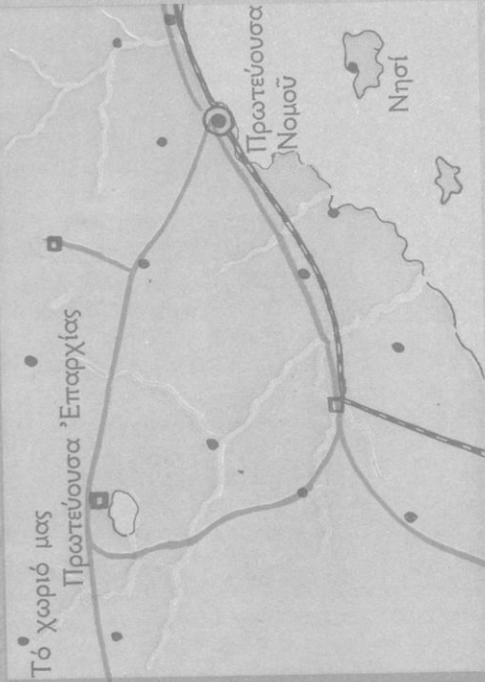
Πρῶτα-πρῶτα δουλέψαμε στήν ἀμμοδόχο, γιά νά καταλάβουμε καλά πῶς θ' ἀποδώσουμε τά διάφορα γεωγραφικά στοιχεῖα. Ἐπειτα ἐργαστήκαμε σέ χартόνια καί παρουσιάσαμε ἕνα **γεωφυσικό χάρτη** τοῦ Νομοῦ, ἕναν **πολιτικό χάρτη**, ἕναν **παραγωγικό**, ἕναν **ιστορικό** κι ἕναν **τουριστικό**. Στό τέλος ἐτοιμάσαμε ἕναν **ἀνάγλυφο** χάρτη τοῦ Νομοῦ καί τόν κρεμάσαμε στόν τοῖχο τῆς τάξεως.

Ἔργασίες. Νά κάμετε κι ἐσεῖς παρόμοιους χάρτες τοῦ Νομοῦ σας καί ν' ἀσκηθεῖτε πολύ στήν ἀνάγνωσή τους.

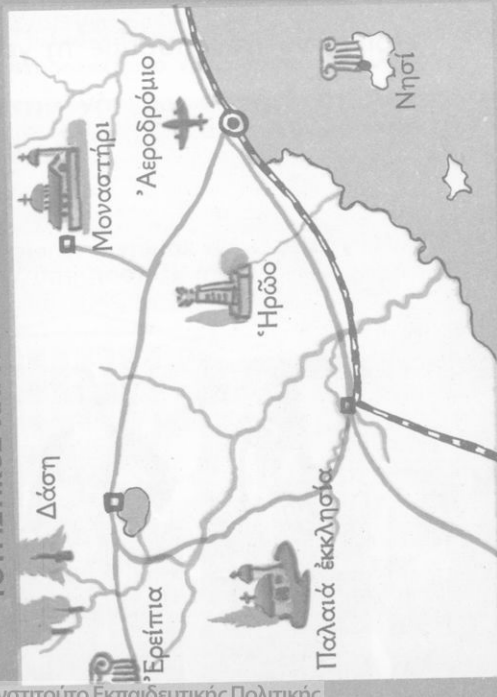

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΜΑΣ

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΜΑΣ

(Τό γεωγραφικό διαμέρισμά μας)

Ἔτσι τελειώσαμε τὴν ἐξέταση τοῦ Νομοῦ μας.

— Τό χρόνο πού ἔμεινε θά τόν διαθέσουμε, γιά νά ἐξετάσουμε τό **γεωγραφικό διαμέρισμά μας**, εἶπε ὁ δάσκαλος.

— Τί θά πεῖ γεωγραφικό διαμέρισμα; ρωτήσαμε ὅλοι.

— Ὁ Νομός μας μαζί μέ ἄλλους γειτονικούς Νομούς ἀποτελεῖ ἓνα γεωγραφικό διαμέρισμα, ἀπάντησε ὁ δάσκαλος. Ἄμα κοιτάξουμε στό γεωφυσικό χάρτη τῆς Ἑλλάδας, θά δοῦμε ὅτι μέ μεγάλες ὁροσειρές, ποτάμια ἢ θάλασσες χωρίζεται τό ἓνα γεωγραφικό διαμέρισμα ἀπό τό ἄλλο.

Στά ὑπόλοιπα μαθήματα εἶδαμε καλά στό γεωφυσικό χάρτη τοῦ διαμερίσματός μας τό ἔδαφος, τὰ βουνά καί τούς κάμπους, τὰ ποτάμια, τίς λίμνες, τίς θάλασσες καί τὰ νησιά του. Μιλήσαμε ἐπίσης γιά τή θέση τοῦ διαμερίσματός μας, τὰ σύνορα, τὴν ἔκταση καί τό κλίμα του. Ἐπειτα ἐξετάσαμε τὰ προϊόντα, μιλήσαμε γιά τίς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, γιά τή συγκοινωνία, τόν πληθυσμό, τὴν ἱστορία, τούς τουριστικούς τόπους, τούς Νομούς, τίς μεγαλύτερες πόλεις καί κωμοπόλεις του κλπ.

Ὅταν τέλειωσε ἡ σχολικὴ χρονιά, γνωρίζαμε πολλὰ πράγματα γιά τό Νομό καί τό γεωγραφικό διαμέρισμά μας καί ἤμαστε ἔτοιμοι νά συνεχίσουμε τὴ γεωγραφία ὅλης τῆς Ἑλλάδας στὴν Δ' τάξη.

Αὐτὰ ἔγραψα γιά τὴν **πατριδογνωσία τῆς Γ' τάξεως** στό ἡμερολόγιό μου.

ΝΙΚΟΣ

Ἔργασίες. Νά κάμετε κι ἐσεῖς τὴ γεωφυσική, οἰκονομική καί πολιτική ἐξέταση τοῦ γεωγραφικοῦ σας διαμερίσματος.

Ἐθνικὲς Ἐνδυμασίες

Άτμοηλεκτρικό έργοστάσιο Μεγαλοπόλεως

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Δελφοί – ο Ήνίοχος

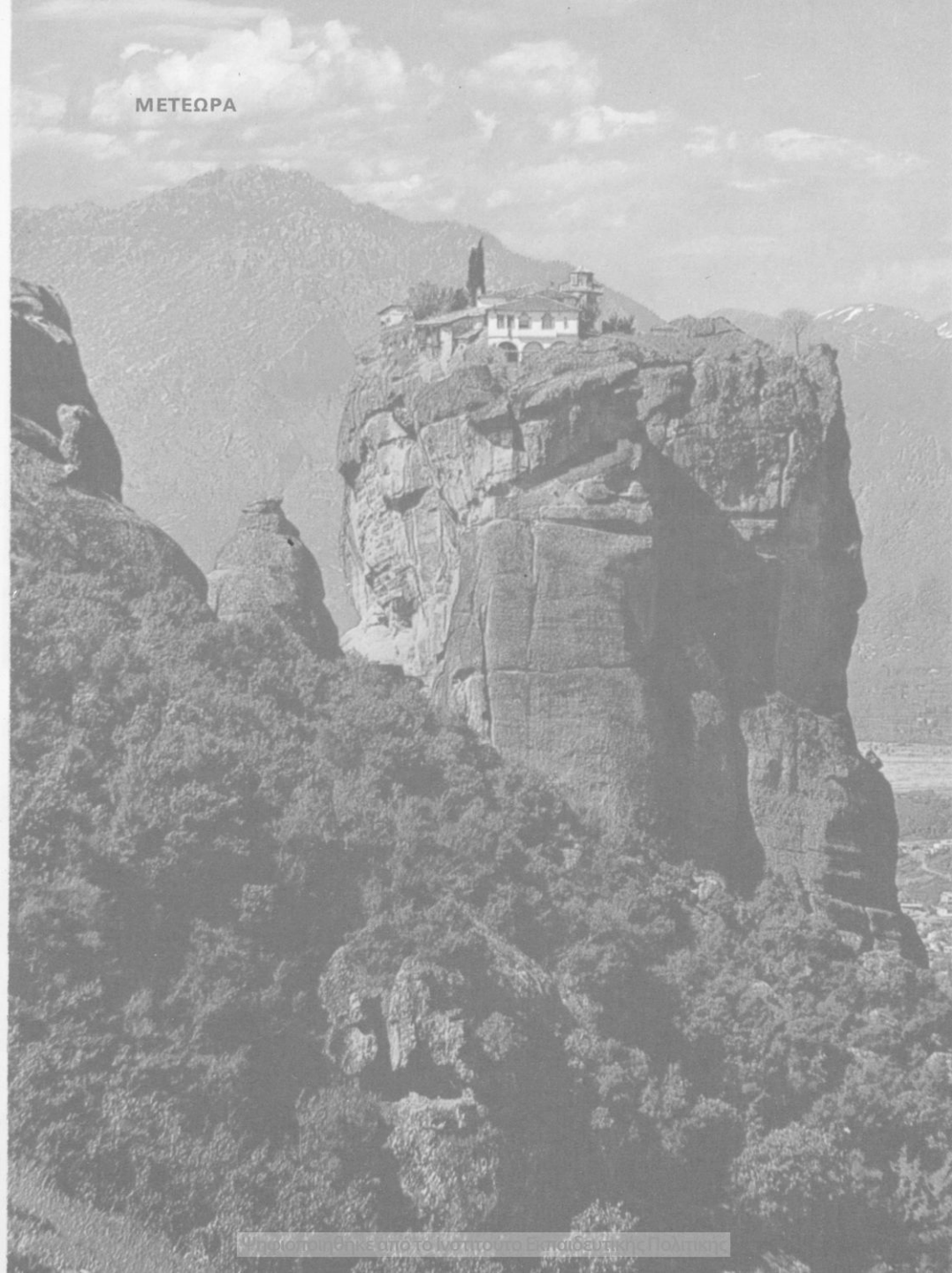
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΧΡ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

Δ' ΤΑΞΕΩΣ

METEΩΡΑ

Στήν Γ' τάξη γνωρίσαμε καλά τήν ιδιαίτερη πατρίδα μας, τή μικρή μας πατρίδα. Γνωρίσαμε δηλαδή τόν τόπο στόν ὅποιο γεννηθήκαμε καί ζοῦμε.

Ἐπειτα ἀνεβήκαμε στίς κορυφές τοῦ γειτονικοῦ βουνοῦ κι' ἀγναντέψαμε πέρα μακριά τήν ἀπέραντη πεδιάδα μέ τά πλούσια χωράφια, τά χωριά καί τίς πόλεις της.

Ἐπισκεφτήκαμε πολλούς ὁμορφους τόπους, πού βρίσκονται κοντά στή μικρή μας πατρίδα. Γνωρίσαμε πολλούς ἀνθρώπους καί στίς ἐκδρομές μας φιλοξενηθήκαμε ἀπό τά παιδιά ἄλλων χωριῶν. Δέ δυσκολευτήκαμε καθόλου νά γίνουμε φίλοι. Μιλοῦσαν καί αὐτά τήν ἴδια μέ μᾶς γλώσσα, ἔπαιζαν τά ἴδια παιγνίδια, τραγουδοῦσαν τά ἴδια τραγούδια, χόρευαν τούς ἴδιους χορούς. Στήν εἴσοδο τοῦ σχολείου τους εἶδαμε νά κυματίζει ἡ γαλανόλευκη σημαία, ὅπως καί στό δικό μας σχολεῖο.

Κάποτε ὁ δάσκαλός μας μᾶς εἶπε ὅτι πίσω ἀπό τή μεγάλη γειτονική μας ὄροσειρά υπάρχουν καί ἄλλες μεγάλες ὄροσειρές, ὄροπέδια, πεδιάδες, ὁμορφα ἀκρογιάλια, γραφικά νησιά, τά ὅποια δέν μπορούμε νά δοῦμε ἀπό τή μικρή μας πατρίδα οὔτε καί ἀπό τήν ψηλότερη κορυφή τοῦ γειτονικοῦ μας βουνοῦ. Ἐκεῖ υπάρχουν πολλά ἄλλα χωριά καί πόλεις, ὅπου ζοῦν ἑκατομμύρια Ἕλληνες καί Ἑλληνόπουλα!

Νά μπορούσαμε νά γνωρίσουμε ὅλους αὐτούς τοὺς ἀγνωστούς τόπους, νά ἐπισκεφτοῦμε ὅλη τή μεγάλη πατρίδα μας, ὅλη τήν Ἑλλάδα!

Φέτος στό μάθημα τῆς γεωγραφίας θά πραγματοποιήσουμε νοερά τό μεγάλο αὐτό ταξίδι. Μέ ὁδηγό τό χάρτη τῆς Ἑλλάδας καί τό βιβλίο τῆς γεωγραφίας θά ἐπισκεφτοῦμε κάθε ἐλληνική γωνιά. Θ' ἀναπνεύσουμε τό δροσερό ἀεράκι τῶν βουνῶν μας καί τή μυρωμένη αὔρα τῆς θάλασσας. Θά θαυμάσουμε τ' ἀρχαῖα μνημεῖα τῆς χώρας μας. Θά καμαρώσουμε τή σημερινή Ἑλλάδα, πού προοδεύει γοργά κι ἀγωνίζεται νά πάρει τή θέση πού τῆς ἀξίζει μέσα στό σύγχρονο κόσμο.

Η ΕΛΛΑΔΑ

Ἡ Ἑλλάδα δέν εἶναι πολύ μεγάλη χώρα. Ὑπάρχουν στὸν κόσμον κράτη πολύ μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτήν, στὰ ὁποῖα ζοῦν πολλὰ ἑκατομμύρια ἄνθρωποι!

Ἡ πατρίδα μας ὅμως εἶναι ἀπὸ τίς ἐνδοξότερες χώρες τῆς γῆς. Οἱ πρόγονοί μας πρὶν ἀπὸ χιλιάδες χρόνια δημιούργησαν στὸν τόπο μας μεγάλο πολιτισμὸ κι ἔκαμαν σκληροὺς πολέμους μέ πολυάριθμους ἐχθροὺς, γιὰ νὰ παραδώσουν σ' ἐμᾶς ἐλεύθερη τὴν Ἑλλάδα μας.

Στὸ μάθημα τῆς ἱστορίας θά διδαχτοῦμε πολλὰ γιὰ τὸ ἀρχαῖο μεγαλεῖο καὶ τοὺς ἀγῶνες τῆς φυλῆς μας. Μέ τὴ γεωγραφία θά γνωρίσουμε ὅλους τοὺς ἑλληνικοὺς τόπους. Ἔτσι θ' ἀγαπήσουμε πρὶν ἀπὸ τὴν ὁμορφὴν πατρίδα μας, πού λούζεται στὸ χρυσὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ στὰ γαλανὰ νερά τῆς θάλασσας.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ

Τί είναι ή πατρίδα μας; Μήν εἶν' οἱ κάμποι;
Μήν εἶναι τ' ἄσπαρτα ψηλά βουνά;
Μήν εἶν' ὁ ἥλιος της πού χρυσολάμπει,
μήν εἶναι τ' ἄστρα της τά φωτεινά;

Μήν εἶναι κάθε της ρηχό ἀκρογιάλι
καί κάθε χώρα της μέ τά χωριά,
κάθε νησάκι της πού ἀχνά προβάλλει,
κάθε της θάλασσα, κάθε στεριά;

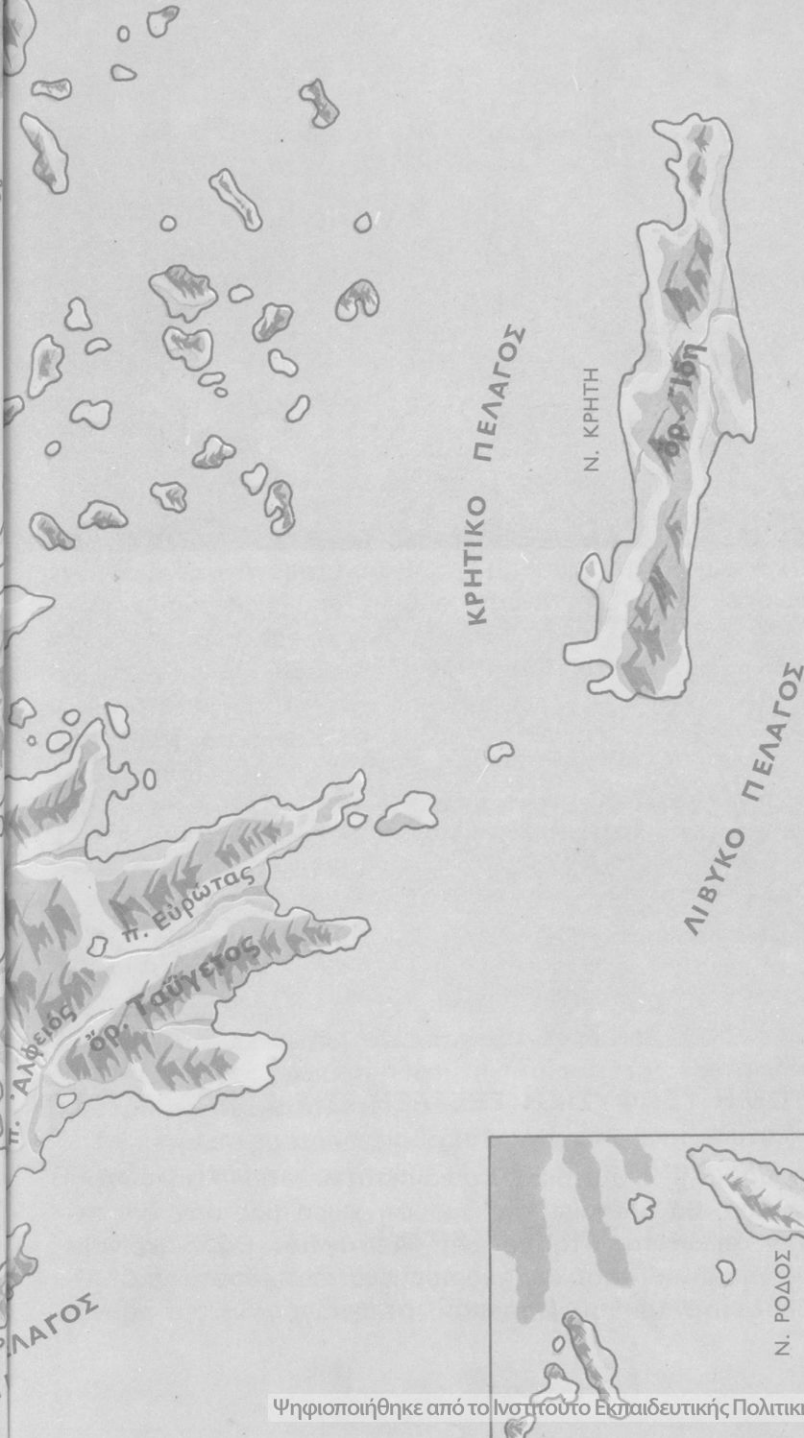
Μήν εἶναι τάχατε τά ἐρειπωμένα
ἀρχαῖα μνημεῖα της χρυσή στολή,
πού ἡ τέχνη φόρεσε, καί τό καθένα
μιά δόξα ἀθάνατη ἀντιλαλεῖ;

"Ὅλα πατρίδα μας! Κι αὐτά κι ἐκεῖνα
καί κάτι πού 'χομε μέσ' στήν καρδιά
καί λάμπει ἀθώρητο σάν ἡλίου ἀχτίδα
καί κράζει μέσα μας: ἐμπρός, παιδιά.

Ἰ. Πολέμης

ΓΕΩΦΥΣΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Στό βάθος ό "Όλυμπος

Έργασίες

1. Δείξε στό χάρτη σου τήν Έλλάδα.
2. Δείξε τή στεριά, τίς θάλασσες πού τήν περιβάλλουν, τά νησιά.
3. Παρατήρησε προσεχτικά τό γεωφυσικό χάρτη τής Έλλάδας. Πώς είναι τό έδαφός της; Δείξε τίς μεγαλύτερες όροσειρές, τίς μεγαλύτερες πεδιάδες, τά μεγαλύτερα βουνά καί όροπέδια τής πατρίδας μας. Δείξε τά μεγαλύτερα ποτάμια καί τίς μεγαλύτερες λίμνες της.
4. Παρατήρησε προσεχτικά τίς άκτές τής Έλλάδας. Δείξε τούς μεγάλους κόλπους πού σχηματίζονται σ' αυτές. Δείξε τίς μεγάλες χερσονήσους καί τ' άκρωτήρια στά όποια καταλήγουν.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

"Αν μπορούσαμε μ' ένα αεροπλάνο νά πετάξουμε πολύ ψηλά πάνω από τήν Έλλάδα, θά βλέπαμε τήν όμορφη χώρα μας σάν ένα πελώριο χέρι ν' απλώνεται στή γαλανή **Μεσόγειο**. Θά διακρίναμε έκατοντάδες νησιά καί νησάκια σκορπισμένα στά κύματα του **Αιγαίου**, του **Ιονίου** καί του **Κρητικού** πελάγους.

Ἡ Ἑλλάδα εἶναι μιά μεγάλη χερσόνησος. Στό βόρειο μέρος συνορεύει μέ ξένες χώρες: μέ τήν **Ἀλβανία**, τή **Γιουγκοσλαβία** καί τή **Βουλγαρία**. Στή βορειοανατολική γωνία μέ τήν **Τουρκία**. Ἀπό τίς τρεῖς ἄλλες πλευρές βρέχεται ἀπό θάλασσα. Ἀνατολικά ἀπό τό **Αἰγαῖο πέλαγος**, δυτικά ἀπό τό **Ἰόνιο πέλαγος** καί νότια ἀπό τό **Λιβυκό πέλαγος**.

Ἡ ἑκταστή της εἶναι περίπου **132.000** τετραγωνικά χιλιόμετρα.

Μορφή τοῦ ἐδάφους - Βουνά, πεδιάδες, ὄροπέδια

Ἡ πατρίδα μας εἶναι ὄρεινὴ χώρα. Μιά πολύ μεγάλη ὄροσειρά μέ πανύψηλες κορυφές καί πολυάριθμες διακλαδώσεις ἀρχίζει ἀπὸ τή βορειοδυτικὴ γωνία τῆς Ἑλλάδας καί φτάνει ὥς τή νοτιότερη ἄκρη της. Εἶναι ἡ μεγάλη ὄροσειρά τῆς **Πίνδου**. Κάθε βουνό της ἔχει δικό του ὄνομα, πού θά τό μάθουμε ἀργότερα.

Λένε πὺς πρὶν ἀπὸ χιλιάδες χρόνια ἡ Πίνδος ἔφτανε ὡς κάτω στὴν Κρήτη. Ἐπειτα ὅμως μεγάλες περιοχές βούλιαξαν καί σκεπάστηκαν ἀπὸ τή θάλασσα. Στὴν ἐπιφάνεια τῶν νερῶν ἀπόμειναν οἱ ψηλότερες κορυφές τῶν βυθισμένων βουνῶν καί σχηματίστηκαν τὰ πολυάριθμα νησιά μας. Ἐτσι χωρίστηκε ἡ Πίνδος ἀπὸ τὰ βουνά τῆς Πελοποννήσου καί τῆς Κρήτης.

Ψηλότερο βουνό τῆς Ἑλλάδας εἶναι ὁ **Ὀλυμπος**. Στὴν ψηλότερη κορυφή του (**2.917** μέτρα), πού εἶναι σχεδὸν πάντα σκεπασμένη μέ σύννεφα καί χιόνια, πίστευαν οἱ Ἀρχαῖοι πὺς εἶχε στημένο τό θρόνο του ὁ Δίας.

Στὰ βόρεια τῆς Ἑλλάδας ἀπλώνονται πολλές ἄλλες ὄροσειρές. Μεγαλύτερη ἀπὸ αὐτές εἶναι ἡ **Ροδόπη**.

Ἀνάμεσα στὰ βουνά τῆς χώρας μας σχηματίζονται ἀρκετές πλούσιες πεδιάδες, εὐφορες κοιλάδες καί ὄροπέδια.

Μεγαλύτερες πεδιάδες εἶναι οἱ πεδιάδες τῆς **Θεσσαλίας** καί τῆς **Κεντρικῆς Μακεδονίας**.

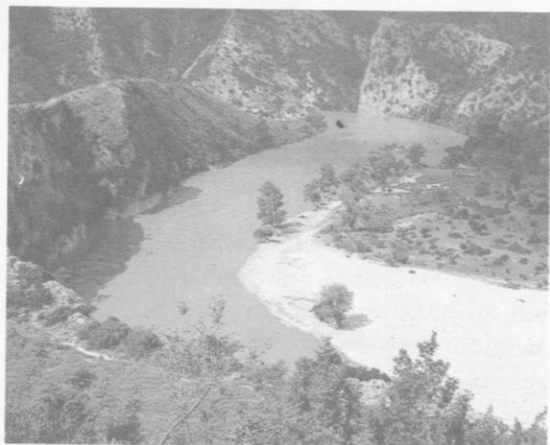
Τὰ μεγαλύτερα ὄροπέδια βρίσκονται στὴ βορειοδυτικὴ γωνία τῆς Ἑλλάδας, στὴν περιοχή πού λέγεται **Δυτικὴ Μακεδονία**.

Ποταμοί - Λίμνες

Μεγάλα ποτάμια τῆς χώρας μας εἶναι ὁ **Ἐβρος**, πού βρίσκεται στὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδας καί τῆς Τουρκίας, ὁ **Νέστος**, ὁ **Στρυμόνας**, ὁ

Ἀλιάκμονας

Νέστος

Ἀξιός, ὁ Ἀλιάκμονας, ὁ Πηνειός, ὁ Ἀχελῷος, ὁ Ἀραχθός, ὁ Ἀλφειός, ὁ Εὐρώτας.

Στὴ βορειοδυτικὴ γωνία τῆς Ἑλλάδας βρίσκονται οἱ λίμνες **Μεγάλη Πρέσπα** καὶ **Μικρὴ Πρέσπα**, ἓνα τμῆμα ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀνήκει στὴν Ἑλλάδα, ἡ λίμνη τῆς **Καστοριᾶς** καὶ ἡ **Βεγορίτιδα**. Ἄλλες μεγάλες λίμνες τῆς πατρίδας μας εἶναι ἡ λίμνη τῶν **Ἰωαννίνων**, ἡ **Τριχωνίδα**, ἡ **Δοϊράνη**, ἡ λίμνη τοῦ **Λαγκαδᾶ**, ἡ **Βόλβη**.

Στὰ τελευταῖα χρόνια στὶς κοιλάδες πολλῶν ποταμῶν τῆς χώρας μας χτίστηκαν μεγάλα φράγματα καὶ σχηματίστηκαν μεγάλες **τεχνητὲς λίμνες**. Μὲ τὰ νερά τους κινοῦνται μεγάλα ὑδροηλεκτρικὰ ἐργοστάσια καὶ ποτίζονται πολλὰ χωράφια.

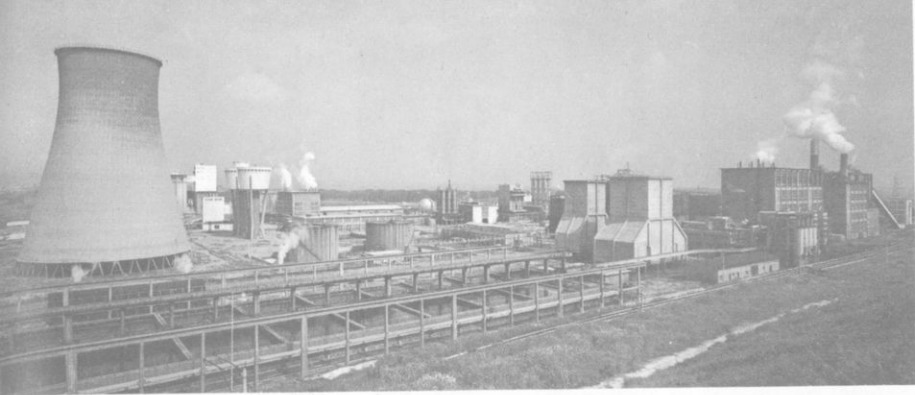
Θάλασσες - Κόλποι - Χερσόνησοι - Ἀκρωτήρια - Πορθμοί

Οἱ ἑλληνικὲς θάλασσες εἶναι τμῆματα τῆς **Μεσογείου θάλασσας**. Κάθε θαλάσσια περιοχὴ ἔχει τὸ δικό της ὄνομα. Ἔτσι ἔχομε τὸ **Αἰγαῖο πέλαγος**, τὸ **Ἰόνιο πέλαγος** καὶ τὶς μικρότερες θάλασσες ποὺ λέγονται **Κρητικὸ πέλαγος**, **Ἰκάριο πέλαγος**, **Μυρτώο πέλαγος** καὶ **Θρακικὸ πέλαγος**.

Οἱ ἀκτὲς τῆς Ἑλλάδας ἔχουν παράξενα σχήματα. Ἡ θάλασσα

Παραλίμνιο χωριό

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Πτολεμαΐδα – έργοστάσιο αζώτου

είσχωρεϊ βαθιά στη στεριά καί σχηματίζει κόλπους, χερσονήσους καί άκρωτήρια.

Οί μεγαλύτεροι κόλποι είναι ο **Στρυμονικός**, ο **Θερμαϊκός**, ο **Παγασητικός**, ο **Μαλιακός**, ο **Εύβοϊκός**, ο **Σαρωνικός**, ο **Άργολικός**, ο **Λακωνικός**, ο **Μεσσηνιακός**, ο **Κορινθιακός**, ο **Άμβρακικός**.

Σπουδαιότερες χερσόνησοι είναι ή **Πελοπόννησος**, ή **Χαλκιδική**, ή **Μαγνησία**.

Μεγάλα άκρωτήρια τής χώρας μας είναι τό **Νυμφαίο**, τό **Δρέπανο**, τό **Καναστραίο**, ο **Καφηρέας**, τό **Σούνιο**, τό **Σκύλλαιο**, ο **Μαλέας**, τό **Τάιναρο**, ο **Άκρίτας**.

Οί σπουδαιότεροι πορθμοί τής Έλλάδας είναι τοῦ **Ευρίπου** καί τοῦ **Ρίου**. Ἡ **διώρυγα τής Κορίνθου** χωρίζει τήν Πελοπόννησο ἀπό τήν υπόλοιπη Έλλάδα.

Θεσσαλονίκη – διυλιστήριο πετρελαίου

Νησιά

Τά μεγαλύτερα νησιά τῆς Ἑλλάδας εἶναι ἡ **Κρήτη**, ἡ **Εὐβοία**, ἡ **Λέσβος**, ἡ **Ρόδος**, ἡ **Χίος**, ἡ **Κεφαλονιά**, ἡ **Κέρκυρα**, ἡ **Σάμος**, ἡ **Λήμνος**, ἡ **Νάξος**, ἡ **Ζάκυνθος** κ.ἄ.

Τό κλίμα τῆς Ἑλλάδας

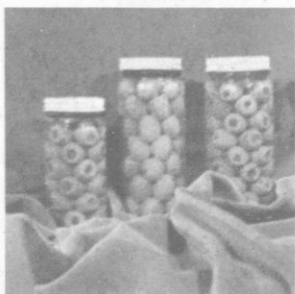
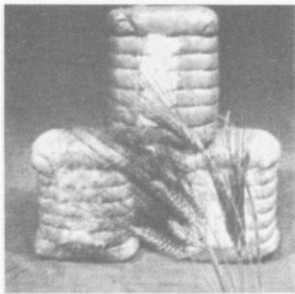
Ὅλες οἱ περιοχές τῆς Ἑλλάδας δέν ἔχουν τό ἴδιο κλίμα. Οἱ βορεινές ἔχουν κλίμα **ἡπειρωτικό**, δηλαδή ψυχρό χειμώνα καί θερμό καλοκαίρι. Ἡπειρωτικό κλίμα ἔχουν καί ὅσες περιοχές βρίσκονται μακριά ἀπό τή θάλασσα. Ὅσο προχωροῦμε νοτιότερα, τόσο τό κλίμα γίνεται θερμότερο. Τά νησιά καί οἱ παραθαλάσσιες περιοχές ἔχουν κλίμα **μεσογειακό**, δηλαδή μαλακό χειμώνα καί δροσερό καλοκαίρι.

Στή Δυτική Ἑλλάδα βρέχει πολύ συχνά καί τό κλίμα εἶναι ὑγρό. Στήν Ἀνατολική Ἑλλάδα οἱ βροχές εἶναι λιγότερες καί σέ πολλές περιοχές τό κλίμα εἶναι πολύ ξηρό.

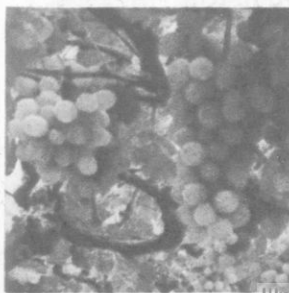
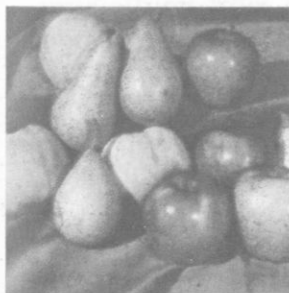
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Ὁ πλοῦτος μιᾶς χώρας ἐξαρτᾶται ἀπό τό ἔδαφος, τό κλίμα καί τούς ἀνθρώπους πού ζοῦν σ' αὐτήν. Ὑπάρχουν εὐφοροί τόποι, πού παράγουν ἐλάχιστα προϊόντα, ἐπειδή δέν καλλιεργοῦνται συστηματικά.

Οἱ προοδευτικοί ἄνθρωποι μποροῦν ν' ἀλλάξουν τήν ὄψη τῆς χώρας τους. Ἀποξηραίνουν λίμνες κι ἔλη καί τά κάνουν πλούσια χωράφια. Μέ τά νερά τῶν ποταμῶν κινοῦν μεγάλα ἐργοστάσια, ποτίζουν τά χωράφια καί τά κάνουν γονιμότερα. Χρησιμοποιοῦν καλύτερους σπόρους καί λιπάσματα, ἐφαρμόζουν τίς συμβουλές τῶν γεωπόνων καί ἔτσι ἀπό τό ἴδιο χωράφι παράγουν ἀφθονότερα καί καλύτερα προϊόντα. Ἐκμεταλλεύονται τά ὀρυκτά τοῦ τόπου τους, χτίζουν ἐργοστάσια καί παράγουν πολλά βιομηχανικά προϊόντα. Σέ ἄγονους τόπους ἀνοίγουν πηγάδια, ποτίζουν τή γῆ καί τήν κάνουν ἀποδοτική. Φτιάχνουν δρόμους, γιά νά μεταφέρουν εὐκολα τά προϊόντα τους στίς ἀγορές. Προσέχουν τί κάνουν οἱ προοδευμένοι γείτονές τους καί τό ἐφαρμόζουν καί οἱ ἴδιοι.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Τά ελληνικά προϊόντα

Σήμερα οί σπουδαιότερες πηγές πλούτου στόν τόπο μας είναι ή **γεωργία**, ή **κτηνοτροφία**, ή **πηνοτροφία**, τά **δάση**, ή **άλιεία**, τά **δρυκτά**, ή **βιομηχανία**, ή **βιοτεχνία**, ή **ναυτιλία**, ό **τουρισμός**.

Οί περισσότεροι Έλληνες ασχολοῦνται μέ τή γεωργία καί τήν κτηνοτροφία.

Σπουδαιότερα **γεωργικά προϊόντα** τής χώρας μας είναι τά δημητριακά, ό καπνός, οί έλιές, τά σταφύλια, τά έσπεριδοειδή, άλλα φρούτα, τά λαχανικά, τά όσπρια, τά πεπόνια καί τά καρπούζια, οί πατάτες, τό ρύζι, τό βαμπάκι, τά ζαχαρότευτλα, τά σύκα κλπ.

Πολλά από τά προϊόντα αυτά πουλιούνται σέ ξένες χώρες.

Οί κτηνοτρόφοι τής χώρας μας τρέφουν πρόβατα, γίδες, αγελάδες, βόδια, βουβάλια, άλογα, χοίρους καί παράγουν κρέας, δέρματα, μαλλί, γάλα, βούτυρο, τυριά καί άλλα **κτηνοτροφικά προϊόντα**.

Άπό τά δάση μας παράγονται πολλά δασικά προϊόντα, όπως ξυλεία, καυσόξυλα, ξυλάνθρακες, ρετσίνι, χαρτοπολτός κ.ά.

Άπό τίς θάλασσες καί τίς λίμνες ψαρεύονται άρκετά ψάρια καί πολλοί Έλληνες ασχολοῦνται μέ τήν **άλιεία**.

Άπό τό υπέδαφος τής Ελλάδας έξάγονται άφθονα δρυκτά (γαιάνθρακες, σιδηρομεταλλεύματα κ.ά.). Πολλά άπ' αυτά πουλιούνται σέ ξένες χώρες. Τά τελευταία όμως χρόνια ιδρύθηκαν καί στόν τόπο μας άρκετά έργοστάσια, στά όποία παράγονται από τά δρυκτά πολλά βιομηχανικά προϊόντα. Βρέθηκαν τώρα κοντά στή Θάσο καί κάτω από τό βυθό τής θάλασσας μεγάλα **κοιτάσματα** πετρελαίου. Ή έκμετάλλευσή τους θά βοηθήσει πολύ τήν οίκονομική ανάπτυξη τής χώρας μας.

Ή **βιομηχανία** τώρα αναπτύσσεται στή χώρα μας. Τά περισσότερα έργοστάσια έπεξεργάζονται τά γεωργικά προϊόντα. Τέτοια έργοστάσια είναι οί καπνοβιομηχανίες, τά κλωστοϋφαντουργεία, τά έργοστάσια ζάχαρης, τά κονσερβοποιεία, τά ποτοποιεία, τά έργοστάσια ζυμαρικών, τά έλαιουργεία κ.ά. Ύπάρχουν επίσης μεγάλα χαλυβουργεία καί διυλιστήρια πετρελαίου καί πολλά έργοστάσια, πού παράγουν ηλεκτρικό ρεύμα, λιπάσματα, φάρμακα, χρώματα, χαρτί, μηχανές καί διάφορα εργαλεία, γυαλικά, τσιμέντα, είδη ύγιεινής, ηλεκτρικά είδη, λάστιχα, έπιπλα, παιχνίδια, δερμάτινα είδη, πλαστικά, οικιακά σκεύη καί πολλά άλλα βιομηχανικά προϊόντα.

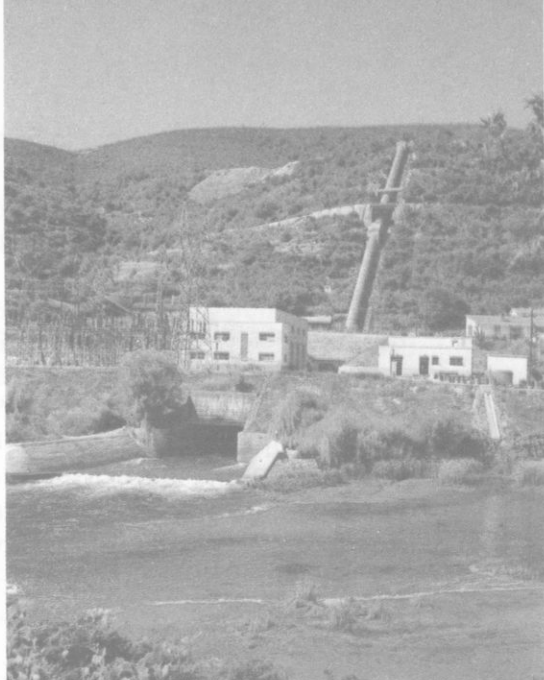
Θαυμάσια είναι καί τά προϊόντα τῆς ἐλληνικῆς **βιοτεχνίας** (γουνάρικά, κοσμήματα, ὑφαντά κ.ἄ.).

Ἄλλα ἐργοστάσια, σέ διάφορα μέρη τῆς χώρας, παράγουν ἠλεκτρικό ρεῦμα. Τά περισσότερα ἀπ' αὐτά κινοῦνται μέ τή δύναμη τοῦ νεροῦ καί λέγονται **ὕδροηλεκτρικά**. Ἄλλα κινοῦνται μέ τή δύναμη τοῦ ἀτμοῦ, πού παράγεται ἀπό τήν καύση τοῦ λιγνίτη ἢ τοῦ πετρελαίου καί λέγονται **θερμοηλεκτρικά**.

Καύχημα τῆς σημερινῆς Ἑλλάδας εἶναι ἡ **ἐμπορική μας ναυτιλία**. Οἱ Ἕλληνες ἀπό τά πανάρχαια χρόνια εἶναι ναυτικός λαός. Ταξιδεύουν σ' ὅλες τίς θάλασσες τοῦ κόσμου καί φέρνουν πλούτη στήν πατρίδα μας.

Σέ ὅποια θάλασσα τοῦ κόσμου καί ἂν ταξιδέψεις, σ' ὅποιο λιμάνι τῆς Γῆς καί ἂν βρεθεῖς, θά δεῖς κι ἓνα ἐλληνικό καράβι μέ τή γαλανόλευκη νά κυματίζει στό ψηλότερο κατάρτι του!

Σ' ἑκταση καί πληθυσμό ἡ χώρα μας εἶναι ἀπό τά μικρότερα κράτη τῆς Γῆς. Εἶναι ὅμως ἓνα ἀπό τά τρία πρῶτα τοῦ κόσμου στό ἐμπορικό ναυτικό! Καί μερικοί Ἕλληνες ἐφοπλιστές, πού ἔχουν πολλά δικά τους καράβια, εἶναι ἀπό τούς πλουσιότερους ἀνθρώπους τοῦ κόσμου!

Ὑδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο Ἄγρα

Ἑλληνική ναυτιλία

Πολλοί "Έλληνες ασχολούνται μέ τό **έμποριο**. Οί έμποροι αγοράζουν τά διάφορα προϊόντα από τούς τόπους παραγωγής καί τά μεταφέρουν σ' όλες τίς αγορές τής χώρας. "Άλλοι μεγάλοι έμποροι μεταφέρουν προϊόντα από ξένες χώρες καί πουλoύν σ' αυτές τά προϊόντα τοῦ τόπου μας.

Οί πωλήσεις προϊόντων σέ ξένες χώρες λέγονται **έξαγωγές**. Οί αγορές προϊόντων από ξένες χώρες λέγονται **είσαγωγές**.

Οί έμποροί μας **έξάγουν** σέ ξένες χώρες καπνά, φρούτα, έλιές, λάδι, σταφίδες, κρασιά, όρυκτά, βαμπάκι, δέρματα, ύφάσματα, τσιμέντα, είδη λαϊκής τέχνης κλπ. Εισάγουν από ξένες χώρες στόν τόπο μας μηχανήματα, αυτοκίνητα, πολλά είδη πολυτελείας, κτηνοτροφικά προϊόντα, άλλα τρόφιμα, καύσιμα, ξυλεία, κρύσταλλα, πορσελάνες, ηλεκτρικά είδη, φάρμακα, παιχνίδια κ.ά.

Τουρισμός - Συγκοινωνία

Μιά σπουδαία πηγή πλούτου γιά τήν Έλλάδα είναι ό **τουρισμός**. Σήμερα πολλοί άνθρωποι ταξιδεύουν, γιά νά γνωρίσουν ξένους τόπους, νά περάσουν εύχάριστες διακοπές, νά ψυχαγωγηθοῦν.

Στή χώρα μας **έρχονται** κάθε χρόνο περισσότεροι από τρία εκατομμύρια τουρίστες! "Έρχονται, γιά νά θαυμάσουν τά αρχαία μνημεία καί τίς φυσικές όμορφιές της, νά χαροῦν τόν ήλιο καί τή θάλασσα μέ τίς γραφικές άκρογιαλιές μέ τή χρυσή άμμουδιά, νά γνωρίσουν τήν Έλλάδα.

Οί τουρίστες **αφήνουν** πολλά χρήματα στόν τόπο μας. Χιλιάδες "Έλληνες **έργάζονται** στά ξενοδοχεία, στά έστιατόρια, στά κέντρα ψυχαγωγίας, στά συγκοινωνιακά μέσα κλπ., γιά νά τούς **έξυπηρετήσουν**.

"Η **συγκοινωνία** στή χώρα μας γίνεται μέ αυτοκίνητα, σιδηροδρόμους, πλοία καί άεροπλάνα (όδική, σιδηροδρομική, θαλάσσια, άεροπορική συγκοινωνία).

Στά τελευταία χρόνια **έγιναν** πολλοί ώραίοι ασφαλτοστρωμένοι δρόμοι καί τό αυτοκίνητο φτάνει τώρα σ' όλα σχεδόν τά έλληνικά χωριά.

Πολλές πόλεις καί αρκετά χωριά έχουν καί σιδηροδρομική συγκοινωνία.

Τά παραθαλάσσια μέρη καί τά νησιά συγκοινωνοῦν μέ μικρά καί μεγάλα πλοῖα. Μεγάλα ὑπερωκεάνεια συνδέουν τή χώρα μας μέ πολλές ξένες χῶρες.

Πολλά ἀεροπλάνα, πού ξεκινοῦν ἀπό τό μεγάλο ἀεροδρόμιο τῆς Ἀθήνας, συνδέουν τήν πρωτεύουσα τοῦ Κράτους μας μέ ἄλλες πόλεις τῆς Ἑλλάδας καί μέ πολλές πόλεις ξένων χωρῶν.

- Ἀσκήσεις.** 1. Δεῖξε στό χάρτη σου τίς σιδηροδρομικές γραμμές τῆς χώρας μας.
2. Δεῖξε τοὺς μεγαλύτερους αὐτοκινητοδρόμους τῆς.
3. Νά συζητήσετε γιατί συμφέρει νά προτιμᾶτε τά ἐλληνικά προϊόντα.

Δελφοί – ὁ ναός τοῦ Ἀπόλλωνα

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

‘Από τά πανάρχαια χρόνια στήν ‘Ελλάδα ζοῦσαν “**Έλληνες**: Οἱ ‘Αχαιοί, οἱ ‘Ιωνες, οἱ Αἰολεῖς, οἱ Δωριεῖς. ‘Από τούς μακρινούς αὐτούς προγόνους καταγόμαστε ὅλοι ἐμεῖς οἱ σημερινοί “Έλληνες.

Στά ἀρχαῖα χρόνια οἱ “Έλληνες ἀνάπτυξαν μεγάλο πολιτισμό, ιδιαίτερα στήν ‘Αθήνα. Τότε ἡ ‘Ελλάδα ἦταν ἡ πιό πολιτισμένη χώρα τῆς Γῆς!

Σήμερα στήν ‘Ελλάδα ζοῦν **8.768.641** “Έλληνες. Μιλοῦν ὅλοι τήν ἑλληνική γλῶσσα, ἔχουν σχεδόν ὅλοι τήν ἴδια θρησκεία καί τίς ἴδιες συνήθειες.

Περισσότεροι ἀπό τούς μισούς “Έλληνες ζοῦν στίς πόλεις καί στίς κωμοπόλεις τῆς πατρίδας μας. Οἱ ὑπόλοιποι ζοῦν στά χωριά καί εἶναι κυρίως γεωργοί καί κτηνοτρόφοι.

Πολλοί ἄλλοι “Έλληνες, πού ὑπολογίζονται σέ 2.500.000 περίπου, ζοῦν σέ ξένες χῶρες (‘Αμερική, Γερμανία, Αὐστραλία κ.ά.). Αὐτοί εἶναι ξενιτεμένοι, οἱ **ἀπόδημοι “Έλληνες** (ὁμογενεῖς).

Πρωτεύουσα τῆς χώρας μας εἶναι ἡ ‘**Αθήνα**. ‘Εκεῖ ἔχουν τήν ἔδρα τους ὁ **Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας**, ἡ **Κυβέρνηση** (πρωθυπουργός καί ὑπουργοί), ἡ **Βουλή** καί ἄλλες ἀρχές. Αὐτοί φροντίζουν γιά ὅλα τά ζητήματα τοῦ Κράτους μας.

Γιά νά διοικηθεῖ ὁμως καλύτερα ἡ ‘Ελλάδα, εἶναι χωρισμένη σέ μικρότερα τμήματα πού λέγονται **Νομοί**.

Τό Νομό τόν διοικεῖ ὁ **Νομάρχης**. Αὐτός μέ πολλούς ὑπαλλήλους φροντίζει γιά ὅλα τά ζητήματα τοῦ Νομοῦ του.

Σέ κάθε πόλη ὑπάρχει ὁ **Δήμαρχος** καί οἱ **Δημοτικοί Σύμβουλοι**, πού φροντίζουν γιά ὅλα τά ζητήματά της, καί σέ κάθε Κοινότητα ὑπάρχουν ὁ **Πρόεδρος τῆς Κοινότητος** καί οἱ **Κοινοτικοί Σύμβουλοι**, πού φροντίζουν γιά τά ζητήματά της.

‘Ερωτήσεις. Ποιό εἶναι τό πολίτευμα τῆς χώρας μας; Τί πρέπει νά κάνουν οἱ πολῖτες καί οἱ ἄρχοντες, γιά νά προοδεύσει ὁ τόπος μας;

ΟΙ ΦΥΣΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

“Αν ξανακοιτάξουμε τό χάρτη τῆς Ἑλλάδας, θά δοῦμε ὅτι ἡ χώρα μας εἶναι μιά μεγάλη χερσόνησος μέ πολλά νησιά γύρω της.

“Όλα μαζί τά ἑλληνικά νησιά ἀποτελοῦν τή **νησιώτικη Ἑλλάδα**. Ὁ ὑπόλοιπος ἑλληνικός χώρος λέγεται **ἡπειρωτική Ἑλλάδα**.

Ἡ ἡπειρωτική Ἑλλάδα χωρίζεται σέ μικρότερες περιοχές, πού λέγονται **γεωγραφικά διαμερίσματα**. Αὐτά εἶναι τά ἑξῆς:

1. Ἡ **Θράκη**, πού βρίσκεται ἀνάμεσα στοὺς ποταμούς Ἐβρο καί Νέστο.
2. Ἡ **Μακεδονία**, ἡ ὁποία ἀπλώνεται ἀπό τό Νέστο ποταμό ὡς τήν Πίνδο καί τόν Ὀλυμπο.
3. Ἡ **Ἥπειρος**, ἡ ὁποία βρίσκεται ἀνάμεσα στήν Πίνδο καί στό Ἴόνιο πέλαγος.
4. Ἡ **Θεσσαλία**. Τό διαμέρισμα αὐτό περικλείεται ἀπό δύο διακλαδώσεις τῆς Πίνδου. Ἀπό αὐτές ἡ μία σχηματίζει τά βουνά Χάσια, Καμβούνια, Ὀλυμπο καί ἡ ἄλλη τίς ἀνατολικές κορυφές τῶν Ἀγράφων καί τήν Ὀθρυ.
5. Ἡ **Στερεά Ἑλλάδα**, ἡ ὁποία βρίσκεται στά νότια τῆς Ἠπείρου καί τῆς Θεσσαλίας καί φτάνει ὡς τόν Κορινθιακό καί τό Σαρωνικό κόλπο. Στή Στερεά Ἑλλάδα ἀνήκει καί τό νησί Εὐβοία.
6. Ἡ **Πελοπόννησος**, ἡ ὁποία εἶναι τό νοτιότερο διαμέρισμα τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδας.

Ἡ νησιωτική Ἑλλάδα περιλαμβάνει:

1. τά **νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους**,
2. τά **νησιά τοῦ Ἰονίου πελάγους** καί
3. τήν **Κρήτη**.

Ἀσκηση. Ζωγράφισε στή χαρτογραφία σου τό χάρτη τῆς Ἑλλάδας καί χώρισε τά γεωγραφικά διαμερίσματά της.

ΧΑΡΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΩΝ

Η ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Έργασίες

1. Δείξε στο χάρτη σου τη Στερεά Ελλάδα.
2. Δείξε τα βουνά Όθρυ και Άγραφα και τούς κόλπους Σαρωνικό και Κορινθιακό.
3. Ποιό μεγάλο νησί βρίσκεται στο ανατολικό μέρος της Στερεάς;
4. Η Στερεά Ελλάδα είναι όρεινή ή πεδινή χώρα; Ποιά είναι τα μεγαλύτερα βουνά της; Ποιές οι σπουδαιότερες πεδιάδες της;
5. Δείξε στο χάρτη τα ποτάμια και τις λίμνες της Στερεάς.

Η **Στερεά Ελλάδα** είναι μεγάλη κι ένδοξη περιοχή της πατρίδας μας. Λέγεται και **Ρούμελη**.

Απλώνεται από τό Αίγαίο ως τό Ιόνιο πέλαγος και από τό Σαρωνικό και τόν Κορινθιακό κόλπο ως τη Θεσσαλία και τήν Ήπειρο.

Τό μεγαλύτερο μέρος της είναι όρεινό. Η μεγάλη όροσειρά της Πίνδου φτάνει ως έδω και πιάνει όλο σχεδόν τό κεντρικό τμήμα της Ρούμελης. Τά μεγαλύτερα βουνά στήν περιοχή αυτή είναι τά **Άγραφα**, ό **Τυμφρηστός**, ή **Οίτη**, ή **Γκιώνα**, τά **Βαρδούσια** και ό **Παρνασσός**.

Τά βουνά αυτά χωρίζουν τη Στερεά Ελλάδα σέ δύο μέρη: στήν **Ανατολική Στερεά Ελλάδα** και στή **Δυτική Στερεά Ελλάδα**.

Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Μορφή του έδάφους. Πρός τ' ανατολικά τών μεγάλων βουνών της Ρούμελης ύψώνονται πολλά άλλα μικρότερα. Σπουδαιότερα από αυτά είναι ή **Όθρυς**, τό **Καλλίδρομο**, τό **Χλωμό**, ό **Ελικώνας**, ό **Κιθαιρώνας**, ή **Πάρνηθα**, ή **Πεντέλη**, ό **Ύμηττός**, ό **Πατέρας**, τά **Γέρανεια**.

Ανάμεσα στά βουνά αυτά σχηματίζονται εύφορες κοιλάδες και μικρές πεδιάδες. Σπουδαιότερες από αυτές είναι οι κοιλάδες του **Σπερχειού** και του **Βοιωτικού Κηφισού**, ή πλούσια πεδιάδα της **Κωπαίδας** και οι πεδιάδες τών **Θηβών** και της **Αμφισσας**. Η πεδιάδα της Κωπαίδας σχηματίστηκε μετά τήν αποξήρανση της λίμνης Κωπαίδας.

Ένα άρκετά μεγάλο και πλούσιο όροπέδιο απλώνεται ψηλά στίς κορυφές της Όθρυς. Έδω πριν από λίγα χρόνια υπήρχε ή λίμνη

Ξυνιάς, ή όποία άποξηράνθηκε καί στή θέση της βρίσκονται σήμερα εύφορα χωράφια.

Στήν Άνατολική Στερεά σχηματίζονται οί μικροί ποταμοί **Σπερχειός, Κηφισός** καί **Άσωπός**, οί λίμνες **Υλίκη, Παραλίμνη** καί ή τεχνητή λίμνη του **Μαραθώνα** άπό τήν όποία ύδρεύεται ή Άθήνα.

Στά παράλια σχηματίζονται πολλοί κόλποι, χερσόνησοι, πορθμοί καί άκρωτήρια. Οί κόλποι **Μαλιακός, Βόρειος Εύβοϊκός** καί **Νότιος Εύβοϊκός** χωρίζουν τή Στερεά Ελλάδα άπό τήν Εύβοια καί οί κόλποι **Κορινθιακός** καί **Σαρωνικός** τή χωρίζουν άπό τήν Πελοπόννησο.

Στή νοτιότερη άκρη τής Στερεάς σχηματίζεται τό άκρωτήριο **Σούνιο**, στό όποιο σώζονται έρείπια του άρχαίου ναού του Ποσειδώνα.

Στό στενότερο σημείο του Εύβοϊκού κόλπου σχηματίζεται ό **πορθμός του Εύρίπου**. Έδω τά νερά τής θάλασσας κινούνται όρμητικά σάν ποτάμι έξι ώρες άπό Βορρά πρός Νότο καί, άφοϋ σταματήσουν γιά λίγο, έξι ώρες άπό Νότο πρός Βορρά. Τό φαινόμενο αυτό λέγεται **παλίρροια**.

Άπό τήν Πελοπόννησο ή Στερεά Ελλάδα χωρίζεται μέ τή διώρυγα τής Κορίνθου.

Στό Σαρωνικό κόλπο ύπάρχουν τά νησιά **Σαλαμίνα, Αίγινα, Πόρος** καί άλλα μικρότερα.

Άσκηση. Ζωγράφισε τό γεωφυσικό χάρτη τής Άνατολικής Στερεάς Ελλάδας.

Τό **κλίμα** δέν είναι τό ίδιο σ' όλα τά μέρη τής Άνατολικής Στερεάς Ελλάδας. Η Άττική έχει κλίμα ξηρό μεσογειακό μέ μαλακό χειμώνα. Έδω ό ουρανός είναι σχεδόν πάντα καταγάλανος καί βρέχει πολύ σπάνια. Μεσογειακό κλίμα έχουν επίσης οί πεδιάδες τής Τανάγρας, τών Θηβών καί του Σπερχειού καί όλα τά παραθαλάσσια μέρη. Η κοιλάδα του Κηφισού, στήν όποία δέ φτάνουν οί θαλασσινοί άνεμοι, έχει κλίμα ήπειρωτικό. Οί όρεινοί τόποι τής Ρούμελης έχουν κλίμα όρεινό. Σ' αυτούς ό χειμώνας είναι βαρύς καί τό καλοκαίρι δροσερό κι εύχάριστο.

Προϊόντα. Οί έλιές, τό λάδι, τά σταφύλια καί τά κρασιά είναι τά κύρια γεωργικά προϊόντα τής Άττικής. Έκλεκτής ποιότητας είναι τά

Θερμοπύλες – τὸ μνημεῖο τοῦ Λεωνίδα

κρασιά τῶν Μεσογείων. Ἡ ἐλιά εὐδοκιμεῖ σ' ὁλόκληρη τήν παραλιακή ζώνη τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς. Μεγάλοι ἐλαιῶνες ὑπάρχουν στά παράλια τοῦ Εὐβοϊκοῦ καί τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου καί στήν πεδιάδα τῆς Ἀμφισσας.

Στίς πεδιάδες τοῦ Σπερχειοῦ καί τῆς Κωπαΐδας καλλιεργοῦνται βαμπάκι, δημητριακά, λαχανικά, πατάτες, καρπούζια. Στίς ἐκβολές τοῦ Σπερχειοῦ ὑπάρχουν πολλοί ὀρυζῶνες. Σέ ἀρκετές περιοχές καλλιεργεῖται καί καπνός.

Στίς πλαγιές τῶν μεγάλων βουνῶν τῆς Ρούμελης ὑπάρχουν μεγάλα δάση, τῶν ὁποίων ὅμως δέ γίνεται συστηματική ἐκμετάλλευση, διότι ἡ συγκοινωνία στά μέρη αὐτά εἶναι πολύ δύσκολη. Μεγάλα δάση ἀπό πεῦκα ὑπάρχουν στά βουνά τῆς Ἀττικῆς καί τῆς Βοιωτίας.

Ἡ κτηνοτροφία εἶναι ἀναπτυγμένη στίς ὄρεινές περιοχές, ὅπου παράγονται ἐκλεκτά κτηνοτροφικά προϊόντα. Ὀνομαστά εἶναι τά τυριά τοῦ Παρνασσοῦ καί ἡ γραβιέρα τῆς Λαμίας.

Ἐξαιρετικά ἀναπτυγμένη εἶναι ἡ πτηνοτροφία. Πολλά πτηνοτροφεῖα ὑπάρχουν στίς περιοχές Ἀττικῆς, Μεγάρων καί Θηβῶν.

Στήν περιοχή τοῦ Ὑμηττοῦ παράγεται ἐκλεκτό θυμαρίσιο μέλι.

Ἡ Ἀνατολική Στερεά εἶναι πλούσια σέ ὀρυκτά. Στήν περιοχή τοῦ Λαυρίου ἀπό τά ἀρχαῖα χρόνια ὑπάρχουν μεταλλεῖα, ἀπό τά ὁποῖα ἐξάγεται μολύβι, ψευδάργυρος κλπ. Ἀφθονος λιγνίτης ἐξάγεται ἀπό τίς περιοχές Μεγάρων, Ὠρωποῦ, Ραφίνας. Μεγάλα μεταλλεῖα βωξίτη ὑπάρχουν στήν περιοχή τῆς Ἐλευσίνας καί στίς πλαγιές τοῦ Παρνασσοῦ καί τῆς Γκιώνας. Ἀπό τό βωξίτη γίνεται τό ἀλουμίνιο. Μεγάλο ἐργοστάσιο ἀλουμινίου λειτουργεῖ στό Δίστομο. Στή Λοκρίδα ὑπάρχουν σιδηρομεταλλεύματα καί ψηλά στήν Ὄθρυ χρώμιο.

Γνωστά σ' ὅλους εἶναι τά κατάλευκα μάρμαρα τῆς Πεντέλης. Χρωματιστά μάρμαρα ἐξάγονται ἀπό τήν περιοχή τῶν Θηβῶν.

Ἀρκετά ψάρια ἀλιεύονται στόν Εὐβοϊκό, στό Σαρωνικό καί στόν Κορινθιακό κόλπο.

Ἡ **βιομηχανία** εἶναι ἐξαιρετικά ἀναπτυγμένη στήν περιοχή Ἀθηνῶν - Πειραιῶς. Ἐκεῖ, καθὼς καί σέ γειτονικές περιοχές τῆς Ἀττικῆς, ὑπάρχουν πολλά μεγάλα ἐργοστάσια, στά ὁποῖα βρίσκουν ἐργασία χιλιάδες ἄνθρωποι καί παράγονται ἄφθονα βιομηχανικά προϊόντα. Στό Σκαραμαγκά καί στήν Ἐλευσίνα λειτουργοῦν μεγάλα ναυπηγεῖα, στόν Ἀσπρόπυργο χαλυβουργεῖο, στό Σκαραμαγκά, στήν Ἐλευσίνα

καί στους Ἁγίους Θεοδώρους Κορινθίας διυλιστήρια πετρελαίου, στήν Ἐλευσίνα πολλά ἐργοστάσια, καθώς καί στήν περιοχή τοῦ Λαυρίου. Ἀρκετά ἐργοστάσια ὑπάρχουν ἐπίσης στήν περιοχή τῶν Θηβῶν, δεξιά καί ἀριστερά τοῦ μεγάλου αὐτοκινητόδρομου Ἀθηνῶν-Λαμίας. Στή Λιβαδεῖα καί στή Λαμία λειτουργοῦν ἐκκοκκιστήρια βαμπακιῦ, κλωστοῦφαντουργεῖα, ἀλευρόμυλοι κλπ.

Ἐξαιρετικά ἀναπτυγμένη σ' ὁλόκληρη τή Στερεά εἶναι ἡ **βιοτεχνία**. Στήν περιοχή Ἀθηνῶν θαυμάσιοι τεχνίτες κατασκευάζουν ὠραῖα εἶδη λαϊκῆς τέχνης. Ὡραῖα ὑφαντά ὑφαίνουν στήν Ἀράχοβα.

Ἡ **συγκοινωνία** στήν Ἀνατολική Στερεά Ἑλλάδα διεξάγεται μέ αὐτοκίνητα, σιδηρόδρομο, πλοῖα καί ἀεροπλάνα. Ἡ Ἀττική ἔχει θαυμάσιο ὁδικό δίκτυο. Θαυμάσιοι εἶναι ἐπίσης οἱ ἐθνικοὶ ὁδοὶ Ἀθηνῶν - Λαμίας καί Ἀθηνῶν - Κορίνθου - Πατρῶν. Ἀπό τόν Πειραιά ξεκινοῦν οἱ σιδηρόδρομοι Ἀθηνῶν - Λαρίσης καί Ἀθηνῶν - Πελοποννήσου. Μεγάλη κίνηση ἔχουν τό ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ καί τό λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ. Ἄλλα λιμάνια τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς εἶναι τῆς Ἐλευσίνας, τῆς Χαλκίδας, τῆς Ἰτέας.

Στήν ὄρεινῇ Ρούμελῃ ἡ συγκοινωνία διεξάγεται πολύ δύσκολα.

- Ἀσκήσεις.** 1. Ποιά εἶναι τά σπουδαιότερα προϊόντα τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας;
2. Ἀπό ποιές πόλεις διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἀθηνῶν - Λαρίσης;

Σούνιο – ὁ ναός τοῦ Ποσειδῶνα

ΑΚΡΟΠΟΛΗ

Στήν Ἀνατολική Στερεά Ἑλλάδα ζοῦν σήμερα 3.108.000 περίπου ἄνθρωποι. Ἀπό αὐτοὺς 2.540.000 ζοῦν στήν Ἀθήνα καί στὸν Πειραιά. Οἱ ὄρεινές περιοχές εἶναι πολὺ ἀραιοκατοικημένες καί ὁ πληθυσμὸς τους συνεχῶς ἐλαττώνεται.

Ἡ Ἀνατολική Στερεά Ἑλλάδα εἶναι χωρισμένη στοὺς Νομούς: 1) Ἀττικῆς, 2) Βοιωτίας, 3) Φθιώτιδος, 4) Φωκίδος.

1. Ὁ Νομὸς Ἀττικῆς. Ὁ Νομὸς Ἀττικῆς ἀπλώνεται ἀπὸ τὸν Κιθαιρῶνα καί τὴν Πάρνηθα ὥς τὸ Σούνιο. Περιλαμβάνει ἐπίσης τὰ νησιά Σαλαμίνα, Αἴγινα, Πόρο, Ὑδρα, Σπέτσες, Κύθηρα καί τὴν περιοχή τῆς Τροιζήνας.

Ἐδῶ βρίσκεται ἡ Ἀθήνα (Ἀθῆναι), ἡ πρωτεύουσα τῆς χώρας μας, ἡ ἐνδοξότερη πόλη τοῦ κόσμου!

«ΑΘΗΝΑ, ΖΑΦΕΙΡΟΠΕΤΡΑ ΣΤΗΣ ΓΗΣ ΤΟ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙ!»

Κ. Παλαμᾶς

Τ' ὄνομά της, ὅπως μᾶς λέει ἡ Μυθολογία, τῆς τό χάρισε ἡ Ἀθηνᾶ.

Μέ τό πέρασμα τοῦ χρόνου ἡ Ἀθήνα ἔγινε μεγάλη κι ἐνδοξη πόλη. Ἡ ἐλιά ἦταν τό πρῶτο δῶρο, πού χάρισε ἡ Ἀθηνᾶ στοὺς Ἀθηναίους. Πολυτιμότερα δῶρα ὅμως ἦταν ἡ ἀγάπη γιὰ τὰ γράμματα, τίς τέχνες, τὸν πολιτισμό.

Ὁ ἥρωας Θησεύας ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς πρώτους βασιλιάδες της. Τὸν ἀκολούθησαν ἄλλοι μεγάλοι ἄρχοντες, πού ὀργάνωσαν τὴν Ἀθήνα καί τὰ γύρω χωριά καί τὴν ἔκαναν κράτος πολιτισμένο καί ἰσχυρό.

Ἐδῶ, κάτω ἀπὸ τὸν καταγάλανο ἀττικό οὐρανό, δημιουργήθηκε τό ἀρχαῖο ἐλληνικό θαῦμα.

Οἱ νομοθέτες ἔγραψαν νόμους σοφοῦς, οἱ στρατηγοί καί οἱ ναύαρχοι ὀργάνωσαν τό στρατό καί τό στόλο, οἱ ἀρχιτέκτονες, οἱ γλύπτες καί οἱ ζωγράφοι στόλισαν τὴν Ἀθήνα μέ θαυμάσια μνημεῖα τέχνης καί οἱ ποιητές καί οἱ φιλόσοφοι τῆς χάρισαν δόξα ἀθάνατη.

Ὅταν ἡ πατρίδα μας σκλαβώθηκε στοὺς Ρωμαίους καί ἀργότερα στοὺς Τούρκους, ἡ Ἀθήνα ἔχασε τὴν παλαιὰ δόξα της. Στά 1834, ὅταν ἔγινε πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδας, ἦταν μιά μικρὴ πόλη μέ 10.000 κατοίκους! Στὴ θέση τοῦ Πειραιᾶ ὑπῆρχαν λίγα μικρά σπίτια ψαράδων! Ὁ τόπος ὅμως ἦταν γεμάτος ἀπὸ ἀρχαῖα μνημεῖα, πού διαλάλουσαν τὴν ἀρχαία δόξα του.

Μηχανικοί χάραξαν τό σχέδιο τῆς νέας πόλεως καί ἄρχισαν νά χτίζονται νέα μεγαλοπρεπή οἰκοδομήματα. Μέ τόν καιρό ἡ πόλη ὅλο καί μεγάλωνε, γιά νά πάρει σιγά σιγά τή σημερινή της μορφή.

Δυό βραχῶδεις λόφοι στεφανωμένοι μέ ἱερά ὑψώνονται στό κέντρο τῶν Ἀθηνῶν: ἡ Ἀκρόπολη καί ὁ Λυκαβηττός. Στήν Ἀκρόπολη σῶζονται ἐρείπια ἀπό τοὺς μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς τῶν ἀρχαίων θεῶν.

Ἄς κάνουμε ἕναν περίπατο στοὺς δυό αὐτοὺς λόφους, γιά νά θαυμάσουμε ἀπό ἐκεῖ ὁλόκληρη τήν Ἀθήνα.

Περνώντας τά μεγαλοπρεπή Προπύλαια μέ τίς μαρμάρινες σκάλες καί τοὺς ψηλοὺς κίονες, ἀνεβαίνομε στὸν ἱερό βράχο τῆς Ἀθηνᾶς. Μαζί μας ἀνεβαίνουν πολλοὶ ἄλλοι ἄνθρωποι, Ἕλληνες καί ξένοι, πού ξεκινοῦν ἀπ' ὅλα τά μέρη τῆς Γῆς κι ἔρχονται, γιά νά θαυμάσουν τ' ἀριστουργήματα αὐτά τῆς ἀρχαίας τέχνης καί νά χαροῦν τίς ὁμορφιές τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας.

Ὁ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ Παρθενώνας, προσελκύει ἀμέσως τὴν προσοχή ὄλων τῶν ἐπισκεπτῶν. Πέρασαν δυόμισι περίπου χιλιάδες χρόνια ἀπὸ τότε πού ἔγινε, ἀλλά κανένας δέν μπόρεσε νά χτίσει οἰκοδόμημα λαμπρότερο ἀπ' αὐτόν!

Δίπλα του ὑψώνονται τό Ἐρέχθειο, ὁ ναὸς τῆς Ἀπτέρου Νίκης καί ἐρείπια ἀπὸ ἄλλα ἱερά.

Γύρω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολη βλέπομε τά ἐρείπια τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς, τό λόφο τῆς Πνύκας καί τὸν Ἄρειο Πάγο, τό Ἀστεροσκοπεῖο, τό Ὡδεῖο τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ καί τό ἀρχαῖο θέατρο τοῦ Διονύσου, τό λόφο τοῦ Φιλοπάππου, τά ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τό Παναθηναϊκὸ Στάδιο, τό Ζάππειο, τὸν Ἐθνικὸ κήπο, τὴ μεγάλη Πλατεία τοῦ Συντάγματος μέ τά παλαιὰ ἀνάκτορα καί τό Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου, τά κτίρια τοῦ Πανεπιστημίου, τῆς Ἀκαδημίας καί τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης καί πάρα πολλές πολυκατοικίες. Ὅπου καί ἂν γυρίσεις τά μάτια σου, ἀπὸ τοὺς πρόποδες τοῦ Ὑμηττοῦ ἀνατολικά ὡς τό Αἰγάλεω δυτικά καί ὡς κάτω στὴ θάλασσα τοῦ Σαρωνικοῦ, παντοῦ βλέπεις ν' ἀπλώνεται ἡ Ἀθήνα, ὁ Πειραιάς καί οἱ γύρω συνοικίες, πού ἐνώθηκαν σέ μιά τεράστια πόλη!

Ἀπὸ τὴν κορυφή τοῦ Λυκαβηττοῦ βλέπομε ἕνα μεγάλο μῆμα ἀπὸ τό κέντρο τῆς πόλεως, τό Πεδίον τοῦ Ἄρεως, τά Τουρκο-

Ἡ Βουλή τῶν Ἑλλήνων

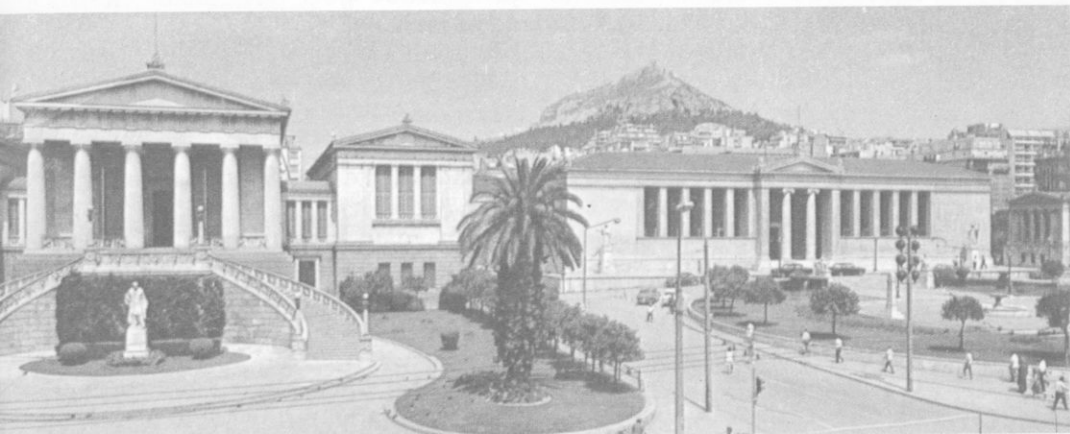
Τό Ζάππειο

Τό μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου

Ἡ Ἀκαδημία

Ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη καὶ τὸ Πανεπιστήμιο

Τὸ Ἐθνικὸ μουσεῖο

βούνια καί παραπέρα τῆς βορειοανατολικῆς συνοικίης, τό **Μαρούσι**, τήν **Κηφισιά**, τό **Χαλάνδρι** καί τ' ἄλλα γραφικά προάστια.

Ἀπό τόν Λυκαβηττό κατεβαίνομε στή μεγάλη Πλατεία τοῦ Συντάγματος. Ἀπό ἐδῶ ξεκινοῦν πολλοί μεγάλοι κεντρικοί δρόμοι τῶν Ἀθηνῶν, οἱ λεωφόροι Ἀμαλίας καί Βασίλισσας Σοφίας καί οἱ ὁδοί Ἀκαδημίας, Πανεπιστημίου, Σταδίου, Ἑρμοῦ, Μητροπόλεως.

Διασχίζομε τήν ἀγορά τῆς πόλεως, πού ἔχει πολλά καταστήματα καί μεγάλη ἐμπορική κίνηση, καί φτάνομε στήν Πλατεία Ὀμονοίας. Ἀπό αὐτήν ξεκινοῦν ἄλλοι μεγάλοι δρόμοι: οἱ ὁδοί Πατησίων, 3ης Σεπτεμβρίου, Ἀγ. Κωνσταντίνου, Πειραιῶς, Ἀθηνᾶς, Αἰόλου.

Μέ τῆς «κυλιόμενες σκάλες» κατεβαίνομε στό ὑπόγειο τῆς πλατείας. Ἐκατοντάδες ἄλλοι ἄνθρωποι κατεβαίνουν μαζί μας, ἄλλοι γιά νά ψωνίσουν ἀπό τά ὑπόγεια καταστήματα καί οἱ πιά πολλοί γιά νά πάρουν τόν ὑπόγειο ἠλεκτρικό σιδηρόδρομο καί νά πᾶνε στά σπίτια τους ἢ στίς ἐργασίης τους. Ὁ **ἠλεκτρικός σιδηρόδρομος** ξεκινᾷ ἀπό τόν Πειραιᾶ καί, ἀφοῦ περάσει ἀπό πολλές συνοικίης, φτάνει στήν Κηφισιά.

Ἀνεβαίνομε κι ἐμεῖς στόν ἠλεκτρικό καί σέ λίγο βρισκόμαστε στό μεγάλο λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ.

Ὁ Πειραιᾶς (Πειραιεύς) εἶναι τό μεγαλύτερο λιμάνι τῆς πατρίδας μας. Ἐδῶ κάθε μέρα καταφτάνουν πολλά πλοῖα ἀπό ἄλλα λιμάνια. Πάντα στίς μεγάλες προβλήτες τοῦ λιμανιοῦ εἶναι ἀραγμένα μεγάλα ὑπερκεάνεια καί πολλά ἐμπορικά πλοῖα. Τεράστιοι ἀτσαλένιοι γερανοί καί χιλιάδες ἐργάτες φορτώνουν καί ξεφορτώνουν τά ἐμπορεύματα. Δίπλα ἀπό τό λιμάνι ὑπάρχουν μεγάλες ἀποθήκες ἐμπορευμάτων καί ἀπό ἐκεῖ ξεκινοῦν οἱ σιδηρόδρομοι, πού διασχίζουν ὅλη τήν Ἑλλάδα.

Πέρα ἀπό τό λιμάνι ὑψώνονται οἱ καπνοδόχοι πολλῶν μικρῶν καί μεγάλων ἐργοστασίων. Σ' αὐτά ἐργάζονται χιλιάδες ἐργάτες καί πολλοί μηχανικοί καί παράγονται πολλά βιομηχανικά προϊόντα. Ὁ Πειραιᾶς εἶναι τό μεγαλύτερο βιομηχανικό κέντρο τῆς χώρας μας.

Γραφική συνοικία τοῦ Πειραιᾶ εἶναι ἡ **Καστέλλα** μέ τό **Τουρκο-λίμανο**. Τό λιμάνι τῆς **Ζέας** εἶναι μιά ἄλλη ὁμορφη γωνιά του.

Στά νοτιοανατολικά τοῦ Πειραιᾶ, στήν παραλία τοῦ Σαρωνικοῦ, ὑπάρχουν οἱ γραφικές παραθαλάσσιες συνοικίης **Παλαιό** καί **Νέο Φάληρο**, **Καλαμάκι**, **Ἄλιμος**, **Ἑλληνικό**, ὅπου βρίσκεται τό μεγάλο ἀεροδρόμιο, **Γλυφάδα**, **Βούλα**, **Βουλιαγμένη**, **Βάρκιζα** κλπ. μέ πολλά τουριστικά ξενοδοχεῖα, θαυμάσιες ἁμμουδιές καί ὠραῖα κέντρα ψυχαγωγίας. Εἶναι μιά ὑπέροχη παραλία, πού φτάνει ὡς τό ἀκρωτήριο Σούνιο.

Τό λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ

Ὁ Νομός Ἀττικῆς χωρίζεται στά Διαμερίσματα: α) Ἀθηνῶν, β) Ἀνατολικῆς Ἀττικῆς γ) Δυτικῆς Ἀττικῆς, καί δ) Πειραιῶς.

Στήν Ἀνατολική Ἀττική ἐκτός ἀπό τά προάστια τῶν Ἀθηνῶν ὑπάγονται καί οἱ κωμοπόλεις Ἀχαρναί (Μενίδι) (24.000 κ.), Ἄνω Λιόσια (11.000 κ.), Μαραθῶνας (2.000 κ.), ὅπου στά 490 π.Χ. ἔγινε ἡ μεγάλη μάχη μέ τούς Πέρσες, καί Ραφήνα (2.500 κ.) στήν παραλία τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου μέ τά νοστιμότατα ψάρια της. Στήν περιοχή τῶν Μεσογείων βρίσκονται οἱ ὀνομαστές γιά τά περίφημα κρασιά τους κωμοπόλεις Σπάτα (6.000 κ.), Παιανία (Λιόπεσι) (6.000 κ.), Κοροπί (9.000 κ.), Μαρκόπουλο (5.000 κ.), Κερατέα (6.000 κ.) καί Λαύριο (8.000 κ.).

Στή Δυτική Ἀττική βρίσκονται τά Μέγαρα (17.000 κ.), ἡ Ἐλευσίνα (18.500 κ.) μέ πολλά ἐργοστάσια στήν περιοχή της, ἡ Μάνδρα (7.000 κ.), ὁ Ἀσπρόπυργος (11.000 κ.).

Στήν Ἐλευσίνα στά ἀρχαῖα χρόνια λατρευόταν ἡ θεά Δήμητρα καί γίνονταν ἐκεῖ μεγάλες γιορτές. Ὁ δρόμος πού ὀδηγεῖ ἀπό τήν Ἀθήνα ὡς ἐκεῖ λέγεται καί σήμερα Ἱερά ὁδός.

Τό Διαμέρισμα Πειραιῶς ἐκτός ἀπό τόν Πειραιά καί τά περίχωρά του περιλαμβάνει τά νησιά Σαλαμίνα, Αἴγινα, Πόρο, Ὑδρα, Σπέτσες, Κύθηρα καί τήν περιοχή Τροιζηνίας.

Ἡ Σαλαμίνα εἶναι ξακουστό νησί. Στή θάλασσά της στά 480 π.Χ. οἱ Ἕλληνες νίκησαν καί διέλυσαν τό στόλο τοῦ Ξέρξη. Σήμερα

στό νησί υπάρχει η πόλη **Σαλαμίνα** (18.000 κ.) και αρκετά χωριά.

Η **Αϊγίνα** με τ' αρχαία μνημεία και τις φυσικές ομορφιές της προσελκύει πάντα πολλούς τουρίστες. Γνωστά σ' όλους είναι τα ώραία αϊγινίτικα πήλινα αγγεία.

Στήν περιοχή **Τροιζηνίας** βρίσκονται τό γραφικό νησί **Πόρος**, η χερσόνησος **Μέθανα** με ιαματικά λουτρά και πολλά χωριά.

Η **Ύδρα** και οι **Σπέτσες** είναι από τα γραφικότερα νησιά της πατρίδας μας και θαυμάσια τουριστικά κέντρα. Στά χρόνια της Τουρκοκρατίας οι Ύδραϊοι και οι Σπετσιώτες είχαν πολλά καράβια και στήν επανάσταση του 1821 αγωνίστηκαν με απaráμιλλη γενναιότητα για τήν έλευθερία.

Τά **Κύθηρα** βρίσκονται στά νότια της Πελοποννήσου και λίγο νοτιότερα τό νησάκι **Αντικύθηρα**.

2. **Ο Νομός Βοιωτίας** έχει πρωτεύουσα τή **Λιβαδειά** (15.000 κ.) και χωρίζεται στίς Έπαρχίες **Λιβαδειᾶς** και **Θηβών** μέ πρωτεύουσα τή **Θήβα** (16.000 κ.).

Η **Λιβαδειά**, χτισμένη στους πρόποδες του Έλικώνα, είναι ώραία πόλη μέ πολλά έκκοκκιστήρια βαμπακιού, κλωστοϋφαντουργεία και άλλα έργοστάσια. Πάνω από τήν πόλη βρίσκεται η πηγή **Έρκυννα** μέ ᾠφθονα κρυσταλλένια νερά.

Κωμοπόλεις τής Έπαρχίας **Λιβαδειᾶς** είναι ο **Όρχομενός** (5.000 κ.), η γνωστή πατρίδα του Φρίξου και τής Έλλης, η **Δαύλεια** (2.000 κ.), η **Αλίαρτος** (3.000 κ.), η **Αράχοβα** (3.000 κ.) και τό **Δίστομο** (3.000 κ.). Κοντά στή **Λιβαδειά** βρίσκεται η αρχαία **Χαιρώνεια**. Ένα πελώριο μαρμάρινο λιοντάρι θυμίζει τή μάχη που έγινε εκεί στά 338 π.Χ.

Μεγάλα χωριά τής Έπαρχίας **Θηβών** είναι η **Τανάγρα**, τά **Βάγια**, οι **Θεσπιές**.

Η **Θήβα** είναι αρχαία κι ένδοξη πόλη. Κοντά της βρίσκονται τά **Λεϊκτρα** και οι **Πλαταιές**. Στίς Πλαταιές οι πρόγονοί μας νίκησαν τους Πέρσες.

Στήν παραλία του Εϋβοϊκού κόλπου βρίσκεται η **Αυλίδα**, από τήν όποία ξεκίνησαν οι αρχαίοι Έλληνες για τήν έκστρατεία έναντίον τής Τροίας.

3. **Ο Νομός Φθιώτιδος** περιλαμβάνει τίς Έπαρχίες: α) **Φθιώτιδος**, β) **Λοκρίδος** και γ) **Δομοκού**

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ καί τῆς Ἐπαρχίας Φθιώτιδας εἶναι ἡ **Λαμία** (38.000 κ.). Εἶναι ὡραία πόλη χτισμένη ἀμφιθεατρικά στοὺς πρόποδες τῆς Ὄθρου. Πάνω ἀπὸ τὴν πόλη βρίσκεται τὸ παλαιὸ κάστρο της καί σέ μιά πλατεία της ὁ ἀνδριάντας τοῦ Ἀθανασίου Διάκου.

Ἐπίνειο τῆς Λαμίας εἶναι ἡ **Στυλίδα** (4.000 κ.) μέ πολλοὺς ἐλαιῶνες στὴν περιοχή της. Ἄλλη κωμόπολη εἶναι ἡ **Σπερχειάδα** (3.000 κ.).

Στὴ γέφυρα τοῦ Σπερχειοῦ μιά μαρμαρίνη στήλη θυμίζει τὸν ἠρωισμό καί τὴ θυσία τοῦ Ἀθ. Διάκου καί πῶς κάτω τὸ Ἡρῶο τοῦ Λεωνίδα διαλαλεῖ τὴ δόξα τῶν **Θερμοπυλῶν**.

Ἡ ἐπαρχία Δομοκοῦ βρίσκεται ψηλά στὴν Ὄθρου κι ἔχει πρωτεύουσα τὸ **Δομοκὸ** (2.000 κ.).

Πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Λοκρίδας εἶναι ἡ **Ἀταλάντη** (5.000 κ.) καί κωμοπόλεις ἡ **Ἀμφίκλεια** (3.000 κ.), ἡ **Ἐλάτεια**, τὰ **Καμένα Βοῦρλα**.

Στὸ Νομὸ Φθιώτιδος ὑπάρχουν ἱαματικές πηγές στὰ Καμένα Βοῦρλα, στὶς Θερμοπύλες, στὴν Ὑπάτη, στὸ Πλατύστομο.

Ἡ παραλία τῆς Λοκρίδας μέ τὴν πεντακάθαρη θάλασσα, τὰ καταπράσινα πεῦκα, τοὺς ἐλαιῶνες καί τίς ἱαματικές πηγές της εἶναι ἕνας θαυμάσιος τουριστικός τόπος.

Δελφοί

Λιβαδεῖά – Ἐρκυννα Λέων Χαιρωνείας

4. **Ὁ Νομός Φωκίδος** χωρίζεται στίς Ἐπαρχίες **Παρνασσίδος** καί **Δωρίδος**. Πρωτεύουσά του εἶναι ἡ **Ἀμφισσα** (7.000 κ.), πού εἶναι καί πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Παρνασσίδας. Γύρω της ὑπάρχουν πολλοί ἐλαιῶνες.

Στίς πλαγιές τοῦ Παρνασσοῦ βρίσκονται τά ἐρείπια τοῦ ξακουστοῦ μαντείου τῶν **Δελφῶν**.

Ἡ **Ἰτέα** (3.000 κ.) καί τό **Γαλαξείδι** εἶναι дуό ὁμορφες κωμοπόλεις στήν παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου.

Ἀνάμεσα στόν Παρνασσό καί στή Γκιώνα βρίσκεται τό χωριό **Γραβιά**, ὅπου ὑπῆρχε τό ἱστορικό **Χάνι τῆς Γραβιάς**. Ἐκεῖ στά 1821 ὁ Ὀδυσσεύς Ἀνδρουττος νίκησε τοὺς Τούρκους.

Ἡ Ἐπαρχία Δωρίδας ἔχει πρωτεύουσα τό **Λιδωρίκι**.

Η ΔΥΤΙΚΗ ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Ἡ Δυτική Στερεά Ἑλλάδα ἀπλώνεται ἀπό τ' **Ἀγραφα**, τόν **Τυμφρηστό** καί τά **Βαρδούσια** ὡς τό Ἴονιο πέλαγος. Ἀνάμεσα σ' αὐτή καί στήν Ἠπειρο σχηματίζεται ὁ **Ἀμβρακικός κόλπος**, στήν εἴσοδο τοῦ ὁποίου ὑπάρχει τό ἱστορικό ἀκρωτήριο **Ἄκτιο**. Ἀπό τήν Πελοπόννησο χωρίζεται μέ τόν **Πατραϊκό κόλπο**. Ἐκεῖ σχηματίζεται ὁ πορθμός τοῦ **Ρίου**.

Ἀν ἐξαιρέσουμε τήν πεδιάδα πού σχημάτισε ὁ Ἀχελῶς ποταμός μέ τίς προσχώσεις του κι ἐκείνη πού ἀπλώνεται στίς ἐκβολές τοῦ Εὐήνου, ὁλόκληρη σχεδόν ἡ ὑπόλοιπη περιοχή εἶναι ὄρεινή. Ἐκτός ἀπό τά βουνά πού ἀναφέραμε ἄλλα μικρότερα εἶναι τό **Μακρυνόρος**, τό **Παναιτωλικό**, ὁ **Ἀράκυνθος** καί τ' **Ἀκαρνανικά ὄρη**.

Ὁ **Ἀχελῶς** εἶναι τό μεγαλύτερο ποτάμι τῆς Στερεᾶς. Λέγεται καί **Ἀσπροπόταμος**. Οἱ πηγές του βρίσκονται μακριά, στά βουνά τῆς Ἠπείρου. Ἄλλοι παραπόταμοί του κατεβαίνουν ἀπό τ' Ἀγραφα καί τόν Τυμφρηστό μέσα ἀπό βαθιές, ἀπάτητες χαράδρες.

Στή συμβολή τῶν παραπόταμων αὐτῶν χτίστηκε τό ψηλότερο φράγμα τῆς πατρίδας μας καί σχηματίστηκε ἡ μεγάλη τεχνητή λίμνη τῶν **Κρεμαστῶν**. Τό φράγμα ἔχει ὕψος 160 μέτρα καί μέ τά νερά τῆς λίμνης κινεῖται τό μεγαλύτερο ὑδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο τῆς χώρας μας. Λίγο πιά κάτω ἀπό τά Κρεμαστά, στή θέση **Καστράκι**, χτίστηκε δεύτερο φράγμα καί ἄλλο μεγάλο ὑδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο. Τρίτο ἐργοστάσιο λειτουργεῖ ψηλά στίς πηγές τοῦ **Ταυρωποῦ**.

Ἔτσι τὰ νερά τοῦ Ἀχελώου, πρὶν φτάσουν στὸν κάμπο, γιὰ νὰ ποτίσουν μέ ἄλλα ἀρδευτικά φράγματα τὰ χωράφια, κινοῦν τίς μεγάλες μηχανές τῶν ἐργοστασίων καί παράγουν ἠλεκτρικὸ ρεῦμα.

Ἄλλοι ποταμοὶ τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς εἶναι ὁ **Εὐηνος** καί ὁ **Μόρνος**. Σ' αὐτὴν ὑπάρχουν πολλές λίμνες, λιμνοθάλασσες κι ἔλη. Μεγαλύτερη λίμνη εἶναι ἡ **Τριχωνίδα**, τὰ νερά τῆς ὁποίας χύνονται στὴ **Λυσιμαχία** λίμνη καί ἀπὸ ἐκεῖ στὸν Ἀχελῷο. Ἄλλες λίμνες εἶναι ἡ **Ὀζερός**, ἡ **Ἀμβρακία** καί ἡ **Βουλκαρία**. Λιμνοθάλασσες εἶναι τοῦ **Μεσολογγίου**, τοῦ **Αἰτωλικοῦ** καί τῆς **Κλείσοβας** μέ πολλά ἰχθυοτροφεῖα.

Τὸ κλίμα στὰ παραθαλάσσια μέρη εἶναι ὑγρὸ μεσογειακὸ μέ συχνές βροχές. Στὶς ὄρεινές περιοχές εἶναι ἠπειρωτικὸ.

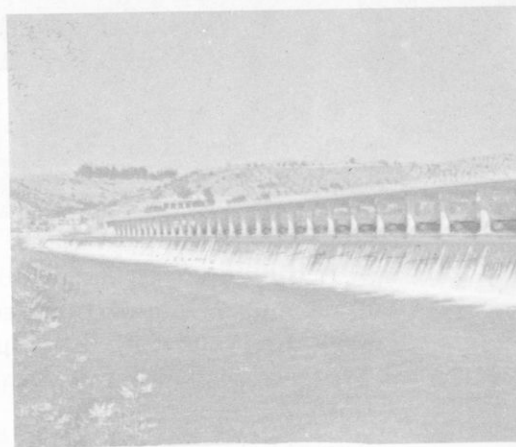
Τὰ σπουδαιότερα γεωργικὰ **προϊόντα** στὰ παράλια πεδινὰ μέρη εἶναι: ἐλιές, ἐσπεριδοειδή, δημητριακὰ, βαμπάκι, ρύζι, λαχανικὰ, σταφύλια. Στὴν περιοχὴ τοῦ Ἀγρινίου παράγονται μυρωδάτα καπνὰ.

Στὰ ὄρεινὰ μέρη κύρια προϊόντα εἶναι τὰ κτηνοτροφικὰ καί τὰ δασικά. Μέ τὰ βελανίδια ἀπὸ τὰ δάση τρέφονται πολλοὶ χοῖροι.

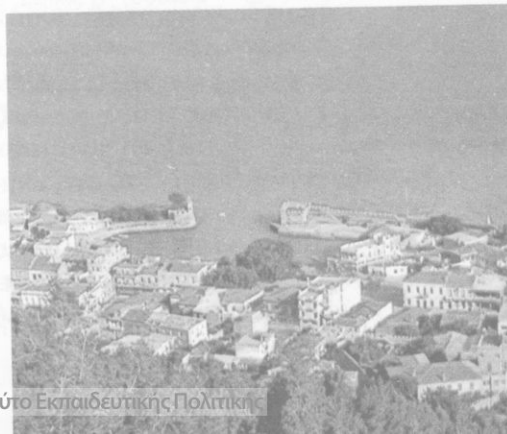
Στὶς λιμνοθάλασσες καί στὶς γύρω θάλασσες ἀλιεύονται ἐκλεκτὰ ψάρια. Ὄνομαστὸ εἶναι τὸ αὐγοτάραχο τοῦ Μεσολογγίου.

Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου

Ἀρδευτικὸ φράγμα Ἀχελώου
Ναύπακτος

Μεσολόγγι – ο κήπος τῶν ἡρώων

Ἡ **συγκοινωνία** διεξάγεται κυρίως μέ αὐτοκίνητα. Μιά μικρή σιδηροδρομική γραμμή συνδέει τό Ἀγρίνιο μέ τό Μεσολόγγι καί τή θάλασσα (Κρυονέρι). Ἕνας μεγάλος ἐθνικός δρόμος ξεκινᾷ ἀπό τό Ἀντίρριο, διασχίζει τήν Αἰτωλοακαρνανία καί προχωρεῖ πρός τήν Ἡπειρο.

Ἀσκησι. Ποιά βουνά, ποιά ποτάμια καί ποιές λίμνες ἔχει ἡ Δυτική Στερεά Ἑλλάδα; Τί κλίμα ἔχει καί γιατί; Ποιά εἶναι τά σπουδαιότερα προϊόντα της;

Ἡ Δυτική Στερεά χωρίζεται στούς Νομούς **Αἰτωλοακαρνανίας** καί **Εὐρυτανίας**. Σ' αὐτούς ζοῦν 258.000 περίπου ἄνθρωποι.

1. Ὁ **Νομός Αἰτωλοακαρνανίας** ἔχει πρωτεύουσα τό **Μεσολόγγι** καί χωρίζεται στίς Ἐπαρχίες: α) **Μεσολογγίου** μέ πρωτεύουσα τό Μεσολόγγι, β) **Ναυπακτίας** μέ πρωτεύουσα τή Ναύπακτο, γ) **Τριχωνίδος** μέ πρωτεύουσα τό Ἀγρίνιο, δ) **Βάλτου** μέ πρωτεύουσα τήν Ἀμφιλοχία καί ε) **Βονίτσης καί Ξηρομέρου** μέ πρωτεύουσα τή Βόνιτσα.

Τό **Μεσολόγγι** (12.000 κ.) είναι ή ιερή πόλη τῆς Ἑλλάδας. Στόν «κῆπο τῶν ἡρώων» εἶναι θαμμένα τά παλικάρια πού σκοτώθηκαν στήν πολιορκία καί στήν ἡρωική **ἔξοδο τοῦ Μεσολογγίου** τό 1826. Ἐκεῖ πέθανε ὁ μέγας φιλέλληνας λόρδος Βύρων. Κάθε χρόνο τήν Κυριακή τῶν Βαΐων ὁργανώνουν ἐκεῖ μεγάλες γιορτές, γιά νά τιμήσουν τούς ἥρωες αὐτούς. Ἡρωικός τόπος εἶναι καί τό **Αἰτωλικό**.
Ἡ **Ναύπακτος** (8.000 κ.) εἶναι ὡραία ἱστορική πόλη μέ παλαιά κάστρα.

Τό μεγαλύτερο ἐμπορικό κέντρο τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς εἶναι τό **Ἀργίριο** (31.000 κ.) μέ πολλά καπνεργοστάσια.

Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι ή **Ἀμφιλοχία** (5.000 κ.), ή **Βόνιτσα** (3.000 κ.), ὁ **Ἀστακός** (3.000 κ.), ή **Κατούνα** (3.000 κ.), ή **Κατοχή** (3.000 κ.), ὁ **Ἅγιος Κωνσταντῖνος** (5.000 κ.), τό **Παναϊώλιο** (4.000 κ.), τό **Αἰτωλικό** (5.000 κ.), τό **Νεοχώρι** (3.000 κ.).

Τουριστικοί τόποι εἶναι τό Μεσολόγγι καί ή Ναύπακτος.

2. Ὁ **Νομός Εὐρυτανίας** εἶναι ὁ πιό ὀρεινός Νομός τῆς χώρας μας. Βρίσκεται ψηλά σ' Ἄγραφα καί στόν Τυμφρηστό.

Πρωτεύουσά του εἶναι τό **Καρπενήσι** (5.000 κ.). Ἐκεῖ κοντά στήν ἐπανάσταση τοῦ 1821 σκοτώθηκε ὁ ἥρωας Μάρκος Μπότσαρης. Μεγάλα χωριά τοῦ Νομοῦ εἶναι τά **Φουρνά**, τό **Μεγάλο Χωριό**, τ' **Ἄγραφα**, ὁ **Προυσός**.

Ἀσκηση. Ζωγράφισε τό γεωφυσικό χάρτη τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας.

Η ΕΥΒΟΙΑ

Ἡ **Εὐβοία** εἶναι μεγάλο νησί, στό ὁποῖο ζοῦν 160.000 περίπου ἄνθρωποι. Βόρεια καταλήγει στό ἀκρωτήριο **Ἀρτεμίσιο**. Στά νότια τοῦ νησιοῦ βρίσκεται τό γνωστό σ' ὅλους τούς ναυτικούς ἀκρωτήριο **Καφηρέας** ή **Κάβο Ντόρο**, ὅπως τό λένε οἱ ναυτικοί.

Εἶναι νησί ὀρεινό. Ψηλότερα βουνά εἶναι ή **Δίρφυς**, ή **Ὀχη**, τό **Κανδήλι**, τό **Ξηρό** καί ὁ **Ὀλυμπος**.

Μιά μεγάλη σιδερένια συρταρωτή γέφυρα στόν **πορθμό τοῦ Εὐρίπου** συνδέει τήν Εὐβοία μέ τή Στερεά Ἑλλάδα.

Τό **κλίμα** τοῦ νησιοῦ εἶναι μεσογειακό.

Τά σπουδαιότερα γεωργικά **προϊόντα** τῆς Εὐβοίας εἶναι δημητριακά, λαχανικά, ὄσπρια, ἐλίές, σταφύλια, σύκα, ἐσπεριδοειδή. Νο-

Χαλκίδα

στιμότητα είναι τά σύκα της Κύμης. Παράγονται επίσης αρκετά κτηνοτροφικά, πτηνοτροφικά, δασικά, αλιευτικά προϊόντα κι εξάγονται πολλά όρυκτά (λιγνίτης, λευκόλιθος, σιδηρομεταλλεύματα). Μέ τους λιγνίτες της περιοχής Άλιβερίου - Κύμης λειτουργεί στο Άλιβέρι μεγάλο ατμοηλεκτρικό εργοστάσιο.

Στήν περιοχή της Χαλκίδας υπάρχουν μεγάλα εργοστάσια τσιμέντου, κλωστοϋφαντουργεία, σιδηρουργεία, έλαιουργεία κλπ.

Η **συγκοινωνία** διεξάγεται μέ αυτοκίνητα καί πλοία.

Η Εύβοια χωρίζεται στίς Έπαρχίες: α) **Χαλκίδος** μέ πρωτεύουσα τή **Χαλκίδα** (36.000 κ.), πού είναι καί πρωτεύουσα του Νομού, β) **Ίστιαίας** μέ πρωτεύουσα τήν **Ίστιαία** (4.000 κ.) καί γ) **Καρυ-Αίδης**

στίας μέ πρωτεύουσα τήν **Κύμη** (3.000 κ.), ώραίο κέντρο παραθερισμοῦ μέ ίαματική πηγή.

Ἡ Χαλκίδα εἶναι πανάρχαια πόλη μέ μεγάλη ίστορία καί λαμπρό μέλλον. Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Κάρυστος** (3.500 κ.), τό **Ἀλιβέρι** (4.000 κ.), ἡ **Νέα Ἀρτάκη** (4.000 κ.), ἡ **Ἐρέτρια** (2.000 κ.) μέ πολλά ἀρχαῖα μνημεῖα, τά **Ψαχνά** (5.000 κ.), τό **Μαντούδι** (3.000 κ.). Θαυμάσιο κέντρο παραθερισμοῦ εἶναι ἡ γνωστή λουτρόπολη **Αἰδηψός** (2.000 κ.).

Μεγάλη τουριστική κίνηση ἔχουν ἐπίσης ἡ Χαλκίδα, ἡ Ἐρέτρια, ἡ Κάρυστος.

Στήν Ἐπαρχία Καρυστίας ὑπάγεται καί τό νησί **Σκύρος** μέ παλαιά μνημεῖα καί μεγάλη ίστορία. Ἐκεῖ μεγάλωσε ὁ Ἀχιλλέας κι ἐκεῖ σκοτώθηκε ὁ ἥρωας Θησέας. Στή Σκύρο παράγονται ἐκλεκτά τυριά καί οἱ κάτοικοί της κατασκευάζουν ώραῖα ἔπιπλα.

- Ἀσκήσεις.**
1. Ἰχνογράφησε τόν πολιτικό χάρτη τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας.
 2. Γράψε τούς τόπους τῆς Στερεᾶς, τούς ὁποίους ἀναφέραμε στό μάθημα τῆς ίστορίας.
 3. Ποιά εἶναι τά σπουδαιότερα τουριστικά κέντρα τῆς Στερεᾶς;
 4. Ποιοί τόποι τῆς Στερεᾶς παράγουν πολλές ἐλιές, σταφύλια, βαμπάκι;
 5. Ποιές εἶναι οἱ 10 μεγαλύτερες πόλεις τῆς Στερεᾶς;
 6. Μέ τί μέσα μπορούμε νά ταξιδέψουμε ἀπό τήν Ἀθήνα στό Μεσολόγγι; Ποιό δρόμο θ' ἀκολουθήσουμε;
 7. Ἀν πήγες στήν Ἀθήνα, γράψε ἐκθεση μέ θέμα «Ἐνα ταξίδι στήν Ἀθήνα».

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Βουνά	Ὑψος	Ποταμοί
1. Ἀττικῆς	Ἀθήνα	Γκιώνα	2.510	Ἀχελῷος
2. Βοιωτίας	Λιβαδειά	Παρνασσός	2.457	Εὔηνος
3. Φθιώτιδος	Λαμία	Βαρδούσια	2.406	Μόρνος
4. Φωκίδος	Ἀμφισσα	Τυμφρηστός	2.315	Σπερχειός
5. Εὐρυτανίας	Καρπενήσι	Οἶτη	2.152	Κηφισός
6. Αἰτωλοακαρνανίας	Μεσολόγγι	Παναιτωλικό	1.924	Λίμνες
7. Εὐβοίας	Χαλκίδα	Δίρφυς	1.743	Ποιές εἶναι;

Η ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Έργασίες

1. Δείξε στο χάρτη σου την Πελοπόννησο.
2. Δείξε τις θάλασσες που την περιβάλλουν και τον Ισθμό της Κορίνθου.
3. Δείξε τους κόλπους, τις χερσονήσους και τ' άκρωτήριά της.
4. Δείξε τα μεγαλύτερα βουνά, τις πεδιάδες, τα όροπέδιά της.
5. Δείξε τα ποτάμια και τις λίμνες της.
6. Τί θυμάσαι από την ιστορία της Πελοποννήσου;

Όμορφοι μύθοι και συναρπαστικές ιστορίες μάς μιλοῦν γιά τόν άρχαιο κόσμο τής Πελοποννήσου και τραγούδια ήρωικά ὑμνοῦν τήν παλικαριά και τά κατορθώματα τῶν ήρώων τοῦ 1821.

Ἡ Πελοπόννησος στήν πραγματικότητα εἶναι ἓνα μεγάλο νησί και, ἐπειδή πρῶτος βασιλιάς τοῦ τόπου αὐτοῦ ἦταν ὁ μυθικός **Πέλοπας**, τό νησί ὀνομάστηκε **Πελοπόννησος**. Ὀνομάζεται και **Μοριάς**.

Ἀπό τίς Μυκῆνες ξεκίνησαν οἱ ξακουστοί Ἀτρεΐδες και ξεσήκωσαν ὅλους τοὺς Ἕλληνες, γιά νά πολεμήσουν τοὺς Τρῶες.

Ἀργότερα τήν Πελοπόννησο τήν κυρίεψαν οἱ Δωριεῖς και ἱδρυσαν ἐκεῖ τό ἰσχυρό κράτος τής Σπάρτης.

Ἀπό τά παλάτια τῶν Μυκηνῶν ξεκίνησε ὁ Ἡρακλῆς, γιά νά πραγματοποιήσει τοὺς γνωστούς ἄθλους του και στήν Τροιζήνα γεννήθηκε και μεγάλωσε ὁ ἄλλος μέγας ἥρωας τής Μυθολογίας, ὁ Θησέας.

Όταν ἡ πατρίδα μας ἦταν σκλαβωμένη στοὺς Τούρκους, οἱ Πελοποννήσιοι πολλές φορές ἐπίχειρσαν νά ἐλευθερωθοῦν. Ἀπαράμιλλα εἶναι τά κατορθώματα τῶν παλικαριῶν τής Πελοποννήσου στά χρόνια τής μεγάλης ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Γεωφυσική και οἰκονομική εξέταση τής Πελοποννήσου

Ὁ **Ισθμός τής Κορίνθου** ἔνωνε ἄλλοτε τήν Πελοπόννησο μέ τή Στερεά Ἑλλάδα. Στά 1893 ὅμως στό πιό στενό μέρος τοῦ ἰσθμοῦ ἀνοίχτηκε ἓνα τεράστιο κανάλι, πού ἔχει μήκος 6.300 μέτρα, πλάτος 25 μ. και βάθος 8 μ., κι ἔτσι ἡ Πελοπόννησος ἀποχωρίστηκε ἀπό τήν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα.

Ἄν παρατηρήσουμε στό χάρτη μας τήν Πελοπόννησο, θά δοῦμε πώς τό σχῆμα της μοιάζει μέ τό σχῆμα παλάμης μέ τέσσερα δάχτυλα, πού καταλήγουν στ' ἄκρωτήρια **Ἀκρίτα, Ταίναρο, Μαλέα** καί **Σκύλλαιο**.

Τριγύρω της σχηματίζονται οἱ κόλποι **Κορινθιακός, Πατραϊκός, Κυπαρισσιακός, Μεσσηνιακός, Λακωνικός, Ἀργολικός, Σαρωνικός**.

Τό ἔδαφος τῆς Πελοποννήσου εἶναι ὄρεινό. Παντοῦ ὑψώνονται μεγάλα βουνά: ἡ **Κυλλήνη**, ὁ καταπράσινος **Χελμός**, τό **Παναχαϊκό**, τό **Μαίναλο**, ὁ **Ἐρύμανθος**, τό **Ἀρτεμίσιο**, τό **Ἀραχναῖο**, τό **Δίδυμο**, στά νότια ὁ **Πάρνωνας**, καί ὁ **Ταῦγετος** τό ψηλότερο βουνό καί δυτικότερα τά μικρότερα βουνά **Μίνθη, Λύκαιο, Τετράζιο**, τά βουνά τῆς **Κυπαρισσίας**, ἡ **Ἰθώμη** μέ τό παλαιό κάστρο στήν κορυφή της, τό **Λυκόδημο**.

Ἀνάμεσα στά βουνά αὐτά σχηματίζονται μικρά ὄροπέδια, γραφικές κοιλάδες καί ἄγρια φαράγγια. Σπουδαιότερα ἀπό τά ὄροπέδια τῆς Πελοποννήσου εἶναι τά ὄροπέδια τῆς Ἀρκαδίας.

Μικρές πεδινές ἐκτάσεις ἀπλώνονται στή Δυτική Πελοπόννησο καί στούς μυχοῦς τοῦ Μεσσηνιακοῦ, τοῦ Λακωνικοῦ καί τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. Μιά στενή πεδινή καταπράσινη ζώνη ἀπλώνεται στήν παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου ἀπό τήν Κόρινθο ὡς τήν Πάτρα.

Ὅλες αὐτές οἱ πεδινές ἐκτάσεις σχηματίστηκαν σιγά σιγά μέ τίς προσχώσεις τῶν ποταμῶν καί εἶναι πολύ εὐφορες.

Ποτάμια ἡ Πελοπόννησος δέν ἔχει μεγάλα. Ὁ **Πηνειός** καί ὁ **Ἀλφειός**, μέ τά νερά τῶν ὁποίων στά μυθικά χρόνια ὁ Ἡρακλῆς καθάρισε τήν κόπρο τοῦ Αὐγεία, ποτίζουν σήμερα μέ μεγάλα ἀρδευτικά φράγματα καί πολυάριθμα κανάλια τίς πεδιάδες τῆς Ἠλείας. Παραπόταμοι τοῦ Ἀλφειοῦ εἶναι ὁ **Ἐρύμανθος** καί ὁ **Λάδωνας**.

Ὁ μικρός ποταμός **Πάμισος** ποτίζει τή Μεσσηνιακή πεδιάδα. Τή Λακωνία τή διαρρέει ὁ **Εὐρώτας**. Στίς ὄχθες του στ' ἀρχαῖα χρόνια γυμνάζονταν τά Σπαρτιατόπουλα. Σήμερα ἀπλώνονται καταπράσινα περιβόλια μ' ἔσπεριδοειδή.

Λίμνες στήν Πελοπόννησο δέν ὑπάρχουν ἀξιόλογες. Γνωστή ἀπό τούς ἄθλους τοῦ Ἡρακλῆ εἶναι ἡ λίμνη **Στυμφαλία**. Μικρές λίμνες σχηματίζονται σέ διάφορα μέρη τῆς ὄρεινῆς Πελοποννήσου, ἀλλά τά νερά τους συχνά ἐξαφανίζονται σέ ὑπόγειες καταβόθρες.

Κοντά στις έκβολές του Ἀλφειοῦ σχηματίζονται οἱ λιμνοθάλασσες **Μουριά, Ἀγουλινίτσα, Καϊάφα** καί ἄλλες μικρότερες καί βορειότερα ἢ λιμνοθάλασσα **Κοτύχι**. Σέ ὅλες ὑπάρχουν ἰχθυοτροφεῖα μέ ἄφθονα ψάρια.

Ἀσκηση. Ζωγράφισε τό γεωφυσικό χάρτη τῆς Πελοποννήσου. Γιά ποῖό σκοπό ἐγίνε ἡ διώρυγα τῆς Κορίνθου;

Τό **κλίμα** στά παράλια τῆς Πελοποννήσου εἶναι μεσογειακό. Στήν ὄρεινὴ Πελοπόννησο τό κλίμα εἶναι ἡπειρωτικό μέ ψυχρὸ χειμῶνα καί δροσερὸ καλοκαίρι. Στὴ Δυτικὴ Πελοπόννησο βρέχει συχνά καί ἡ βλάστηση εἶναι πλούσια. Στὴν Ἀνατολική τό κλίμα εἶναι πιὸ ξηρὸ.

Προϊόντα. Ὅλοι οἱ τόποι τῆς Πελοποννήσου δέν παράγουν τὰ ἴδια προϊόντα, διότι οὔτε τό ἴδιο κλίμα ἔχουν οὔτε τὴν ἴδια γονιμότητα. Στά παραθαλάσσια μέρη εὐδοκιμοῦν ἡ ἐλιά, τὰ ἐσπεριδοειδή, τ' ἀμπέλια, οἱ συκιές.

Φημισμένες εἶναι οἱ ἐλιές τῶν Καλαμῶν. Τό ἴδιο καί τὰ «σύκα ἀπ' τὴν Καλαμάτα, πού ὅλο μέλι εἶναι γεμάτα». Ἐκλεκτὸ προϊόν τῆς παραλίας τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καί τῆς Δυτικῆς Πελοποννήσου εἶναι ἡ κορινθιακὴ σταφίδα. Φημίζονται ἐπίσης τὰ κρασιά τῆς Νεμέας καί τῆς Ἀχαΐας καί τὰ πορτοκάλια τῆς Σπάρτης.

Στὶς πεδινὲς ἐκτάσεις καλλιεργοῦνται πολλὰ λαχανικά, ὅπως στὴν Ἀργολίδα, ὅπου ὑπάρχουν καί κονσερβοποιεῖα λαχανικῶν, στὴν Ἠλεία καί στὴ Μεσσηνία.

Γνωστά σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα εἶναι τὰ γλυκὰ πεπόνια τοῦ Ἀργους καί τὰ καρπούζια τῆς Μανωλάδας. Στὶς ἐκβολές τῶν ποταμῶν καλλιεργοῦνται ρύζι καί βαμπάκι καί στὴν Ἀργολίδα καπνός.

Στὴν πεδιάδα τῆς Μεσσηνίας, ὅπου τό κλίμα εἶναι πιὸ ζεστό, εὐδοκιμοῦν μπανανιές καί χουρμαδιές.

Κύρια γεωργικά προϊόντα τῆς ὄρεινῆς Πελοποννήσου εἶναι τὰ δημητριακά. Στά ὄροπέδια τῆς Ἀρκαδίας παράγονται καί πολλές πατάτες.

Γευστικότερα εἶναι τὰ μήλα τῆς Τριπόλεως καί τὰ τσακῶνικα ἀχλάδια.

Στά μεγάλα βουνά τῆς Πελοποννήσου ὑπάρχουν ἀρκετά δάση.

Στά βοσκοτόπια βόσκουν χιλιάδες πρόβατα καί γίδια καί παράγονται ἀρκετά κτηνοτροφικά προϊόντα.

Μυκῆνες – Πύλη τῶν λεόντων

Ἡ πτηνοτροφία εἶναι ἐξαιρετικά ἀναπτυγμένη στήν περιοχή τῆς Κορίνθου.

Στή Μεσσηνία τρέφουν μεταξοσκώληκες καί παράγουν μετάξι. Στά παλιά χρόνια στήν Πελοπόννησο ὑπῆρχαν πολλές μouriές. Μέ τά φύλλα τους ἔτρεφαν τούς μεταξοσκώληκες κι ἔβγαζαν πολύ μετάξι. Ἀπό τίς μouriές ἡ περιοχή ὀνομάστηκε **Μοριάς**.

Πολλοί ἀπό τούς Πελοποννησίους πού ζοῦν στά παραθαλάσσια μέρη ἀσχολοῦνται μέ τήν ἀλιεία.

Ὅρυκτό πλοῦτο ἡ Πελοπόννησος δέν ἔχει μεγάλο. Ἀπό τήν περιοχή τῆς Ἑρμιονίδας ἐξάγονται σιδηρομεταλλεύματα. Μεγάλα στρώματα ἀπό λιγνίτη ὑπάρχουν στ' ὄροπέδιο τῆς Μεγαλοπόλεως.

Γνωστές σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα εἶναι οἱ **ιαματικές πηγές** πού βρίσκονται στό **Λουτράκι**, στά **Μέθανα**, στό **Κουνουπέλι**, στήν **Κυλλήνη**, στή λίμνη **Καϊάφα**.

Ἡ **βιομηχανία** τῆς Πελοποννήσου εἶναι κυρίως γεωργική καί τά ἐργοστάσια πού ὑπάρχουν στίς πόλεις της ἐπεξεργάζονται τά γεωργικά προϊόντα τῆς περιοχῆς. Ὑπάρχουν πολλά ἐλαιουργεῖα, σαπωνοποιεῖα, κονσερβοποιεῖα λαχανικῶν καί φρούτων, ποτοποιεῖα, ὑφαντουργεῖα. Στό Αἶγιο καί στήν Πάτρα ὑπάρχουν μεγάλα χαρτοποιεῖα κι ἐργοστάσια ἐλαστικῶν.

Μέ τά νερά τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Γλαύκου κινεῖται τό ὑδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο τῶν Πατρῶν. Δεύτερο μεγάλο ὑδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο λειτουργεῖ μέ τά νερά τοῦ Λάδωνα. Μεγάλα ἀτμοηλεκτρικά ἐργοστάσια ὑπάρχουν κοντά στή Μεγαλόπολη.

Σέ πολλά μέρη τῆς Πελοποννήσου ἀπό τά παλιά χρόνια ἀκμάζει ἡ **βιοτεχνία**.

Ἡ **συγκοινωνία** διεξάγεται μέ αὐτοκίνητα, σιδηροδρόμους, πλοῖα καί ἀεροπλάνα. Ἀπό τόν Πειραιά ξεκινᾷ ὁ σιδηρόδρομος τῆς Πελοποννήσου, διέρχεται ἀπό τόν Ἴσθμό καί διασχίζει ὁλόκληρη τήν Πελοπόννησο.

Ἀεροπορική συγκοινωνία ἔχουν ἡ Καλαμάτα, ὁ Πύργος καί τό Πόρτο-Χέλι.

Πληθυσμός. Στήν Πελοπόννησο ζοῦν 987.000 περίπου ἄνθρωποι. Οἱ περισσότεροι εἶναι ἐγκαταστημένοι στά παράλια μέρη, ὅπου ὑπάρχει καί ἡ μεγάλη παραγωγή. Ἐκεῖ δημιουργήθηκαν καί τά σπουδαιότερα ἐμπορικά καί βιομηχανικά κέντρα.

Οἱ περισσότεροι ἀπό τοὺς κατοίκους τῆς Πελοποννήσου εἶναι γεωργοί. Ἄλλοι ἀσχολοῦνται μέ τήν κτηνοτροφία, τήν ἀλιεία, τό ἐμπόριο, τά γράμματα, τίς τέχνες.

Πολλοί ἀπό τήν ὀρεινή κυρίως Πελοπόννησο, ἀπό τά παλιά χρόνια μεταναστεύουν σέ ξένες πλουσιότερες χῶρες. Σήμερα χιλιάδες Πελοποννήσιοι ζοῦν στήν Ἀμερική, στήν Αὐστραλία, στή Γερμανία. Ἄλλοι πῆγαν στήν Ἀθήνα, στόν Πειραιά, στή Θεσσαλονίκη κλπ.

Οἱ ξενιτεμένοι Πελοποννήσιοι ἀγαποῦν καί θυμοῦνται πάντα μέ συγκίνηση τή γῆ πού τοὺς γέννησε, τήν ἐπισκέπτονται συχνά καί τή βοηθοῦν. Πολλοί κάνουν μεγάλες δωρεές, γιά νά χτιστοῦν στά χωριά τους ναοί, σχολεῖα, νοσοκομεῖα, φιланθρωπικά ἱδρύματα.

- Ἀσκήσεις.** 1. Γιατί ὅλοι οἱ τόποι τῆς Πελοποννήσου δέν ἔχουν τό ἴδιο κλίμα;
2. Ποιά εἶναι τά σπουδαιότερα προϊόντα τοῦ Μοριά;

Πολιτική διαίρεση τῆς Πελοποννήσου

Ἡ Πελοπόννησος εἶναι χωρισμένη στούς Νομούς: 1) **Κορινθίας**, 2) **Ἀργολίδος**, 3) **Ἀχαΐας**, 4) **Ἡλείας**, 5) **Μεσσηνίας**, 6) **Λακωνίας**, 7) **Ἀρκαδίας**.

1. **Ὁ Νομός Κορινθίας** περιλαμβάνει τή βορειοανατολική γωνιά τῆς Πελοποννήσου κι ἓνα τμήμα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας ἀπό τόν Ἴσθμό ὡς τά Γεράνεια ὄρη.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Κόρινθος** (21.000 κ.). Κοντά στή σημερινή Κόρινθο, πού χτίστηκε μετά τοὺς καταστρεπτικούς σεισμούς τοῦ 1928, βρίσκονται τά ἐρείπια τῆς **ἀρχαίας Κορίνθου** καί ψηλά στήν κορυφή τῆς **Ἀκροκορίνθου** τά ἐρειπωμένα τείχη τοῦ παλαιοῦ κάστρου. Στά ἀρχαῖα χρόνια ἡ Κόρινθος ἦταν μεγάλη καί πολύ πλούσια πόλη.

Ἀπέναντι ἀπό τήν Κόρινθο, στοὺς πρόποδες τῶν Γερανείων, βρίσκεται τό **Λουτράκι** (6.000 κ.), μία ἀπό τίς ωραιότερες λουτροπόλεις τῆς χώρας μας.

Ὀνομαστές κωμοπόλεις στή μαγευτική παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου εἶναι ἡ **Σικυών (Κιάτο)** μέ 7.000 κατοίκους καί τό **Ξυλόκαστρο** (5.000 κ.). Στό ἐσωτερικό τοῦ Νομοῦ βρίσκεται ἡ **Νεμέα** (4.000 κ.) μέ τά περίφημα κρασιά της, γνωστή ἀπό τόν πρῶτο ἄθλο τοῦ Ἡρακλῆ. Ἐκεῖ κοντά εἶναι καί τά ἱστορικά **Δερβενάκια**.

2. **Ὁ Νομός Ἀργολίδος** ἀπλώνεται γύρω ἀπό τόν Ἀργολικό κόλπο. Πρωτεύουσά του εἶναι τό **Ναύπλιο** (9.000 κ.), μέ τό ξακουστό κάστρο του, τό **Παλαμήδι**. Σέ μικρή ἀπόσταση βρίσκονται τά ἐρείπια τῆς ἀρχαίας **Τίρυνθας**. Τό Ναύπλιο, γιά λίγα χρόνια μετά τήν ἐπανάσταση τοῦ 1821, ἦταν πρωτεύουσα ὅλης τῆς Ἑλλάδας.

Ὁ Νομός Ἀργολίδας χωρίζεται στίς Ἐπαρχίες: α) **Ναυπλίας** μέ πρωτεύουσα τό **Ναύπλιο**, β) **Ἄργους** μέ πρωτεύουσα τό **Ἄργος** καί γ) **Ἑρμιονίδος** μέ πρωτεύουσα τό **Κρανίδι** (4.000 κ.).

Τό **Ἄργος** (20.000 κ.) εἶναι ἀρχαία καί ἐνδοξη πόλη. Ἐκεῖ σώζονται ἐρείπια ἀπό ἀρχαῖα κυκλώπεια τείχη.

Πιο πάνω ὑψώνεται ἐπιβλητική ἡ ἀκρόπολη τῶν **Μυκηνῶν**. Ἐκεῖ σώζονται ἐρείπια τῶν παλατιῶν καί τοῦ τείχους μέ τήν ὀνομαστή **«Πύλη τῶν λεόντων»** καθώς καί τάφοι ἀρχαίων βασιλέων.

Στό ἀνατολικό μέρος τοῦ Νομοῦ στήν παραλία βρίσκονται τά ἐρείπια τῆς ἀρχαίας **Ἐπιδαύρου**. Κοντά στό χωριό **Λυγουριό** βρίσκεται τό ἱερό τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τοῦ θεοῦ τῆς ὑγείας. Ἐδῶ σώζεται τό περίφημο θέατρο τῆς Ἐπιδαύρου. Σ' αὐτό κάθε καλοκαίρι δίνονται θεατρικές παραστάσεις, τίς ὁποῖες παρακολουθοῦν χιλιάδες ἄνθρωποι.

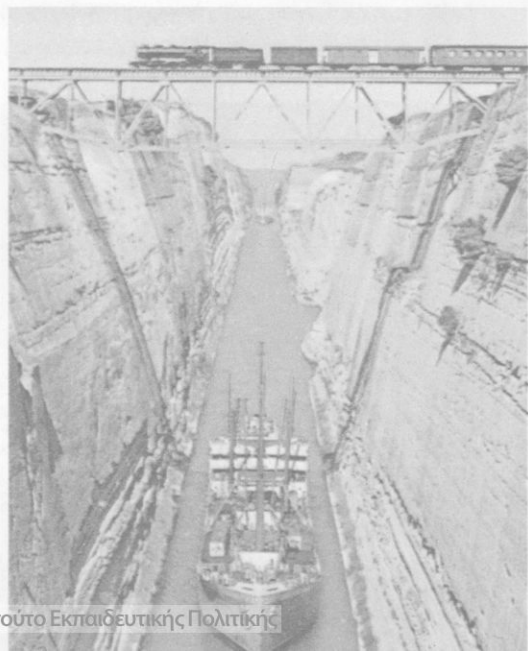
Ἐρείπια ἀρχαίας Κορίνθου

Κόρινθος – ναός Ἀπ. Παύλου

Ἐπίδαυρος – τό ἀρχαῖο θέατρο

Κόρινθος – ἡ διώρυγα

Πάτρα – καρναβάλι

Άγία Λαύρα

Όλυμπία

3. Ὁ Νομός Ἀχαΐας χωρίζεται στίς Ἐπαρχίες: α) Πατρῶν μέ πρωτεύουσα τήν Πάτρα, β) Αἰγιαλείας μέ πρωτεύουσα τό Αἴγιο καί γ) Καλαβρύτων μέ πρωτεύουσα τά Καλάβρυτα.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ Πάτρα (112.000 κ.), τό μεγαλύτερο ἐμπορικό καί βιομηχανικό κέντρο ὅλης τῆς Πελοποννήσου. Σ' αὐτήν στά τελευταῖα χρόνια ἰδρύθηκε καί Πανεπιστήμιο.

Ἡ Πάτρα εἶναι ὠραία πόλη μέ εὐθεῖς δρόμους καί μεγάλες πλατεῖες, σπουδαιότερη ἀπό τίς ὁποῖες εἶναι τά «Ψηλά Ἀλώνια». Στό ἐπάνω μέρος τῆς πόλεως σώζεται ἓνα ἀρχαῖο φρούριο καί στό ἀρχαιολογικό μουσεῖο φυλάγονται πολλά ἀρχαῖα εὐρήματα.

Τό συγχρονισμένο τεχνητό λιμάνι τῶν Πατρῶν ἔχει μεγάλη κίνηση. Στήν ἀγορά τῆς πόλεως ὑπάρχουν μεγάλα καί ὠραῖα καταστήματα καί πολλά ἐργαστήρια βιοτεχνίας. Στήν Πάτρα ὑπάρχουν ἐπίσης πολλά κλωστοῦφαντουργεῖα, ἐλαιουργεῖα, ποτοποιεῖα, χαρτοποιεῖα, ἐργοστάσια ἐλαστικῶν κλπ.

Πολιοῦχος τῶν Πατρῶν εἶναι ὁ "Ἅγιος Ἀνδρέας.

Κάθε χρόνο τίς Ἀποκριές στήν Πάτρα ὁργανώνεται μεγάλη παρέλαση καρναβαλιοῦ. Τότε συγκεντρώνονται ἐκεῖ χιλιάδες ἐπισκέπτες ἀπ' ὅλα τά μέρη τῆς Ἑλλάδας.

Πάτρα – ναός Αγ. Ἀνδρέα

Ἀξιόλογη κωμόπολη τῆς Ἐπαρχίας Πατρῶν εἶναι ἡ **Κάτω Ἀχαΐα**. Τό **Αἴγιο** (19.000 κ.), χτισμένο στίς ἀκτές τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, εἶναι σπουδαῖο ἐμπορικό καί βιομηχανικό κέντρο τῆς Ἐπαρχίας Αἰγιαλείας.

Ψηλά στήν ὄρεινή Ἀχαΐα εἶναι χτισμένα τά **Καλάβρυτα** (2.000 κ.). Στήν περιοχή τους βρίσκονται τά ξακουστά μοναστήρια **Μέγα Σπήλαιο** καί **Ἀγία Λαύρα**. Ἐκεῖ στίς 25 Μαρτίου 1821 ὁ ἐπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός κήρυξε τή Μεγάλη Ἐπανάσταση.

4. **Ὁ Νομός Ἡλείας** χωρίζεται στίς Ἐπαρχίες: α) **Ἡλείας** μέ πρωτεύουσα τόν **Πύργο** καί β) **Ὀλυμπίας** μέ πρωτεύουσα τήν **Ἀνδρίτσεινα** (1.000 κ.), μέ τόν περίφημο ναό τοῦ Ἐπικουρείου Ἀπόλλωνα.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ὁ **Πύργος** (20.000 κ.), μεγάλο ἐμπορικό κέντρο τῆς περιοχῆς μέ ἄρκετά ἐργοστάσια καί πολλά ἐργαστήρια βιοτεχνίας. Ἐπίνειο τοῦ Πύργου εἶναι τό **Κατάκολο**.

Μέσα στόν πλούσιο κάμπο τῆς Ἡλείας εἶναι χτισμένη ἡ **Ἀμαλιάδα** (14.000 κ.), σπουδαῖο ἀγροτικό κέντρο. Ἄλλες κωμοπόλεις

Όλυμπία

Μυστράς

της Έπαρχίας Ήλειας είναι η **Γαστούνη** (4.000 κ.), τό **Βαρθολομίο** (3.000 κ.), η **Άνδραβίδα** (3.000 κ.), τὰ **Λεχαινά** (3.000 κ.).

Στήν κοιλάδα του Όλφειου καί σέ μαγευτική τοποθεσία βρίσκονται τὰ έρείπια τής άρχαίας **Όλυμπίας**. Έδω κάθε 4 χρόνια συγκεντρώνονταν τὰ πιό δυνατά παλικάρια τής άρχαίας Ελλάδας, γιά ν' άγωνιστούν νά κερδίσουν τήν πολύτιμη νίκη καί νά στεφανωθούν Όλυμπιονίκες. Σήμερα η Όλυμπιακή ιδέα ξαπλώθηκε σ' όλο τόν κόσμο καί όπως στήν άρχαία Ελλάδα γίνονται Όλυμπιακοί άγώνες σέ διάφορες πόλεις του κόσμου.

Άξιόλογες κωμοπόλεις τής Έπαρχίας Όλυμπίας είναι η **Ζαχάρω** (3.000 κ.), κοντά στήν όποία βρίσκεται η γραφική λουτρόπολη **Καϊάφα**, καί τὰ **Κρέστενα** (3.000 κ.).

5. **Ό Νομός Μεσσηνίας** έχει πρωτεύουσα τήν **Καλαμάτα** (39.000 κ.), μεγάλη καί ώραία πόλη, χτισμένη στό μυχώ του Μεσσηνιακού κόλπου. Είναι η δεύτερη πόλη τής Πελοποννήσου μέ μεγάλη έμπορική κίνηση καί πολλά έργοστάσια. Η Καλαμάτα είναι η πρώτη πόλη τής Ελλάδας πού έλευθερώθηκε από τούς Τούρκους.

Ό Νομός Μεσσηνίας χωρίζεται στίς Έπαρχίες: α) **Καλαμών** μέ πρωτεύουσα τήν **Καλαμάτα**,

β) **Μεσσήνης** μέ πρωτεύουσα τή **Μεσσήνη** (7.000 κ.), γ) **Πυλίας** μέ πρωτεύουσα τήν **Πύλο** (2.000 κ.) καί δ) **Τριφυλίας** μέ πρωτεύουσα τήν **Κυπαρισσία** (4.000 κ.).

Ἡ Πύλος εἶναι γνωστή ἀπό τήν ἐποχή τοῦ τρωικοῦ πολέμου. Κάπου κοντά της βρισκόταν ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλιᾶ Νέστορα. Στό λιμάνι της στήν ἐπανάσταση τοῦ 1821 ἔγινε ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου.

Ἀπέναντι ἀπό τήν Πύλο εἶναι τό ἱστορικό νησί **Σφακτηρία**. Ὀνομαστές κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Πυλίας εἶναι ἡ **Κορώνη** καί ἡ **Μεθώνη** μέ παλαιά φρούρια.

Στήν Ἐπαρχία Τριφυλίας βρίσκονται οἱ κωμοπόλεις **Γαργαλιάνοι** (6.000 κ.) καί **Φιλιατρά** (6.000 κ.).

Κοντά στούς Γαργαλιάνους βρίσκεται τό ἱστορικό χωριό **Μανιάκι**, ὅπου στήν ἐπανάσταση τοῦ 1821 σκοτώθηκε ὁ ἥρωας Παπαφλέσσας.

6. Ὁ **Νομός Λακωνίας** βρίσκεται ἀνάμεσα στόν Ταῦγετο καί στόν Πάρνωνα. Ὁ ποταμός Εὐρώτας κυλᾷ στή μέση τοῦ Νομοῦ.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Σπάρτη** (11. 000κ.). Στό μάθημα τῆς ἱστορίας μάθαμε πολλά γι' αὐτήν.

Κοντά στή Σπάρτη βρίσκονται τά ἐρείπια τοῦ Μυστρά. Ὁ **Μυστράς** στά παλιά χρόνια ἦταν μεγάλη καί ξακουστή πόλη. Γιά ἓνα διάστημα ἦταν ἡ πρωτεύουσα τοῦ Μοριᾶ. Σήμερα στή θέση της σώζονται ἐρειπωμένα παλάτια, κάστρα, ναοί.

Ὁ Νομός Λακωνίας χωρίζεται στίς Ἐπαρχίες: α) **Λακεδαίμονος** μέ πρωτεύουσα τή **Σπάρτη**, β) **Γυθείου** μέ πρωτεύουσα τό **Γύθειο** (5.000 κ.), γ) **Οἰτύλου** μέ πρωτεύουσα τήν **Ἀρεόπολι** (700 κ.) καί δ) **Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς** μέ πρωτεύουσα τούς **Μολάους** (2.500 κ.). Στήν ἐπαρχία αὕτη βρίσκεται καί τό ἱστορικό κάστρο τῆς **Μονεμβασίας**.

Ἡ Ἐπαρχία Οἰτύλου εἶναι γνωστή μέ τό ὄνομα **Μάνη**. Εἶναι πολύ ὄρεινή, ἄγονη καί ἀπρόσιτη περιοχή μέ πολλά μικρά χωριά. Οἱ Μανιάτες διακρίνονται γιά τήν παλικάριά καί τόν πατριωτισμό τους. Στά χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας δέν ἄφησαν τούς Τούρκους νά κυριέψουν τόν τόπο τους καί στήν ἐπανάσταση τοῦ 1821 πρόσφεραν μεγάλες ὑπηρεσίες στήν πατρίδα.

7. Ὁ **Νομός Ἀρκαδίας** βρίσκεται στό κέντρο τῆς Πελοποννήσου, Ἀνατολικά φτάνει ὡς τόν Ἀργολικό κόλπο. Εἶναι περιοχή ὄρεινή καί ἄγονη.

Θ. Κολοκοτρώνης

Πρωτεύουσα του Νομού είναι η **Τρίπολη** (20.000 κ.), χτισμένη ψηλά στο όροπέδιο της Άρκαδίας. Είναι ιστορική πόλη και σπουδαίο συγκοινωνιακό κέντρο της Πελοποννήσου. Στην κεντρική πλατεία της πόλεως ύψώνεται τό άγαλμα του Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, του θρυλικού «Γέρου του Μοριά».

Ο Νομός Άρκαδίας χωρίζεται στίς Έπαρχίες: α) **Μαντινείας** μέ πρωτεύουσα τήν **Τρίπολη**, β) **Γορτυνίας** μέ πρωτεύουσα τήν ιστορική **Δημητσάνα** (1.000 κ.), γ) **Μεγαλοπόλεως** μέ πρωτεύουσα τή **Μεγαλόπολη** (3.000 κ.) καί δ) **Κυνουρίας** μέ πρωτεύουσα τό **Λεωνίδιο** (3.000 κ.) καί σπουδαιότερη κωμόπολη τό **Άστρος** (3.000 κ.)

Στήν Έπαρχία Μαντινείας σώζονται έρείπια τής άρχαίας Μαντινείας, στήν όποία σκοτώθηκε ό Θηβαίος στρατηγός Έπαμεινώνδας.

Γνωστά άπό τήν επανάσταση του 1821 είναι τά χωριά **Βαλτέτσι**, **Βέρβαινα** καί **Δολιανά**, στά όποία έγιναν φονικές μάχες μέ τούς Τούρκους.

Η Δημητσάνα είναι πατρίδα του μαρτυρικού Πατριάρχη Γρηγορίου Ε΄, τόν όποίο κρέμασαν οι Τούρκοι στά 1821, καί του Μητροπολίτη Παλαιών Πατρών Γερμανού. Στην περιοχή της υπάρχουν ώραία δάση.

Λίγο πιο έξω από τη Μεγαλόπολη βρίσκεται τό ιστορικό κάστρο τής **Καρύταινας**.

Στήν περιοχή τής Μεγαλοπόλεως, όπου υπάρχουν μεγάλα κοιτάσματα λιγνίτη, χτίζονται τώρα ατμοηλεκτρικά εργοστάσια.

- Άσκήσεις.**
1. Ζωγράφισε τόν πολιτικό χάρτη τής Πελοποννήσου.
 2. Ποιές είναι οι 10 μεγαλύτερες πόλεις της;
 3. Ποιές πόλεις έχουν σιδηροδρομική συγκοινωνία;
 4. Για ποιούς τόπους τής Πελοποννήσου μιλήσαμε μέχρι τώρα στήν ιστορία μας; \
 5. Γιατί στήν Άνατολική Πελοπόννησο δέν έχουμε μεγάλα ποτάμια;
 6. Νά κάμετε τόν ιστορικό χάρτη τής Πελοποννήσου.
 7. Τί κλίμα έχει ή Άρκαδία; Γιατί;
 8. Ποιά είναι τά μεγαλύτερα λιμάνια τής Πελοποννήσου;
 9. Ποιοί τόποι τής Πελοποννήσου σās θυμίζουν τόν Ήρακλή; Ποιοί τόν Θησέα; Ποιοί τόν Άγαμέμνονα;
 10. Ποιά είναι τά σπουδαιότερα τουριστικά κέντρα τής Πελοποννήσου;
 11. Ποιοί τόποι τής Πελοποννήσου παράγουν πολλές σταφίδες; Ποιοί πολλά λαχανικά; Ποιοί πολλά πεπόνια καί καρπούζια;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Βουνά	Ύψος	Ποταμοί
1. Κορινθίας	Κόρινθος	Ταΰγετος	2.407	Άλφειός
2. Άργολίδος	Ναύπλιο	Κυλλήνη	2.376	Εϋρώτας
3. Άχαΐας	Πάτρα	Χελμός	2.341	Πηνειός
4. Ήλείας	Πύργος	Έρύμανθος	2.224	—
5. Μεσσηνίας	Καλαμάτα	Μαίναλο	1.980	Λίμνες
6. Λακωνίας	Σπάρτη	Πάρνωνας	1.953	—
7. Άρκαδίας	Τρίπολη	Παναχαϊκό	1.926	Στυμφαλία

Προϊόντα: Σταφύλια - σταφίδα - κρασιά, έλιές - λάδι έσπεριδοειδή, δημητριακά, λαχανικά, πατάτες, πεπόνια, καρπούζια, σύκα, φρούτα, κτηνοτροφικά, όρυκτά, βιομηχανικά κλπ.

Η ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Έργασίες

1. Δείξε στο χάρτη σου τή Θεσσαλία.
2. Μέ ποιές περιοχές συνορεύει; Ποιά βουνά τήν περιβάλλουν;
3. Ποιός ποταμός τή διασχίζει;
4. Ποιά χερσόνησος καί ποιός κόλπος σχηματίζονται στήν ανατολική πλευρά τής Θεσσαλίας;

Γεωφυσική καί οικονομική εξέταση τής Θεσσαλίας

Ἡ **Θεσσαλία** εἶναι ὁ σιτοβολώνας τῆς χώρας μας. Βρίσκεται στό κέντρο τῆς Ἑλλάδας καί συνορεύει βόρεια μέ τή Μακεδονία, νότια μέ τή Στερεά Ἑλλάδα, δυτικά μέ τήν Ἥπειρο καί ανατολικά βρέχεται ἀπό τό Αἰγαῖο πέλαγος. Ἐκεῖ σχηματίζονται ὁ **Παγασητικός κόλπος** καί ἡ χερσόνησος **Μαγνησία**, ἡ ὁποία καταλήγει στό ἀκρωτήριο **Τρίκκερι**.

Λένε ὅτι πρὶν ἀπό χιλιάδες χρόνια ἡ πλούσια θεσσαλική πεδιάδα ἦταν μιά μεγάλη λίμνη! Μέ τόν καιρό ὅμως τά νερά ἀνοιξαν ἀνάμεσα στόν Ὀλυμπο καί στήν Ὀσσα τή βαθιά χαράδρα τῶν Τεμπῶν καί χύθηκαν στή θάλασσα! Ἔτσι ἔγινε ὁ εὐφορος θεσσαλικός κάμπος.

Ὁ **Πηνεῖος** ποταμός μέ πολλούς παραπόταμους συγκεντρώνει τώρα ὅλα τά νερά τῆς πεδιάδας καί τῶν γύρω βουνῶν καί τά φέρνει στή θάλασσα.

Ἡ **κοιλάδα τῶν Τεμπῶν** εἶναι ἓνας μαγευτικός τόπος. Αἰωνόβια πλατάνια φυτρώνουν στίς ὄχθες τοῦ Πηνείου καί πάνω ἀπό αὐτά ὑψώνονται θεόρατοι, μεγαλοπρεπεῖς ἀπάτητοι βράχοι. Νομίζει κανεῖς πῶς ὁ θεός τῆς θάλασσας χτύπησε μέ τήν τρίαινά του τό βουνό καί τό ἔκοψε στά δύο, γιά νά περάσει ὁ Πηνεῖος.

Πάνω ἀπό τήν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν, στά σύνορα Θεσσαλίας καί Μακεδονίας, ὑψώνονται οἱ μεγαλοπρεπεῖς κορυφές τοῦ **Ὀλύμπου**. Ἐδῶ πίστευαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πῶς κατοικοῦσαν οἱ θεοί. Ὃταν ἡ πατρίδα μας ἦταν σκλαβωμένη στούς Τούρκους, ἐδῶ εἶχαν τά λημέρια τους οἱ ὀνομαστοί ἀρματολοί τοῦ Ὀλύμπου.

Πολλά άλλα βουνά περιβάλλουν τή Θεσσαλική πεδιάδα. Βόρεια τὰ **Καμβούνια** καί τὰ **Χάσια** χωρίζουν τή Θεσσαλία ἀπό τή Δυτική Μακεδονία.

Ἀνάμεσα στά Καμβούνια καί στὸν Ὀλυμπο σχηματίζονται τὰ στενά τοῦ **Σαραντάπορου** ὅπου ὁ στρατός μας τὸ φθινόπωρο τοῦ 1912 νίκησε τοὺς τούρκους καί προχώρησε πρὸς τὴν Μακεδονία.

Στὶς νότιες πλαγιές τῶν Χασίων ὁ ἐπισκέπτης βρίσκεται μπροστά σ' ἓνα καταπληκτικό θέαμα ! Τεράστιοι βράχοι μέ παράξενα σχήματα, πανύψηλοι καί ἀπόκρημνοι ὑψώνονται σάν ἀπολιθωμένοι κορμοὶ γιγαντιαίων δέντρων. Εἶναι τὰ **Μετέωρα**.

Στὶς κορυφές τους εὐσεβεῖς καλόγεροι πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια ἔχτισαν τὰ περίφημα μοναστήρια, πού σώζονται μέχρι σήμερα.

Στά δυτικά τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδας ὑψώνεται ἡ **Πίνδος** μέ τίς ἀτέλειωτες κορυφές της. Τό μοναδικό δύσβατο πέρασμα (Κατάρ) ἀπὸ τή Θεσσαλία πρὸς τὴν Ἠπειρο βρίσκεται στῇ βορειοδυτικῇ γωνίᾳ της πρὸς τὴν περιοχή τοῦ Μετσόβου.

Στό νότιο μέρος οἱ χαμηλές ὄροσειρές τῶν **Ἀγράφων** καί τοῦ **Τυμφρηστοῦ** καί τό βουνό **Ὁθρυς** χωρίζουν τή Θεσσαλία ἀπὸ τή Στερεὰ Ἑλλάδα. Ἀνατολικά, πρὸς τό Αἰγαῖο πέλαγος, ὑψώνονται τό **Πήλιο**, τό **Μαυροβούνι** καί ἡ **Ὄσσα**.

Τό Πήλιο εἶναι τ' ὠραιότερο βουνό τῆς Ἑλλάδας! Ἡ Μυθολογία μᾶς λέει πὺς στίς πλαγιές του ζοῦσαν οἱ Κένταυροι καί πὺς ἐκεῖ

ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΠΗΛΙΟΥ

Ἡ πλάση, ἡ παντοδύναμη κι ἀπόνετη μητέρα,
γιὰ σένα δέν ἐστάθηκε καθόλου ἀκριβοχέρα.
Ἄν ἔδωσε σ' ἄλλο βουνό ψῆλος καί περηφάνεια,
κι ἄλλο βουνό ἂν τό σκέπασε μέ λόγγους καί ρουμάνια,
μάζεψε ἀπ' ὅλα τὰ βουνά τή μοιρασμένη χάρη,
τὴν ἔσμιξε καί σ' ἔπλασε, βουνό, βουνῶν καμάρι!
Σμαράγδια τὰ ρουμάνια σου, διαμάντια τὰ νερά σου
ἀπλώνονται, σκορπίζονται, χύνονται ὀλόγουρά σου,
χαρίσματα ἀξετίμητα καί δῶρα εὐλογημένα
στά εἰκοσιτέσσερα χωριά, πού κρέμονται ἀπὸ σένα.

Γ. Δροσίνης

ψηλά ο σοφός Κένταυρος Χείρωνας είχε τό σχολείο του, μέ μαθητές τούς περίφημους ήρωες τής Ἀρχαιότητος.

Στούς πρόποδες τοῦ βουνοῦ, στήν παραλία τοῦ Παγασσητικοῦ κόλπου, ἦταν χτισμένη ἡ Ἰωλκός. Ἀπό ἐδῶ ξεκίνησαν οἱ Ἀργοναῦτες γιά τό μακρινό ταξίδι τους, καί ἀπό ἐδῶ κοντά ὁ Ἀχιλλέας, τό πρῶτο παλικάρι τής Θεσσαλίας, ἔφυγε μέ τούς Μυρμιδόνες του γιά τόν πόλεμο τής Τροίας.

Σήμερα στίς καταπράσινες πλαγιές τοῦ Πηλίου δέν ζοῦν πιά Κένταυροι καί ἡμίθεοι, ἀλλά φιλόπονοι ἀγρότες, πού δουλεύουν τή γῆ καί παράγουν ἀπό τούς πλούσιους ὀπωρῶνες τοῦ βουνοῦ ἄφθονα μήλα, ἀχλάδια, ροδάκινα, βερίκοκα, κεράσια, ἐλιές, κάστανα.

Ἀνάμεσα στά περιβόλια, στά ὠραία δάση καί στίς ρεματιές μέ τίς κρυσταλλένιες πηγές καί τά θεόρατα πλατάνια εἶναι κρυμμένα τά 24 χωριά τοῦ Πηλίου: ἡ Ζαγορά, ὁ Κισσός, ἡ Πορταριά, ἡ Τσαγκαράδα, οἱ Μηλιές, ἡ Μακρυνίτσα κ.ἄ. Ὅλα εἶναι χτισμένα

Η ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Τέρπη

μέ ιδιότυπο ρυθμό (πηλιορείτικο) καί οί κάτοικοί τους εἶναι ἑξυπνοί καί προοδευτικοί.

“Όταν ἡ πατρίδα μας ἦταν σκλαβωμένη στούς Τούρκους, τά χωριά τοῦ Πηλίου καί τῆς “Όσσας μέ κέντρο τ’ **Ἀμπελάκια** εἶχαν προοδεύσει πολύ στό ἐμπόριο, στά γράμματα καί στίς τέχνες.

“Άσκηση. Ζωγράφισε τό γεωφυσικό χάρτη τῆς Θεσσαλίας.

Λάρισα

Ἀμπελάκια

Ὁ Θεσσαλικός κάμπος

Κλίμα καὶ προϊόντα. Τό Πήλιο καί ἡ Ὀσσα ἐμποδίζουν τό θαλασσινό ἀέρα νά φτάσει στό ἐσωτερικό τοῦ κάμπου καί γι' αὐτό τό κλίμα ἐκεῖ εἶναι ἡπειρωτικό. Στά παραθαλάσσια εἶναι μεσογειακό.

Τά δημητριακά, τό βαμπάκι, τά ζαχαρότευτλα, τά καρπούζια, τά πεπόνια, τά λαχανικά, τά γεώμηλα εἶναι τά σπουδαιότερα προϊόντα τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδας. Παράγονται ἐπίσης σταφύλια καί ὀπωρικά.

Στά παράλια μέρη ὑπάρχουν πολλοί ἐλαιῶνες καί σέ πολλές περιοχές εὐδοκιμεῖ ἡ μουριά καί παράγεται μετάξι.

Ἡ **κτηνοτροφία** εἶναι ἀρκετά ἀναπτυγμένη στή Θεσσαλία, στά χειμαδιά τῆς ὁποίας τό χειμῶνα κατεβαίνουν καί πολλοί κτηνοτρόφοι ἀπό τά βουνά τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας καί τῆς Ἡπείρου.

Ἀναπτυγμένη εἶναι καί ἡ **πηλοτροφία**.

Στίς πλαγιές τῆς Πίνδου, τοῦ Ὀλύμπου καί τοῦ Πηλίου ὑπάρχουν πολλά δάση, ἀπό τά ὁποῖα παράγονται ἄφθονα δασικά προϊόντα.

Ὁ **ορυκτό πλοῦτο** ἡ Θεσσαλία δέν ἔχει ἀξιόλογο.

Ἰαματικές πηγές ὑπάρχουν στό **Σμόκοβο**, στή **Δρανίστα** καί στά **Λουτρά** κοντά στίς ἐκβολές τοῦ Πηνειοῦ.

Μακρινίτσα

Σκιάθος μνημείο 'Αλ. Παπαδιαμάντη

Ὁ Παγασητικός κόλπος καί ἡ θάλασσα τῶν Βόρειων Σποράδων ἔχουν ἄφθονα ψάρια καί πολλοί κάτοικοι τῶν περιοχῶν αὐτῶν ἀσχο-
λοῦνται μέ τήν ἀλιεία.

Ἀπό τά χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας στίς θεσσαλικές πόλεις καί σέ
πολλά χωριά ἀκμάζει ἡ **βιοτεχνία** μέ ἀξιόλογα κέντρα τή Λάρισα,
τό Βόλο, τήν Ἐλασσόνα, τήν Τσαρίτσανη, τ' Ἀμπελάκια κ.ἄ.

Ἡ σημερινή βιομηχανική ἀνάπτυξη τῆς Θεσσαλίας ὀφείλεται κυ-
ρίως στό γεωργικό πλοῦτο τοῦ τόπου. Ὁ Βόλος καί ἡ Λάρισα εἶναι
τά σπουδαιότερα βιομηχανικά κέντρα. Στά ἐργοστάσια αὐτῆς τῆς
περιοχῆς ἐπεξεργάζονται κυρίως γεωργικά προϊόντα, κατασκευάζουν
μηχανήματα, γεωργικά ἐργαλεῖα κλπ.

Συγκοινωνία. Ἡ σιδηροδρομική γραμμή Ἀθηνῶν-Θεσσαλονίκης
διασχίζει τή θεσσαλική πεδιάδα. Ἄλλες μικρότερες γραμμές συν-
δέουν τό λιμάνι τοῦ Βόλου, μέ τήν Καλαμπάκα καί τή Λάρισα.

Πυκνό δίκτυο αὐτοκινητόδρομων συνδέει τίς πόλεις καί τά χωριά
τῆς Θεσσαλίας. Ἡ Λάρισα, ὁ Βόλος καί ἡ Σκιάθος ἔχουν ἀεροπορική
συγκοινωνία. Μεγάλη κίνηση ἔχει τό λιμάνι τοῦ Βόλου.

Πληθυσμός. Στή Θεσσαλία ζοῦν σήμερα 660.000 περίπου ἄν-
θρωποι.

Πολιτική εξέταση τῆς Θεσσαλίας

Ἡ Θεσσαλία εἶναι χωρισμένη στούς Νομούς: 1) **Μαγνησίας**,
2) **Λαρίσης**, 3) **Τρικάλων**, 4) **Καρδίτσας**.

1. Ὁ **Νομός Μαγνησίας** ἀπλώνεται γύρω ἀπό τόν Παγασητικό
κόλπο. Πρωτεύουσά του εἶναι ὁ **Βόλος** (80.000 κ.), ἡ μεγαλύτερη
πόλη τῆς Θεσσαλίας, μέ μεγάλη ἐμπορική καί βιομηχανική κίνηση.

Ὁ Βόλος εἶναι ὡραία πόλη. Στά ἐργοστάσιά του κατασκευάζονται
κυρίως γεωργικά ἐργαλεῖα καί μηχανές. Ὑπάρχουν ἐπίσης καπνεργο-
στάσια, ὑφαντουργεῖα, ἐργοστάσια τσιμέντων κ.ἄ.

Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Βόλου εἶναι τό **Βελεστίνο** (3.000 κ.), ἡ πατρίδα τοῦ Ρήγα Φεραίου, ἡ **Ζαγορά** (3.000 κ.), ἡ **Νέα Ἀγχίαλος** (3.000 κ.).

Ὁ Ἀλμυρός (6.000 κ.) εἶναι πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Ἀλμυροῦ.

Στό Νομό Μαγνησίας ὑπάρχουν καί τὰ νησιά **Σκίαθος**, **Σκόπελος**, **Ἀλόνησος**, **Γιοῦρα** καί μερικά ἀκόμη μικρά ξερονήσια. Ὅλα μαζί λέγονται **Βόρειοι Σποράδες** καί ἀποτελοῦν τήν Ἐπαρχία **Σκοπέλου** μέ πρωτεύουσα τή **Σκόπελο** (3.000 κ.).

Τά ὁμορφα αὐτά νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἐξελίχτηκαν στά τελευταῖα χρόνια σέ θαυμάσια θέρετρα μέ μεγάλη τουριστική κίνηση.

2. Ὁ **Νομός Λαρίσης** διαιρεῖται στίς Ἐπαρχίες: α) **Λαρίσης** μέ πρωτεύουσα τή **Λάρισα** (73. 000 κ.), β) **Ἐλασσόνας** μέ πρωτεύουσα τήν **Ἐλασσόνα** (7.000 κ.), γ) **Τυρνάβου** μέ πρωτεύουσα τόν **Τύρναβο** (10.000 κ.), δ) **Ἀγιάς** μέ πρωτεύουσα τήν **Ἀγιά** (3.000 κ.) καί ε) **Φαρσάλων** μέ πρωτεύουσα τὰ **Φάρσαλα** (7.000 κ.), κοντά στά ὁποῖα λένε πῶς ἦταν χτισμένη ἡ **Φθία**, ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους τοῦ Ἀχιλλέα.

Ἡ Λάρισα εἶναι τό σπουδαιότερο ἐμπορικό, βιομηχανικό καί συγκοινωνιακό κέντρο τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδας. Εἶναι ὡραία πόλη μέ μεγάλες πλατεῖες κι εὐθεῖς δρόμους. Στά ἐργοστάσιά της, ἐπεξεργάζονται τὰ ἄφθονα γεωργικά προϊόντα τῆς περιοχῆς. Ἐκεῖ βρίσκεται μεγάλο ἐργοστάσιο παραγωγῆς ζάχαρης. Στό Μουσεῖο της φυλάγουνται πολλά κειμήλια ἀπό τήν πανάρχαια ἱστορία τῆς Θεσσαλίας.

Κοντά στή Λάρισα βρίσκεται ὁ Τύρναβος μέ πολλά ἀμπέλια στήν

Βόλος

Τρίκαλα

περιοχή του. Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Τυρνάβου εἶναι ὁ Ἄμπε-
λώνας (5.000 κ.) καὶ οἱ Γόννοι (3.000 κ.).

Βορειότερα βρίσκονται ἡ Ἐλασσόνα, ἡ Τσαρίτσανη (2.500 κ.)
καὶ τὸ Λιβάδι (3.000 κ.) ψηλά στὶς πλαγιές τοῦ Ὀλύμπου.

3. Ὁ Νομός Τρικάλων ἔχει πρωτεύουσα τὰ Τρίκαλα (39.000 κ.)
καὶ διαιρεῖται στὶς Ἐπαρχίες: α) Τρικάλων καὶ β) Καλαμπάκας.

Τὰ Τρίκαλα εἶναι τὸ δεύτερο μετὰ τὴ Λάρισα ἐμπορικό κέντρο τοῦ
θεσσαλικοῦ κάμπου κι ἐξελίσσονται συνεχῶς. Βορειότερα, κάτω ἀπὸ
τούς μεγαλοπρεπεῖς βράχους τῶν Μετεώρων, βρίσκεται ἡ Καλαμ-
πάκα (6.000 κ.).

4. Ὁ Νομός Καρδίτσας ἔχει πρωτεύουσα τὴν Καρδίτσα
(26.000 κ.) μὲ ἀξίολογη ἐμπορική κίνηση γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφι-
κῶν προϊόντων. Κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ Καρδίτσας εἶναι οἱ Σοφάδες
(5.000 κ.), τὸ Μουζάκι (3.000 κ.), ὁ Παλαμᾶς (5.000 κ.).

- Ἀσκήσεις.
1. Ζωγράφισε τὸν πολιτικό χάρτη τῆς Θεσσαλίας.
 2. Ποιά εἶναι τὰ σπουδαιότερα τουριστικά κέντρα τῆς Θεσ-
σαλίας;
 3. Γράψε ἔκθεση μὲ θέμα «Μία ἐκδρομὴ στό Πήλιο».
 4. Ποιοὶ τόποι τῆς Θεσσαλίας σᾶς θυμίζουν τούς Ἀργοναῆτες;
 5. Τί κλίμα ἔχει ἡ θεσσαλικὴ πεδιάδα; Γιατί;
 6. Ποῦ βρίσκονται οἱ μεγαλύτερες θεσσαλικές πόλεις; Γιατί;
 7. Ποιές πόλεις καὶ κωμοπόλεις συνδέει ὁ θεσσαλικὸς σιδη-
ρόδρομος;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Βουνά	Ὑψος	Ποταμοί
1. Λαρίσης	Λάρισα	Ὀλυμπος	2.917	Πηνειός
2. Μαγνησίας	Βόλος	Ὄσσα	1.978	
3. Τρικάλων	Τρίκαλα	Χάσια	1.565	Χερσονήσοι
4. Καρδίτσας	Καρδίτσα	Πήλιο	1.547	Μαγνησία
		Καμβούνια	1.478	Κόλποι
		Πίνδος		Παγασητικός

Προϊόντα: Δημητριακά, βαμπάκι, ζαχαρότευτλα, λαχανικά, κτηνοτροφικά,
βιομηχανικά κλπ.

Το αρχαίο θέατρο της Δωδώνης

Η ΗΠΕΙΡΟΣ

Έργασίες

1. Δείξε στο χάρτη σου την Ήπειρο. Σέ ποιο μέρος της Ελλάδας βρίσκεται; Μέ ποιά ξένη χώρα και μέ ποιές ελληνικές περιοχές συνορεύει;
2. Πώς είναι τό έδαφος της Ήπείρου; Δείξε τά μεγαλύτερα βουνά, τίς πεδιάδες, τά ποτάμια, τίς λίμνες της.
3. Τί κλίμα νομίζετε ότι έχει ή Ήπειρος; Γιατί;

Ή Ήπειρος είναι χώρα ελληνική από τά πανάρχαια χρόνια. Στο κέντρο της βρισκόταν τό ξακουστό **μαντείο της Δωδώνης**, τό αρχαιότερο ελληνικό μαντείο, όπου σεβάσμιοι ιερείς εξηγοῦσαν στοῦς ανθρώπους τούς χρησμούς πού έδινε ή ιερή «**Δωδωναία Δρύς**».

Έκεῖ κατοικοῦσαν οἱ **Σελλοί** ή **Έλλοί** καί ἀπ' αὐτοῦς, ὅπως πιστεύουν πολλοί, πήραν τ' ὄνομά τους οἱ Έλληνες.

Σήμερα ἕνα μεγάλο τμήμα της Ήπείρου κατέχουν οἱ Άλβανοί. Τό τμήμα αὐτό λέγεται **Βόρειος Ήπειρος**. Ζοῦν καί σ' αὐτό Έλληνες καί ὑπάρχουν ἐκεῖ οἱ ελληνικές πόλεις **Κορυτσά, Πρεμετή, Κλεισούρα, Άργυρόκαστρο, Άγιοι Σαράντα, Χειμάρρα** καί πολλά ελληνικά χωριά.

Ή ἀπελευθέρωση τῶν σκλάβων ἀδερφῶν μας της Βόρειας Ήπείρου είναι ἕνα μεγάλο ἀνεκπλήρωτο ὡς τώρα ὄνειρο τῶν Έλλήνων.

Γεωφυσική καί οικονομική εξέταση τῆς Ἡπείρου

Ἡ Ἡπείρος εἶναι ὄρεινὴ χώρα. Ἡ Πίνδος μέ τις πανύψηλες κορυφές καί τις πολυάριθμες διακλαδώσεις της καταλαμβάνει ὅλο σχεδόν τὸ χωρὸ τῆς Ἡπείρου.

Ὁ Γράμμος, ὁ Σμόλικας, ἡ Τύμφη, ὁ Λάκμος, τὰ Ἀθαμανικά ὄρη, τὸ Ξηροβούνι, ἡ Μουργκάνα, τὸ Μιτισικέλι, ὁ Τόμαρος, τὰ ὄρη τοῦ Σουλίου εἶναι ὅλα μεγάλα βουνά, ποὺ ἀνήκουν στὴν Πίνδο.

Ἀνάμεσα στὰ βουνά αὐτὰ σχηματίζονται κοιλάδες καταπράσινες, μικρά ὀροπέδια καί ἄγριες χαράδρες.

Τό όροπέδιο τῶν Ἰωαννίνων μέ τήν Παμβώτιδα λίμνη εἶναι τό σπουδαιότερο ἀπό αὐτά.

Η ΠΙΝΔΟΣ

Ἡ όροσειρά τῆς Πίνδου μέ τίς πανύψηλες κορυφές καί τίς ἄγριες χαράδρες της, ἀλλοῦ δασοσκεπάστη κι ἀλλοῦ γυμνή, ἀπλώνεται σά γίγαντας ἀπό τό ἕνα ἄκρο τῆς χώρας ὡς τό ἄλλο, σάν νά θέλει ν' ἀγκαλιάσει ὁλόκληρη τήν Ἑλλάδα.

Ζαρκάδια, ἐλάφια, ἀρκοῦδες, λύκοι, τσακάλια, ἀγριογούρουνα ἔχουν τή φωλιά τους ἐδῶ.

Ἡ Πίνδος εἶναι δεμένη μέ τήν ἱστορία τῆς πατρίδας μας.

Σ' αὐτή εἶχαν τά λημέρια τους οἱ Ἀρματολοί καί οἱ Κλέφτες, πού πολεμοῦσαν τοὺς Τούρκους.

«Κάθε κορφή καί φλάμπουρο, κάθε κλαρί καί Κλέφτης», μᾶς λέει τό δημοτικό τραγούδι.

Στήν Πίνδο (Ταμπούρι - Σμόλικας), τό 1940, ὁ στρατός μας νίκησε τοὺς Ἰταλοὺς, πού ἦρθαν νά σκλαβώσουν τήν πατρίδα μας. Τό τραγούδι μᾶς θυμίζει πῶς:

*«...Ἐκεῖ στήν Πίνδο τραγουδοῦνε
τοῦ Δαβάκη τ' ἄξια παλικάρια
καί τόν κάθε ἐχθρό νικοῦνε
σάν παντοτινά...».*

Ψηλά στά ἠπειρωτικά βουνά ἔχουν τίς πηγές τους οἱ ποταμοί Θύαμις ἢ Καλαμάς, Ἀχέροντας, Λοῦρος, Ἀραχθός καί Ἀῶς.

Στήν Ἠπειρο βρέχει συχνά καί τά ποτάμια της ἔχουν ἄφθονα νερά. Τά νερά τοῦ Ἀχέροντα σέ πολλά σημεῖα χύνονται μέ βουητό σέ ὑπόγεια σπήλαια. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πίστευαν ὅτι ἐκεῖ ἦταν ἡ εἴσοδος τοῦ Ἀδη!

Στήν κοιλάδα τοῦ Λούρου μέ μεγάλο φράγμα σχηματίστηκε τεχνητή λίμνη. Μέ τά νερά της κινεῖται ὑδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο.

Κοντά στίς ἐκβολές τῶν ποταμῶν ὑπάρχουν μικρές εὐφορες κοιλάδες, πού σχηματίστηκαν ἀπό τίς προσχώσεις τους. Μεγαλύτερη εἶναι ἡ πεδιάδα τῆς Ἀρτας μέ μεγάλους πορτοκαλεῶνες.

Στά νότια τῆς Ἠπείρου σχηματίζεται ὁ Ἀμβρακικός κόλπος μέ τίς λιμνοθάλασσες Λογαροῦ καί Τσουκαλιοῦ, στίς ὁποῖες ὑπάρχουν πολλά ἰχθυοτροφεῖα.

Τό **κλίμα** στά παράλια τῆς Ἡπείρου εἶναι ὑγρό μεσογειακό. Στήν υπόλοιπη χώρα εἶναι ἡπειρωτικό.

Ἀσκησ. Ζωγράφισε τό γεωφυσικό χάρτη τῆς Ἡπείρου.

Προϊόντα. Ἡ Ἡπειρος εἶναι φτωχή περιοχή. Στά βουνά της ὑπάρχουν μεγάλα δάση, ἀπό τά ὁποῖα παράγονται ἄφθονα δασικά προϊόντα. Στά βοσκοτόπια τῆς Πίνδου τρέφονται χιλιάδες πρόβατα καί γίδες, πού δίνουν ἄφθονο γάλα, ἐκλεκτά τυριά, νόστιμα κρέατα.

Στά ὁροπέδια καλλιεργοῦνται δημητριακά, πατάτες, λαχανικά, ἀμπέλια. Ὀνομαστά εἶναι τά κρασιά τῆς Ζίτσας. Στίς παραλιακές κοιλάδες εὐδοκιμοῦν τό ρύζι, τό βαμβάκι, οἱ ἐλιές, τά ἐσπεριδοειδή.

Ἀφθονα ψάρια ἀλιεῦνται στόν Ἀμβρακικό κόλπο καί στίς λιμνοθάλασσές του, στή λίμνη τῶν Ἰωαννίνων καί στίς γειτονικές θάλασσες. Νοστιμότατα εἶναι τά χέλια τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων.

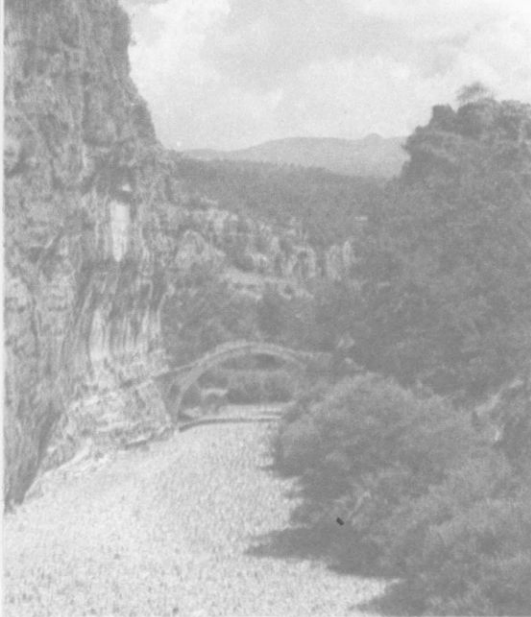
Ἀπό τά παλιά χρόνια στήν Ἡπειρο ἀκμάζει ἡ **βιοτεχνία**. Γνωστά σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα εἶναι τά γιαννιώτικα ἀσημικά, τά κοσμήματα, τά χάλκινα σκεύη, τά ξυλόγλυπτα. Ὀνομαστά ἐπίσης εἶναι τά ὑφαντά καί τά κεντήματα τῶν Ἰωαννίνων καί τοῦ Μετσόβου.

Τά προϊόντα ὅμως αὐτά δέν εἶναι ἀρκετά, γιά νά θρέψουν πολλούς ἀνθρώπους. Γι' αὐτό ἡ Ἡπειρος εἶναι ἀραιοκατοικημένη περιοχή. Σ' αὐτήν ζοῦν σήμερα 310.000 ἄνθρωποι.

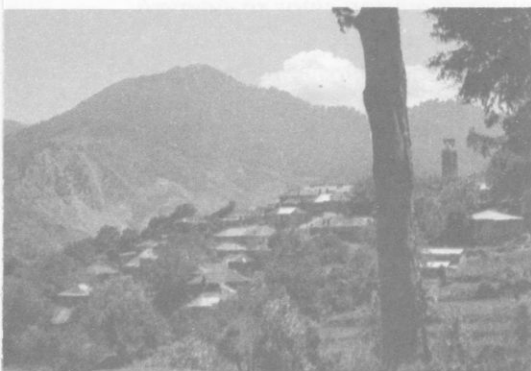
Πολλοί Ἡπειρώτες ἀπό τά παλιά χρόνια φεύγουν ἀπό τά χωριά τους. Πολλοί πηγαίνουν νά ζήσουν σ' ἄλλες πλουσιότερες ἐλληνικές περιοχές καί ἄλλοι μεταναστεύουν σέ ξένες χῶρες. Ὅπουδῆποτε ὅμως καί ἂν βρίσκονται, δέ λησμονοῦν τήν πατρίδα τους. Στέλνουν χρήματα στά χωριά τους καί χτίζουν ἐκκλησίες, ὠραῖα σχολεῖα, γέφυρες, ὑδραγωγεῖα, φιланθρωπικά ἱδρύματα. Ἄλλοι κάνουν μεγάλες δωρεές στήν Ἑλλάδα! Αὐτοί εἶναι οἱ μεγάλοι **ἐθνικοί εὐεργέτες**. Τέτοιοι εἶναι οἱ Ἡπειρώτες Ἀβέρωφ, Σίνας, Τοσίτσας, Στουρνάρας, ἀδερφοί Ζάππα, Καπλάνης, οἱ ἀδερφοί Ζωσιμάδες κ.ἄ.

Οἱ Ἡπειρώτες εἶναι ἀγνοί καί γενναῖοι πατριῶτες. Ἀγαποῦν τήν πατρίδα καί θυσιάζονται γι' αὐτήν.

Ὅταν ἡ πατρίδα μας ἦταν σκλαβωμένη στούς Τούρκους, οἱ Ἡπειρώτες πολλές φορές πολέμησαν μέ ἀπαράμιλλη γενναιότητα γιά τήν ἐλευθερία. Ὀνομαστοί εἶναι οἱ ἀγῶνες τῶν **Σουλιωτῶν** καί συγκινητικός ὁ ἥρωισμός τῶν γυναικῶν τους. Οἱ Σουλιώτισσες πολεμοῦν

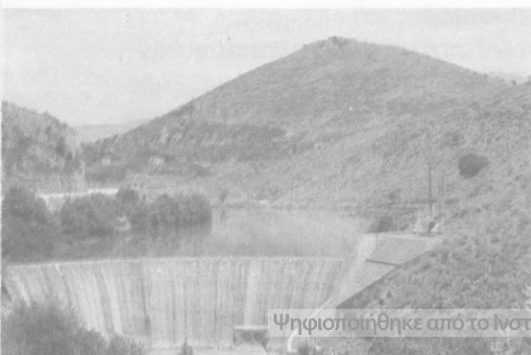

Χαράδρα Βίκου

Μέτσοβο

Λοῦρος – τό φράγμα

ὅπως καί οἱ ἄντρες καί πολλές ἀπό αὐτές, γιά νά μήν τίς πιάσουν οἱ Τοῦρκοι, χορεύοντας ρίχτηκαν μέ τά παιδιά τους στίς ἄγριες χαράδρες τοῦ **Ζαλόγγου**, προτιμώντας ἀπό τή σκλαβιά τόν ἔνδοξο θάνατο! Γνήσιες ἡρώιδες ἦταν καί οἱ Ἑπειρώτισσες τοῦ 1940.

Οἱ Ἑπειῶτες ἀγαποῦν ἐπίσης τά γράμματα καί τίς τέχνες. Στά χρόνια τῆς σκλαβιάς τά Ἰωάννινα ἦταν τό μεγαλύτερο πνευματικό κέντρο ὅλης τῆς Ἑλλάδας! Ἐκεῖ λειτουργοῦσαν μέ τίς δωρεές τῶν μεγάλων εὐεργετῶν πολλά σχολεῖα, στά ὁποῖα δίδασκαν ὀνομαστοί διδάσκαλοι. Τότε τά Γιάννενα

*«...ἦταν πρῶτα στ' ἄρματα,
στά γρόσια καί στά γράμματα».*

Ἡ **συγκοινωνία** στήν Ἑπειρο διεξάγεται μέ δυσκολία. Ἀρκετοί αὐτοκινητόδρομοι συνδέουν τίς πόλεις καί πολλά χωριά. Μέ αὐτοκινητόδρομους συνδέεται ἡ Ἑπειρος μέ τίς ἄλλες περιοχές τῆς Ἑλλάδας.

Ἀρκετή κίνηση ἔχουν τά λιμάνια τῆς Ἡγουμενίτσας καί τῆς Πρέβεζας. Τά Ἰωάννινα καί ἡ Πρέβεζα ἔχουν ἀεροπορική συγκοινωνία.

Πολιτική ἐξέταση τῆς Ἑπείρου

Ἡ Ἑπειρος εἶναι χωρισμένη στούς Νομούς: 1) **Ἰωαννίνων**, 2) **Θεσπρωτίας**, 3) **Πρεβέζης** καί 4) **Ἄρτης**.

1. **Ο Νομός Ίωαννίνων** καταλαμβάνει τό μεγαλύτερο μέρος τῆς Ἡπείρου. Διαιρεῖται στίς Ἐπαρχίες: α) **Δωδώνης** μέ πρωτεύουσα τὰ Ἰωάννινα, πού εἶναι καί πρωτεύουσα ὅλου τοῦ Νομοῦ, β) **Μετσόβου** μέ πρωτεύουσα τό **Μέτσοβο** (3.000 κ.), γ) **Κονίτσης** μέ πρωτεύουσα τήν **Κόνιτσα** (3.000 κ.) καί δ) **Πωγωνίου** μέ πρωτεύουσα τό **Δελβινάκι**.

Τά **Ἰωάννινα** (40.000 κ.), χτισμένα στίς ὄχθες τῆς λίμνης Παμβώτιδας, εἶναι τό πνευματικό, ἐμπορικό καί συγκοινωνιακό κέντρο τῆς Ἡπείρου. Στά Ἰωάννινα ὑπάρχει Πανεπιστήμιο καί ἡ Ζωσιμαία Παιδαγωγική Ἀκαδημία.

Στά νότια τῶν Ἰωαννίνων βρίσκονται τά ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου **μαντείου τῆς Δωδώνης** καί βορειότερα τό **Μπιζάνι**, ὅπου στά 1913 ὁ στρατός μας νίκησε τούς Τούρκους.

Ἀνάμεσα στό Μιτσικέλι καί στό Σμόλικα, σ' ἓνα τόπο μέ ἄγρια ὁμορφιά, εἶναι σκαρφαλωμένα τά ξακουστά **Ζαγοροχώρια**. Ἐκεῖ βρίσκεται καί ἡ ἄγρια βαθιά **χαράδρα τοῦ Βίκου**.

2. **Ο Νομός Θεσπρωτίας** ἔχει πρωτεύουσα τήν **Ἡγουμενίτσα** (4.000 κ.) καί διαιρεῖται στίς Ἐπαρχίες: α) **Θυάμιδος** μέ πρωτεύουσα τήν **Ἡγουμενίτσα**, β) **Φιλιατῶν** μέ πρωτεύουσα τίς **Φιλιάτες** (3.000 κ.), γ) **Μαργαριτίου** μέ πρωτεύουσα τό **Μαργαρίτι** (900 κ.) καί δ) **Σουλίου** μέ πρωτεύουσα τήν **Παραμυθιά** (3.000 κ.).

Στά βουνά τοῦ Σουλίου στά χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας ζοῦσαν οἱ ἀτρόμητοι Σουλιῶτες, τήν ἱστορία τῶν ὁποίων θά διδαχτοῦμε στήν ἕκτη τάξη.

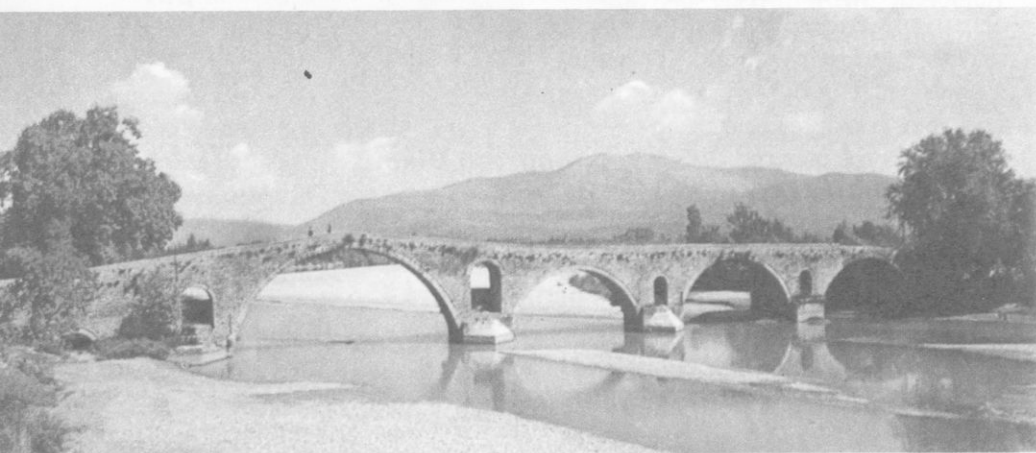
3. **Ο Νομός Πρεβέζης** ἔχει πρωτεύουσα τήν **Πρέβεζα** (13.000 κ.), πού εἶναι χτισμένη στήν εἴσοδο τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, δίπλα στήν ἀρχαία **Νικόπολη** καί εἶναι τό σπουδαιότερο λιμάνι τῆς Ἡπείρου. Κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Φιλιππιάδα** (3.000 κ.), τό **Θεσπρωτικό** (2.000 κ.) καί ἡ **Πάργα** (2.000 κ.), ἱστορική πόλη μέ παλαιά κάστρα, κι ἐρείπια ἀρχαίων μνημείων.

Στό Νομό Πρέβεζας βρίσκεται τό ὑδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο τοῦ Λούρου καί τά ἱστορικά βουνά τοῦ **Ζαλόγγου**.

4. **Ο Νομός Ἀρτης** ἀπλώνεται ἀπό τόν Ἀμβρακικό κόλπο ὡς τ' Ἀθαμανικά ὄρη (Τζουμέρκα) κι ἔχει πρωτεύουσα τήν **Ἄρτα** (20.000 κ.), ἱστορική πόλη χτισμένη στήν ἀριστερή ὄχθη τοῦ ποταμοῦ Ἀράχθου.

Ίωάννινα

Άρτα – τό ιστορικό γεφύρι

Πρέβεζα

Στήν "Αρτα, σώζονται πολλά μνημεία από την παλαιά ιστορία της πόλεως αυτής, πού ήταν στά βυζαντινά χρόνια πρωτεύουσα όλης τής 'Ηπείρου.

Γνωστό σ' όλους είναι τό θρυλικό παλιό γεφύρι τής "Αρτας.

Κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι ὁ Πέτας (2.000 κ.) καί τό Κομπότι (2.000 κ.), τόποι ιστορικοί, στούς ὁποίους οἱ "Ελληνες πολέμησαν σκληρά μέ τούς Τούρκους στήν ἐπανάσταση τοῦ 1821.

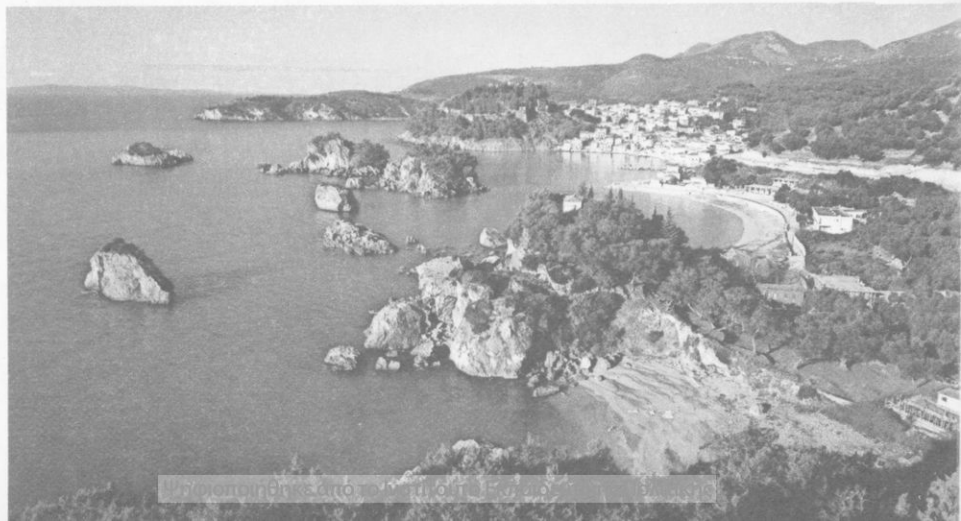
- Ἀσκήσεις.**
1. Ζωγράφισε τόν πολιτικό χάρτη τής 'Ηπείρου.
 2. Κάμε μέ τή φαντασία σου ἓνα ταξίδι ἀπό τήν "Αρτα στό Μέτσοβο.
 3. Ποιές εἶναι οἱ 3 μεγαλύτερες πόλεις τής 'Ηπείρου;
 4. Σέ ποιούς τόπους τής 'Ηπείρου εὐδοκίμει ἡ ἐλιά; Γιατί;
 5. Γιατί πολλοί 'Ηπειρώτες μεταναστεύουν;
 6. Ποιοί εἶναι οἱ σπουδαιότεροι τουριστικοί τόποι τής 'Ηπείρου;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Βουνά	Ὑψος	Ποταμοί
1. Ἰωαννίνων	Ἰωάννινα	Σμόλικας	2.637	"Αραχθός
2. Θεσπρωτίας	Ἡγουμενίτσα	Γράμμος	2.520	Λοῦρος
3. Πρεβέζης	Πρέβεζα	Τύμφη	2.497	Ἀχέροντας
4. "Αρτης	"Αρτα	Ἀθαμανικά	2.469	Θύαμις
		Λάκμος	2.295	Ἀῶς
Λίμνες		Τόμαρος	1.970	
Παμβώτιδα		Μιτσικέλι	1.810	
(Ἰωαννίνων)		Μουργκὰνα	1.806	

Προϊόντα: Κτηνοτροφικά, δασικά, δημητριακά, ἐλιές, ἐσπεριδοειδή, βιο-τεχνικά κλπ.

Πάργα

Τό μνημείο τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου στή Θεσσαλονίκη

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ἡ Μακεδονία σάν μιά πελώρια ἀσπίδα σκεπάζει καί προστατεύει τήν Ἑλλάδα! Πέρα ἀπό αὐτήν ἀπλώνονται ξένες χῶρες: ἡ Ἀλβανία, ἡ Γιουγκοσλαβία, ἡ Βουλγαρία.

Στίς κορυφογραμμές τοῦ Γράμμου, τοῦ Βόρα, τῆς Κερκίνης, καί τοῦ Ὁρβήλου τελειώνει ἡ Ἑλλάδα. Ἐκεῖ ἀγρυπνοῦν οἱ φρουροί τῶν συνόρων μας.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΞΑΚΟΥΣΤΗ, ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Η ΧΩΡΑ...».

Ἡ σημερινή ἐλληνική Μακεδονία ἀπλώνεται ἀπό τά γαλανά ἀκρογῆλια τοῦ Αἰγαίου καί τίς κορυφές τοῦ Ὀλύμπου ὥς τ' ἄλβανικά, τά γιουγκοσλαβικά καί τά βουλγαρικά σύνορα καί ἀπό τήν Πίνδο ὥς τό Νέστο ποταμό. Εἶναι τό μεγαλύτερο διαμέρισμα τῆς πατρίδας μας σ' ἔκταση καί σέ πλοῦτο.

Στίς πλούσιες πεδιάδες, στά μεγάλα ὁροπέδια καί στίς βουνοπλαγιές τῆς Μακεδονίας ζοῦν σήμερα 1.890.000 Ἕλληνες.

‘Από τὰ μυθικά χρόνια στή Μακεδονία ζοῦσαν Ἕλληνες.

Ὁ γενάρχης τῶν Μακεδόνων, ὁ Μακεδόνας, ἔλεγε ὅτι ἦταν παιδί τοῦ Δία !

Στή γλώσσα τῶν Δωριέων «Μακεδόνας» σήμαινε «ὑψηλόσωμος, γενναῖος».

‘Από τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου πληροφορούμαστε ὅτι στὸν τρωικό πόλεμο ἔλαβαν μέρος καὶ παλικάρια ἀπὸ τῆ Μακεδονία.

Ἡ πρώτη πρωτεύουσα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας ἦταν ἡ Πέλλα. ‘Απὸ τότε ἀρχίζει ἡ λαμπρὴ ἱστορία τοῦ μακεδονικοῦ ἑλληνισμοῦ.

‘Αργότερα ὁ βασιλιάς τῆς Μακεδονίας **Φίλιππος** ἔνωσε ὅλους τοὺς Ἕλληνες σ’ ἓνα μεγάλο κράτος. Ὁ γιὸς του ὁ **Μέγας Ἀλέξανδρος** ξεκινώντας ἀπὸ τὴν Πέλλα κυρίεψε χῶρες πολλές καὶ δόξασε ὅσο κανένας ἄλλος τὴν Ἑλλάδα. Μὲ 35.000 γενναίους στρατιῶτες ὁ μέγας αὐτός στρατηλάτης

«πέρασε φῶς σκορπίζοντας σ’ ὅλη τὴν οἰκουμένη...».

Στὴ Μακεδονία γεννήθηκε ὁ **Ἀριστοτέλης**, ὁ σοφὸς διδάσκαλος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Στὶς μακεδονικὲς πόλεις Καβάλα, Φιλίππους, Θεσσαλονίκη, Βέροια ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δίδαξε τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ καὶ οἱ Μακεδόνες μὲ τὸν καιρὸ λησιμόνησαν τοὺς ψεύτικους θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου κι ἔγιναν Χριστιανοί.

‘Απὸ τότε πολλές φορές πολέμησαν μὲ βάρβαρους ἐχθρούς, γιὰ νὰ φυλάξουν τὴ θρησκεία καὶ τὴν ἐλευθερία τους.

Στὰ χρόνια τῆς τουρκικῆς σκλαβιάς πολλές φορές προσπάθησαν νὰ ἐλευθερωθοῦν καὶ συχνὰ πολεμοῦσαν σκληρὰ μὲ τοὺς Τούρκους.

Σκληροὺς πολέμους ἔκαμαν καὶ μὲ τοὺς Βουλγάρους στὰ παλιά χρόνια καὶ στὴν ἐποχὴ τοῦ «μακεδονικοῦ ἀγώνα» (1904-1908).

Ἡ Μακεδονία μὲ τίς ὁροσειρές τοῦ Βερμίου καὶ τοῦ Βερτίσκου χωρίζεται σὲ τρία μεγάλα τμήματα:

Τό άκριτικό φυλάκιο Νίκης κοντά στή Φλώρινα

1. στήν **Κέντρική Μακεδονία**,
2. στή **Δυτική Μακεδονία** καί
3. στήν **Άνατολική Μακεδονία**.

Η ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Έργασίες

1. Δείξε στό χάρτη σου τή Δυτική Μακεδονία.
2. Μέ ποιά κράτη συνορεύει; Καί μέ ποιές έλληνικές περιοχές;
3. Ποιά βουνά τήν περιβάλλουν;
4. Δείξε στό χάρτη σου τίς λίμνες καί τούς ποταμούς τής Δυτ. Μακεδονίας.
5. Γιατί τό κλίμα τής Δυτ. Μακεδονίας είναι ήπειρωτικό;

Γεωφυσική καί οικονομική εξέταση

Ή Δυτική Μακεδονία βρίσκεται στή βορειοδυτική γωνία τής πατρίδας μας. Είναι χώρα όρεινή. Μεγάλες όροσειρές τήν περιβάλλουν καί τήν απομονώνουν από τήν υπόλοιπη Έλλάδα.

Βόρεια συνορεύει μέ τήν Άλβανία καί τή Γιουγκοσλαβία. Δυτικά ύψώνεται ή **Πίνδος** μέ τίς θεόρατες κορυφές του **Γράμμου**, του **Βοΐου** καί του **Σμόλικα**. Στά νότια τά **Χάσια**, τά **Καμβούνια** καί τά **Πιέρια** αποτελούν τά φυσικά σύνορα μεταξύ Δυτικής Μακεδονίας καί Θεσσαλίας. Άνατολικά βρίσκονται τό **Βέρμιο** καί ό **Βόρας**.

Μιά άλλη όροσειρά, πού σχηματίζουν τά βουνά **Βέρνο**, **Βίτσι**, **Σινάτσικο** καί **Μπούρινο**, άπλώνεται από Βορρά πρós Νότο στή

μέση ἀκριβῶς τοῦ χώρου τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας καί τόν χωρίζει στά δυό. Ἔτσι ἀποχωρίζεται ἡ κοιλάδα τοῦ Ἀλιάκμονα μέ τά ὄροπέδια τῆς Καστοριάς, τοῦ Βοῖου καί τῶν Γρεβενῶν ἀπό τά ἀνατολικά ὄροπέδια τῆς Φλώρινας, τῆς Ἑορδαίας καί τῆς Κοζάνης.

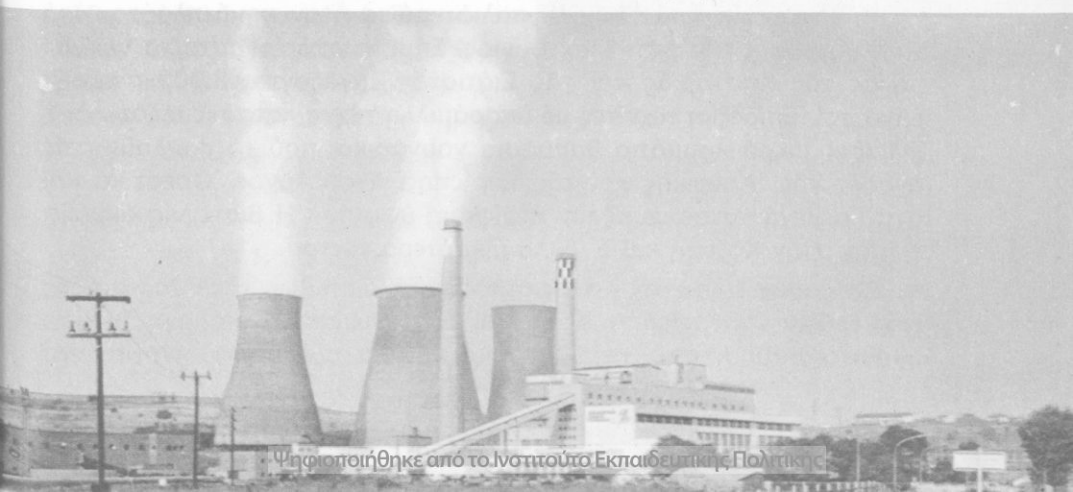
Ὁ Ἀλιάκμονας μέ τούς πολλούς παραπόταμους του συγκεντρώνει τά νερά τῶν δυτικῶν ὄροπεδίων καί μέσα ἀπό μιά βαθιά, ἄγρια χαράδρα, πού ἀνοίγεται ἀνάμεσα στά Πιέρια καί στό Βέρμιο, διασχίζει τήν πεδιάδα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας καί χύνεται στό Θερμαϊκό κόλπο.

Τό μεγάλο αὐτό ποτάμι πολύ σύντομα θά γίνει πηγή πλούτου γιά τή Μακεδονία καί τήν Ἑλλάδα ὁλόκληρη. Μέ τό πρῶτο φράγμα, πού χτίστηκε κοντά στή Βέροια, ποτίζονται πολλά χωράφια τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου. Ἐνα δεύτερο τεράστιο φράγμα ὕψους 100 περίπου μέτρων ἀνεγείρεται κοντά στό χωριό **Πολύφυτο**, γιά νά φράξει τό δρόμο τοῦ ποταμοῦ καί νά σχηματίσει μιά μεγάλη τεχνητή λίμνη. Μέ τά νερά τῆς λίμνης αὐτῆς θά κινηθεῖ ἕνα μεγάλο ὑδροηλεκτρικό ἐργοστάσιο καί θά ποτίζονται 1.350.000 στρέμματα χωράφια!

Ἀσύγκριτες σέ ὁμορφιά, σάν ζωγραφιές, εἶναι οἱ **λίμνες** τῆς Δυτ. Μακεδονίας: Ἡ λίμνη τῆς **Καστοριάς** (**Ὁρεστιάδα**) μέ τά νόστιμα ψάρια της, ἡ **Μεγάλη** καί ἡ **Μικρή Πρέσπα** μέ τά πλούσια παραλίμνια χωριά καί τίς δασοσκεπαστες βουνοπλαγιές τριγύρω, ἡ **Βεγορίτιδα** καί οἱ μικρές λίμνες τῶν **Πετρῶν** καί τῆς **Χειμαδίτιδας**.

Τό **κλίμα** τῆς Δυτ. Μακεδονίας εἶναι ἡπειρωτικό. Τά ὄροπέδιά της, μακριά ἀπό τή θάλασσα καί μέ μεγάλο ὑψόμετρο, εἶναι ἀνοιχτά πρὸς

Πτολεμαῖδα – ἀτμοηλεκτρικά ἐργοστάσια

τό Βοριά καί τό χειμώνα ψυχροί άνεμοι φυσοῦν καί φέρνουν κρύα καί χιόνια πολλά. Τό καλοκαίρι ὁμως εἶναι δροσερό κι εὐχάριστο.

Φυτά καί ζῶα τῆς Δυτ. Μακεδονίας. Πυκνά καί μεγάλα αἰωνόβια δάση ἀπό βαλανιδιές, καστανιές, ὄξυές, πεῦκα κι ἔλατα στολίζουν πολλά βουνά τῆς Δυτ. Μακεδονίας. Τά δάση εἶναι περισσότερα στά βουνά τῆς Πίνδου, στό Βίτσι, στά Πιέρια. Ἐκεῖ καί κυρίως στήν περιοχή τῶν Γρεβενῶν πολλοί ἄνθρωποι εἶναι ὑλοτόμοι καί παράγονται ἄφθονα δασικά προϊόντα.

Ἄρκοῦδες, λύκοι, ἀγριόχοιροι, ἄλεποῦδες, κουνάβια, λαγοί, ἐλάφια καί ζαρκάδια ζοῦν ἄφθονα στά δάση τῆς Δυτ. Μακεδονίας. Συστηματικά ἐκτροφεῖα θηραμάτων, πού δημιουργήθηκαν κοντά στήν Κοζάνη, στή Φλώρινα καί στά Γρεβενά, σύντομα θά πλουτίσουν τόν ζωικό κόσμο τῶν βουνῶν τῆς Δυτ. Μακεδονίας.

Χιλιάδες πρόβατα καί γίδια βόσκουν στά βοσκοτόπια τῆς Δυτ. Μακεδονίας καί παράγονται ἐκλεκτά κτηνοτροφικά προϊόντα. Τάμανούρια τῆς Βλάστης καί τά τυριά τοῦ Γράμμου, τῶν Γρεβενῶν καί τοῦ Βερμίου εἶναι γνωστά σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα.

Οἱ ἄνθρωποι πού ζοῦν στά ὀροπέδια καί στίς εὐφορες κοιλάδες ἀσχολοῦνται κυρίως μέ τή γεωργία. Τά δημητριακά, ὁ καπνός, τά σταφύλια, τά φροῦτα, οἱ πατάτες καί τά λαχανικά εἶναι τά σπουδαιότερα γεωργικά προϊόντα τοῦ τόπου. Ὀνομαστά εἶναι τά κρασιά τῆς Σιάτιστας, τῆς Κοζάνης καί τοῦ Ἄμυνταίου, οἱ φράουλες καί τά μήλα τῆς Φλώρινας, τά φασόλια τῆς Καστοριᾶς. Πολύτιμο προϊόν τῆς περιοχῆς Κοζάνης εἶναι ὁ κρόκος.

Ἡ **βιοτεχνία** ἀπό τά πολύ παλιά χρόνια ἦταν πηγὴ πλούτου γιὰ τίς οἰκογένειες τῆς Δυτ. Μακεδονίας. Σήμερα στά ἐργαστήρια γουνοποιίας τῆς Καστοριᾶς καί τῆς Σιάτιστας ἐργάζονται 8.000 περίπου ἐργάτες! Ἐπιδέξιοι τεχνίτες μέ ἀπαράμιλλη τέχνη κατασκευάζουν ἀπό χιλιάδες μικρά κομμάτια θαυμάσια γουναρικά, πού τά πουλοῦν στίς ἀγορές τῆς Ἀμερικῆς καί τῆς Εὐρώπης. Στό Ἄργος Ὁρεστικό καί στά Γρεβενά κατασκευάζουν περίφημα ὑφαντά. Ἡ βιοτεχνία ἀκμάζει ἐπίσης στήν Κοζάνη καί σ' ἄλλα μικρότερα κέντρα.

Ὁρυκτός πλοῦτος - Βιομηχανία. Στ' ὀροπέδιο τῆς Πτολεμαΐδας στά τελευταῖα χρόνια ἡ φύση καί οἱ ἄνθρωποι δημιούργησαν ἓνα ἀληθινό θαῦμα. Μιά περιοχή γεμάτη ἀπό ἔλη καί καπνοχώραφα

ἄλλαξε κι ἔγινε ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα βιομηχανικὰ κέντρα τῆς χώρας μας! Οἱ ἄφθονοι λιγνίτες τῆς περιοχῆς ἀξιοποιοῦνται. Ἑφτά χιλιάδες τεχνικοὶ κι ἐργάτες βρίσκουν ἐργασία στὰ λιγνιτωρυχεῖα, στ' ἀτμοηλεκτρικὰ ἐργοστάσια τῆς Δ.Ε.Η. καὶ στὸ μεγάλο ἐργοστάσιο ἀζωτούχων λιπασμάτων τῆς Πτολεμαῖδας.

Ἀλλὰ ὁ ὀρυκτὸς πλοῦτος τῆς Δυτ. Μακεδονίας δέν περιορίζεται μόνο στὸ λιγνίτη. Ὀνομαστά εἶναι τὰ πολύχρωμα μάρμαρα τῶν βουνῶν τῆς Κοζάνης, τὸ χρώμιο τοῦ Μπούρινου, ὁ ἀμίαντος τῶν Καμβουνίων κ.ἄ.

Γνωστὲς σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα εἶναι οἱ πηγές τοῦ Ξυνοῦ Νεροῦ καὶ τῆς Ἰτέας στὴν περιοχή τῆς Φλώρινας.

Ἡ **συγκοινωνία** στὴ Δυτ. Μακεδονία διεξάγεται κυρίως μέ αὐτοκίνητα. Σιδηροδρομικὴ γραμμὴ συνδέει τίς πόλεις Κοζάνη, Πτολεμαῖδα καὶ Φλώρινα μέ τὴ Θεσσαλονίκη καὶ τὴ Γιουγκοσλαβία. Ἀεροπορικὴ συγκοινωνία ἔχουν ἡ Κοζάνη καὶ ἡ Καστοριά.

Ἐπεξεργασία γουναρικῶν

Λίμνη Πρέσπα

Τό μνημείο τοῦ Παύλου Μελά

Κοζάνη

Σιάτιστα – ναός Ἀγ. Δημητρίου

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Πολιτικὴ ἐξέταση τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας

Ἡ Δυτικὴ Μακεδονία εἶναι χωρισμένη σέ 4 Νομούς: 1) **Κοζάνης**, 2) **Γρεβενῶν**, 3) **Καστοριάς** καὶ 4) **Φλωρίνης**.

1. Ὁ **Νομός Κοζάνης** μέ πρωτεύουσα τὴν Κοζάνη διαιρεῖται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Κοζάνης**, β) **Ἑορδαίας** καὶ γ) **Βοΐου**.

Ἡ **Κοζάνη** (24.000 κ.) εἶναι ἡ μεγαλύτερη πόλη τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ τὸ σπουδαιότερο συγκοινωνιακὸ κι ἐμπορικὸ κέντρο τῆς. Ἡ βιβλιοθήκη τῆς μέ 70.000 βιβλία εἶναι ἀπὸ τίς ἀρχαιότερες τῆς Ἑλλάδας. Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Κοζάνης εἶναι τὸ **Βελβεντό** (4.000 κ.) καὶ τὰ **Σέρβια** (4.000 κ.).

Πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Ἑορδαίας εἶναι ἡ **Πτολεμαῖδα** (17.000 κ.), ἡ ὁποία ἐξελίσσεται γοργὰ σέ βιομηχανικὴ πόλη.

Ἡ **Σιάτιστα** (5.000 κ.), χτισμένη στὸς βράχους τοῦ Σινάτισκου, εἶναι πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Βοΐου. Θαυμάσια εἶναι τὰ παλαιὰ ἀρχοντικά καὶ ἡ βιβλιοθήκη τῆς. Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Βοΐου εἶναι ἡ **Νεάπολη** καὶ τὸ **Τσοτύλι** μέ τὸ ἱστορικὸ Γυμνάσιο.

2. Ὁ **Νομός Γρεβενῶν** ἔχει πρωτεύουσα τὰ **Γρεβενά** (8.000 κ.). Σπουδαιότερες κωμοπόλεις του εἶναι ἡ **Δεσκάτη** (4.000 κ.) καὶ ἡ

Σαμαρίνα, θαυμάσιο θέρετρο κτηνοτρόφων στις πλαγιές του Σμόλικα.

3. **Ο Νομός Καστοριάς** έχει πρωτεύουσα την **Καστοριά** (16.000 κ.), την ωραιότερη πόλη της Δυτ. Μακεδονίας. Έβδομήντα περίπου παλαιές εκκλησίες, αριστουργήματα τέχνης, έρειπωμένα κάστρα και μεγαλοπρεπή αρχοντικά, πού καθρεφτίζονται στα καθαρά νερά της λίμνης, είναι τ' απαραίτητα στολίδια της Καστοριάς. Οι Καστοριανοί με την πανάρχαια τέχνη της γουναρικής κερδίζουν πολλά χρήματα.

Τό **Άργος Όρεστικό** (5.000 κ.), πλούσια αγροτούπολη, και τό **Νεστόριο** στις πλαγιές του Γράμμου είναι οι πιό αξιόλογες κωμότητες του Νομού.

4. **Ο Νομός Φλωρίνης** έχει πρωτεύουσα τή δροσόλουστη **Φλώρινα** (11.000 κ.), χτισμένη στην αρχή μιᾶς ὁμορφης κοιλάδας του Βέρνου, στή θέση της αρχαίας 'Ηράκλειας. Σπουδαιότερη κωμόπολη της περιοχῆς είναι τό **Άμύνταιο** (4.000 κ.).

Αξιόλογα **τουριστικά κέντρα** της Δυτ. Μακεδονίας είναι ἡ Καστοριά μέ τή γραφική λίμνη καί τά μνημεῖα της, ἡ περιοχή τῶν Πρεσπῶν, τόπος δροσιᾶς καί γαλήνης γεμάτος ἀπό ἱστορικά μνημεῖα, ἡ Φλώρινα καί ἡ Κοζάνη μέ τό δρο-

Εἰκόνες ἀπό τήν Καστοριά

σερό καλοκαίρι, ή Σιάτιστα μέ τά θαυμάσια άρχοντικά της, ή Σαμαρίνα.

Στή Δυτική Μακεδονία ζοϋν σήμερα 269.000 περίπου άνθρωποι. Οί Δυτικομακεδόνες είναι γενναίοι, έργατικοί κι έξυπνοι. Άγαποϋν τά γράμματα, τό έμπόριο, τίς τέχνες.

Οί κάτοικοι τών όρεινών κυρίως περιοχών από τά παλιά χρόνια μεταναστεϋουν άλλοι πρός τήν Κεντρική Μακεδονία καί τή γειτονική Θεσσαλία καί άλλοι σέ ξένες χῶρες, στή Γερμανία, στήν Άμερική καί στήν Αϋστραλία.

Μακρινοί πρόγονοι τών κατοίκων τής Δυτ. Μακεδονίας ήταν οί Δωριείς. Ό Μέγας Άλέξανδρος από τίς έπαρχίες τής Δυτ. Μακεδονίας στρατολόγησε τούς καλύτερους στρατηγούς, τούς πιό γενναίους στρατιῶτες. Οί πόλεις Πτολεμαΐδα καί Άμύνταιο καί τά χωριά Περδίκας, Κλειτός, Φιλώτας μās θυμίζουν ένδοξα όνόματα Μακεδόνων βασιλέων καί στρατηγών.

Στά χρόνια τής Τουρκοκρατίας γενναίοι κάτοικοι τής περιοχής αϋτής, πού δέν μπόρεσαν ν' άνεχθοϋν τήν τουρκική σκλαβιά, έστηναν τά λημέρια τους στά γειτονικά βουνά καί πολεμοϋσαν τούς Τούρκους.

Τό φθινόπωρο τοϋ 1940 οί κάτοικοι τής Δυτ. Μακεδονίας μέ τούς γείτονές τους Ήπειρῶτες βοήθησαν τό στρατό μας νά δώσει τίς πρώτες νικηφόρες μάχες έναντίον τών Ήταλῶν πού ήθελαν νά κυριέψουν τή χώρα μας. Άργότερα (1949) άλλες νικηφόρες μάχες δόθηκαν από τό στρατό μας έναντίον τών έχθρῶν τής πατρίδας στά βουνά **Βίτσι** καί **Γράμμο**.

- Άσκήσεις.**
1. Ζωγράφισε στή χαρτογραφία σου τό γεωφυσικό χάρτη τής Δυτ. Μακεδονίας.
 2. Γιατί ή Δυτ. Μακεδονία είναι άραιοκατοικημένη περιοχή;
 3. Ποιά είναι τά σπουδαιότερα προϊόντα της;
 4. Ποιές είναι οί 5 μεγαλύτερες πόλεις τής Δυτ. Μακεδονίας;
 5. Ποιές πόλεις της συνδέονται μέ σιδηρόδρομο;
 6. Τί παράγουν τά εργοστάσια τής Πτολεμαΐδας;

Φλώρινα

Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Έργασίες

1. Δείξε στο χάρτη σου την Κεντρική Μακεδονία.
2. Μέ ποιά κράτη συνορεύει; Μέ ποιές ελληνικές περιοχές; Από ποιά θάλασσα βρέχεται;
3. Ποιά μεγάλα βουνά την περιβάλλουν;
4. Δείξε στο χάρτη σου τούς κόλπους, τίς χερσονήσους καί τ' άκρωτήρια τής Κεντρικής Μακεδονίας.
5. Δείξε τούς ποταμούς καί τίς λίμνες τής Κεντρικής Μακεδονίας.
6. Δείξε τή μεγάλη πεδιάδα τής Κεντρικής Μακεδονίας. Γιατί τό κλίμα της εΐναι ήπειρωτικό;

Γεωφυσική καί οΐκονομική εξέταση

Ή Κεντρική Μακεδονία περιλαμβάνει: 1) τή μεγάλη **κεντρική πεδιάδα** μέ τά γύρω βουνά καί 2) τή **Χαλκιδική** χερσόνησο.

Μεγάλα βουνά περιβάλλουν τήν Κεντρική Μακεδονία: **Ο Όλυμπος**, τά **Πιέρια**, τό **Βέρμιο**, ό **Βόρας**, ή **Τζένα**, τό **Πάικο**, ή **Κερκίνη**, τά **Κρούσια**, ό **Βερτίσκο** καί τά **Κερδύλλια**. Πρός τή Χαλκιδική ύψώνονται ό **Χορτιάτης**, ό **Χολομώντας** καί ό **Αθως**.

Ή πεδιάδα τής Κεντρικής Μακεδονίας εΐναι τό εύφορότερο μέρος όλης τής Ελλάδας!

Πρίν από χιλιάδες χρόνια ό παραδεισένιος αύτός τόπος ήταν θάλασσα! **Ο Θερμαϊκός κόλπος** εΐσχωροΐσε βαθιά ώς τή Βέροια, τήν Έδεσσα καί τούς πρόποδες του Πάικου. Χρόνο μέ τόν χρόνο όμως οΐ μεγάλοι ποταμοΐ τής Κεντρικής Μακεδονίας **Αξιός** καί **Αλιάκμονας** καί οΐ μικρότεροι **Λουδίας** καί **Γαλλικός** μέ τά χΰματα πού μετάφεραν από τά γύρω βουνά γέμισαν τή θάλασσα καί άπόμεινε μία λίμνη μονάχα, ή λίμνη τΰν Γιάννιτσΰν, πού άπλωνόταν ανάμεσα στα Γιαννιτσαΐ καί στήν Άλεξάνδρεια. Ή λίμνη αύτή πρίν από 40 περίπου χρόνια άποξηράνθηκε. Χιλιάδες έργάτες καί πολλοΐ μηχανικοΐ μέ μεγάλα κανάλια άπομάκρυναν τά νερά της στή θάλασσα καί στή θέση

ΕΔΕΣΣΑ (καταρράχτης)

της βρίσκονται τώρα εϋφορα χωράφια. "Ετσι οί ποταμοί καί οί άνθρωποι άλλαξαν έντελῶς τήν ὄψη τοῦ τόπου αὐτοῦ!

Στήν κοίτη τοῦ Ἀξιοῦ καί τοῦ Ἀλιάκμονα κατασκευάστηκαν μεγάλα ἄρδευτικά φράγματα καί μέ τά νερά τους ποτίζονται πολλά χωράφια τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου.

Γύρω ἀπό τή μεγάλη κεντρική πεδιάδα σχηματίζονται ἄλλες μικρότερες: ἡ πλούσια πεδιάδα τῆς **Κατερίνης**, ἡ πεδιάδα τῆς **Ἀλμωπίας**, οί κοιλάδες τῆς **Παιονίας** καί τοῦ **Κιλκίς** καί τό λεκανοπέδιο τοῦ **Λαγκαδᾶ**.

Στό λεκανοπέδιο τοῦ Λαγκαδᾶ βρίσκονται οί λίμνες **Βόλβη** καί **Λαγκαδᾶ**. Ἄλλη λίμνη τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας εἶναι ἡ **Δοϊράνη**, πού βρίσκεται στά ἑλληνογιουγκοσλαβικά σύνορα.

Ἡ κοιλάδα τοῦ Ἀξιοῦ εἶναι τό μοναδικό ἄνοιγμα τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου πρὸς τό Βορρά. Ἀπό αὐτήν διέρχονται ὁ αὐτοκινητόδρομος καί ἡ σιδηροδρομική γραμμή πού συνδέουν τήν Ἑλλάδα μέ τή Γιουγκοσλαβία καί τίς ἄλλες χῶρες τῆς Εὐρώπης. Ἀπό αὐτήν ὅμως ὁρμοῦν πρὸς τήν Κεντρική Μακεδονία βορεινοί ψυχροί ἄνεμοι καί ἰδιαίτερα ὁ ὀρμητικός **Βαρδάρης**, πού, ὅταν φυσᾷ τό χειμῶνα, σαρώνει ὁλόκληρο τόν κάμπο! "Ετσι τό **κλίμα** τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας, ἂν καί ἡ περιοχή βρίσκεται πολύ κοντά στή θάλασσα, εἶναι ἡπειρωτικό μέ ψυχρό χειμῶνα καί θερμό καλοκαίρι.

Τά προϊόντα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας. "Ὅπως ἀναφέραμε, ἡ πεδιάδα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας εἶναι ὁ πλουσιότερος τόπος τῆς Ἑλλάδας. Παράγει ἄφθονα δημητριακά, βαμπάκι, ζαχαρότευτλα, ρύζι, καπνά, λαχανικά, καρπούζια, πεπόνια καί πολλά ἄλλα γεωργικά προϊόντα.

Τό δυτικό τμήμα τῆς πεδιάδας, πού φτάνει ὡς τή Βέροια, τή Νάουσα καί τήν Ἐδεσσα, εἶναι ἓνα ἀπέραντο περιβόλι γεμάτο ἀπό μηλιές, ροδακινιές, ἀχλαδιές, βερικοκιές, κερασιές καί ἄλλα ὀπωροφόρα δέντρα. "Ὅσες μηλιές καί ροδακινιές ὑπάρχουν στά περιβόλια τῆς περιοχῆς αὐτῆς δέν ὑπάρχουν σ' ὅλη τήν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα!

Κοντά στή Βέροια, στήν Ἐδεσσα, στή Νάουσα καί στή Σκύδρα ὑπάρχουν μεγάλες ἀποθῆκες πού εἶναι ψυγεῖα μαζί, στίς ὁποῖες συγκεντρώνουν τά φρούτα τῆς περιοχῆς, τά χωρίζουν σέ ποιότητες, τά συσκευάζουν καί τά στέλνουν στίς ἀγορές τῆς χώρας μας καί τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Είκονες από τόν μακεδονικό κάμπο

Στή Θεσσαλονίκη, στή Βέροια, στή Νάουσα καί στήν Έδεσσα υπάρχουν μεγάλα έκκοκκιστήρια βαμπακιού καί κλωστοϋφαντουργεία. Κοντά στήν Άλεξάνδρεια λειτουργεί τό μεγάλο έργοστάσιο ζάχαρης, στό όποιο από τά ζαχαρότευτλα τής περιοχής παράγεται ή ζάχαρη. Στή Θεσσαλονίκη υπάρχουν επίσης μεγάλα καπνεργοστάσια, όρυζόμυλοι καί πολλά άλλα έργοστάσια, στά όποια επεξεργάζονται τά γεωργικά προϊόντα τής περιοχής. Κοντά στό Λαγκαδά υπάρχει μεγάλο κονσερβοποιείο λαχανικών. Τά άφθονα γεωργικά προϊόντα δημιουργούν μεγάλες γεωργικές βιομηχανίες.

Στίς περιοχές του Κιλκίς καί τής Άλμωπίας τρέφουν καί μεταξοσκώληκες. Χαρακτηριστικό προϊόν τής Άλμωπίας είναι τό κόκκινο πιπέρι.

Στά καταπράσινα λιβάδια καί στίς πλαγιές των βουνών τής Κεντρικής Μακεδονίας βόσκουν χιλιάδες γαλακτοφόρες άγελάδες, βουβάλια, άλογα, πρόβατα καί γίδες. Οί γεωργοί τής περιοχής αυτής τρέφουν επίσης πολλούς χοίρους καί πουλερικά.

Κοντά στήν Άλεξάνδρεια υπάρχουν μεγάλα έργοστάσια ζωοτροφών.

Τά βουνά τής Κεντρικής Μακεδονίας είναι όλα σχεδόν καταπρά-

σινα. Μεγάλα δάση από βαλανιδιές, όξυές, πεύκα κι έλατα υπάρχουν στον Όλυμπο, στα Πιέρια, στο Βέρμιο, στο Βόρα, στην Τζένα, στα Κρούσια και στα Κερδύλλια.

Όρυκτό πλοΐτο ή Κεντρική Μακεδονία δέν έχει αξιόλογο. Στην άμμο του Γαλλικού ποταμού υπάρχει χρυσάφι, τό όποιο όμως παραμένει άνεκμετάλλευτο. Από τίς άλυκές της Πιερίας έξάγεται άλάτι.

Γνωστές σ' όλη τήν Έλλάδα είναι οι **ιαματικές πηγές** του **Λαγκαδά**, της **Νέας Άπολλωνίας**, της **Άλμωπίας**, της **Θέρμης** και ή πηγή **Σουρωτή** κοντά στη Θεσσαλονίκη.

Η **συγκοινωνία** στην Κεντρική Μακεδονία διεξάγεται μέ αυτοκίνητα και μέ τραίνα. Από τή Θεσσαλονίκη ξεκινούν πολλοί αυτοκινητόδρομοι, πού συνδέουν όλες τίς πόλεις και τά χωριά της Κεντρικής Μακεδονίας. Μεγάλη κίνηση έχουν επίσης τό λιμάνι και τό άεροδρόμιο της Θεσσαλονίκης.

Στην Κεντρική Μακεδονία (έκτός από τή Χαλκιδική, γιά τήν όποία θά μιλήσουμε πιό κάτω) ζούν 1.130.000 περίπου άνθρωποι.

- Άσκήσεις.**
1. Γιατί ή Κεντρική Μακεδονία είναι τόσο πυκνοκατοικημένη;
 2. Ζωγράψισε στη χαρτογραφία σου τό γεωφυσικό χάρτη της Κεντρικής Μακεδονίας (έκτός από τή Χαλκιδική).
 3. Τί κλίμα έχει ή Χαλκιδική; Τί ή πεδιάδα της Κεντρικής Μακεδονίας; Γιατί;
 4. Ποϋ όφείλεται ή μεγάλη ανάπτυξη της Θεσσαλονίκης;
 5. Ποιές πόλεις της Κεντρικής Μακεδονίας έχουν σιδηροδρομική συγκοινωνία;
 6. Ποιά είναι τά σπουδαιότερα τουριστικά κέντρα της Κεντρικής Μακεδονίας;
 7. Γιά ποιούς τόπους της Κεντρικής Μακεδονίας μιλήσαμε στο μάθημα της Ιστορίας;
 8. Γιατί τό έργοστάσιο ζάχαρης χτίστηκε στην Άλεξάνδρεια και όχι στη Θεσσαλονίκη;

Πολιτική εξέταση

Η πεδιάδα της Κεντρικής Μακεδονίας μέ τά γύρω βουνά διαιρείται στους Νομούς: 1) **Θεσσαλονίκης**, 2) **Κιλκίς**, 3) **Πέλλης**, 4) **Ημαθίας** και 5) **Πιερίας**.

Ο Λευκός Πύργος

1. **Ὁ Νομός Θεσσαλονίκης** περιλαμβάνει τῖς **Ἐπαρχίες Θεσσαλονίκης καὶ Λαγκαδᾶ.**

Πρωτεύουσά του εἶναι ἡ **Θεσσαλονίκη** (557.100 κ.), πού εἶναι καί πρωτεύουσα ὅλης τῆς Μακεδονίας.

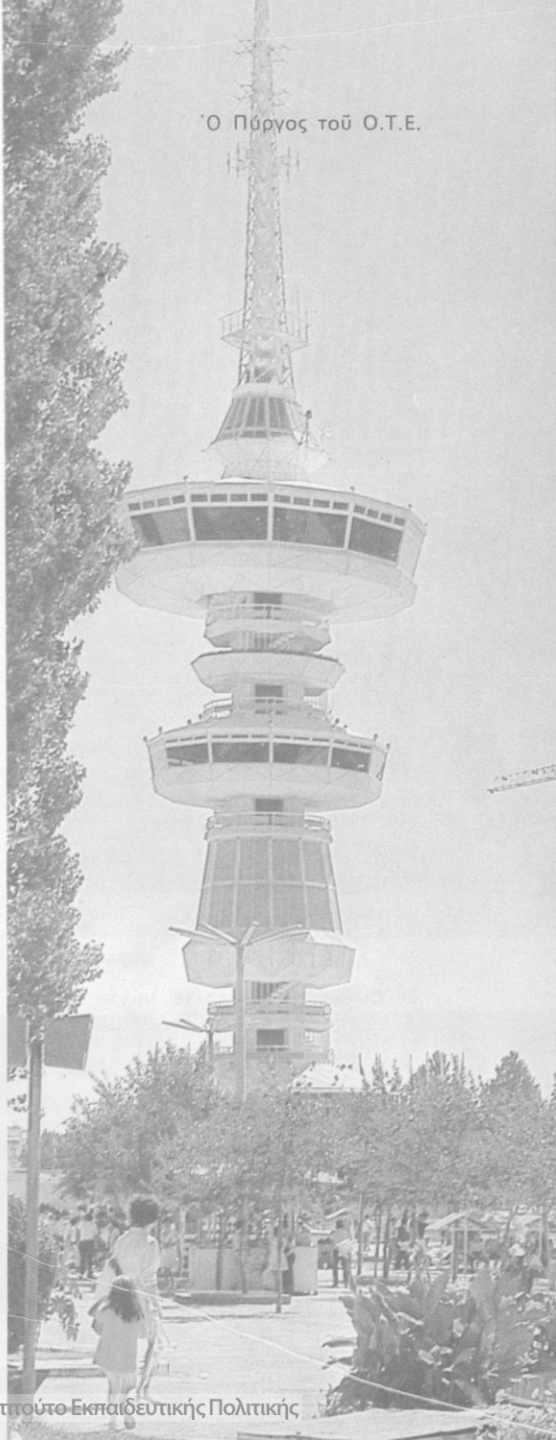
Τῇ Θεσσαλονίκῃ τὴν ἔχτισε στὰ 315 π.Χ. ὁ βασιλιάς τῆς Μακεδονίας Κάσσανδρος καί τῆς ἔδωσε τ' ὄνομα τῆς γυναίκας του Θεσσαλονίκης, πού ἦταν ἀδερφή τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

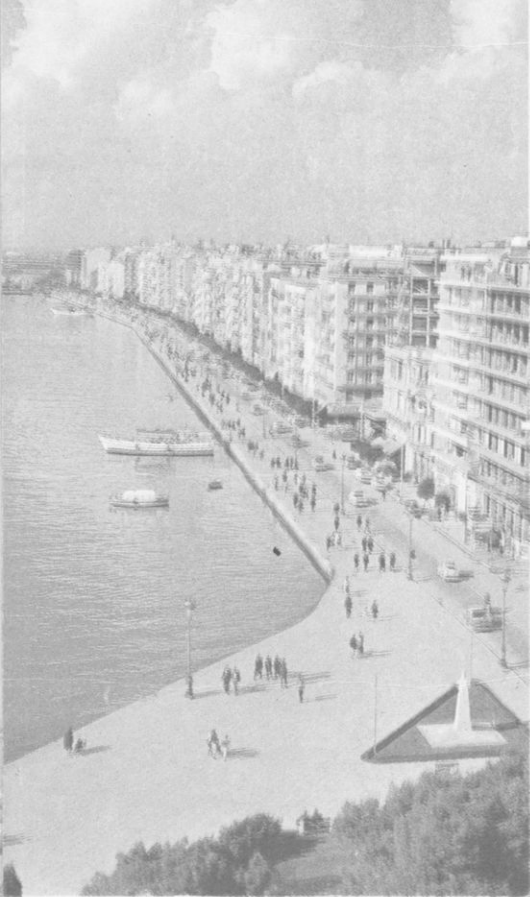
Ἡ Θεσσαλονίκη ἀναπτύχθηκε πολύ γρήγορα καί γνώρισε δόξα μεγάλη. Τά ψηλά κάστρα, οἱ πύργοι, οἱ πολυάριθμοι παλαιῆς ἐκκλησίαι καί τ' ἄλλα παλαιὰ μνημεῖα της μαρτυροῦν τὴν ἔνδοξο ἱστορία τῆς μακεδονικῆς πρωτεύουσας.

Στά κάστρα τῆς Θεσσαλονίκης πολλές φορές οἱ Μακεδόνες πολέμησαν σκληρά μέ πολυάριθμους ἐχθρούς καί κέρδισαν νίκες περίλαμπρες. Προστάτης καί βοηθός τῶν Θεσσαλονικέων σ' ὅλους τοὺς σκληροὺς αὐτοὺς ἀγῶνες ἦταν ὁ πολιοῦχος τῆς Θεσσαλονίκης **Ἅγιος Δημήτριος**, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε, ἔζησε καί μαρτύρησε στὴν πόλη αὐτή. Στὴ θέση ὅπου μαρτύρησε ὑψώνεται σήμερα ὁ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Σάν ζωγραφιά προβάλλει ἡ Θεσσαλονίκη στὰ μάτια τοῦ ταξιδιώτη, καθὼς τὴν ἀντικρύζει ἀπὸ τό κατὰ-

Ὁ Πύργος τοῦ Ο.Τ.Ε.

Θεσσαλονίκη – παραλία

Ἡ Διεθνὴς Ἑκθεση τῆ νύχτα

στρωμα τοῦ πλοίου, πού σχίζει τὰ γαλανὰ νερά τοῦ Θερμαϊκοῦ καί κατευθύνεται στό λιμάνι της. Χιλιάδες πολυκατοικίες ἀπλώνονται ἀμφιθεατρικά ἀπό τή θαυμάσια παραλία της ὡς ἐπάνω στά κάστρα τοῦ Ἑπταπυργίου.

Ὁ **Λευκός Πύργος**, χαρακτηριστικό γνώρισμα τῆς Θεσσαλονίκης, προβάλλει στήν πρώτη γραμμή. Δίπλα του τό καλλιμάρμαρο κτίριο τοῦ Θεάτρου καί ὁ μεγάλος Δημοτικός Κήπος. Πέρα ἀπό αὐτόν βρίσκεται τό Στρατηγεῖο, τό Ἀρχαιολογικό Μουσεῖο καί ὁ χώρος τῆς Διεθνοῦς Ἑκθέσεως Θεσσαλονίκης.

Ἐδῶ κάθε Σεπτέμβριο συγκεντρώνονται προϊόντα διαφόρων εἰδῶν ἀπ' ὅλη τήν Ἑλλάδα καί ἀπό πολλές ξένες χώρες, γιά νά τά δοῦν οἱ χιλιάδες ἐπισκέπτες τῆς Ἑκθέσεως καί ν' ἀγοράσουν. Ἐνα θαῦμα εἶναι ἡ Ἑκθεση τῆς Θεσσαλονίκης, ὅταν λειτουργεῖ. Σ' αὐτήν

βλέπει κανείς ολοζώντανη την πρόοδο της χώρας μας στη γεωργία, στη βιοτεχνία, στη βιομηχανία κλπ.

Πέρα από τον χώρο της Έκθεσης απλώνεται η ωραία **Πανεπιστημιούπολη** της Θεσσαλονίκης. Στίς Σχολές της σπουδάζουν χιλιάδες Έλληνόπουλα.

Κοντά στην Πανεπιστημιούπολη υπάρχουν μεγάλα νοσοκομεία, στά όποια νοσηλεύονται άρρωστοι απ' όλη τή Μακεδονία.

Πιο επάνω απλώνεται ο καταπράσινος **Κεδρηνός λόφος**.

Στό ανατολικό τμήμα της πόλεως υπάρχουν μόνο πολυκατοικίες, πού φτάνουν ως τούς πρόποδες του **Χορτιάτη** καί ως τίς γραφικές παραθαλάσσιες συνοικίες της **Άρετσούς** καί της **Νέας Κρήνης** μέ τά θαυμάσια έξοχικά κέντρα.

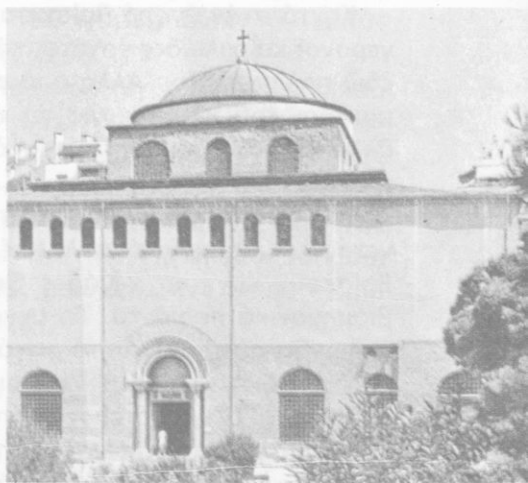
Στό κέντρο της πόλεως βρίσκεται η αγορά μέ μεγάλα καί ωραία καταστήματα. Έδω υπάρχουν πλατείες καί δρόμοι μέ μεγάλη κίνηση.

Στό κεντρικό αυτό τμήμα βρίσκεται τό Διοικητήριο, στό όποιο στεγάζονται τά γραφεία του **Υπουργού Βορείου Ελλάδος**, ή Νομαρχία, τό Δημαρχείο της πόλεως, οί Τράπεζες καί πολλά μεγάλα ξενοδοχεία.

Κεντρικοί δρόμοι της Θεσσαλονίκης είναι ή όδός **Μεγάλου Άλεξάνδρου**, ή όδός **Άριστοτέλους**, ή **Έγνατία** όδός.

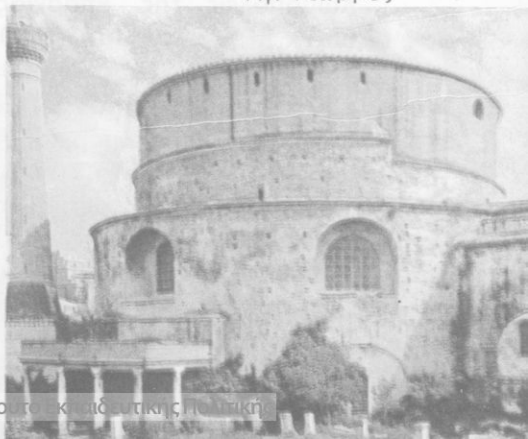

“Αγ. Δημήτριος

“Αγ. Σοφία

“Αγ. Γεώργιος

Ἡ πλάζ τῆς Ἀγ. Τριάδος

Κοντά στήν ἀγορά βρίσκεται τό λιμάνι τῆς Θεσσαλονίκης. Ὑψηλοὶ γερανοὶ καὶ χιλιάδες ἐργάτες κάθε μέρα φορτώνουν καὶ ξεφορτώνουν ἐδῶ πολλὰ πλοῖα. Ἀλλά ἀπὸ αὐτὰ παραλαμβάνουν τὰ προϊόντα τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου, γιὰ νά τὰ μεταφέρουν σέ ξένους τόπους, καὶ ἄλλα φέρνουν ἐμπορεύματα ἀπὸ ἄλλα λιμάνια γιὰ τίς ἀγορές τῆς Μακεδονίας.

Πρὸς τό δυτικὸ τμῆμα τῆς πόλεως καὶ πάνω ἀπὸ τό λιμάνι ἀπλώνεται ἡ βιομηχανικὴ πόλη σέ πολυάριθμα ἐργοστάσια, στὰ ὁποῖα βρίσκουν ἐργασία χιλιάδες Θεσσαλονικεῖς καὶ παράγονται ἄφθονα βιομηχανικὰ προϊόντα. Τό μεγαλύτερο βιομηχανικὸ συγκρότημα τῆς περιοχῆς αὐτῆς εἶναι τό μεγάλο διυλιστήριο πετρελαίου.

Στὴν ἴδια περιοχὴ βρίσκεται ὁ σιδηροδρομικὸς σταθμὸς τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ ὡραιότερος σιδηροδρομικὸς σταθμὸς τῆς χώρας μας.

Ἀνατολικά καὶ ἀπέναντι ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη ὡς τό ἄκρωτήριο **Ἐμβολο** ἀπλώνεται ἡ θαυμάσια τουριστικὴ ἀκτὴ μέ τὰ γραφικὰ χωριά **Περαία**, **Νέους Ἐπιβάτες**, **Ἀγία Τριάδα**.

Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης εἶναι τὰ **Βασιλικά** (3.000 κ.), ἡ **Ἐπανωμὴ** (5.000 κ.), ἡ **Νέα Μηχανιώνα** (3.000 κ.), ὁ **Ἅγιος Ἀθανάσιος** (3.000 κ.), ὁ **Πύργος** (6.000 κ.), ἡ **Σίνδος** (5.000 κ.), ἡ **Χαλκηδόνα** (3.000 κ.), τὰ **Κουφάλια** (7.000 κ.).

Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ εἶναι ὁ **Λαγκαδᾶς** (7.000 κ.), ὁ **Σοχός** (3.000 κ.), τό **Ζαγκλιβέρι** (2.000 κ.) καὶ ὁ **Σταυρός**, θαυμάσιος τόπος παραθερισμοῦ στίς ἀκτές τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου.

2. **Ὁ Νομὸς Κιλκίς** ἀπλώνεται ἀπὸ τό Πάικο ὡς τὰ Κρούσια. Ὁ ποταμὸς Ἀξιὸς τὸν χωρίζει σέ δύο Ἐπαρχίες: α) στήν **Ἐπαρχία Κιλκίς** καὶ β) στήν **Ἐπαρχία Παιονίας**.

Φυλάκιο Εύζωνων

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ καί τῆς Ἐπαρχίας Κιλκίς εἶναι τό **Κιλκίς** (12.000 κ.) καί πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Παιονίας ἡ **Γουμένισσα** (5.000 κ.). Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι τό **Πολύκαστρο** (5.000 κ.) καί ἡ **Ἀξιούπολη** (3.000 κ.).

Στήν περιοχή τοῦ Κιλκίς καί τοῦ **Λαχανᾶ** (ένός μικροῦ χωριοῦ τοῦ Νομοῦ Θεσσαλονίκης πάνω στόν αὐτοκινητόδρομο Θεσσαλονίκης-Σερρῶν) τόν Ἰούνιο τοῦ 1913 ὁ στρατός μας νίκησε τούς Βουλγάρους, οἱ ὅποιοι ἤθελαν νά κάμουν δική τους τή Μακεδονία.

3. Ὁ **Νομός Πέλλης** πῆρε τ' ὄνομά του ἀπό τήν **Πέλλα**, τήν ἔνδοξη πρωτεύουσα τοῦ Φιλίππου καί τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Σήμερα στή θέση τῆς ἀρχαίας Πέλλας βρίσκεται ἓνα μικρό χωριό καί πολλά ἐρείπια ἀπό ἀρχαῖα ἀρχοντικά.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ Πέλλης εἶναι ἡ μαγευτική **Ἔδεσσα** (15.000 κ.), χτισμένη στίς πλαγιές τοῦ Βερμίου, ἀνάμεσα σέ πλούσια περιβόλια μέ ὀπωροφόρα δέντρα.

Ἡ Ἔδεσσα ἦταν ἡ πρώτη πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας. Τό παλαιό της ὄνομα ἦταν **Αἰγαί**.

Ἀσύγκριτο στολίδι τῆς Ἔδεσσας εἶναι οἱ μεγαλοπρεπεῖς καταρ-

Πέλλα

Ἔδεσσα

Νάουσα – Ἀραπίτσα
Βέροια – Βῆμα Ἀπ. Παύλου

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ράχτες, τούς ὁποίους σχηματίζουν τὰ νερά τοῦ Ἑδεσσαίου ποταμοῦ, καθώς κατεβαίνουν ὀρμητικά ἀπὸ τὰ γύρω βουνά πρὸς τὴν πλούσια μακεδονικὴ πεδιάδα.

Ἐνα μεγάλο μέρος τῶν νερῶν αὐτῶν ἔρχεται ἀπὸ τὴ λίμνη Βεγορίτιδα μέ μιά μεγάλη ὑπόγεια τεχνητὴ σήραγγα. Μ' αὐτὴν τὰ νερά τῆς λίμνης διοχετεύονται στὸ ὑδροηλεκτρικὸ ἔργοστάσιο τοῦ Ἑδεσσαίου καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πέφτουν στοὺς μεγάλους καταρράχτες. Ἀλλὰ νερά κινοῦν τὰ κλωστοῦφαντουργεῖα τῆς πόλεως.

Κάτω ἀπὸ τούς καταρράχτες ὑπάρχει δεῦτερο ὑδροηλεκτρικὸ ἔργοστάσιο, πού παράγει ἄφθονο ἠλεκτρικὸ ρεῦμα.

Πολλοὶ ἐπισκέπτες ἔρχονται κάθε χρόνο στὴν Ἑδεσσα, γιὰ νὰ χαροῦν τὴς ὁμορφίες τῆς. Κάθε Μάιο γίνεται ἐδῶ καὶ ἡ μεγάλη γιορτὴ τῶν Ἀνθροσθηρίων, δηλαδή μεγάλη παρέλαση μέ ἄνθοστόλιστα ἄρματα. Πολλοὶ ἐπισκέπτονται ἐπίσης τὴν ἀρχαία Πέλλα.

Ὁ Νομὸς Πέλλης διαιρεῖται:

α) Στὴν Ἑπαρχία Ἑδέσσης μέ πρωτεύουσα τὴν Ἑδεσσα καὶ σπουδαιότερη κωμόπολη τὴ Σκύδρα (4.000 κ.).

β) Στὴν Ἑπαρχία Ἀλμωπίας μέ πρωτεύουσα τὴν Ἀριδαία (4.000 κ.).

γ) Στήν **Έπαρχία Γιαννιτσών** μέ πρωτεύουσα τήν πλούσια άγρο-
τούπολη **Γιαννιτσά** (21.000 κ.) καί κωμοπόλεις τήν **Κρύα Βρύση**
(5.000 κ.) καί τήν **Πέλλα** (2.000 κ.).

Κοντά στά Γιαννιτσά ό έλληνικός στρατός τόν Όκτώβριο του
1912 νίκησε τούς Τούρκους.

4. **Ό Νομός Έμαθίας** είναι ένας παραδεισένιος τόπος. Τό πε-
δινό τμήμα του Νομού είναι τό εύφορότερο κομμάτι του μακεδο-
νικού κάμπου. Οί πλαγιές του Βερμίου καί των Πιερίων είναι κατα-
πράσινες καί παντού αναβλύζουν κρυσταλλένια νερά.

Σέ δύο γραφικούς εξώστες του Βερμίου είναι χτισμένες ή **Βέροια**
(30.000 κ.), πρωτεύουσα του Νομού καί τής Έπαρχίας Έμαθίας,
καί ή **Νάουσα** (17.000 κ.), πρωτεύουσα τής Έπαρχίας Νάουσας.

Οί δύο αυτές μακεδονικές πόλεις μαζί μέ τήν Έδεσσα είναι οί
όμορφες «νεράιδες» του Βερμίου. Καί τίς τρεῖς τίς διασχίζουν μικροί
ποταμοί, πού σχηματίζουν ωραίους καταρράχτες καί κινούν μέ τά
νερά τους πολλά έργοστάσια.

Η Βέροια είναι μία από τίς αρχαιότερες μακεδονικές πόλεις. Στο
αρχαιολογικό μουσεῖο της φυλάγονται πολλά αρχαῖα εύρήματα, πού
μαρτυροῦν τήν ένδοξη Ιστορία τής περιοχῆς της.

Η Νάουσα είναι νεώτερη πόλη. Στήν επανάσταση του 1821 έπαθε
μεγάλες καταστροφές από τούς Τούρκους. Τότε πολλές Νάουσαῖες
μέ τά παιδιά τους, γιά νά μήν τίς πιάσουν οί Τοῦρκοι, πήδησαν
στ' άφρισμένα νερά του καταρράχτη τής **Άραπίτσας**, όπου βρήκαν
ένδοξο θάνατο!

Στίς καταπράσινες πλαγιές του Βερμίου, κοντά στο χωριό Καστα-
νιά, βρίσκεται τό γραφικό μοναστήρι τής **Παναγίας Σουμελά**.

Η μεγαλύτερη κωμόπολη του Νομού Έμαθίας είναι ή **Άλεξάν-
δρεια** (8.000 κ.), μεγάλο άγροτικό κέντρο στην καρδιά του μακε-
δονικού κάμπου.

5. **Ό Νομός Πιερίας** έχει πρωτεύουσα τήν **Κατερίνη** (29.000 κ.).

Η παραλία τής Πιερίας από τίς έκβολές του Πηνειοῦ ως τίς έκβο-
λές του Άλιάκμονα είναι μαγευτική καί εξελίσσεται γρήγορα σέ θαυ-
μάσιο κέντρο παραθερισμοῦ.

Στίς πεντακάθαρες άμμουδιές του **Πλαταμώνα**, τής **Πλάκας**, του
Μακρύγιαλου, πού τίς σκιάζουν δάση όλόκληρα από θεόρατα πλα-

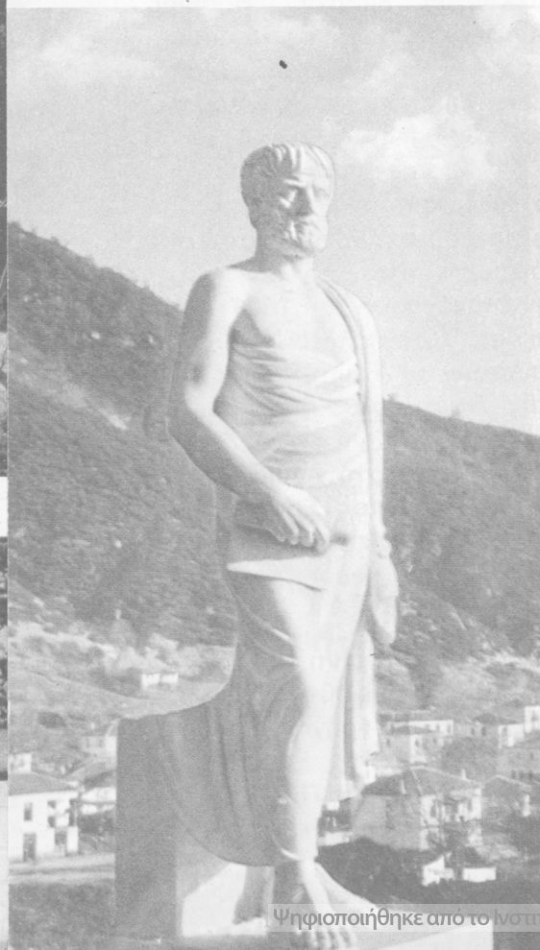

Όλυμπος – θρόνος του Δία

Άγιο Όρος

Άριστοτέλης

τάνια, συγκεντρώνονται κάθε καλοκαίρι χιλιάδες παραθεριστές.

Πάνω από την πλούσια πεδιάδα της Κατερίνης ύψώνονται οι μεγαλοπρεπείς κορυφές του Όλύμπου και βορειότερα τά καταπράσινα Πιέρια.

Στίς πλαγιές του Όλύμπου είναι σκαρφαλωμένο τό **Λιτόχωρο** (6.000 κ.). Από έδω άρχισε ή μεγάλη μακεδονική επανάσταση του 1878. Κι από έδω σήμερα ξεκινούν οι όρειβάτες, γιά ν' ανεβούν ψηλά στό θεϊκό βουνό, ως τό θρόνο του Δία.

Πλούσιες κωμοπόλεις του Νομού Πιερίας είναι ό **Κολινδρός** (3.000 κ.) και τό **Αϊγίνιο** (4.000 κ.).

Στ' αρχαία χρόνια όνομαστές πόλεις της Πιερίας ήταν ή **Πύδνα** και τό **Δίο**.

Από τά παλιά χρόνια σώζεται και τό ξακουστό κάστρο του Πλαταμώνα, κοντά στό όποιο σήμερα υπάρχουν ώραϊα ξενοδοχεία.

Η ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ

Ἡ Χαλκιδική μέ τό θαυμάσιο μεσογειακό κλίμα, τίς πευκόφυτες ἀκρογιαλιές καί τίς ἀτέλειωτες ἀμμουδιές, εἶναι ἓνα ἀπό τά ὠραιότερα τουριστικά κέντρα τῆς χώρας μας.

Πρίν ἀπό λίγα χρόνια ἡ Χαλκιδική ἦταν μιά παραμελημένη ὄρεινή ἐλληνική γωνιά. Σήμερα κατασκευάζονται νέοι δρόμοι, χτίζονται σύγχρονα ξενοδοχεῖα καί οἱ γραφικές ἀκτές της γεμίζουν ἀπό παραθεριστές.

Ἡ Χαλκιδική εἶναι μιά ξεχωριστή σέ ὁμορφιά χερσονήσος, πού ἀπλώνεται ἀνάμεσα στό **Θερμαϊκό** καί στό **Στρυμονικό κόλπο**. Δυό μικρότεροι κόλποι, οἱ κόλποι τῆς **Κασσάνδρας** καί ὁ **Συγκιτικός**, τή χωρίζουν σέ τρεῖς μικρότερες χερσονήσους, στίς χερσονήσους τῆς **Κασσάνδρας**, τῆς **Σιθωνίας** καί τοῦ Ἁγίου Ὄρους, πού καταλήγουν στά ἀκρωτήρια **Καναστραῖο**, **Δρέπανο** καί **Νυμφαῖο**.

Στό κέντρο τῆς χερσονήσου ὑψώνεται ὁ **Χολομώντας** καί στή ΝΑ γωνιά ὁ **Ἄθως** (**Ἅγιον Ὄρος**).

Στίς πλαγιές τοῦ Χολομῶντα ὑπάρχουν μεγάλα δάση, ἐνῶ χαμηλότερα εὐδοκιμοῦν ἀμπέλια, δημητριακά, ἐλιές. Ἡ Χαλκιδική παράγει ἐπίσης καλό μέλι καί μετάξι.

Οἱ κόλποι της ἔχουν πολλά ψάρια καί πολλοί κάτοικοί της ἀσχολοῦνται μέ τήν ἀλιεία.

Ἀπό τά ἀρχαῖα χρόνια στή Χαλκιδική λειτουργοῦν πολλά μεταλλεῖα, ἀπό τά ὁποῖα ἐξάγονται σιδηροπυρίτης, μολύβι, ψευδάργυρος, μαγγάνιο, λευκόλιθος καί ἄλλα ὀρυκτά.

Στά ἀρχαῖα χρόνια στή Χαλκιδική ὑπῆρχαν μεγάλες πόλεις: ἡ **Ὀλυνθος**, ἡ **Ποτίδαια**, τά **Στάγειρα**, ὅπου γεννήθηκε ὁ φιλόσοφος Ἀριστοτέλης, κ.ἄ. Σήμερα ἡ μεγαλύτερη πόλη τῆς Χαλκιδικῆς εἶναι ὁ **Πολύγυρος** (4.000 κ.), πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ καί τῆς Ἐπαρχίας Χαλκιδικῆς. Πρωτεύουσα τῆς **Ἐπαρχίας Ἀρναίας** εἶναι ἡ **Ἀρναία** (2.000 κ.), χωμένη στά δάση τοῦ Χολομῶντα.

Σ' ὁλόκληρη τή Χαλκιδική ζοῦν σήμερα 74.000 ἄνθρωποι.

Ἀσκησι. Ζωγράφισε τόν πολιτικό χάρτη τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας.

ΑΓΙΟ ΟΡΟΣ

Ἀπομονωμένη ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη Χαλκιδική καὶ τὸν κόσμον ὁλόκληρο εἶναι ἡ χερσόνησος τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Στὶς καταπράσινες πλαγιές τοῦ παράξενου αὐτοῦ ἑλληνικοῦ βουνοῦ ὑπάρχουν 20 μεγάλα μοναστήρια καὶ πολυάριθμες σκῆττες, στὶς ὁποῖες ζοῦν σήμερα 1700 περίπου μοναχοί.

Ὀνομαστά εἶναι τὰ μοναστήρια τῆς Μεγίστης Λαύρας, τῶν Ἰβήρων, τοῦ Βατοπεδίου, τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονα κ.ἄ., χτισμένα πρὶν ἀπὸ 1.000 σχεδὸν χρόνια, μέ πλούσιες βιβλιοθῆκες, θαυμάσιες ἀγιογραφίες καὶ πολλὰ ἱστορικά κειμήλια.

Ἡ περιοχή αὐτὴ διοικεῖται ἀπὸ τὸ συμβούλιο τῶν ἀντιπροσώπων τῶν μοναστηριῶν, ποῦ ἐδρεύει στὶς Καρυές.

Πολλοὶ Ἕλληνες καὶ ξένοι ἐπισκέπτονται καθημερινὰ τὸ Ἅγιο Ὄρος, γιὰ νὰ θαυμάσουν τοὺς θησαυροὺς τῶν μοναστηριῶν καὶ τὰ μεγαλοπρεπὴ τοπία τοῦ ἱεροῦ βουνοῦ.

Φίλιπποι

Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Έργασίες

1. Δείξε την Άνατολική Μακεδονία στο χάρτη σου.
2. Μέ ποιά κράτος καί μέ ποιές έλληνικές περιοχές συνορεύει;
3. Δείξε τά βουνά της, τούς κάμπους, τά ποτάμια, τίς λίμνες της.
4. Δείξε τούς κόλπους της καί τό νησί Θάσο.

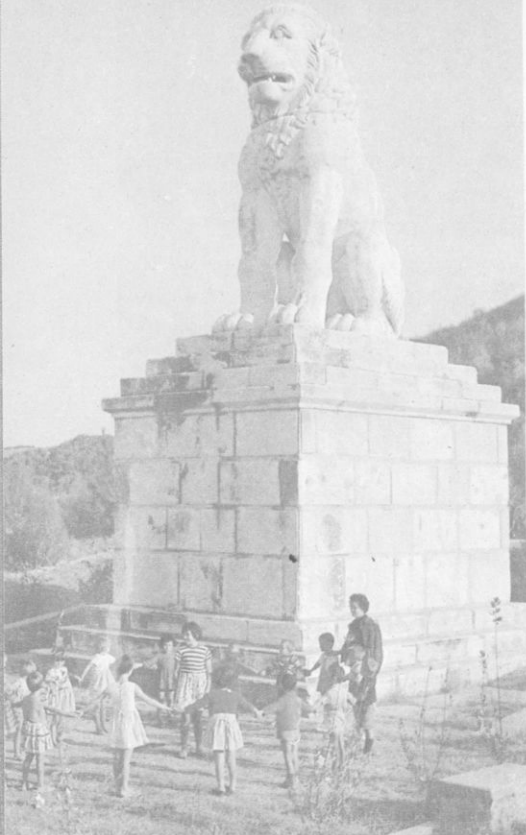
Γεωφυσική καί οίκονομική εξέταση

Ή Άνατολική Μακεδονία εἶναι ἡ πιό πολύπαθη περιοχή τῆς Ἑλλάδας. Γειτονεύει μέ τή Βουλγαρία. Πολλές φορές οἱ κάτοικοί της βρέθηκαν στήν ανάγκη νά ὑπερασπίσουν τόν τόπο τους ἀπό τίς συχνές ἐπιδρομές τῶν ἐχθρῶν καί ἡ περιοχή ἔπαθε φοβερές καταστροφές.

Τό τμήμα αὐτό τῆς Μακεδονίας ἀπλώνεται ἀπό τά Κρούσια καί τά Κερδύλλια, ὡς τή Ροδόπη καί τό Νέστο ποταμό καί ἀπό τό Αἰγαῖο πέλαγος ὡς τά βουλγαρικά σύνορα.

Οἱ δυτικές κορυφές τῆς **Ροδόπης**, τό **Φαλακρό**, ὁ **Όρβηλος**, τό **Μενοίκιο**, ἡ **Κερκίνη**, τό **Παγγαῖο**, τό **Σύμβολο** καί τά ὄρη τῆς **Λεκάνης** εἶναι τά μεγαλύτερα βουνά τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας.

Ἀνάμεσα στά βουνά αὐτά σχηματίζονται οἱ πλούσιες πεδιάδες τῶν **Σερρῶν** καί τῆς **Δράμας**.

Λέων ἀμφιπόλεως

Συλλογή καπνού

Στὴν Ἀνατολική Μακεδονία ὑπάρχουν οἱ μεγάλοι ποταμοὶ **Στρυμόνας** καὶ **Νέστος**.

Τὰ βουνὰ **Σύμβολο** καὶ **Παγγαῖο** ἐμποδίζουν τοὺς θαλασσί-
νους ἀνέμους νὰ φτάσουν στὸ
ἐσωτερικὸ τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας
κι ἔτσι τὸ **κλίμα** τῆς, ἐνῶ στὰ πα-
ράλια εἶναι μεσογειακὸ, στὴν ὑπό-
λοιπη ἔκταση εἶναι ἡπειρωτικὸ.

Οἱ πεδιάδες τῆς Ἀνατ. Μακεδο-
νίας εἶναι εὐλογημένοι τόποι. Πα-
λαιότερα ὁ Στρυμόνας καὶ ὁ παρα-
πόταμός του **Ἀγγίτης** πλημμύρι-
ζαν συχνὰ καὶ τότε οἱ πλούσιοι
κάμποι γίνονταν βαλτότοποι καὶ οἱ
κόποι τῶν γεωργῶν πῆγαιναν χα-
μένοι. Τώρα μέ μεγάλα ἀποξηραν-
τικά ἔργα ἡ κοίτη τῶν ποταμῶν πε-
ριορίστηκε.

Μ' ἓνα μεγάλο τεχνητὸ φράγμα
σχηματίστηκε ἡ λίμνη **Κερκίνη**,
πού εἶναι μιά τεράστια ἀποθήκη
νεροῦ γιὰ τὸ πότισμα τοῦ κάμπου.

Πέρα ἀπὸ τὴ λίμνη Κερκίνη, ἀνά-
μεσα στὰ βουνὰ Κερκίνη καὶ Ὁρ-
βηλο, σχηματίζεται ἡ γραφικὴ κοι-
λάδα τοῦ Στρυμόνα, ἀπὸ τὴν ὁποία
διέρχονται ὁ αὐτοκινητόδρομος
καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμή, πού
συνδέουν τὴν Ἑλλάδα μέ τὴ Βουλ-
γαρία.

Ἐκεῖ, πάνω στὰ σύνορα, εἶναι
τὸ ἱστορικὸ φυλάκιο τῆς **Κούλας**
καὶ δίπλα τὰ ἔνδοξα ὀχυρά τοῦ
Προμαχώνα, στὰ ὁποῖα τὸν Ἀ-

πρίλιο του 1941 οι γενναίοι άκρίτες μας πολέμησαν μέ τούς Γερμανούς. Έκεί κοντά βρίσκεται καί ή ιστορική τοποθεσία **Κλειδί**, στήν όποία ό μεγάλος αὐτοκράτορας **Βασίλειος Βουλγαροκτόνος** στά παλιά χρόνια νίκησε καί τιμήρησε σκληρά τούς Βουλγάρους.

Ό καπνός εἶναι τό πιό πολύτιμο προϊόν τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας. Τά καλύτερα καπνοχώραφα βρίσκονται στούς πρόποδες τῶν βουνῶν καί στίς λοφώδεις περιοχές. Στίς εὐφορες πεδινές ἐκτάσεις παράγονται ρύζι, βαμπάκι, ζαχαρότευτλα, λαχανικά, πεπόνια καί καρπούζια, δημητριακά, πατάτες, σταφύλια κ.ά.

Ἡ **κτηνοτροφία** εἶναι ἐξαιρετικά ἀναπτυγμένη στήν Ἀνατολική Μακεδονία. Στά καταπράσινα βοσκοτόπια της τρέφονται πολλές ἀγελάδες καί βόδια, πρόβατα, γίδες, ἄλογα.

Πολύ ἀναπτυγμένη εἶναι καί ή **πηνοτροφία**.

Πολλά βουνά τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας σκεπάζονται ἀπό μέγала **δάση**. Τά μεγαλύτερα ἀπό αὐτά βρίσκονται στίς πλαγιές τῆς Ροδόπης καί τοῦ Ὀρβήλου καί δίνουν ἄφθονη ξυλεία.

Ἀξιόλογος εἶναι καί ό **ὀρυκτός πλοῦτος** τῆς περιοχῆς. Στό βουνό Φαλακρό λειτουργεῖ τό μεγαλύτερο ὀρυχεῖο μαγγανίου ὅλης τῆς Ἑλλάδας. Ἀπό τήν περιοχή τῶν Σερρῶν ἐξάγεται λιγνίτης. Σιδηρομεταλλεύματα ὑπάρχουν στήν περιοχή τοῦ Σιδηρόκαστρου, τοῦ Παγγαίου καί τῆς Δράμας. Ἀρίστης ποιότητος εἶναι καί τά μάρμαρα τῆς Δράμας. Τελευταία στήν περιοχή τῆς Θάσου βρέθηκαν πλούσια κοιτάσματα πετρελαίου. Στ' ἀρχαία χρόνια στό Παγγαῖο ὑπῆρχαν καί χρυσωρυχεῖα. Γνωστές εἶναι οἱ **ιαματικές πηγές** τῆς **Νιγρίτας**, τοῦ **Σιδηρόκαστρου**, τῶν **Ἐλευθερῶν**.

Μέ τήν ἀλιεία ἀσχολοῦνται κυρίως ὅσοι ζοῦν στίς ἀκτές τῆς περιοχῆς Καβάλας. Γενικά ὅλη ή θάλασσα ἀπό τό Στρυμονικό κόλπο ὡς τίς ἐκβολές τοῦ Ἐβρου ἔχει ἄφθονα ψάρια. Στήν Καβάλα ὑπάρχουν καί κονσερβοποιεῖα ψαριῶν.

Ἡ Καβάλα εἶναι τό μεγάλο βιομηχανικό κέντρο τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας μέ πολλά καπνεργοστάσια, κλωστοῦφαντουργεῖα, ἀλευρόμυλους, κονσερβοποιεῖα. Στήν περιοχή τῶν Σερρῶν λειτουργοῦν μεγάλο ἐργοστάσιο ζάχαρης, πολλά ἐκκοκκιστήρια βαμπακιοῦ, ὀρυζόμυλοι. Κοντά στίς ἐκβολές τοῦ Στρυμόνα ὑπάρχει ἐργοστάσιο λιπασμάτων.

Ἡ **συγκοινωνία** διεξάγεται μέ αὐτοκίνητα καί τραῖνα. Μεγάλη κίνηση ἔχει τό λιμάνι τῆς Καβάλας. Κοντά στή πόλη ὑπάρχει καί ἀεροδρόμιο.

Σέρρες

Πολιτική εξέταση τής 'Ανατολικής Μακεδονίας

Ἡ Ἀνατολική Μακεδονία διαιρεῖται στοὺς Νομοὺς: 1) **Σερρῶν**, 2) **Δράμας** καὶ 3) **Καβάλας**. Σ' αὐτοὺς ζοῦν 415.000 ἄνθρωποι.

1. Ὁ **Νομός Σερρῶν** περιλαμβάνει τὴν πεδιάδα τοῦ Στρυμόνα μέ τὰ γύρω βουνά. Πρωτεύουσά του εἶναι οἱ **Σέρρες** (41.000 κ.), πόλη μέ μεγάλη ἱστορία καὶ λαμπρό μέλλον.

Ὁ Νομός Σερρῶν διαιρεῖται στίς Ἐπαρχίες: α) **Σερρῶν**, β) **Σιντικῆς**, γ) **Βισαλτίας** καὶ δ) **Φυλλίδος**.

Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Σερρῶν εἶναι ἡ **Ἡράκλεια** (4.000 κ.), ὁ **Παππᾶς**, πατρίδα τοῦ μεγάλου ὀπλαρχηγοῦ τοῦ 1821 Ἐμμανουήλ Παππᾶ, τό **Μητρούσι**, πατρίδα τοῦ Μακεδονομάχου Μητρούση.

Πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Σιντικῆς εἶναι τό **Σιδηρόκαστρο** (7.000 κ.) καὶ κωμοπόλεις τῆς τ' **Ἄνω Πορόια** καὶ τό **Νέο Πετρίτσι** (3.000 κ.).

Ἡ ἐπαρχία Βισαλτίας ἔχει πρωτεύουσα τὴ **Νιγρίτα** (7.000 κ.) καὶ ἡ Ἐπαρχία Φυλλίδας τὴ **Νέα Ζίχνη** (3.000 κ.). Πλούσιες κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Φυλλίδας εἶναι ἡ **Ἀλιστράτη** (3.000 κ.), τό **Ροδολίβος** (3.000 κ.) καὶ ἡ **Πρώτη** (2.000 κ.).

Στίς ἐκβολές τοῦ Στρυμόνα βρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας **Ἀμφιπόλεως**.

2. Ὁ **Νομός Δράμας** ἔχει πρωτεύουσα τὴ **Δράμα** (30.000 κ.). Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι τό μαρτυρικό **Δοξάτο** (3.000 κ.), ἡ **Προσοτσάνη** (4.000 κ.), τό **Κάτω Νευροκόπι** (2.000 κ.).

3. Ὁ **Νομός Καβάλας** χωρίζεται στίς ἐπαρχίες: α) **Καβάλας**, β) **Παγγαίου** καὶ γ) **Νέστου**.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ καί τῆς Ἐπαρχίας Καβάλας εἶναι ἡ **Καβάλα** (47.000 κ.), μιά θαυμάσια πόλη μέ μεγάλη ἐμπορική καί βιομηχανική κίνηση καί πολλά καπνεργοστάσια. Στόν κόλπο τῆς, κοντά στή Θάσο, βρέθηκαν τελευταῖα πετρέλαιο καί φυσικά ἀέρια.

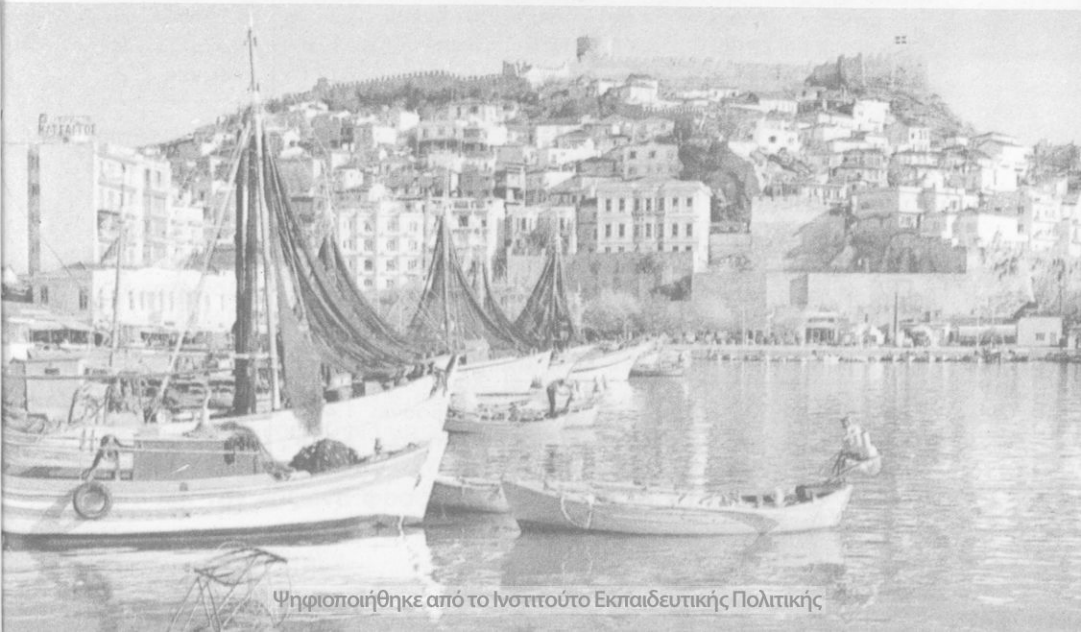
Κοντά στήν Καβάλα βρίσκονται τά ἐρείπια τῆς ἀρχαίας μακεδονικῆς πόλεως τῶν **Φιλίππων**, στό ἀρχαῖο θέατρο τῆς ὁποίας κάθε καλοκαίρι δίνονται θεατρικές παραστάσεις.

Ἡ Ἐπαρχία Παγγαίου ἔχει πρωτεύουσα τήν **Ἐλευθερούπολη** (6.000 κ.) καί ἡ Ἐπαρχία Νέστου τή **Χρυσούπολη** (6.000 κ.).

Στό Νομό Καβάλας ἀνήκει καί τό μοναδικό μακεδονικό νησί, ἡ **Θάσος**, πού ἀποτελεῖ ξεχωριστή Ἐπαρχία μέ πρωτεύουσα τή **Θάσο** (2.000 κ.). Ἡ Θάσος εἶναι ἓνα μαγευτικό νησί. Ὁλος ὁ τόπος εἶναι παραπράσινος καί οἱ ἀκρογιαλιές τῆς μέ τή χρυσή ἄμμουδιά, τοὺς γραφικούς ὄρμους, τοὺς ἐλαιῶνες καί τοὺς ἀτέλειωτους πευκῶνες γεμίζουν κάθε καλοκαίρι ἀπό χιλιάδες τουρίστες.

«Χρυσή Ἀκτή» ὀνόμαζαν οἱ ἀρχαῖοι ὡς Ἕλληνες τή Θάσο. Ἐκεῖ εἶχαν χτίσει θαυμάσιες πόλεις, διότι ἐκτός ἀπό τίς φυσικές ὁμορφίες καί τόν δασικό πλοῦτο τῆς ἡ Θάσος ἔχει καί πλούσια μεταλλεῖα. Ἐρείπια τῶν ἀρχαίων ἐκείνων πόλεων σώζονται μέχρι σήμερα σέ πολλά σημεῖα τοῦ νησιοῦ.

Καβάλα

Ἡ Θάσος εἶναι ἡ Κέρκυρα καί ἡ Ρόδος τῆς Μακεδονίας. Στά θαυμάσια ξενοδοχεῖα καί στά κέντρα ψυχαγωγίας, πού λειτουργοῦν σ' ὁλόκληρη τήν ἑκτασή της, περνοῦν τίς διακοπές τους χιλιάδες ἄνθρωποι. Στό ἀρχαῖο θέατρο τοῦ νησιοῦ δίνονται συχνά θεατρικές παραστάσεις.

- Ἀσκήσεις.** 1. Ζωγράφισε στή χαρτογραφία σου τό χάρτη τῆς Μακεδονίας.
2. Γιά νά πᾶμε σιδηροδρομικῶς ἀπό τή Δράμα στήν Κοζάνη, ἀπό ποιές πόλεις θά περάσουμε;
3. Ποιοί εἶναι οἱ σπουδαιότεροι τουριστικοί τόποι τῆς Μακεδονίας;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Βουνά	Ὑψος	Ποταμοί
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ				
1. Καστοριᾶς	Καστοριά	Ὀλυμπος	2.917	Ἀλιάκμονας
2. Φλωρίνης	Φλώρινα	Σμόλικας	2.620	Ἀξιός
3. Κοζάνης	Κοζάνη	Βόρας	2.524	Στρυμόνας
4. Γρεβενῶν	Γρεβενά	Γράμμος	2.520	Νέστος
		Φαλακρό	2.232	Λουδίας
		Ὀρβηλος	2.212	Γαλλικός
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ		Βίτσι	2.128	
		Ἀσκιο	2.111	Λίμνες
1. Θεσσαλονίκης	Θεσσαλονίκη	Πιέρια	2.090	
2. Κιλκίς	Κιλκίς	Βέρμιο	2.052	Μεγ. Πρέσπα
3. Πέλλης	Ἔδεσσα	Κερκίνη	2.031	Μικρὴ Πρέσπα
4. Ἡμαθίας	Βέροια	Ἀθῶς	2.000	Βεγορίτιδα
5. Πιερίας	Κατερίνη	Μενοίκιο	1.963	Καστοριᾶς
6. Χαλκιδικῆς	Πολύγυρος	Παγγαῖο	1.956	Πετρῶν
7. Ἀγίου Ὄρους	Καρυές	Βούρινος	1.866	Δοϊράνη
		Βόιο	1.805	Βόλβη
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ		Πάικο	1.650	Λαγκαδᾶ
		Χάσια	1.565	Κερκίνη
1. Σερρῶν	Σέρρες	Καμβούνια	1.476	
2. Δράμας	Δράμα	Βερτίσκοι	1.078	
3. Καβάλας	Καβάλα			

Η ΘΡΑΚΗ

Γεωφυσική καί οικονομική εξέταση

Ἡ **Θράκη** εἶναι μεγάλη περιοχή καί φτάνει ἀπὸ τὸ Νέστο ποταμὸ ὥς τὴν Κωνσταντινούπολη καί τὸν Εὐξείνιο Πόντο. Σήμερα ὅμως τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς τὸ κατέχουν οἱ Τούρκοι καί οἱ Βούλγαροι. Στὴν Ἑλλάδα ἀνήκει μόνο ἡ **Δυτική Θράκη**.

Ἡ μεγάλη ὄροσειρά **Ροδόπη** χωρίζει τὴν ἐλληνικὴ Θράκη ἀπὸ τὴ Βουλγαρία. Σύννορό τῆς μέ τὴν Τουρκία εἶναι ὁ ποταμὸς **Ἐβρος**.

Ἐκεῖ, στὶς μεγάλες γέφυρες τοῦ Ἐβρου, εἶναι τ' ἀκριτικὰ φυλάκια. Στὴ μιά ἄκρη τῆς γέφυρας εἶναι τὸ ἐλληνικὸ φυλάκιο μέ τὴν ἐλληνικὴ σημαία καί τὸν εὐζωνα φρουρό καί στὴν ἄλλη τὸ τουρκικόν.

Δυτικά ο ποταμός **Νέστος** χωρίζει τη Θράκη από τη Μακεδονία, ενώ από τη νότια πλευρά τη βρέχει το **Θρακικό πέλαγος**.

Η Ροδόπη είναι μεγάλη όροσειρά. Οι ψηλότερες κορυφές της είναι η **Κούλα** και το **Παπίκιο**. Στίς πλαγιές της υπάρχουν μεγάλα δάση, στα όποια ζούν πολλά άγρια ζώα. Γνωστό βουνό είναι και ο **Ίσμαρος**.

Στά νότια και ανατολικά της Ροδόπης απλώνονται μεγάλες πεδινές εκτάσεις μ' εύφορα χωράφια και μεγάλους βοσκότοπους.

Τό **κλίμα** της Θράκης είναι υγρό ήπειρωτικό.

Οι **πεδιάδες** της Ξάνθης, της Κομοτηνής, την όποία διαρρέει ο μικρός ποταμός **Φιλιούρι**, και του Ήβρου είναι εύφοροι τόποι και παράγουν καπνά, δημητριακά, βαμπάκι, πεπόνια, καρπούζια, σταφύλια, λαχανικά, όσπρια. Στην περιοχή Ήβρου τρέφουν μεταξοσκώληκες και παράγουν μετάξι και μεταξωτά ύφασματα. Σήμερα στην περιοχή της Θράκης γίνονται μεγάλα αντιπλημμυρικά και άρδευτικά έργα, μέ τά όποια ο γεωργικός πλοῦτος της περιοχής θ' αύξηθεϊ πολύ.

Έξαιρετικά αναπτυγμένες σ' όλόκληρη τη Θράκη είναι η **κτηνοτροφία** και η **πηνοτροφία** και μεγάλη προσπάθεια γίνεται γιά ν' αναπτυχθοῦν ακόμη περισσότερο.

Σέ πολλές περιοχές της Θράκης υπάρχουν κοιτάσματα από διάφορα **μεταλλεύματα**. Άξιόλογα είναι τά μεταλλεία της **Κίρκης** και τά λιγνιτωρυχεία της Άλεξανδρουπόλεως.

Ίαματικές πηγές υπάρχουν στίς **Φέρες**, στό **Λουτρό**, στίς **Θερμές** και στή **Γενισέα** της Ξάνθης.

Η θάλασσα του Θρακικού πελάγους έχει άφθονα ψάρια και πολλοί κάτοικοι της Θράκης ασχολοῦνται μέ τήν **άλιεία**. Μεγάλες ποσότητες ψαριών αλιεύονται στή λιμνοθάλασσα του **Πόρτο-Λάγο** και στό μεγάλο **Δέλτα** του Ήβρου ποταμού, όπου υπάρχουν και πολλά ίχθυοτροφεία.

Τή Θράκη τη διασχίζει η σιδηροδρομική γραμμή Θεσσαλονίκης-Τουρκίας, η όποία διέρχεται από τίς πόλεις Ξάνθη, Κομοτηνή και Άλεξανδρούπολη. Υπάρχουν επίσης αρκετοί αυτοκινητόδρομοι και αεροδρόμιο στην Άλεξανδρούπολη.

Η **βιομηχανία** στή Θράκη σήμερα είναι σχεδόν άνύπαρκτη. Τώρα άρχισαν νά χτίζονται μερικά έργοστάσια. Οι περισσότεροι από τούς 330.000 κατοίκους της είναι γεωργοκτηνοτρόφοι.

Σαμοθράκη

Κομοτηνή

Πολιτική εξέταση της Θράκης

Διοικητικά η Θράκη χωρίζεται στους Νομούς: 1) Ξάνθης, 2) Ροδόπης και 3) Έβρου.

1. **Ο Νομός Ξάνθης** έχει πρωτεύουσα τήν Ξάνθη (27.000 κ.). Η περιοχή της παράγει τά φημισμένα μυρωδάτα καπνά Ξάνθης και πολλοί κάτοικοί της εργάζονται στά καπνομάγαζα τής πόλεως.

Κωμοπόλεις του Νομού είναι ή Γενισέα, ό Έχινος, τά Άβδηρα.

Τά Άβδηρα στ' αρχαία χρόνια ήταν μεγάλη και όνομαστή πόλη. Τήν έχτισε ό Ήρακλης, άφου σκότωσε τ' άλογα του Διομήδη, γιά νά τιμήσει τό φίλο του Άβδηρο. Έκεϊ στ' αρχαία χρόνια γεννήθηκαν πολλοί σοφοί, σπουδαιότερος άπό τούς όποιους ήταν ό Δημόκριτος.

2. **Ο Νομός Ροδόπης** χωρίζεται στίς Έπαρχίες: α) Κομοτηνής και β) Σαπών. Πρωτεύουσα του Νομού είναι ή Κομοτηνή (32.000) κ. και σπουδαιότερη κωμόπολη ό **Ίασμος** (3.000κ.). Η άγροτική κωμόπολη **Σάπες** (5.000 κ.) είναι πρωτεύουσα τής Έπαρχίας Σαπών. Στήν παραλία του Νομού Ροδόπης στ' αρχαία χρόνια υπήρχε ή πόλη **Μαρώνεια**, στήν περιοχή τής όποιας ζούσαν οι **Κίκονες**.

3. **Ο Νομός Έβρου** είναι ό μεγαλύτερος Νομός τής Θράκης και χωρίζεται στίς Έπαρχίες: α) **Άλεξανδρουπόλεως**, β) **Σουφλίου**, γ) **Διδυμοτείχου**, δ) **Όρεστιάδος** και ε) **Σαμοθράκης**.

Πρωτεύουσα του Νομού και τής Έπαρχίας Άλεξανδρουπόλεως είναι ή **Άλεξανδρούπολη** (25.000 κ.). Είναι τό μοναδικό λιμάνι τής Θράκης κι έχει άρκετή έμπορική κίνηση.

Κωμοπόλεις της Έπαρχίας Άλεξανδρουπόλεως είναι οι **Φέρες** (4.000 κ.) και ο **Λουτρός** με ιαματικές πηγές.

Η Έπαρχία Σουφλίου έχει πρωτεύουσα τό **Σουφλί** (6.000 κ.).

Πρωτεύουσα της Έπαρχίας Διδυμοτείχου είναι τό **Διδυμότειχο** (9.000 κ.), παλαιά όχυρή πόλη στίς όχθες του Έβρου.

Η **Όρεστιάδα** (12.000 κ.), άγροτικό κέντρο στό βορεινό τμήμα της πεδιάδας του Έβρου, είναι πρωτεύουσα της Έπαρχίας Όρεστιάδας.

Στή Θράκη ζούν σήμερα καί πολλοί Μωαμεθανοί, οι όποιοι άπόμειναν άπό τά χρόνια πού ό τόπος μας ήταν σκλαβωμένος στους Τούρκους.

Όποιος ταξιδεύει στή Θράκη βλέπει νά ύψώνονται οι χαρακτηριστικοί μιναρέδες των μωαμεθανικών τζαμιών καί συχνά άκούει τήν τραγουδιστή φωνή του χότζα νά καλεϊ τους πιστούς του Άλλάχ.

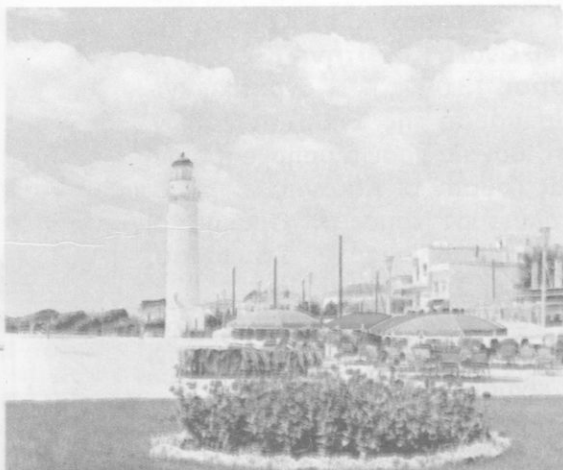
Στόν Νομό Έβρου άνήκει καί τό νησί **Σαμοθράκη**, τό όποίο άποτελεϊ ιδιαίτερη Έπαρχία μέ πρωτεύουσα τή **Σαμοθράκη**.

Η Σαμοθράκη είναι ένα θαυμάσιο νησί μέ πολλά δάση, φυσικές όμορφίες καί πολλά άρχαία μνημεία. Η **Νίκη της Σαμοθράκης**, ένα άπό τ' άριστουργήματα της άρχαίας ελληνικής τέχνης, μαρτυρεϊ τή δόξα πού γνώρισε τό ώραϊο αυτό ελληνικό νησί στ' άρχαία χρόνια.

Η Σαμοθράκη συγκεντρώνει σήμερα όλες τίς προϋποθέσεις, γιά ν' άναπτυχτεί σ' ένα άξιόλογο τουριστικό κέντρο.

Άσκηση. Ζωγράφισε τό χάρτη της Θράκης.

Άλεξανδρούπολη

ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

Τό Αίγαίο είναι κατάσπαρτο από ελληνικά νησιά.

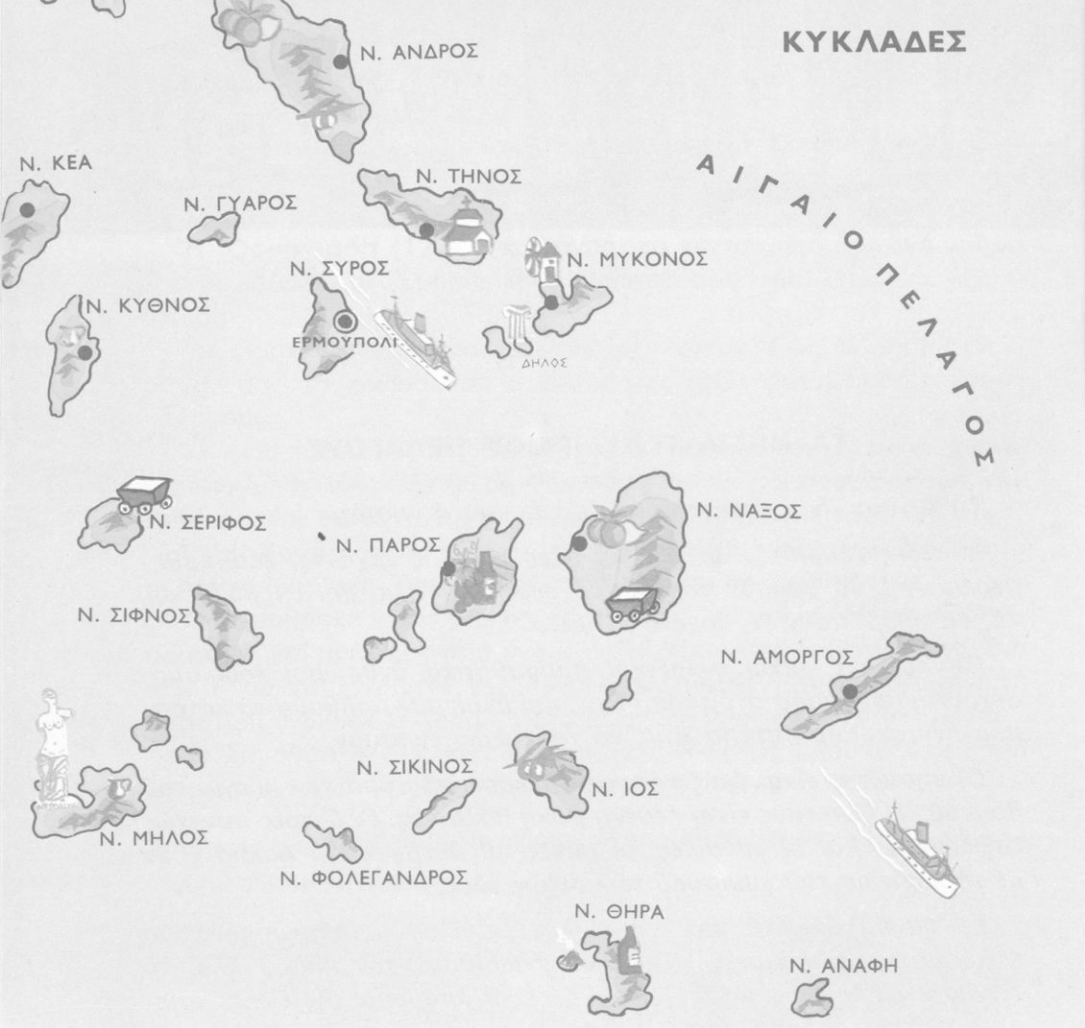
Χιλιάδες τουρίστες απ' όλα τὰ μέρη τῆς Γῆς ἔρχονται ἐδῶ καθημερινά, γιά νά χαροῦν τό λαμπρό φῶς, τόν ἥλιο καί τή θάλασσα, καί νά θαυμάσουν τά ἀρχαῖα μνημεῖα.

Οἱ νησιῶτες, ἀπλοί, φιλόξενοι, συμπαθητικοί ἄνθρωποι, τούς ὑποδέχονται πρόσχαρα στόν τόπο τους καί ἀνοίγουν πρόθυμα τὰ κάτασπρα πεντακάθαρα σπίτια τους νά τούς φιλοξενήσουν.

Οἱ νησιῶτες εἶναι ἓνας κόσμος διαφορετικός ἀπό τόν κόσμο τοῦ βουνοῦ. Ἡ ζωή τους εἶναι δεμένη μέ τή θάλασσα. Οἱ ἄντρες συνεχῶς ταξιδεύουν. Καί οἱ γυναῖκες, οἱ μάνες, οἱ ἀδερφές, τά παιδιά ζοῦν μέ τή λαχτάρα τοῦ γυρισμοῦ τῶν δικῶν τους.

Τά παιδιά ὀνειρεύονται νά γίνουν μεγάλοι καραβοκύρηδες, νά ταξιδέψουν σέ μακρινές χῶρες, νά γνωρίσουν τόν κόσμο ὅλο, νά κερδίσουν πλούτη πολλά. Καί οἱ γέροι, οἱ ἀπόμαχοι τῆς ζωῆς, καθισμένοι στήν ἀκροθαλασσιά ρουφοῦν τήν πίπα τους καί μέ μισόκλειστα μάτια ἀναπολοῦν τά περασμένα καί διηγοῦνται στά παιδιά συναρπαστικές ἱστορίες ἀπό τά ταξίδια τους.

Στίς γιορτές καί στά πανηγύρια, ὅταν τὰ καράβια εἶναι ἀραγμένα στούς μῶλους καί τό νησί ἔχει χαρά, στήνουν οἱ κάτοικοι χορό καί τραγουδοῦν νησιώτικα τραγούδια... Μά, ὅταν φτάσει ἡ θλιβερή εἰδηση γιά κάποιο ναυάγιο, τό νησί βουβαίνεται καί ντύνεται στά μαῦρα... Αὐτός εἶναι ὁ ἀπλός, πολύπαθος, μά πάντα εὐγενικός κόσμος τῶν νησιῶν μας.

Γεωφυσική, οικονομική και πολιτική εξέταση

Μιλήσαμε σέ προηγούμενα κεφάλαια γιά τά νησιά τοῦ Σαρωνικοῦ, γιά τήν Εὐβοία, τίς Βόρειες Σποράδες, τή Θάσο καί τή Σαμοθράκη. Τά υπόλοιπα νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους χωρίζονται στούς Νομούς: 1) Κυκλάδων, 2) Λέσβου, 3) Χίου, 4) Σάμου καί 5) Δωδεκανήσου.

Ἡ Παναγία τῆς Τήνου

1. **Κυκλάδες** λέγονται τὰ νησιά πού βρίσκονται «κυκλικά» γύρω ἀπὸ τὴ **Δῆλο**. Τὰ μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἡ **Ἄνδρος**, ἡ **Τῆνος**, ἡ **Μύκονος**, ἡ **Νάξος**, ἡ **Πάρος**, ἡ **Ἀμοργός**, ἡ **Ἀνάφη**, ἡ **Ἴος**, ἡ **Σίκινος**, ἡ **Φολέγανδρος**, ἡ **Μῆλος**, ἡ **Σίφνος**, ἡ **Σέριφος**, ἡ **Κύθνος**, ἡ **Κέα**, ἡ **Σύρος**, στὴν ὁποία βρίσκεται ἡ πρωτεύουσα τῶν Κυκλάδων, ἡ **Ἑρμούπολη** (16.000 κ.), καί ἡ **Θήρα** ἢ **Σαντορίνη**, στὴν ὁποία ὑπάρχει ἐνεργό ἠφαίστειο.

Ὅλα εἶναι ὄρεινά νησιά καί οἱ καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις εἶναι πολὺ περιορισμένες. Σέ πολλὰ μέρη οἱ νησιῶτες προσπαθοῦν μέ τοίχους νὰ συγκρατήσουν τό λιγοστό χῶμα στὶς βουνοπλαγιές.

Τό **κλίμα** εἶναι ξηρὸ μεσογειακὸ καί οἱ βροχές σπανιότατες. Σέ πολλὰ μέρη δέν ὑπάρχουν καθόλου πηγές καί οἱ νησιῶτες ἀποθηκεύουν τό νερό τῆς βροχῆς σέ μεγάλες στέρνες. Σέ πολλὰ νησιά ὑπάρχουν ἐγκαταστάσεις γιὰ τὴν ἀφαλάτωση τοῦ θαλασσινοῦ νεροῦ.

Κύρια **προϊόντα** τῶν νησιῶν εἶναι οἱ ἐλιές, τὰ σύκα, τὰ ἐσπεριδοειδή, τὰ σταφύλια. Ὀνομαστά εἶναι τὰ κρασιά τῆς Σαντορίνης καί τῆς Πάρου. Σέ πολλὰ μέρη καλλιεργοῦνται πολλὰ λαχανικά.

Σαντορίνη

Τά κτηνοτροφικά προϊόντα είναι λίγα, αλλά έκλεκτῆς ποιότητας. Νοστιμότατα είναι τά τυριά τῶν Κυκλάδων.

Ἀπό τά πανάρχαια χρόνια ἀπό τίς Κυκλάδες ἐξάγονται πολλά ὀρυκτά. Ἀπό τή Νάξο ἐξάγεται σμύριδα, ἀπό τήν Πάρο τά περίφημα κατάλευκα μάρμαρα, ἀπό τή Θήρα ἡ «θηραϊκή γῆ», ἀπό τή Μῆλο θειάφι καί σιδηρομεταλλεύματα, ἀπό τήν Κίμωλο κιμωλία, ἀπό τή Σέριφο σιδηρομεταλλεύματα, ἀπό τήν Τῆνο ὠραῖα μάρμαρα.

Ἱαματικές πηγές ὑπάρχουν πολλές. Γνωστότερη ἀπό αὐτές είναι ἡ πηγὴ **Σάριζα** στήν Ἀνδρο.

Ἡ **βιομηχανία** είναι ἀναπτυγμένη στή Σύρο, ὅπου ὑπάρχουν ἐργοστάσια καί μεγάλα ναυπηγεῖα.

Γνωστά σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα είναι τά νόστιμα «συριανὰ λουκούμια».

Ἀξιόλογα εἶναι καί τά προϊόντα τῆς κυκλαδίτικης **βιοτεχνίας**.

Στίς Κυκλάδες ζοῦν σήμερα 86.000 ἄνθρωποι. Πολλοί ἀπ' αὐτοὺς εἶναι ψαράδες καί οἱ περισσότεροι ναυτικοί.

Ὁ **τουρισμός** ἀποτελεῖ σήμερα πηγὴ πλούτου γιὰ τά νησιά τοῦ Αἰγαίου. Ἡ Δῆλος καί ἡ γειτονικὴ τῆς Μύκονος μέ τά κατάλευκα σπίτια καί τοὺς γραφικοὺς ἀνεμόμυλους εἶναι τουριστικὰ κέντρα μέ παγκόσμιο ἐνδιαφέρον.

Ἡ Τῆνος εἶναι τό ἱερὸ νησί τοῦ Αἰγαίου. Ἐκεῖ κάθε χρόνο στίς 15 Αὐγούστου συγκεντρώνονται χιλιάδες ἄνθρωποι, γιὰ νά προσκυνήσουν τὴ θαυματουργὴ εἰκόνα τῆς Μεγαλόχαρης.

Στὴ Μῆλο βρέθηκε τό περίφημο ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης, τ' ὠραιότερο ἄγαλμα τοῦ κόσμου, πού εἶναι τώρα στό Μουσεῖο τοῦ Λούβρου.

Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τῶν Κυκλάδων εἶναι ἡ **Ἀνδρος** (2000 κ.), ἡ **Τῆνος** (3.000 κ.), ἡ **Μύκονος** (3.000 κ.), ἡ **Νάξος** (3.000 κ.).

2. Ὁ **Νομός Λέσβου** περιλαμβάνει τά νησιά **Λέσβο**, **Λῆμνο** καί **Ἄγιο Εὐστράτιο**.

Ἡ Λέσβος εἶναι τό τρίτο νησί τῆς Ἑλλάδας σ' ἑκταση. Τό ἔδαφός της εἶναι εὐφορο μέ μικρές πεδινές ἐκτάσεις στά παράλια καί πλούσιες κοιλάδες. Τά ψηλότερα βουνὰ της εἶναι ὁ **Λεπέτυμνος** καί ὁ **Ὀλυμπος**, σκεπασμένα μέ ὠραῖα δάση.

Στίς νότιες ἀκτές τοῦ νησιοῦ σχηματίζονται οἱ γραφικοὶ κόλποι τῆς **Καλλονῆς** καί τῆς **Γέρας**.

Τό **κλίμα** τῆς Λέσβου εἶναι μεσογειακό καί ὁλόκληρο τό νησί εἶναι ἕνας ἀπέραντος ἐλαιώνας.

Ἡ Λέσβος παράγει πολλές ἐλιές καὶ λάδι, δημητριακά, σταφύλια, ὄσπρια, σύκα, λαχανικά, κτηνοτροφικά προϊόντα κι ἐξάγει ἀλάτι καὶ ἄλλα ὀρυκτά.

Σ' αυτήν ζοῦν 97.000 περίπου ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται μέ τή γεωργία, τήν κτηνοτροφία, τήν ἀλιεία, τό ἐμπόριο καί τή ναυτιλία.

Στή **Μυτιλήνη** (24.000 κ.), πού είναι καί ἡ πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ, ὑπάρχουν πολλά ἐλαιουργεῖα, σαπωνοποιεῖα, κονσερβοποιεῖα ψαριῶν καί ἄλλα ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας γεωργικῶν προϊόντων.

Ἀξιόλογες κωμοπόλεις τοῦ νησιοῦ εἶναι τὸ Πλωμάρι (5.000 κ.), ὁ Πολιχνίτος (4.000 κ.), ἡ Ἀγιάσος (4.000 κ.), ἡ Ἐρεσός (2.000 κ.).

Ἀπό τὰ ἀξιοθέατα τῆς Λέσβου εἶναι καί τό «ἀπολιθωμένο δάσος», δηλαδή ἀπολιθωμένοι κορμοί δέντρων, στό δυτικό μέρος τοῦ νησιοῦ.

Γνωστές **ιαματικές πηγές** στή Λέσβο εἶναι τῆς Θέρμης καί τοῦ Πολιχνίτου.

Ἡ Μυτιλήνη ἔχει καί ἀεροπορική συγκοινωνία μέ τήν Ἀθήνα.

Ἀεροπορική συγκοινωνία ἔχει καί ἡ **Λήμνος**, τό ἀρχαῖο νησί τοῦ Ἡφαίστου, στό ὁποῖο ζοῦν 18.000 περίπου ἄνθρωποι.

Ἡ Λήμνος εἶναι εὐφορο νησί. Παράγει ἐκλεκτά κτηνοτροφικά προϊόντα, ἀρίστης ποιότητας βαμπάκι, δημητριακά, σταφύλια, ἀμύγδαλα. Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Μύρινα** ἢ **Κάστρο** (4.000 κ.).

Ὁ **Ἅγιος Εὐστράτιος** εἶναι ἄγονο νησί μέ λίγους κατοίκους.

Ἀπέναντι ἀπό τή Λήμνο βρίσκονται τά νησιά **Ἰμβρος** καί **Τένεδος**, στά ὁποῖα ζοῦν Ἕλληνες, ἀλλά τά κατέχουν οἱ Τοῦρκοι.

3. Ὁ **Νομός Χίου** περιλαμβάνει τά νησιά **Χίο**, **Ψαρά** καί **Οἰνούσες**, στά ὁποῖα ζοῦν 54.000 ἄνθρωποι.

Ἡ Χίος εἶναι τό μυροβόλο νησί τῆς μαστίχας. Λένε πῶς σ' αὐτή, σ' ἀρχαῖα χρόνια, ἔζησε ὁ μέγας ποιητής **Ὅμηρος**.

Τό βορεινό τμήμα τοῦ νησιοῦ εἶναι ὀρεινό μέ ψηλότερο βουνό τό **Πελληναῖο**. Στά νότια τοῦ νησιοῦ τό ἔδαφος εἶναι ὀμαλό. Ἐκεῖ βρίσκονται τά ὀνομαστά **Μαστιχοχώρια**.

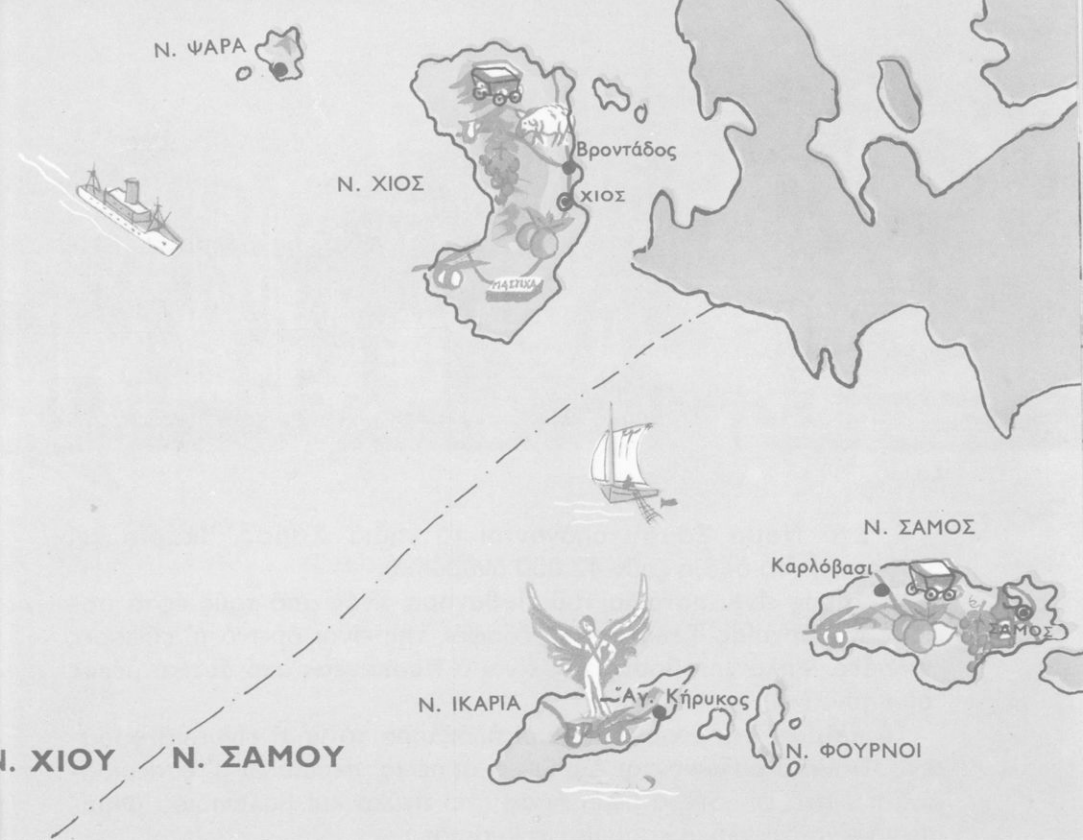
Τά μαστιχόδεντρα εἶναι ἓνα εἶδος σχίνου. Ἀμα κεντήσεις μέ μαχαίρι τόν κορμό τους, τά δέντρα δακρύζουν καί σέ λίγο τό δάκρυ τους πῆζει καί γίνεται στερεό σάν διαμάντι. Αὐτό εἶναι ἡ ἀρωματική χιώτικη μαστίχα, πού μονάχα στήν νότια Χίο παράγεται.

Ἡ Χίος εἶναι εὐφορο νησί μέ γλυκό μεσογειακό κλίμα κι ἐργατικούς κατοίκους. Ἐκτός ἀπό τή μαστίχα παράγει ἐλιές, ἐσπεριδοειδή, ἀμύγδαλα, σταφύλια, δημητριακά, κτηνοτροφικά προϊόντα. Πολλοί κάτοικοι τοῦ νησιοῦ εἶναι ψαράδες καί ἄλλοι ἔμποροι καί ναυτικοί. Ἀπό τή Χίο καί τίς Οἰνούσες κατάγονται πολλοί ἐφοπλιστές.

Ἀπό τή Χίο καταγόταν ὁ μέγας ἐθνικός εὐεργέτης Ἀνδρέας Συγγρός καί ὁ σοφός διδάσκαλος τοῦ Γένους Ἀδαμάντιος Κοραῆς.

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Χίος** (24.000 κ.) καί σπουδαιότερη κωμόπολη ὁ **Βροντάδος** (4.000 κ.).

Ἡ Χίος ἔχει καί ἀεροπορική συγκοινωνία μέ τήν Ἀθήνα.

Στά βορειοδυτικά της Χίου βρίσκονται τά **Ψαρά**, ή ένδοξη πατρίδα του Κανάρη.

Οί Ψαριανοί στή Μεγάλη Έπανάσταση του 1821 πρόσφεραν σπουδαίες υπηρεσίες στήν πατρίδα.

Οί **Οινοϋσες** είναι 4 μικρά νησάκια ανάμεσα στή Χίο καί στήν παραλία της Μικρᾶς Ἀσίας. Οί περισσότεροι κάτοικοι είναι ναυτικοί.

Χίος

Σάμος

4. Στο Νομό Σάμου υπάγονται τὰ νησιά **Σάμος**, **Ίκαρία** καὶ **Φοῦρνοι**, στὰ ὁποῖα ζοῦν 42.000 ἄνθρωποι.

Ἡ Σάμος εἶναι πατρίδα τοῦ Πυθαγόρα, ἑνὸς ἀπὸ τοὺς ἐφτά σοφούς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας. Τό ἔδαφός της εἶναι ὀρεινό μ' εὐφορες κοιλάδες. Ψηλότερο βουνό της εἶναι ὁ **Κερκετέας** στὸ δυτικὸ μέρος τοῦ νησιοῦ.

Τό **κλίμα** εἶναι μεσογειακὸ καὶ ὁλόκληρο τὸ νησί εἶναι καταπράσινο. Παντοῦ ἀπλώνονται ἐλαιῶνες, ἀμπέλια, περιβόλια μ' ἐσπεριδοειδή καὶ στὰ ψηλότερα μέρη δάση ἀπὸ πεῦκα καὶ βαλανιδιές. Φημισμένα εἶναι τὰ γλυκὰ «σαμιώτικα κρασιά».

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ νησιοῦ ἀσχολοῦνται μέ τὴν ἀλιεία καὶ τὴ ναυτιλία.

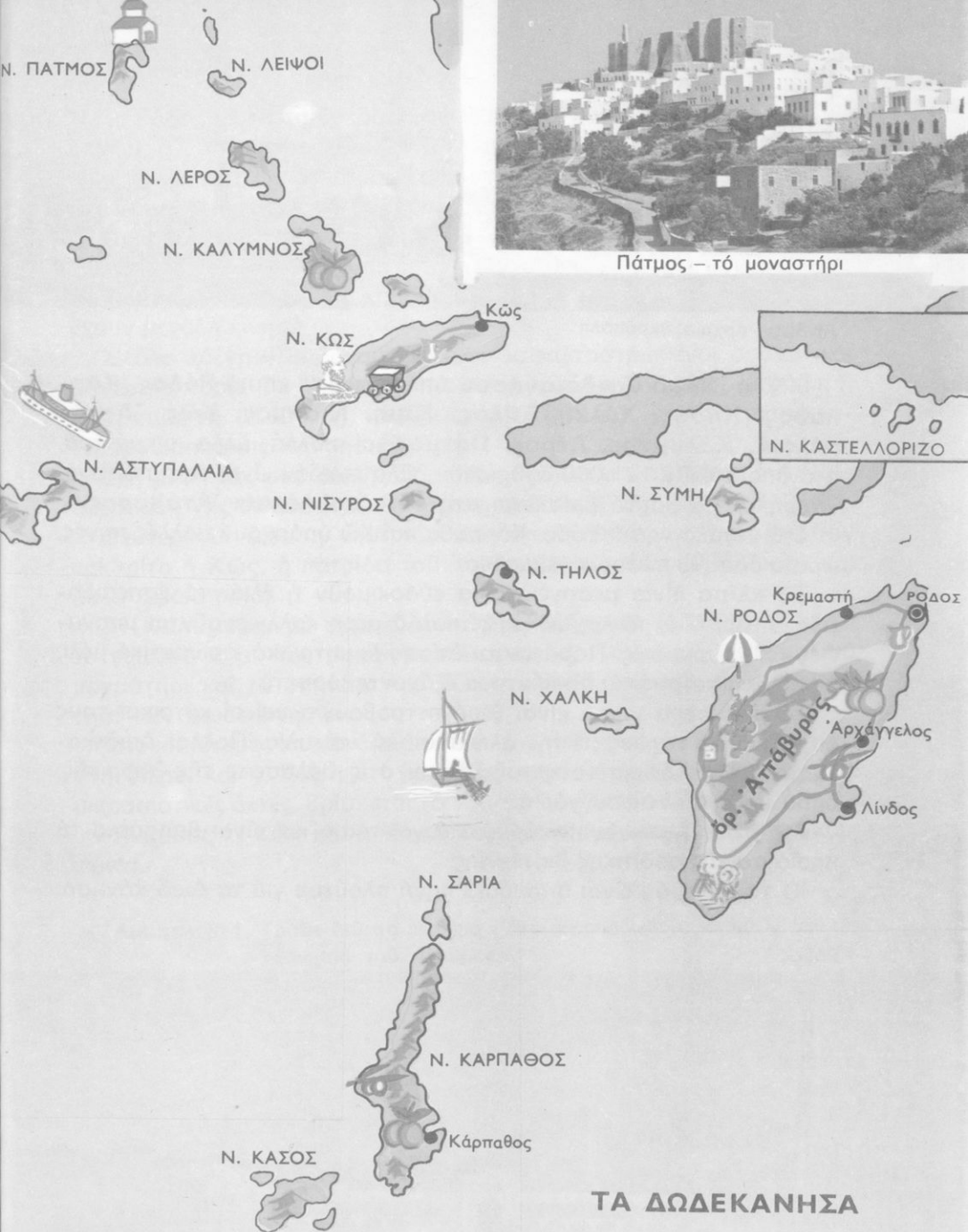
Πρωτεύουσα τῆς Σάμου καὶ ὅλου τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Σάμος** (5.000 κ.), χτισμένη ἀμφιθεατρικὰ στὸν μυχὸ τοῦ κόλπου Βαθέος. Κωμοπόλεις τοῦ νησιοῦ εἶναι τὸ **Βαθύ** (2.000 κ.), τὸ **Νέο Καρλό-βασι** (4.000 κ.) καὶ ὁ **Μαραθόκαμπος** (2.000 κ.).

Ἡ **Ίκαρία**, στὴ θάλασσα τῆς ὁποίας στὰ μυθικὰ χρόνια πνίγηκε ὁ Ίκαρος, εἶναι γνωστὴ καὶ ἀπὸ τὶς ἱαματικές πηγές της, τὶς ὁποῖες ἐπισκέπτονται κάθε χρόνο πολλοὶ ἀσθενεῖς.

Πρωτεύουσα τῆς Ίκαρίας, πού ἀποτελεῖ ξεχωριστὴ Ἐπαρχία, εἶναι ὁ **Ἅγιος Κήρυκος** (2.000 κ.).

Ἀνάμεσα στὴ Σάμο καὶ στὴν Ίκαρία βρίσκονται τὰ μικρὰ νησιά **Φοῦρνοι**.

Ἡ Σάμος ἔχει καὶ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία μέ τὴν Ἀθήνα.

Πάτμος – τό μοναστήρι

Ν. ΚΑΣΤΕΛΛΟΡΙΖΟ

Ν. ΣΥΜΗ

Ν. ΤΗΛΟΣ

Ν. ΧΑΛΚΗ

Κρεμαστή
Ν. ΡΟΔΟΣ

Αρχάγγελος

Λίνδος

Δρ. Απάβυρος

Ν. ΣΑΡΙΑ

Ν. ΚΑΡΠΑΘΟΣ

Κάρπαθος

Ν. ΚΑΣΟΣ

ΤΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

Λίνδος – αρχαία ακρόπολη

5. **Στό Νομό Δωδεκανήσου** υπάγονται τά νησιά **Ρόδος, Κάρπαθος, Κάσος, Χάλκη, Τήλος, Σύμη, Νίσυρος, Κως, Ἄστυπάλαια, Κάλυμνος, Λέρος, Πάτμος** καί πολλά ἄλλα μικρότερα, στά ὁποῖα ζοῦν 121.000 ἄνθρωποι. Ὅλα σχεδόν εἶναι νησιά ὄρεινά. Τό ψηλότερο βουνό βρίσκεται στή Ρόδο καί λέγεται **Ἀτάβυρος**.

Στά μεγάλα νησιά Ρόδο, Κάρπαθο καί Κω υπάρχουν πολλές πηγές, ὡραῖα δάση κι εὐφορες κοιλάδες.

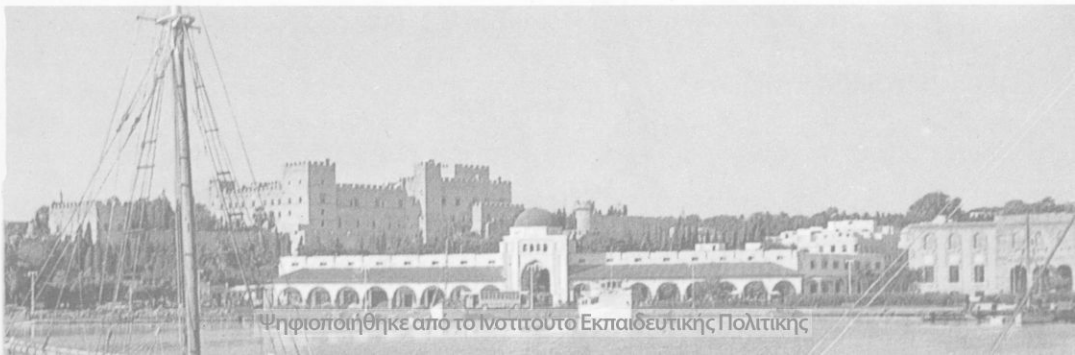
Τό **κλίμα** εἶναι μεσογειακό κι εὐδοκιμοῦν ἡ ἐλιά, τά ἐσπεριδοειδή, τ' ἀμπέλια, τά λαχανικά. Σέ πολλά μέρη καλλιεργοῦνται μπανανιές καί χουρμαδιές. Παράγονται ἐπίσης δημητριακά, ἀρωματικό μέλι, μετάξι, κτηνοτροφικά προϊόντα κι ἐξάγονται ὀρυκτά.

Τά μικρότερα νησιά εἶναι ξερά πετροβούνια καί οἱ κάτοικοί τους ἀσχολοῦνται κυρίως μέ τήν ἀλιεία καί τή ναυτιλία. Πολλοί Δωδεκανήσιοι μέ τά καῖκια τους ταξιδεύουν στίς θάλασσες τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου μαζεύουν σφουγγάρια.

Στή Ρόδο λειτουργοῦν ἀρκετά ἐργοστάσια καί εἶναι θαυμάσια τά προϊόντα τῆς ροδίτικης βιοτεχνίας.

Ὁ **τουρισμός** εἶναι σπουδαία πηγή πλούτου γιά τά Δωδεκάνησα.

Ρόδος

Ἡ Ρόδος μέ τίς ἀσύγκριτες φυσικές ὁμορφίες, τά θαυμάσια ξενοδοχεῖα, τ' ἀρχαῖα μνημεῖα καί τά παλαιά μεγαλοπρεπή ἀρχοντικά εἶναι ἓνα ἀπό τά μεγαλύτερα τουριστικά κέντρα τῆς χώρας μας, στό ὁποῖο περνοῦν τίς διακοπές τους χιλιάδες τουρίστες.

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ καί ὅλου τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Ρόδος** (33.000 κ.) μέ μεγαλοπρεπή κτίρια, ωραίους δρόμους, πολλά κέντρα ψυχαγωγίας καί ωραίους κήπους. Ἡ ἀγορά καί τό λιμάνι τῆς Ρόδου ἔχουν μεγάλη κίνηση.

Σ' ὅλο τό νησί ὑπάρχουν ωραῖοι ἀσφαλτοστρωμένοι δρόμοι καί μαγευτικά τοπία. Τά **Ἀφάντου** (2.000 κ.), ὁ **Ἀρχάγγελος** (3.000 κ.), ἡ **Κρεμαστή** (2.000 κ.), τά **Τριάντα** (3.000 κ.) εἶναι οἱ σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ νησιοῦ.

Στή μέση τῆς ἀνατολικῆς παραλίας ὑψώνεται ἐπιβλητική ἡ ἀρχαία ἀκρόπολη τῆς **Λίνδου** μέ τά ἐρείπια τοῦ ναοῦ τῆς Λινδίας Ἀθηνᾶς.

Δεύτερο σ' ἔκταση νησί τῶν Δωδεκανήσων εἶναι ἡ **Κάρπαθος** καί τρίτο ἡ **Κῶς**, ἡ πατρίδα τοῦ Ἱπποκράτη. Ἡ **Κῶς** (9.000 κ.) εἶναι πολύ ωραία πόλη.

Ἡ **Κάλυμνος**, μέ πρωτεύουσα τήν **Κάλυμνο** (13.000 κ.), εἶναι τό γνωστό νησί τῶν σφουγγαράδων καί ἡ **Πάτμος**, μέ τό παλιό μοναστήρι καί τό σπήλαιο τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννη, εἶναι τό ἱερό νησί τῶν Δωδεκανησιῶν.

Σπουδαιότερες κωμοπόλεις στ' ἄλλα νησιά εἶναι ἡ **Ἀγία Μαρίνα** στή Λέρο καί ἡ **Σύμη** στ' ὁμώνυμο νησί. Ἀνατολικά, κοντά στίς μικρασιατικές ἀκτές, βρίσκεται τό νησάκι **Καστελλόριζο**.

Ἡ Ρόδος, ἡ Κῶς καί ἡ Κάρπαθος ἔχουν καί ἀεροπορική συγκοινωνία.

- Ἀσκήσεις.**
1. Γράψε ἔκθεση μέ θέμα «Ἕνα ἀεροπορικό ταξίδι πάνω ἀπό τά νησιά τοῦ Αἰγαίου».
 2. Ποιά νησιά τοῦ Αἰγαίου παρουσιάζουν μεγάλη τουριστική κίνηση;
 3. Ποιά ἔχουν ἀεροπορική συγκοινωνία;
 4. Ποιό εἶναι τό νησί τῆς μαστίχας; Ποιό τό νησί τῶν ἀνεμόμυλων; Ποιό τό νησί τοῦ Ἀπόλλωνα; Ποιό τό νησί τῶν σφουγγαράδων;
 5. Γιά ποιά νησιά μιλήσαμε στό μάθημα τῆς ἱστορίας;

Η ΚΡΗΤΗ

ΚΡΗΤΗ

*Ἄπ' τό βαθύ τό πέλαγο σέ ξαγναντεύω, Κρήτη!
Τοῦ δειλinoῦ τά σύννεφα χρυσό σοῦ πλέκουν στέμμα
κι ὁ ἥλιος βασιλεύοντας κατά τόν Ψηλορείτη
σμίγει τό αἷμα τ' οὐρανοῦ μέ τό δικό σου αἷμα.*

Π. Νιρβάνας

Γεωφυσική καί οἰκονομική ἐξέταση

Ἡ Κρήτη, ἡ λεβεντογέννα καί ἡρωική Κρήτη, εἶναι τό μεγαλύτερο νησί τῆς χώρας μας.

ΡΙζωμένη ἐκεῖ στή μέση τοῦ πελάγους, μοιάζει μέ κάστρο ἀδούλωτο, στό ὁποῖο αἰῶνες οἱ ἀνύμποροι Κρητικοί παλεύουν, γιά νά κρατήσουν ἑλληνική τή ψυχή τοῦ νησιοῦ τους.

Τριγύρω ἡ θάλασσα ἄλλοτε ἀγκαλιάζει ἀπαλά τήν Κρήτη καί χαϊδεύει γλυκά τά γραφικά ἀκρογιάλια καί τούς ἄγριους σκυθρωπούς κάβους της καί ἄλλοτε ἀγριεύει καί δέρνει τίς ἀκτές μέ τά πελώρια κύματά της.

Ἡ Κρήτη εἶναι νησί μέ πολλές ἀντιθέσεις. Καί φαίνεται αὐτό στή φύση της καί στούς ἀνθρώπους της.

Τό ἔδαφός της εἶναι ὀρεινό. Θεόρατα, κακοτράχαλα, γεμάτα ἀπό σπηλιές καί φαράγγια ὑψώνονται τά βουνά της: τά **Λευκά ὄρη**, ὁ **Ψηλορείτης** ἢ **Ἰδη**, ἡ **Δίκτη**, τά βουνά τῆς **Σητείας**.

Στά Λευκά ὄρη ὑπάρχει τό ἄγριο κι ἐπιβλητικό **φαράγγι τῆς Σαμαριᾶς**, μιά βαθιά χαράδρα, πού τό βάθος της ξεπερνάει τά 500 μέτρα καί τό μήκος της φτάνει τά 18 χιλιόμετρα! Τό πλάτος της ἄλλοῦ στενεύει ὥς τά 3 μέτρα καί ἄλλοῦ ἀνοίγει ὥς τά 30-40 μέτρα. Μόνο οἱ αἴγαγροι, τά ὁμορφα ἀγριοκάτσικα τῶν κρητικῶν βουνῶν, μποροῦν νά σκαρφαλώσουν στίς πλαγιές του!

Ψηλά στόν Ψηλορείτη, στό **«Ἰδαῖον ἄντρον»**, ἀνατράφηκε ὁ Δίας μέ τό γάλα τῆς Ἀμάλθειας. Ἄλλη παράδοση λέει πῶς ὁ πατέρας τῶν θεῶν γεννήθηκε στό **«Δικταῖον ἄντρον»**, σέ μιά σπηλιά τῆς Δίκτης.

Στά χαμηλότερα μέρη ἀνοίγονται κοιλάδες καταπράσινες, εὐρύχωρα ὁροπέδια καί μικροί εὐφοροί κάμποι.

Ποτάμια μεγάλα δέν υπάρχουν στην Κρήτη. Μόνο χείμαρροι όρμητικοί κατεβαίνουν από τις βουνοπλαγιές προς τή θάλασσα. Οί μεγαλύτεροι από αυτούς είναι ό **Γεροπόταμος**, πού διαρρέει τήν πεδιάδα τής Μεσαράς, καί ό **Αναποδιάρης** στά νότια του νησιού.

Οί άκτές τής Κρήτης στή βόρεια παραλία είναι άρκετά όμαλές καί σχηματίζουν κόλπους καί λιμάνια. Οί κόλποι **Κισσάμου**, **Χανίων**, **Σούδας**, **Αλμυρού** καί **Μεραμβέλλου** είναι οί σπουδαιότεροι. Θαυμάσια φυσικά λιμάνια είναι τής Σούδας καί του Αγίου Νικολάου.

Μικρές χερσόνησοι καταλήγουν στ' άκρωτήρια **Γραμβούσα**, **Σπάθα**, **Άγιο Ίωάννη**, **Σίδερο**.

Στά νότια οί άκτές, είναι άπότομες, άγριες, άπλησίαστες. Έξαίρεση αποτελούν οί άκτές τής **Μεσαράς** καί τής **Ιεράπετρας**.

Στήν Κρήτη ζούν σήμερα 457.00 άνθρωποι. Οί πίο πολλοί είναι άγρότες. Άλλοι είναι ψαράδες καί ναυτικοί καί άλλοι άσχολούνται μέ τό έμπόριο, τή βιοτεχνία ή δουλεύουν στά λίγα έργοστάσια του νησιού.

Τά σπουδαιότερα **προϊόντα** τής Κρήτης είναι οί έλιές καί τό λάδι, τά έσπεριδοειδή, τά σταφύλια, τά δημητριακά, τά λαχανικά, τά κάστανα, τά χαρούπια, τ' άμύγδαλα, τό μέλι. Έκλεκτής ποιότητας είναι τά κτηνοτροφικά προϊόντα του νησιού, τά κρασιά Κισσάμου, τά κάστανα. Στή νότια κυρίως Κρήτη παράγουν πολλά πρώιμα λαχανικά.

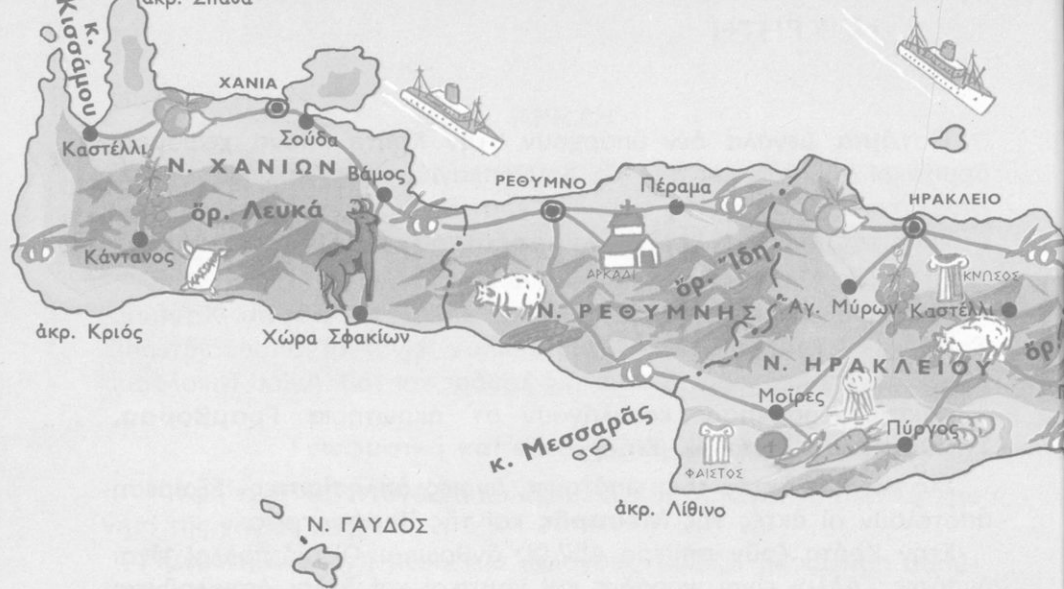
Άπό τά όρυκτά του νησιού σπουδαιότερο είναι ό γύψος, πού έξάγεται σέ μεγάλες ποσότητες από τήν Άνατολική Κρήτη.

Η **βιομηχανία** έπεξεργάζεται τά γεωργικά προϊόντα του νησιού. Υπάρχουν πολλά έλαιουργεία, σαπωνοποιεία, ποτοποιεία, έργοστάσια χυμών φρούτων, κονσερβοποιεία, βυρσοδεψεία, κλωστοϋφαντουργεία κ.ά.

Άρκετά άναπτυγμένη είναι ή **βιοτεχνία**.

Η **συγκοινωνία** έξυπηρετείται μέ αυτοκίνητα, πλοία, άεροπλάνα. Άεροδρόμια υπάρχουν στά Χανιά καί στό Ήράκλειο. Ένας μεγάλος αυτοκινητόδρομος διασχίζει τή βόρεια παραλία του νησιού. Στό έσωτερικό υπάρχουν πολλοί άλλοι μικρότεροι. Στά όρεινά χωριά άνεβαίνουν μέ μουλάρια.

Σ' αυτόν τόν τόπο μέ τό θερμό μεσογειακό κλίμα ζούν καί γράφουν από τά μυθικά χρόνια τήν ιστορία τους οί Κρητικοί. Είναι καί

αυτοί σαν τον τόπο τους. Άλλοτε φοβεροί, άτίθασοι, άνυπότακτοι πολεμιστές καί άλλοτε νοικοκυραίοι φιλήσυχοι, πού στήνουν τό χορό, παίζουν τή λύρα, τραγουδοῦν τίς όμορφες μαντινάδες τους καί πηδοῦν μέ κέφι στόν «πεντοζάλη», στό «συρτό» καί στή «σούστα».

Ό Κρητικός αγαπά μέ πάθος τό νησί του καί μένει πιστός στίς παραδόσεις καί στά έθιμα τών προγόνων του.

Άσκηση. Ζωγράφισε τό γεωφυσικό χάρτη τής Κρήτης.

Πολιτική εξέταση τής Κρήτης

Ή Κρήτη εΐναι χωρισμένη στους Νομούς: 1) Χανίων, 2) Ρεθύμνης, 3) Ήρακλείου καί 4) Λασιθίου.

1. Ό Νομός Χανίων περιλαμβάνει τό δυτικό μέρος του νησιού. Χωρίζεται στίς Έπαρχίες: α) Κυδωνίας μέ πρωτεύουσα τά Χανιά (40.000 κ.), β) Άποκορώνου μέ πρωτεύουσα τή Βάμο, γ) Κισσάμους μέ πρωτεύουσα τόν Κίσσαμο (3.000 κ.), δ) Σελίνου μέ

Κρητικοί

πρωτεύουσα τόν **Κάντανο** καί ε) **Σφακίων** μέ πρωτεύουσα τή **Χώρα Σφακίων**.

Τά Χανιά είναι ή δεύτερη πόλη τῆς Κρήτης σέ πληθυσμό. Ἡ παλαιά πόλη, τό «**Καστέλλι**», χτισμένη ἀπό τούς Βενετούς, διατηρεῖ τό παλαιό χρῶμα τῆς. Οἱ νέες συνοικίες ἔχουν καλούς δρόμους καί ὠραῖες οἰκοδομές.

Κοντά στά Χανιά βρίσκεται τό θαυμάσιο φυσικό λιμάνι τῆς **Σούδας** (5.000 κ.) καί πιό πάνω ή ὠραία κωμόπολη **Μουρνιές** (3.000 κ.).

Στό γραφικό **Ἀκρωτήρι** ὑπάρχουν οἱ τάφοι τῶν Βενιζέλων μέ τό ἀγαλμα τῆς Ἐλευθερίας δίπλα τους.

Τά **Σφακιά** είναι ή πιό ὄρεινή γωνιά τῆς Κρήτης. Οἱ Σφακιανοί είναι γενναῖοι πολεμιστές, καί, ὅταν ή πατρίδα μας ἦταν σκλαβωμένη στους Τούρκους, αὐτοί ζοῦσαν ἐλεύθεροι στά βουνά τους!

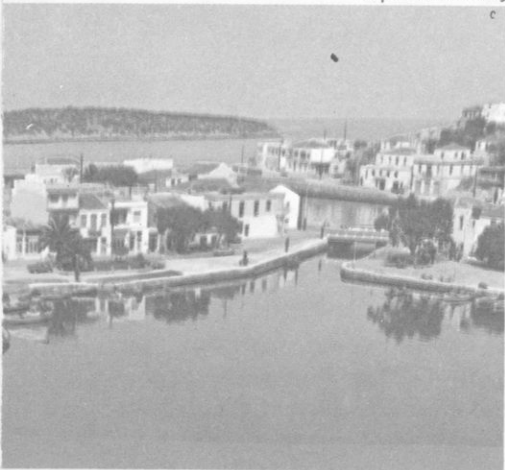
2. Ὁ **Νομός Ρεθύμνης** ἔχει πρωτεύουσα τό **Ρέθυμνο** (15.000 κ.), παλαιά πόλη μέ βενετσιάνικα κάστρα, στενά δρομάκια καί γραφικά σπίτια.

Κοντά στό **Ρέθυμνο**, στίς πλαγιές τῆς Ἰδης, βρίσκεται τό **Ἀρκάδι**. Στό ἱστορικό αὐτό μοναστήρι στήν ἐπανάσταση τοῦ 1866 πολλοί γενναῖοι Κρητικοί, ἀφοῦ ἔβαλαν φωτιά στό μπαρούτι τῆς ἀποθήκης,

Ἀρκάδι

Ἅγ. Νικόλαος

Ὁροπέδιο Λασιθίου

τινάχτηκαν στὸν ἄερα, γιὰ νά μὴν πέσουν αἰχμάλωτοι στὰ χέρια τῶν Τούρκων!

Ὁ Νομὸς Ρεθύμνης χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Ρεθύμνης** μέ πρωτεύουσα τὸ **Ρέθυμνο**, β) **Ἀμαρίου** μέ πρωτεύουσα τὸ **Ἀμάρι**, γ) **Ἀγίου Βασιλείου** μέ πρωτεύουσα τὸ **Σπήλιο** καὶ δ) **Μυλοποτάμου** μέ πρωτεύουσα τὸ **Πέραμα**. Σ' αὐτὴν βρίσκεται καὶ ἡ κωμόπολη **Ἀνώγεια** (3.000 κ.).

3. Ὁ Νομὸς Ἡρακλείου ἔχει πρωτεύουσα τὸ **Ἡράκλειο** (85.000 κ.), τὴ μεγαλύτερη πόλη καὶ τὸ σπουδαιότερο ἐμπορικό καὶ βιομηχανικό κέντρο τῆς Κρήτης. Τὸ Ἡράκλειο παλαιότερα ὀνομαζόταν **Χάνδακας** καὶ ἀπὸ τοὺς Τούρκους **Κάστρο**.

Σήμερα τὸ Ἡράκλειο εἶναι μιά ωραία πόλη μέ παλαιές καὶ νέες συνοικίες, μέ ἱστορικά μνημεῖα καὶ μεγάλη κίνηση. Στὸ θαυμάσιο ἀρχαιολογικό μουσεῖο τῆς πόλεως φυλάγονται πολλὰ ἀνεκτίμητα κειμήλια τῆς κρητικῆς ἱστορίας.

Κοντὰ στὸ Ἡράκλειο βρίσκονται τὰ ἑρείπια τῆς **Κνωσοῦ**, τῆς ἀρχαίας πρωτεύουσας τῆς Κρήτης. Ἐδῶ καταφτάνουν καθημερινά πολλοὶ τουρίστες, γιὰ νά θαυμάσουν τὴν ἐρειπωμένη πόλη τοῦ Μίνωα.

Στὰ νότια τοῦ νησιοῦ, στὴν πεδιάδα τῆς **Μεσαρᾶς**, σώζονται

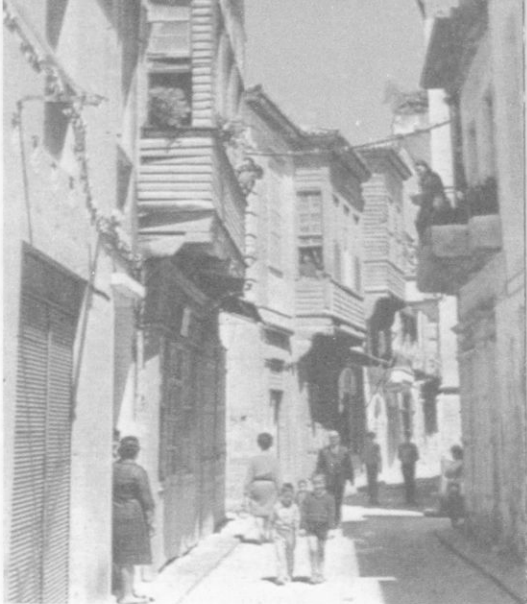
ἐρείπια ἀπὸ δύο ἀρχαῖες πόλεις. Αὐτές ἦταν ἡ **Φαιστός** καὶ ἡ **Γόρτυνα**.

Ὁ Νομὸς Ἑρακλείου χωρίζεται στὶς Ἑπαρχίες: α) **Τεμένους** μέ πρωτεύουσα τὸ **Ἡράκλειο** καὶ κωμοπόλεις τὴ **Νέα Ἀλικαρνασσό** (6.000 κ.) καὶ τὶς **Ἀρχάνες** (4.000 κ.), β) **Πεδιάδος** μέ πρωτεύουσα τὸ **Καστέλλι**, γ) **Μαλεβιζίου** μέ πρωτεύουσα τὸν **Ἅγιο Μύρωνα**, δ) **Πυργιωτίσσης** μέ πρωτεύουσα τοὺς **Βώρους**, ε) **Καινουργίου** μέ πρωτεύουσα τὶς **Μοῖρες** (3.000 κ.), στ) **Μονοφατισίου** μέ πρωτεύουσα τὸν **Πύργο** καὶ ζ) **Βιάννου** μέ πρωτεύουσα τὸν **Πεῦκο**.

4. Ὁ Νομὸς **Λασιθίου** βρίσκεται στ' ἀνατολικά τῆς Κρήτης. Πρωτεύουσά του εἶναι ὁ **Ἅγιος Νικόλαος** (5.000 κ.) μέ ὠραῖο λιμάνι καὶ γραφικὲς ἀκρογιαλιές πού ἐξελίσσονται σὲ τουριστικὰ κέντρα.

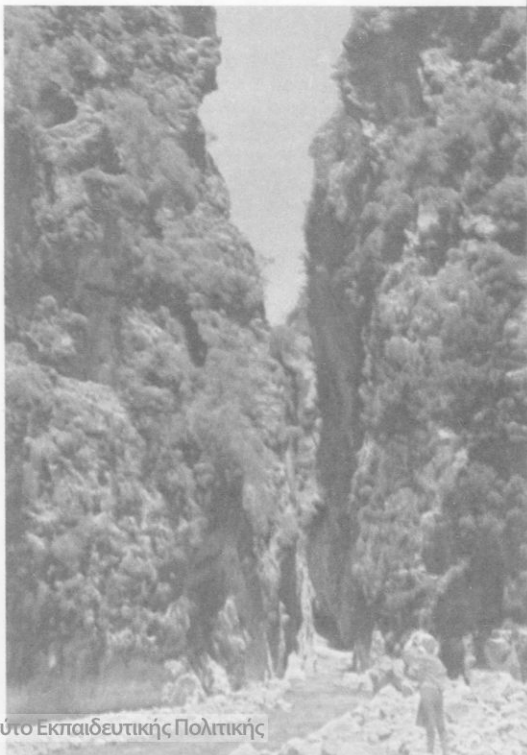
Ὁ Νομὸς **Λασιθίου** χωρίζεται στὶς Ἑπαρχίες: α) **Μιραμπέλλου** μέ πρωτεύουσα τὸν **Ἅγιο Νικόλαο** καὶ σπουδαιότερη κωμόπολη τὴ **Νεάπολη** (3.000 κ.), β) **Λασιθίου** μέ πρωτεύουσα τὸ **Τζερμιάδο**, γ) **Ἱεραπέτρας**, στά νότια τοῦ Νομοῦ, μέ πρωτεύουσα τὴν **Ἱεράπετρα** (8.000 κ.) καὶ δ) **Σητείας** μέ πρωτεύουσα τὴ **Σητεία** (6.000 κ.).

Τὸ **Λασιθί** εἶναι ἓνα μικρὸ ὄρο-

Ρέθυμνο

Φαράγγι Σαμαριάς

πέδιο ανάμεσα στις κορυφές της Δίκτης με πλούσια χωράφια. Τό νερό γιά τό πότισμα τῶν χωραφιῶν αὐτῶν ἀντλεῖται ἀπό πηγάδια μέ πολλοῦς γραφικοῦς ἀνεμόμυλους.

Ἡ περιοχή τῆς Ἱεράπετρας εἶναι τό «θερμοκήπιο» τῆς Ἑλλάδος. Στήν περιοχή της παράγονται πολλά πρῶιμα λαχανικά.

Ἡ Κρήτη παρουσιάζει ἀξιόλογη **τουριστική κίνηση** μέ κυριότερα κέντρα τήν Κνωσό, τό Ἡράκλειο, τά Χανιά, τόν Ἅγιο Νικόλαο, τή Φαιστό, τή Γόρτυνα.

Ἀσκήσεις. 1. Ζωγράφισε τόν πολιτικό χάρτη τῆς Κρήτης.

2. Γράψε ἔκθεση μέ θέμα «Ἐνα ταξίδι στήν Κρήτη».

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Βουνά	Ύψος
1. Χανίων	Χανιά	Ἴδη	2.456
2. Ρεθύμνης	Ρέθυμνο	Λευκά ὄρη	2.453
3. Ἡρακλείου	Ἡράκλειο	Δίκτη	2.148
4. Λασιθίου	Ἅγιος Νικόλαος	Σητείας	1.476

Προϊόντα: Ἐλιές, λάδι, σταφύλια, κρασιά, ἐσπεριδοειδή, λαχανικά, κτηνοτροφικά, δημητριακά, ξηροί καρποί κλπ.

Κανείς δέν ξέρει ἀπό ποῦ ἀρχίζει ἡ ἱστορία τῆς Κρήτης. Ἡ ἀρχή της χάνεται στά βάθη τοῦ χρόνου, ἐκεῖ πού σμίγει ἡ ἱστορία μέ τό μῦθο... Τά ἐρειπωμένα παλάτια τοῦ Μίνωα, ὁ μῦθος τοῦ Μινώταυρου καί τοῦ Δαιδάλου, οἱ 100 ἀρχαῖες κρητικές πόλεις, πού ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος, καί οἱ ἀνεκτίμητοι παλαιοὶ θησαυροί, πού εἶναι συγκεντρωμένοι σήμερα στά μουσεῖα τῆς Κρήτης, μαρτυροῦν τήν ἀρχαία δόξα της.

Ὅταν κατέβηκαν στήν Κρήτη οἱ Ἀχαιοί καί ἀργότερα οἱ Δωριεῖς, τό μεγαλεῖο τοῦ μινωικοῦ πολιτισμοῦ ἔσβησε γιά πάντα. Στά κατοπινά χρόνια ἡ Κρήτη ἄλλαξε πολλοῦς ἀφέντες. Οἱ Ρωμαῖοι, οἱ Ἀραβες, οἱ Βενετοί καί οἱ Τοῦρκοι προσπάθησαν νά κάμουν δικό τους τό ἡρωικό νησί. Μά ἡ Κρήτη ἔμεινε ἑλληνική, γιατί τά παιδιά της ἀπό τά πανάρχαια χρόνια συνήθισαν ν' ἀγαποῦν τή ζωή καί νά μή φοβοῦνται τό θάνατο.

Κνωσός – έρείπια ανάκτορου

Κνωσός – ο θρόνος του Μίνωα

Κέρκυρα – Ποντικονήσι

ΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΑ

Έφτά μεγάλα νησιά λούζονται στά κύματα τοῦ Ἰονίου πελάγους: Ἡ Κέρκυρα, οἱ Παξοί, ἡ Λευκάδα, ἡ Κεφαλληνία, ἡ Ἰθάκη, ἡ Ζάκυνθος καί τὰ Κύθηρα. Γύρω ἀπό αὐτά ὑπάρχουν πολλά ἄλλα μικρότερα.

Τόποι καταπράσινοι, παραδεισένιοι, πανέμορφοι, σάν ζωγραφιές! Μαγευτικά θέρετρα μέ γραφικούς ὄρμους, ἐλκυστικές ἀκρογιαλιές, ὁμορφες πόλεις μέ δικό τους χρώμα, μνημεῖα τοῦ παλιοῦ καιροῦ φορτωμένα δόξα καί θρύλους.

Οἱ Ἑπτανήσιοι, πολιτισμένοι, κι εὐγενικοί, γεμάτοι ἀπό ζωή καί κέφι, παίρνουν τὰ βράδια τήν κιθάρα τους καί τραγουδοῦν γλυκές, μελωδικές καντάδες. Τά Ἑπτάνησα εἶχαν τήν τύχη νά μὴν γνωρίσουν τούρκικη σκλαβιά. Ὅταν ἡ πατρίδα μας ὑποδουλώθηκε στοὺς Τούρκους, τὰ κατεῖχαν οἱ Βενετοί. Ἀργότερα τὰ πῆραν οἱ Γάλλοι, οἱ Ρῶσοι, οἱ Ἀγγλοι, πού τὰ κράτησαν ὥς τὰ 1864.

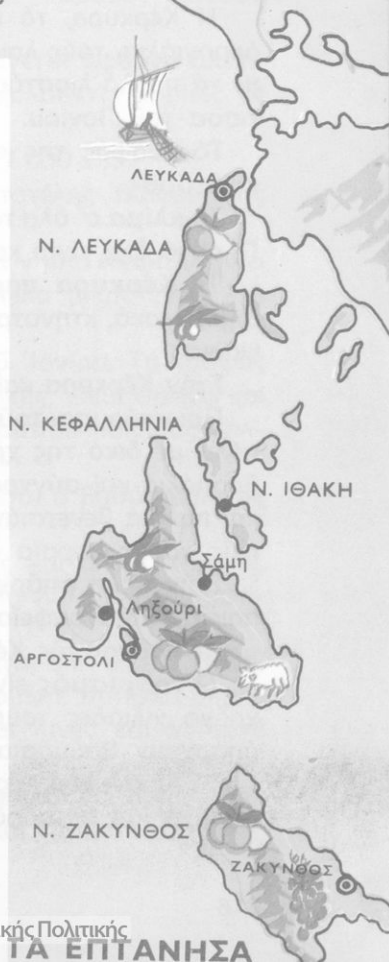

Δ. Σολωμός

Λευκάδα

Κερκυραίες

Ἀπό τούς Εὐρωπαίους ἀφέντες τους οἱ Ἑπτανήσιοι ἔμαθαν πολλά καί γνώρισαν τό σημερινό πολιτισμό, πολύ πρὶν τὸν γνωρίσουν οἱ Ἕλληνες τῆς ἄλλης Ἑλλάδας.

Ἀγαποῦν τὴ μουσική, τὸ τραγούδι, τὰ γράμματα καί τίς τέχνες. Στόν τόπο τους γεννήθηκαν ὁ ἔθνικός μας ποιητής Διονύσιος Σολωμός καί πολλοὶ ἄλλοι ποιητές καί λογοτέχνες.

Γιὰ τὰ Κύθηρα μιλήσαμε στό Νομό Ἀττικῆς. Τὰ ὑπόλοιπα νησιά χωρίζονται στοὺς Νομούς: 1) **Κερκύρας**, 2) **Λευκάδος**, 3) **Κεφαλ-ληνίας** καί 4) **Ζακύνθου**.

1. **Ὁ Νομός Κερκύρας** περιλαμβάνει τὴν **Κέρκυρα**, τοὺς **Πα-ξούς** καί μερικά νησάκια.

Ἡ Κέρκυρα, τό καταπράσινο νησί τῶν Φαιάκων μέ τὰ γαλανὰ ἀκρογιάλια, τοὺς λουλουδιασμένους λόφους καί τὰ κατάφυτα βουνά, μέ τὰ πολλά λιοστάσια καί τοὺς γραφικοὺς κόλπους, εἶναι ἡ ἀρχόν-τισσα τοῦ Ἰονίου.

Τὸ ἔδαφός της εἶναι ὁμαλό. Ψηλότερο βουνό εἶναι ὁ **Παντο-κράτορας**.

Τὸ **κλίμα** σ' ὅλα τὰ Ἴονια νησιά εἶναι μεσογειακό μέ συχνές βροχές. Γι' αὐτό ὅλα εἶναι καταπράσινα.

Ἡ **Κέρκυρα** παράγει ἐλιές, ἐσπεριδοειδή, σταφύλια, λαχανικά, δημητριακά, κτηνοτροφικά προϊόντα. Οἱ θάλασσές της ἔχουν ἄφθονα ψάρια.

Στὴν Κέρκυρα καί στοὺς Παξοὺς ζοῦν 93.000 ἄνθρωποι.

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Κέρκυρα** (31.000 κ.), παλαιὰ πόλη μέ δικό της χρῶμα. Σ' αὐτὴν συναντᾷ κανεῖς παλαιὰ γραφικὰ δρομάκια καί σύγχρονες πλατεῖες λεωφόρους, ὥραϊες πολυκατοικίες καί παλαιὰ βενετσιάνικα ἀρχοντικά, ἐρειπωμένα κάστρα, μεγαλοπρε-πεῖς ναοὺς, ὥραϊα δημόσια κτίρια.

Στὴν πόλη ὑπάρχουν ἀρκετὰ ἐργοστάσια, ἐλαιουργεῖα, σαπωνο-ποιεῖα, τυπογραφεῖα.

Πολιοῦχος τῆς Κερκύρας εἶναι ὁ Ἅγιος Σπυρίδων.

Ὁ **τουρισμός** εἶναι μεγάλῃ πηγὴ πλούτου γιὰ τὴν Κέρκυρα. Κάθε χρόνο χιλιάδες τουρίστες ἐπισκέπτονται τ' ὥραϊο νησί, στό ὁποῖο ὑπάρχουν θαυμάσια ξενοδοχεῖα καί κέντρα ψυχαγωγίας.

Τὸ λιμάνι τῆς Κερκύρας ἔχει μεγάλη κίνηση καί κοντὰ στὴν πόλη ὑπάρχει καί ἀεροδρόμιο.

Μερικά από τ' αξιοθέατα τοῦ νησιοῦ εἶναι τό γραφικό **Ποντικο- νήσι**, τό **Ἀχίλλειο**, τό **Μόν Ρεπό**, ἡ **Γαρίτσα**, ἡ **Παλαιοκαστρίτσα**.

2. Στόν **Νομό Λευκάδος** ἀνήκουν τά νησιά **Λευκάδα**, **Μεγανήσι** καί μερικά νησάκια.

Ἕνας πολύ στενός πορθμός πλάτους 25 περίπου μέτρων χωρίζει τή Λευκάδα ἀπό τίς ἀκτές τῆς Ἀκαρνανίας.

Ἡ Λευκάδα εἶναι ὀρεινό νησί. Ἐχει ὅμως ἀρκετές κοιλάδες μ' ἐλαιῶνες, ἀμπέλια, ἐσπεριδοειδή.

Τό ψηλότερο βουνό της εἶναι ἡ **Ἑλάτη**.

Τό νησί παράγει ἐκλεκτά κρασιά καί κτηνοτροφικά προϊόντα. Στά ἰχθυοτροφεῖα καί στίς θάλασσες τοῦ νησιοῦ οἱ ψαράδες πιάνουν ἄφθονα ψάρια.

Υπάρχουν ἐπίσης ἀλυκές, ἀπό τίς ὁποῖες ἐξάγεται ἄφθονο ἀλάτι.

Στή Λευκάδα ζοῦν 25.000 κάτοικοι, πού ἀσχολοῦνται κυρίως μέ τή γεωργία, τήν κτηνοτροφία, τήν ἀλιεία.

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Λευκάδα** (7.000 κ.).

Στή Λευκάδα γεννήθηκαν οἱ ποιητές Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης καί Ἀγγελος Σικελιανός.

3. Ὁ **Νομός Κεφαλληνίας** περιλαμβάνει τά νησιά **Κεφαλληνία** (**Κεφαλλονιά**), **Ἰθάκη**, **Κάλαμο** καί μερικά ἄλλα μικρότερα. Στά νησιά αὐτά ζοῦν 37.000 ἄνθρωποι.

Ἡ Κεφαλλονιά εἶναι τό μεγαλύτερο νησί τοῦ Ἰονίου. Τό ἔδαφός της, ὅπως καί τό ἔδαφος τῆς γειτονικῆς τῆς Ἰθάκης, εἶναι ὀρεινό καί ἡ θάλασσα εἰσχωρεῖ βαθιά στή στεριά καί σχηματίζει πολλούς κόλπους καί χερσονήσους καί στά δύο νησιά.

Στό δυτικό τμήμα τῆς Κεφαλλονιάς σχηματίζεται ὁ βαθύς **κόλπος τοῦ Ἀργοστολίου** καί ἡ χερσόνησος **Πάλη**.

Οἱ ἀκτές ἀλλοῦ εἶναι ἄγριες καί ἀπόκρημνες καί ἀλλοῦ ὀμαλές, ἀμμουдерές, μέ πολλές φυσικές ὁμορφίες. Σέ πολλά μέρη σχηματίζονται σπήλαια καί καταβόθρες.

Ψηλότερο βουνό εἶναι ὁ **Αἶνος**, πού σκεπάζεται ἀπό ὠραῖα δάση.

Τό νησί παράγει ἐκλεκτά κρασιά, ἐλιές, σταφύλια, ὄσπρια, δημητριακά. Οἱ καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις ὅμως εἶναι λίγες καί γι' αὐτό πολλοί Κεφαλλονῖτες ξενитеύονται.

Οἱ Κεφαλλονῖτες εἶναι ἔξυπνοι, ἐργατικοί, τολμηροί καί δραστήριοι ἄνθρωποι. Πολλοί ἀσχολοῦνται μέ τό ἐμπόριο καί τή ναυτιλία.

Ζάκυνθος

Ο Νομός Κεφαλληνίας χωρίζεται στίς Έπαρχίες: α) Κραναίας με πρωτεύουσα τό Άργοστόλι, β) Πάλης με πρωτεύουσα τό Ληξούρι (3.000 κ.), πατρίδα τοῦ ποιητῆ Άνδρέα Λασκαράτου, γ) Σάμης με πρωτεύουσα τή Σάμη (1.000 κ.) καί δ) Ίθάκης με πρωτεύουσα τήν Ίθάκη (2.000 κ.).

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι τό Άργοστόλι (7.000 κ.), μία ὁμορφη μικρή πόλη με θαυμασιο λιμάνι.

Προστάτης τῆς Κεφαλληνίας εἶναι ὁ Άγιος Γεράσιμος.

Ή Ίθάκη εἶναι τό πασίγνωστο νησί τοῦ πολυμήχανου Όδυσσεά. Σήμερα σ' αὐτή ζοῦν 5.000 περίπου, ἄνθρωποι, πολλοί ἀπό τοὺς ὁποίους εἶναι ναυτικοί.

Λίγοι ἄνθρωποι ζοῦν στά γειτονικά νησιά Κάλαμο καί Καστό.

Ή Κεφαλλονιά ἔχει καί ἀεροπορικὴ συγκοινωνία.

4. **Ο Νομός Ζακύνθου.** Ή Ζάκυνθος, ὁμορφη, γαλήνια, σάν ἓνα μεγάλο περιβόλι γεμάτο ἀπό πολύχρωμα λουλούδια, ἀμπέλια, ἐλαιῶνες κι ἐσπερισοειδή, χαίρεται τή γαλανή θάλασσα καί στολίζει πραγματικά τήν Ἑλλάδα, ὅπως λένε στό τραγούδι τους οἱ γλυκόφωνοι κανταδόροι τοῦ νησιοῦ.

«Λουλούδι τῆς Ἀνατολῆς» ὀνομάζουν τὴ Ζάκυνθο οἱ ξένοι! Ὁ ποιητὴς Σωτῆρης Σκίπης τὴν ἔλεγε «**Μοσχονήσι**»!

Στὴ Ζάκυνθο γεννήθηκε ὁ ἐθνικός μας ποιητὴς Διονύσιος Σολωμός καὶ αὐτὴν ἔχουν πατρίδα ὁ ποιητὴς Ἀνδρέας Κάλβος καὶ ὁ Γρηγόριος Ξενόπουλος.

Τό ψηλότερο βουνό τῆς Ζακύνθου εἶναι ὁ **Βραχίονας**.

Τό **κλίμα** τῆς εἶναι μεσογειακό· εἶναι νησί πολὺ εὐφορο. Παράγει σταφύλια, ἐλιές, ἐσπεριδοειδή, κτηνοτροφικά προϊόντα.

Στὴ Ζάκυνθο ζοῦν 30.000 ἄνθρωποι.

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Ζάκυνθος** (9.000 κ.). Ἡ παλαιὰ πόλη καταστράφηκε ἀπὸ τοὺς μεγάλους σεισμούς τοῦ 1953. Ἡ νέα Ζάκυνθος εἶναι ὡραία πόλη καὶ διατηρεῖ τὸ παλιό της χρῶμα.

Στὴ μεγάλη πλατεία τοῦ Μώλου ὑψώνεται τὸ μαρμάρينو ἄγαλμα τοῦ Δ. Σολωμοῦ καὶ πρὸς πέρα ὁ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ Ἀγίου Διονυσίου, τοῦ πολιούχου τῆς Ζακύνθου.

Πάνω ἀπὸ τὴν πόλη ὑψώνεται ὁ μαγευτικός λόφος τοῦ Στράνη. Ἐκεῖ ὁ Σολωμός ἔγραψε τὸν ἐθνικό μας ὕμνο.

Ἡ Ζάκυνθος συνδέεται ἀεροπορικῶς μὲ τὴν Ἀθήνα.

- Ἀσκήσεις.**
1. Ζωγράφισε στὴ χαρτογραφία σου τὰ Ἑπτάνησα.
 2. Γράψε ἔκθεση μὲ θέμα «Ἕνα ταξίδι μὲ ἀεροπλάνο πάνω ἀπὸ τὰ Ἑπτάνησα».
 3. Ποιὰ Ἴονια νησιά σᾶς θυμίζουν τὸν Ὀδυσσεά;
 4. Ποιό εἶναι τὸ πρὸ πυκνοκατοικημένο νησί τοῦ Ἰονίου; Γιατί;
 5. Ποῦ γεννήθηκε ὁ ἐθνικός μας ποιητὴς; Ποῦ πέθανε;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Προϊόντα
1. Κερκύρας	Κέρκυρα	Ἑλιές, λάδι, σταφύλια, κρασιά, ἐσπεριδοειδή, λαχανικά, κτηνοτροφικά, δημητριακά, ἀλιευτικά κλπ.
2. Λευκάδος	Λευκάδα	
3. Κεφαλληνίας	Ἀργοστόλι	
4. Ζακύνθου	Ζάκυνθος	

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Βουνά	Ύψος	Ποταμοί	Λίμνες	Πεδιάδες
Όλυμπος	2.917	Έβρος	Βεγορίτιδα	Θεσσαλίας
Σμόλικας	2.637	Νέστος	Τριχωνίδα	Θεσσαλονίκης
Βόρας	2.524	Στρυμόνας	Βόλβη	Σερρών
Γράμμος	2.520	Άξιός	Λαγκαδά	Νησιά
Γκιώνα	2.510	Αλιάκμονας	Μικρή Πρέσπα	Κρήτη
Τύμφη	2.497	Πηνειός	Μεγ. Πρέσπα	Εύβοια
Αθαμανικά	2.469	Αχελώος	Καστοριάς	Λέσβος
Παρνασσός	2.457	Αραχθος	Υλίκη	Ρόδος
Ίδη	2.456	Αλφειός	Παμβώτιδα	Χίος
Λευκά όρη	2.452	Ευρώτας	Πετρών	Κεφαλληνία

Μεγάλες πόλεις

Αθήνα-Πειραιάς	2.540.241
Θεσσαλονίκη	557.360
Πάτρα	112.228
Βόλος	80.000
Ηράκλειο	84.710
Λάρισα	72.760
Καβάλα	46.887
Σέρρες	41.091
Χανιά	40.564
Καλαμάτα	40.402

Πληθυσμός

Στερεά Ελλάδα	3.532.318
Πελοπόννησος	986.912
Θεσσαλία	659.913
Ήπειρος	310.334
Μακεδονία	1.890.684
Θράκη	329.582
Κρήτη	456.642
Νησιά Αιγαίου	417.813
Νησιά Ιονίου	184.443

8.768.641

Προϊόντα

Δημητριακά, καπνός, βαμπάκι, ρύζι, ζαχαρότευτλα, όσπρια, λαχανικά, καρπούζια, πεπόνια, πατάτες, έλιές, φρούτα, σταφύλια, σύκα, έσπεριδοειδή, κτηνοτροφικά προϊόντα, μέλι, μετάξι, δασικά, άλιευτικά, βιομηχανικά, βιοτεχνικά, προϊόντα, όρυκτά.

Ίαματικές πηγές

Βουλιαγμένη, Μέθανα, Καλλιθέα (Ρόδου), Αϊδηψός, Καϊάφα, Κυλλήνη, Κουνουπέλι, Έλευθερές, Σμόκοβο, Λουτράκι, Κύθνος, Ίκαρία, Νιγρίτα, Καμένα Βοϋρλα, Πλατύστομο, Υπάτη, Θερμοπύλες, Λουτρός, Σάριζα, Ξυνό Νερό.

ΣΕΙΣΜΟΙ - ΠΑΛΙΡΡΟΙΑ - ΑΝΕΜΟΙ

Κάποτε τό ἔδαφος τραντάζεται ξαφνικά κάτω ἀπό τά πόδια μας. Τότε λέμε πώς ἔχομε σεισμό. Τούς σεισμούς τούς προκαλοῦν διάφορες αἰτίες, ὅπως ἡ ἐνέργεια ἡφαιστείων, οἱ μετακινήσεις στρωμάτων στό ἐσωτερικό τῆς γῆς κ.ἄ.

Οἱ σεισμοί προξενοῦν μεγάλες καταστροφές. Στήν Στ' τάξη θά μάθετε τίς αἰτίες πού τούς προκαλοῦν.

Στά τελευταῖα χρόνια ἔγιναν καταστρεπτικοί σεισμοί σέ πολλά μέρη τῆς πατρίδας μας: στά Ἐπάνησα, στή Θεσσαλία, στήν Αἰτωλο-ακαρνανία, στήν Εὐρυτανία καί παλαιότερα στήν Κόρινθο. Οἱ περιοχές στίς ὁποῖες γίνονται σεισμοί λέγονται **σεισμόπληκτες περιοχές**.

Τό Κράτος μας καί ὅλοι οἱ Ἕλληνες βοήθησαν, ὅσομποροῦσαν, τούς δυστυχισμένους κατοίκους τῶν περιοχῶν αὐτῶν μέ πολλούς τρόπους. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἔκαμαν ἐράνους κι ἔστειλαν φάρμακα, ροῦχα, τρόφιμα, χρήματα στούς σεισμόπληκτους ἀδερφούς τους. Ἐράνους ἔκαμαν στά σχολεῖα τους καί ὅλα τά Ἑλληνόπουλα κι ἔστειλαν δέματα μέ ροῦχα, τρόφιμα, βιβλία, παιχνίδια καί ἄλλα εἶδη στά παιδιά τῶν σεισμόπληκτων σχολείων.

Ἄς εὐχηθοῦμε παρόμοιες συμφορές νά μήν ἔρθουν στή χώρα μας.

Παλίρροια. Συχνά στίς ἀκροθαλασσιές βλέπομε τά νερά τῆς θάλασσας ἄλλοτε νά φουσκώνουν καί ν' ἀπλώνονται πρὸς τή στεριά κι ἄλλοτε νά κετεβαίνουν, σά νά λιγοστεύουν. Στήν πρώτη περίπτωση ἔχομε **πλημμυρίδα**. Στή δεύτερη **ἄμπωτη**. Τό φαινόμενο αὐτό λέγεται **παλίρροια**. Σέ προηγούμενο κεφάλαιο μιλήσαμε γιά τήν παλίρροια πού παρατηρεῖται στὸν πορθμό τοῦ Εὐρίπου.

Οἱ **ἄνεμοι** ἐπηρεάζουν τό κλίμα τῆς πατρίδας μας. Ἄλλοι φυσοῦν ἀπὸ τό Βορρά καί φέρνουν κρύο καί χιόνια κι ἄλλοι ἔρχονται ἀπὸ τό θερμό Νότο καί φέρνουν ζέστη. Ὁ πιό γνωστός νότιος ἄνεμος εἶναι ὁ **Σιρόκος** ἢ **Λίβας**. Τό καλοκαίρι στίς ἑλληνικές θάλασσες φυσοῦν τά **μελτέμια**, πού εἶναι ἄνεμοι βόρειοι, πολλές φορές δυνατοί. Στά παραθαλάσσια μέρη φυσοῦν ἡ **θαλάσσια** καί ἡ **ἀπόγειος αὔρα**.

Συχνές εἶναι ἐπίσης οἱ θύελλες καί οἱ καταιγίδες.

Ἀνάλογα μέ τή διεύθυνση ἀπὸ τήν ὁποία φυσοῦν οἱ ἄνεμοι ἔχουν διάφορα ὀνόματα, πού ἀλλάζουν ἀπὸ τόπο σέ τόπο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α. ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ - ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ Γ' ΤΑΞΕΩΣ

Είσαγωγή στην πατριδογνωσία	Σελίδα	28
Είσαγωγή στην πατριδογνωσία της Γ' τάξεως	»	27
Τό χωριό μας	»	29
Τά γειτονικά χωριά	»	43
'Η 'Επαρχία μας	»	49
'Ο Νομός μας	»	62

Β. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ Δ' ΤΑΞΕΩΣ

Σύντομη γεωφυσική εξέταση της 'Ελλάδας	»	92
Οικονομική εξέταση της 'Ελλάδας	»	96
Πολιτική εξέταση της 'Ελλάδας	»	102
Οί φυσικές περιοχές της 'Ελλάδας	»	103
'Η Στερεά 'Ελλάδα	»	106
'Η Πελοπόννησος	»	128
'Η Θεσσαλία	»	142
'Η 'Ηπειρος	»	150
'Η Μακεδονία	»	160
'Η Θράκη	»	191
Τά νησιά του Αιγαίου πελάγους	»	195
'Η Κρήτη	»	206
Τά 'Επάνησα	»	214
Σεισμοί – Παλίρροια – 'Ανεμοί	»	221

ΤΙΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΠΡΟΣΦΕΡΑΝ ΟΙ:

Κ. Χουλιβάτος, Ν. Κοντός, Ί. Ντεκόπουλος, Κ. Ραφαηλίδης, Β. Γουδής, Άφοί
Άσημακόπουλοι, Έμμ. Διακάκης, Ί. Ρέκος, Κλ. Γρηγορούδης, Άλ. Λυκίδης, Κ.
Παπαδόπουλος, Έγκ. «ΔΟΜΗ», Περιοδ. «Μ. ΖΩΗ», ΕΟΤ, ΔΕΗ, ΟΣΕ, ΕΧ, ΔΕΘ.

ΕΚΔΟΣΗ ΣΤ' 1977 (X) – ΑΝΤΙΤΥΠΑ 25.000 – ΣΥΜΒΑΣΗ 2924/1977
ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ ΤΕΧΝΟΓΡΑΦΙΚΗ Α.Ε.

